

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Filozofická fakulta
Ústav archivnictví a pomocných věd historických

Anna Peřinová

Ladislav Lábek a Zdeněk Wirth – přátelství i spolupráce

Diplomová práce

2011

České Budějovice

vedoucí práce:

doc. PhDr. Marie Ryntová, CSc.

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Filozofická fakulta

Ústav archivnictví a pomocných věd historických

Akademický rok: 2008/2009

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Anna PEŘINOVÁ**

Studijní program: **N7105 Historické vědy**

Studijní obor: **Archivnictví**

Název tématu: **Ladislav Lábek a Zdeněk Wirth - přátelství i spolupráce**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem práce je přispět na základě především dochované korespondence, ale i dalších pramenů, k poznání vzájemných vztahů a spolupráce významného historika umění a teoretika i organizátora památkové péče dr. Zdeňka Wirtha (1878 - 1961) a muzejníka a sběratele, zakladatele Národopisného muzea Plzeňska Ladislava Lábka (1882 - 1970). Práce by měla přinést i bližší informace o spolkové i památkové činnosti obecně, zaměřit se na otázky osudů různých památek, apod. Součástí práce může být i edice významnějších dopisů či dokumentů.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

Archivní prameny:

Ústav dějin umění AV ČR, Osobní fond Z. Wirtha

Archiv města Plzně, Osobní fond L. Lábka

Literární archiv Památníku národního písemnictví, Osobní fond Z. Wirtha

Vojenský ústřední archiv, Osobní spisy L. Lábka

Vojenský ústřední archiv, Osobní spisy Z. Wirtha

Vzpomínky Věnceslavy Homolkové, dcery L. Lábka

Vzpomínky Ludmily Láskové, vnučky L. Lábka

Literatura:

Miloslav BĚLOHLÁVEK, Význam Ladislava Lábka v plzeňské kulturní historii, in: Sborník Západočeského muzea - Historie 7. Plzeň, 1998, s. 65-73

V. DVOŘÁKOVÁ, Z. Wirth, in: Kapitoly z českého dějepisu umění, část II., Praha 1986, s. 126-137

J. JAVŮRKOVÁ, Akademik Dr. Zdeněk Wirth, Praha 1953

Ludvík KUNZ, Muzeologické dílo Ladislava Lábka 1915 - 1963, in: Sborník Západočeského muzea - Historie 7. Plzeň, 1998, s. 61-63

Ladislav LÁBEK, Nástin praktické muzeologie, in: Sborník Západočeského muzea - Historie 7. Plzeň, 1998

Marie MADEROVÁ - Petr MAZNÝ, Plzeň očima Ladislava Lábka, Plzeň 2003

J. MALINA, Zdeněk Wirth, výběrová personální bibliografie, Trutnov 1980

Vedoucí diplomové práce:

doc. PhDr. Marie Ryantová, CSc.

Ústav archivnictví a pomocných věd historických

Datum zadání diplomové práce:

5. prosince 2008

Termín odevzdání diplomové práce:

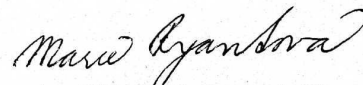
30. dubna 2010

PhDr. Pavel Král, Ph.D.

děkan

L.S.

doc. PhDr. Marie Ryantová, CSc.

ředitelka

V Českých Budějovicích dne 5. prosince 2008

Anotace

Předkládaná diplomová práce pojednává o životních příbězích zakladatele Národopisného muzea Plzeňska Ladislava Lábka z Plzně (1882–1970) a historika umění Zdeňka Wirtha z Vysokého Mýta (1878–1961), jejichž letité a intenzivní přátelství z let 1911–1961, odrážející se v jejich přínosném profesním životě, můžeme sledovat prostřednictvím stovek dochovaných dopisů.

První dvě kapitoly pojednávají o osobním i profesním životě Ladislava Lábka a Zdeňka Wirtha od jejich narození až do začátku první světové války a následující kapitola se zabývá jejich prvními společnými projekty, nastiňuje historii a činnost některých významných spolků jako „Klubu Za starou Prahu“, „Kroužku přátel starožitností v Plzni“ aj., u jejichž zrodu Lábek s Wirthem stáli a prostřednictvím kterých se seznámili a nadále rozvíjeli vzájemnou spolupráci o záchraně kulturně-historických památek. Další kapitola pak sleduje životní události Lábka i Wirtha na východní frontě v době první světové války, kde přes nepřízeň osudu neustáli v práci na svých započatých projektech z oblasti muzejní i památkové péče. Následující kapitola, která se odehrává v meziválečném období, pojednává o jednom z nejpodnětějších a nejpřínosnějších období života Lábka i Wirtha, kdy pomáhali zakládat muzejní a památkovou péči v nově vznikající Československé republice. Po období první republiky následuje kapitola, která popisuje osudy, práci i odbojovou činnost Lábka i Wirtha za druhé světové války. Závěrečné kapitoly jsou věnované poválečnému životu, obnově činnosti, ale také osudnému roku 1948 a od něj se odvíjející poslední životní etapy Lábka a Wirtha, jejich přátelství i spolupráce. V závěru práce jsou shrnuty poznatky bádání a uveden seznam použitých pramenů a literatury. V závěrečné části najdeme edici 23 vybraných dopisů mezi Lábkem a Wirthem a obrazové přílohy.

Anotation

The Diploma work compares two life stories of friendship and cooperation of a museologist and founder of museum „Národopisné muzeum Plzeňska“ Ladislav Lábek from Pilsen (1882–1970) and his friend a historian of art Zdeněk Wirth from Vysoké Mýto (1878–1961).

The first chapter after introduction is about personal and professional life of Ladislav Lábek. The chapter tells his life's story from his birth to the beginning of the „First World War“. The next chapter is about the life story of Zdeněk Wirth in the same time period. The chapter number four is about first Lábek's and Wirth's projects when they started their big cooperation and relationship which (1911–1961) when Zdeněk Wirth died. In this chapter we can find some main institutions like „Klub Za starou Prahu“ or „Kroužek přátel starožitností v Plzni“ that helped Lábek and Wirth to save many historical memories in Pilsen and thanks them they both found future friends and colleagues. The chapter number five is about life, work and cooperation of Lábek and Wirth in the „World War the First“ when they fought on the fields of „Eastern front“ but they both still worked on their projects from the museum's and monument preservation area. The next chapter is about one of the most interesting years of Lábek and Wirth, which were between two world wars when they helped to constitute museum's organization and monument preservation during the beginning of the Czechoslovak Republic. In this time period Lábek and Wirth wrote many interesting historical titles that have been still updated. They both also helped each other with their life professional and family projects. The next chapter is about life of Wirth and Lábek during the „World War the Second“, about lives of their families, work and their revolt against nacistic occupation. In the last two chapters we can read about life periods of Lábek and Wirth after the „World War the Second“ and time periods after fatal year 1948 in Czechoslovakia. Chapter is ended by the death of both personalities. In the last chapters we can find the summary of diploma work, the summary of literature and sources, the edition of 23 interesting letters between Lábek and Wirth and also some visual supplements.

Prohlašuji, že jsem svoji diplomovou práci vypracovala samostatně, a to pouze s použitím studijních materiálů uvedených v „Seznamu pramenů a literatury“.

Dále prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce v nezkrácené podobě, a to jak elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG, která je provozovaná Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, tak s prezenčním zpřístupněním v Akademické knihovně Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích.

Souhlasím, aby byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č.111/1998 Sb. zveřejněny též posudky vedoucí diplomové práce a jejich oponentů.

V neposlední řadě též souhlasím s porovnáním mé diplomové práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích 7. ledna 2011

.....

Na tomto místě bych ráda poděkovala pracovníkům Studijní a vědecké knihovny Plzeňského kraje (konkrétně Všeobecné a Speciální studovny), Studijní a vědecké knihovny v Hradci Králové, Krajské knihovny v Pardubicích a Knihovny Univerzity Pardubice za jejich ochotu i vstřícný přístup. Poděkování náleží zejména zaměstnancům Archivu města Plzně a Ústavu dějin umění Akademie věd České republiky za jejich pomoc, přínosné rady i trpělivosti s vyhledáváním archivních materiálů. Neméně bych ale chtěla poděkovat také pozůstalým po Ladislavu Lábkovi, zejména paní Věnceslavě Homolkové, zvláště za její vřelé přijetí a milé rozhovory.

Ráda bych poděkovala rovněž svým kolegům za jejich podporu i nápady, jmenovitě Michale Matoušek Havlíčkové, Pavle Cvanové, Iloně Rajlichové, Jessice Nyeberg, Lence Smetanové, Tomáši Richterovi, Martině Pekařové, Christianu Mansfeldovi a řadě dalších. Veliká slova díky náleží mým báječným rodičům za jejich podporu při studiích, dvojčeti Pavle Peřinové za pomoc s digitalizováním nekonečného množství archivních materiálů, starší sestře Květě Peřinové za poskytnutí podpory i zázemí v Českých Budějovicích a mé drahé polovičce Janu Štafovi, který po celou dobu sepisování práce trpělivě pomáhal se zkrocením rozmarů výpočetní techniky. Nejvíce bych však chtěla poděkovat paní doc. PhDr. Marii Ryantové, Csc. za její milou podporu i přístup, podněty k práci, neuvěřitelnou trpělivost i ochotu. Všem ze srdce děkuji.

Motto:

„Vidím teď (napřesrok 70 na krku!), že už moc z plánovaných věcí nedokončím, hlavně pro památkovou činnost a pro menší pohotovost vůbec. Dám se do pořádání své korespondence (dvanáct beden od roku 1894) a snad i napíšu Paměti, budu-li zdrav. Ale moc a moc z toho zůstane v papírcích anebo v rukopisech. Neříkám to melancholicky, je to přirozený běh života. Tak buďte, milovaný příteli, se všemi svými drahými pozdraven.“¹

„Na pořádání korespondence jest ještě čas. A až ji přece jednou budete rovnati, dám tu svoji k tomu, abychom zůstali pohromadě i po smrti.“²

---

¹ AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933 – 1948, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 26. 11. 1947.

² UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1944 – 1950, dop. L. Lábkovi Z. Wirthovi, 22. 12. 1947.

Obsah

1	Úvod.....	11
2	Životopis Ladislava Lábka	17
2.1	Rodina.....	18
2.2	Škola	22
2.3	Obchodnické počátky Ladislava Lábka	25
2.3.1	U firmy Leopold Lóbl a Neumann a Chmelíček (1898–1900)	25
2.3.2	Karlovy Vary (1. 9. 1900–1. 8. 1901).....	26
2.3.3	Reinhold Schrátter (2. 8. 1901–15. 2. 1902).....	28
2.3.4	Praha (16. 4. 1902–14. 8. 1905).....	29
2.3.5	Obchodní družstvo v Plzni I (15. 8. 1905–15. 9. 1907)	31
2.3.6	Praha (16. 9. 1907–1. 1. 1909).....	31
2.3.7	Obchodní družstvo v Plzni II (1. 1. 1909–31. 8. 1909).....	33
2.3.8	U cíle (1909).....	34
3	Životopis Zdeňka Wirtha	35
3.1	Rodinné poměry.....	36
3.2	Studium.....	37
3.3	Wirthův nástup do praxe 1900–1918.....	40
4	Ke kořenům přátelství 1911–1914	43
4.1	Kroužek přátel starožitností v Plzni.....	44
4.2	Společnost pro národopis a ochranu památek v Plzni a okolí.....	47
4.3	Klub Za starou Prahu	51
4.4	Model „staré Plzně“	53
4.5	„Soupis památek historických a uměleckých v království Českém od pravěku do počátku XIX. století“	55
4.5.1	Historie soupisů	56
4.5.2	Podstata soupisů.....	60
4.5.3	Plzeňský soupis památek – „Plzeň a město“	62
5	Ladislav Lábek a Zdeněk Wirth ve světovém válečném konfliktu	66
5.1	Desátník a „účetní písař u štábu“ Ladislav Lábek	66
5.2	Nadporučík a „Proviantoffizier“ Zdeněk Wirth.....	72
5.3	Společné projekty ve světové válce	76
6	Ladislav Lábek a Zdeněk Wirth v období mezi dvěma světovými válkami.....	82
6.1	Ladislav Lábek v kruhu rodinném	82
6.2	Rodinný život Zdeňka Wirtha.....	86
6.2.2	Smrt mladého Wirtha	89
6.3	Se vznikem první republiky, vzhůru do úřadu	92
6.3.1	Správce muzea Lábek	92
6.3.2	„Sekční chef“ Wirth.....	108
6.4	Vybrané projekty Lábka a Wirtha v meziválečném období.....	116

7	„Kdy a jak skončí tento vývoj. Kdy a jak řekne technika: Člověku, tak už to dál nejde.“	128
7.1	Lábkův osobní i profesní život za doby válečné.....	131
7.2	„Kéž se dočkáme krásného léta na výsluní míru.“.....	140
8	První poválečné roky Ladislava Lábka a Zdeňka Wirtha.....	148
8.1	Osobní život Ladislava Lábka a Zdeňka Wirtha v letech 1945–1961	149
8.1.1	Ladislav Lábek.....	149
8.1.2	Zdeněk Wirth	151
8.2	Činnost Ladislava Lábka a Zdeňka Wirtha od květnového povstání po únorový převrat	153
8.2.1	Lábek v boji za obnovení muzejní činnosti.....	153
8.2.2	Wirthova snaha o záchranu památek.....	159
8.3	Odborná činnost Ladislava Lábka a Zdeňka Wirtha od nástupu komunismu k moci.....	163
8.3.1	Ladislav Lábek.....	164
8.3.2	Zdeněk Wirth	171
8.3.3	Významné akce Ladislava Lábka a Zdeňka Wirtha po únoru 1948.....	180
9	Závěr – „Ušlechtilé přátelství, které se dostává jen hrstce lidí.“	189
10	Seznam zkratk	193
11	Seznam pramenů a literatury.....	195
11.1	Archivní prameny	195
11.2	Muzejní prameny	196
11.3	Archiv autorky	196
11.4	Oral history	196
11.5	Zákony a nařízení	196
11.6	Literatura	197
11.7	Internetové odkazy.....	208
11.8	Doporučená literatura	209
11.8.1	Ladislav Lábek	209
11.8.2	Zdeněk Wirth	209
12	Seznam příloh	211
12.1	Edice vybraných dopisů Ladislava Lábka a Zdeňka Wirtha.....	217
12.2	Fotografická příloha Ladislava Lábka	249
12.3	Fotografická příloha Zdeňka Wirtha.....	260

1 Úvod

Diplomová práce představuje životní příběhy dvou významných osobností na poli muzejní i památkové péče, snaží se vystihnout jejich přátelství, ale také spolupráci, která ve svém důsledku umožnila vydání hodnotných periodik jako např. „Plzeňsko“ (1919–1936), „Minulostí Plzně a Plzeňska“ (1958–1960) nebo knižní tituly, k nimž ještě dnes upírají své zraky mnozí badatelé, ke kterým náleží např. „Umělecké památky Čech“ (1928). Nejvýznamněji však obě osobnosti zasáhly při záchraně a restaurování mnohých kulturních památek, za které bojovaly po celý život, z nichž se některým budeme v průběhu této práce věnovat podrobněji. Lábek a Wirth se ale také významnou měrou podíleli na veřejném kulturním životě, ať už pořádáním výstav, organizováním odborných vycházek nebo přípravou tématických přednášek. Jejich životy ovšem provázely mnohé osobní i profesní zvraty, a tak nám každé období jejich života poskytuje nepřeborné množství zajímavých informací, poznatků i podnětů k dalšímu bádání.

Předkládaná diplomová práce si vytyčila hned několik cílů. Jeden z nich spočívá v zachycení významných životních mezníků Ladislava Lábka i Zdeňka Wirtha, nastínění jejich profesního i rodinného života a přiblížení tím nejen význačných osobností, ale také účastníků historického vývoje, na které doléhaly běžné události jako na kohokoliv jiného. Dalším úkolem této práce je snaha ukázat na konkrétním případě, do jaké míry mohl ministerský úředník v Praze pomoci plzeňskému muzejníkovi v jeho úsilí při obnovách památek, ale také s řadou dalších projektů. Hlavní náplní práce je rovněž vyzdvihnout přátelství obou mužů a porovnat jejich rodinné zázemí, možnosti, povahy či životní postoje.

Ladislav Lábek (1882–1970) zanechal nesmazatelnou stopu v dějinách zejména v plzeňském regionu, neboť zde stál u vzniku význačných kulturních podniků jako „Kroužku přátel starožitností v Plzni“ (1909–1929) nebo „Společnosti pro národopis a ochranu památek v Plzni a okolí“ (1911–1959), prostřednictvím kterých usiloval o šíření osvěty, zachování tváře „staré Plzně“ a odvrácení její „zkažky“, jíž padlo v průběhu 19. a na začátku 20. století za obět mnoho historických staveb, o kterých již dnešní generace nemá ani zdání.³ Snad významněji vstoupil Lábek do povědomí

---

³ Za všechny stojí uvést alespoň Studijní a vědeckou knihovnu Plzeňského kraje, jedno z nejnavštěvovanějších kulturních institucí v Plzni, jejímž vstupním portálem projdou denně desítky lidí, ale ne každý ví, že právě tento vstupní portál není původní, nýbrž přenesený z Guldenerova doma, který

Plzeňanů založením instituce „Národopisného muzea Plzeňska“, kterou veřejnosti představil se svou sestrou Marií Lábkovou (1892–1965) v roce 1915 a jehož tradice se uchovala dodnes.

Oproti tomu bývá Zdeněk Wirth (1878–1961) pro odbornou i laickou veřejnost mnohem známější osobností, neboť byl za doby první republiky činný na ministerstvu školství a národní osvěty, kde působil coby hlavní organizátor muzejní i památkové péče v nově vzniklém státě. Proslul ale rovněž coby konzervátor a především pak historik umění, který své vědecké závěry publikoval v titulech „Státní hrady a zámky“ (1953, 1956) „Česká architektura 1800–1920“ (1922), „Pražské zahrady“ (1910) aj.

Pro snadnější orientaci v textu je diplomová práce rozdělena do několika kapitol. Po úvodním představení tématu navazují dvě kapitoly, které chronologicky zkoumají osobní i profesní život Ladislava Lábka a Zdeňka Wirtha od jejich narození do začátku první světové války. Další kapitola zachycuje Lábkovu a Wirthovu společnou činnost v letech 1911 až 1914. Z tohoto období věnujeme pozornost jejich působení ve vybraných spolcích, v nichž se Lábek s Wirthem angažovali a prostřednictvím kterých se podíleli na společných projektech jako na výstavě a s ní spojené přednášce „Stará Plzeň“ konané v roce 1912 v Měšťanské besedě, dále na miniatuře modelu „Stará Plzeň“ (1913), ale především na soupisu „Plzeň a město“, který měl být jedním z mnoha vydaných svazků projektu Archeologické komise – „Soupisu památek historických a uměleckých v království Českém od pravěku do počátku XIX. století“. V pořadí pátá kapitola diplomové práce vypráví o životě Lábka a Wirtha ve světové válce, nastiňuje jejich běžný život na východní či italské frontě, uvádí některé zajímavosti z každodenního života vojáků a rozebírá společné akce za války, mezi které se zařadila především publikace „Gerlachovský dům v Plzni“ (1917), která byla vydaná téměř doslova z frontové linie. Jedno z neplodnějších období Lábkovy i Wirthovy činnosti zachycuje kapitola věnovaná meziválečnému období, kdy Wirth nastoupil na ministerstvo školství a národní osvěty coby vedoucí V. odboru pro památkové záležitosti a Lábek stanul v čele Národopisného muzea Plzeňska. Kapitola nejprve rozebírá osobní život každého zvlášť a poté uvádí projekty, na nichž se podíleli společně, např. na ustanovení „Vlastivědného nakladatelství Marie Lábkové“, nebo na zachování Mlýnské strouhy (někdy též stoky) v Plzni. Mezníkem je poté období druhé světové války, kdy byli Lábek s Wirthem penzionováni, ale přesto oba aktivně

---

byl v roce 1911 zbořen, aby uvolnil místo praktičtějšímu činžovnímu domu. LÁBEK, Ladislav, *Dům Guldenerovský v Plzni*, Minulostí Západočeského kraje, sv. 3, 1964, s. 196–198.

podporovali památkovou a muzejní péčí a oba se začlenili do odbojové činnosti. Další dvě kapitoly pak sledují Lábkův i Wirthův osud v poválečném období, a to nejprve v prvních poválečných letech do roku 1948 a následně pak do jejich smrti. Závěrečné části diplomové práce tvoří shrnutí, seznam zkratk, edice 23 vybraných dopisů mezi Lábkem a Wirthem z let 1919–1955 a obrazové přílohy s ukázkou rukopisu obou osobností, vybraných fotografií a dokumentů.⁴

Hlavním podkladem pro tuto práci byla především rozsáhlá společná korespondence Ladislava Lábka a Zdeňka Wirtha z let 1911–1961, která čítá téměř 1000 dopisů.⁵ Lábkova osobní pozůstalost je uložena v Archivu města Plzně a pozůstalost Wirtha v oddělení Dokumentace Ústavu dějin umění Akademie věd České republiky.⁶ Nejpočetnější korespondence obou osobností pochází z let 1911–1914, kdy Lábek s Wirthem intenzivně pracovali na soupisovém svazku „Plzeň a město“. Pro toto období z dopisů bohužel nevyčteme téměř žádné osobní nebo rodinné záležitosti a jejich obsah je výhradně orientován na zajištění informací o jednotlivých plzeňských památkách, což nám poukazuje na skutečnost, že k opravdovému přátelství Lábka a Wirtha se teprve schylovalo. V tomto období přetrvávala v Lábkových i Wirthových dopisech vzájemná úcta, náklonnost i kolegialita.

Žádné z následujících období Lábka a Wirtha již nenavázalo na takovou frekvenci dopisů jako v letech 1911–1914, neboť Lábkovi i Wirthovi přibývaly postupem doby povinnosti v úřadě i v rodině, nehledě na množství kulturních či památkových akcí, na kterých se podíleli. Oproti tomu nám ale pozdější dopisy podkrývají více ze soukromého života obou osobností a otevřeněji nám sdělují své názory na politické či kulturní dění. Patrně nejméně společných dochovaných dopisů máme pro období první světové války. Dopisy, které Lábek odeslal Wirthovi v letech 1914–1918, se buď nedochovaly, nebo jsou pečlivě uloženy v archivu a unikají tak prozatím pozornosti archivářů i badatelů. Některé dopisy odeslané Wirthem z fronty jsou uloženy v AM Plzně ve složce „dopisy Lábek – Wirth“,⁷ jiné jsou uloženy

---

⁴ V seznamu literatury jsou někteří autoři článků uvedeni pouze pod zkratkou, např. „S. H.“, „pd“, „ck“ nebo „Z“. Celá jména těchto autorů nebyla prozatím dohledána. VOPRAVIL, Jaroslav, *Slovník pseudonymů v české a slovenské literatuře*, Praha 1973. Pro vysvětlení cizích výrazů byl použit slovník cizích slov. KRAUS, Jiří, *Nový akademický slovník cizích slov A–Ž*, Praha 2005. Názvy jednotlivých titulů, výstav či článků v textu jsou uvedeny v uvozovkách.

⁵ Lábek odeslal Wirthovi v letech 1911–1961 více než 525 dopisů, Wirth Lábkovi v témže období zhruba 340 dopisů.

⁶ Archiv města Plzně (AM Plzeň), Ladislav Lábek (L. L.), karton 382–385, korespondence Ladislava Lábka a Zdeňka Wirtha 1911–1961. Ústav dějin umění Akademie věd České republiky (UDU), Zdeněk Wirth (Z. W.), kart. W 145–146, korespondence Zdeňka Wirtha a Ladislava Lábka 1911–1961.

⁷ AM Plzeň, L. L., kart. 383, sl. 1914–1918, dopisy Z. Wirtha L. Lábkovi.

u korespondence Lábka s rodinou z let 1914–1918.⁸ Pro Lábkův život na frontě je možné čerpat informace rovněž z jeho osobního deníku z let 1914–1915 (1916) a dále pak z jedinečných fotografií, které Lábek na frontě osobně pořídil.⁹ Některé náležitosti ohledně vojenské služby Lábka i Wirtha byly získány ze „Sbírky kmenových listů“, která je uložena ve Vojenském historickém archivu v Praze.¹⁰

Třebaže tedy byla korespondence Lábka a Wirtha v některých obdobích života méně početná, vyvažovaly ji o to hodnotnější informace, na základě kterých je předložená práce vypracována. Lábkovy a Wirthovy dopisy vypráví o jednotlivých památkových kauzách, zaměstnání a náplni práci obou osobností, poskytují informace o jejich tehdejší vědecké činnosti, zachycují nejrůznější názhledy pisatelů a okrajově i politické dění, avšak s výjimkou období druhé světové války a nástupu totalitní éry v Československu, kdy se Lábek a Wirth k politické situaci vyjadřují o něco častěji. Lábkova i Wirthova korespondence nám dále poodhaluje soukromé až intimní záležitosti obou autorů.

Dalším hodnotným pramenem k poznání Lábkova a Wirthova života jsou jejich paměti. Lábek paměti sepsal v roce 1950 a zachytil v nich své rané mládí, školní léta, učňovskou praxi, vojenskou službu a založení vysněného obchodu s papírem a starožitnostmi v roce 1909 v Plzni.¹¹ Z období učňovských let mladého Lábka je v plzeňském městském archivu uložena též početná korespondence s jeho rodiči, případně sestrami.¹²

Wirthovy paměti sepsala v roce 1953 historička umění Jarmila Javůrková, ale dodnes nebyly vydány a slouží jako interní dokument Ústavu dějin umění. Paměti zachycují Wirthův život od nejtělejšího mládí a končí rokem 1953, kdy končila Wirthova činnost pro Národní kulturní komisi.¹³ K dalšímu poznání Wirthova

---

⁸ Lábkova odeslaná i přijatá korespondence pro období 1914–1918 čítá na zhruba 4 000 dopisů. AM Plzeň, L. L., kart. 398–399, 1914–1918, korespondence L. Lábka rodině v Plzni. Tamtéž, kart. 395–397, 1914–1918, korespondence rodiny Lábkových Ladislavu Lábkovi na frontu.

⁹ AM Plzeň, L. L., inv. č. 6–9, kart. LP 2159, deníky L. Lábka 1914–1915 (1916). AM Plzeň, L. L., kart. 400, fotografie z války 1914–1918.

¹⁰ Vojenský historický archiv v Praze (VHA), Sbírka kmenových listů, Zdeněk Wirth. VHA, Sbírka kmenových listů, Ladislav Lábek.

¹¹ AM Plzeň, L. L., sign. 32e67, Můj život I, rukopis 1950. AM Plzeň, L. L., sign. 32e68, Můj život II, rukopis 1950. AM Plzeň, L. L., sign. 32e69, Můj život III, rukopis 1950. Část Lábkových vzpomínek (věnovaných pouze plzeňskému prostředí) byla vydána Miloslavem Bělohlávkem. BĚLOHLÁVEK, Miloslav, *Vzpomínky na starou Plzeň*, s. 146–178.

¹² AM Plzeň, L. L., kart. LP 2156, dopisy rodičů do Karlových Varů 1900–1901. Tamtéž, dopisy rodičů do Prahy 1902–1903. Tamtéž, dopisy rodičů do Prahy a Prachatic 1903–1904. Tamtéž, dopisy rodičů do Prahy 1907–1908. Tamtéž, dopisy L. Lábka rodičům do Prahy a Prachatic 1903–1904.

¹³ UDU, Řada dokumentací ČSAV, č. 264 (JAVŮRKOVÁ, J., *Akademik Zdeněk Wirth*), interní dokument, Praha 1953.

soukromého života je rovněž možné nahlédnout do přepisu dopisů jeho syna, Zdeňka Wirtha mladšího (1914–1932), který zemřel na svém studijním pobytu ve Francii.¹⁴

Z muzejních dokumentů bylo přihlédnuto k pozůstalosti rodiny Withových ve Vysokém Mýtě.¹⁵ Další muzejní dokumentaci k tématu můžeme nalézt i v Národopisném muzeu Plzeňska, kde je možné podrobně studovat např. muzejní činnost v Plzni, historii národopisného muzea, jeho výstavní nebo přednáškovou činnost aj.¹⁶ Část Lábkovy osobní pozůstalosti je ale uložena v Archivu města Plzně nebo také v Lábkově rodinné vile, kde pozůstalí ještě stále procházejí Lábkovy materiály a zpřístupňují je k bádání přenesením do městského archivu v Plzni.¹⁷

V neposlední řadě posloužily k bádání též milé rozhovory s dcerou Ladislava Lábka, paní Věnceslavou Homolkovou.¹⁸ Neméně podnětné byly rovněž rozhovory s historičkou umění Kristinou Uhlíkovou (za svobodna Kaplanovou) z Ústavu dějin umění, která je hlavní dokumentátorkou Wirthovy pozůstalosti.¹⁹

Z kvalifikačních prací je třeba vyzvednout diplomovou práci Jany Synkové (provdané Domanické) obhájené v roce 2008 na Západočeské univerzitě v Plzni, která nese název „Poslední Plzeňák, který měl své město rád: osobnost a dílo Ladislava Lábka v památkové péči“. Práce tak poprvé předvedla ucelený životní příběh Ladislava Lábka, představila jeho práci a zaměřila se na památkovou činnost Plzně a jejího okolí.²⁰

K bádání byla využita též bakalářská práce autorky „Ladislav Lábek – život a dílo“, obhájená v roce 2008 na Univerzitě Pardubice. Práce se zaměřila především

---

¹⁴ Knihovna UDU, Z dopisů Zdeňky Wirthů z Nimes (přepis dopisů), interní dokument, sign. C 6365/12 (49208).

¹⁵ V Regionálním muzeu ve Vysokém Mýtě je k dispozici celkem sedm kartonů vypovídajících o široké rodině Zdeňka Wirtha. Ve fondu rodiny Wirthových nalezneme např. studijní dokumentaci, osobní doklady, členské průkazy, rodinné fotografie, svatební či smuteční oznámení, pohledy, časopisy, paměti Růženy Wirthové z podzimu roku 1938 aj. Pozůstalost není prozatím uspořádána a neobsahuje tedy ani archivní pomůcky, což znesnadňuje orientaci ve fondu, který je přesto po individuální domluvě přístupný k bádání. Z osobního či profesního života konkrétně Zdeňka Wirtha nebyla návštěva v muzeu pro tuto práci přínosná, neboť nepřinesla nové informace a získané poznatky by příliš přesáhly vymezený rámec tématu. Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě, rodina Wirthova, kart. č. 1–7, osobní pozůstalost.

¹⁶ Některé muzejní ročenky, periodika a jiné tematické práce, z nichž bylo čerpáno pro tuto práci, jsou uloženy ve Studijní a vědecké knihovně Plzeňského kraje.

¹⁷ Vzpomínky Věnceslavy Homolkové, dcery Ladislava Lábka, leden-únor 2008, archiv autorky. Vzpomínky Věnceslavy Homolkové, 10. 3. 2010, archiv autorky. Exkurze v NMP, 10. 12. 2010, archiv autorky.

¹⁸ Paní Věnceslava Homolková se momentálně nachází ve velmi špatném zdravotním stavu.

¹⁹ Rozhovory probíhaly při návštěvách Ústavu dějin umění nebo prostřednictvím e-mailového dotazování. E-mailová zpráva Kristiny Uhlíkové Anně Peřinové, 17. 6. 2010, archiv autorky.

²⁰ Diplomová práce obsahuje úvodní kapitoly o dětství a mládí Ladislava Lábka a od dvacátých let minulého století je členěna do kapitol po jednotlivých desetiletích. SYNKOVÁ, Jana, *Poslední Plzeňák, který měl své město rád: osobnost a dílo Ladislava Lábka v památkové péči* (diplomová práce), Západočeská univerzita v Plzni 2008.

na Lábkova mladá léta – dětství, dospívání a následně pak na dobu studijní a učňovskou, pro kterou se v plzeňském městském archivu uchovala početná korespondence mezi Lábkem, jeho rodiči a sestrami.²¹

Ladislavu Lábkovi se věnovala též Daniela Froňková, která svou diplomovou práci pod názvem „K životu a dílu historika Ladislava Lábka“ obhájila na Univerzitě Hradec Králové v roce 2007.²²

K práci byla využita také literatura, která se vztahuje k životu Lábka i Wirtha, dále pak regionální literatura a samozřejmě díla autorů, jímž je celá práce věnována. Velikým přínosem k celé práci byla možnost čerpání informací z titulů Lábkovy knihovny, která je od roku 1973 z velké části v majetku Státní vědecké knihovny Plzeňského kraje. Celá knihovna (2095 titulů) byla zpracována a uložena jako samostatný celek s označením „Lábkova knihovna“ pod sign. 20 A. Její studium je možné pouze prezenční formou.²³

K životopisu Lábka a Wirtha byly využity z časopisecké, novinové nebo sborníkové články, neboť ani jedna z uvedených osobností nemá do dnešní doby vydanou komplexní monografii o svém životě a díle. Hlavními autory, kteří se ve svých pracích věnují Ladislavu Lábkovi, jsou Miloslav Bělohávek,²⁴ Jana Domanická,²⁵ Marie Maderová²⁶ a další. V případě Wirtha je třeba vyzdvihnout Kristinu Uhlíkovou²⁷ nebo Emanuela Pocheho²⁸ aj. Seznam dalších autorů a prací je uveden v seznamu literatury.

---

²¹ PEŘINOVÁ, Anna, *Ladislav Lábek – život a dílo* (diplomová práce), Univerzita Pardubice 2008.

²² Froňková svou práci zaměřila na historii Národopisného muzea Plzeňska od jeho počátků do roku 1963, kdy Lábek odešel do dochůdu. FROŇKOVÁ, DANIELA, *K životu a dílu historika Ladislava Lábka. Ladislav Lábek a jeho práce v Národopisném muzeu Plzeňska* (diplomová práce), Univerzita Hradec Králové 2007.

²³ ŠRAJBOVÁ, Magda, *Lábkova knihovna ve Státní vědecké knihovně v Plzni*, in VYČICHLO, Jaroslav, *50 let Státní vědecké knihovny v Plzni*, Plzeň 2000, s. 137–143.

²⁴ BĚLOHLÁVEK, Miloslav, *Soupis prací Ladislava Lábka do roku 1957*, *Minulostí Plzně a Plzeňska* 1, Plzeň 1958, s. 250. BĚLOHLÁVEK, M., *Význam Ladislava Lábka v plzeňské kulturní historii*, *Historie VII* (sborník ZČM). Plzeň, 1998, s. 68. BĚLOHLÁVEK, M., *Vzpomínka na Ladislava Lábka*, in *Minulosti Západočeského kraje XVIII*, Plzeň 1982, s. 276–277.

²⁵ DOMANICKÁ, J., *Rodinný dům Ladislava Lábka*, in: Petr Ulrich (ed.), *Slavné vily Plzeňského kraje*, Plzeň 2009, s. 116–119.

²⁶ MADEROVÁ, Marie, *Národopisné muzeum Plzeňska*, Plzeň 2004. MADEROVÁ, M. – MAZNÝ, Petr, *Plzeň očima Ladislava Lábka*, Plzeň 2003. MADEROVÁ, M., *Současnost a budoucnost národopisného oddělení ZČM*, in *Historie VII* (sborník ZČM), s. 19–22.

²⁷ UHLÍKOVÁ, Kristina, *První publikované uměleckohistorické topografie v Čechách. Od Archeologické komise k českému „Dehiovi“*, *ZPP* 70, č. 1, 2010, s. 38–44.

²⁸ POCHE, Emanuel, *Památková péče a umělecká řemesla*, in PETRÁŇ, Rudolf (ed.), *Staletá Praha XII*, Praha 1982, s. 12–13.

2 Životopis Ladislava Lábka

Ve druhé polovině 19. století se v české moderní historiografii rozvíjelo pozitivistické myšlení a byly dány institucionální základy moderního bádání ve vědách, historii nevyjímaje. V Praze v té době vznikala „Gollova škola“ a též v Plzni bylo možné vidět postupné základy „Plzeňské historické školy“, orientované na hospodářské a sociální dějiny. „Plzeňskou historickou školu“ ovšem nepředstavovali pouze vystudovaní odborníci, jak by se mohlo zdát, ale též příznivci z řad prosté veřejnosti. Plzeňská škola tedy působila hned ve dvou liniích – odborné a laické. Mezi laiky, osoby bez akademického vzdělání, náleželi např. novinář a spisovatel Jaroslav Schiebl, badatel Bedřich Stiess či právě zakladatel Národopisného muzea Plzeňska a obchodník Ladislav Lábek, který zároveň představoval jednoho z jejich prvních průkopníků, zakladatelů. Byli jimi např. gymnaziální profesor a historik Josef Strnad nebo archivář a muzeolog Fridolín Macháček. Všichni se podíleli na zakládání odborných institucí i periodik, stali se propagátory památkové péče a autory mnoha monografií. Obě linie, spolu s menšími či většími nesnázi, úspěšně spolupracovaly, jak bude nastíněno dále, a to především díky osobě Miloslava Bělohávka, emeritního městského archiváře i přítele Ladislava Lábka.²⁹

Jedním z představitelů a význačných osobností „Plzeňské historické školy“ byl tedy bezesporu Lábek, kromě jiného i spisovatel, muzejník, mecenáš a vlastenecký nadšenec, který vykonal v oblasti národopisu a památkové péči pro Plzeňsko tolik, kolik se podařilo jen několika málo dalším. Teprve po roce 1989, kdy padly zejména ideologické překážky, mohl být Lábek doceněn v plné míře a i nadále mu patří náš vděk a pozornost.³⁰ Pro budoucí generace zanechal velké národopisné bohatství, byl příkladem toho, jak ochraňovat kulturní zájmy našeho života. Studium Lábkovy odkazu poznáváme, že je stále potřeba více podporovat muzejní pracovníky v jejich nelehké, záslužné i nedoceněné činnosti, zejména v nynější době, kdy se stále ještě potýkáme s nepříznivými vlivy, působícími na kulturní život.³¹

---

²⁹ Miloslav Bělohávek (1923 – 2006) založil v roce 1948 plzeňský městský archiv, který vedl až do roku 1984. MORÁVKOVÁ, N., *Miloslav Bělohávek*, s. 20–21.

³⁰ Tamtéž, s. 31.

³¹ PTÁČNÍK, František, *Významní plzeňští rodáci*, Plzeňský deník 7, 2. 9. 1998, č. 1, s. 15.

Řečeno Pavlem Preissem: „*Ladislav Lábek zasahoval všude tam, kde hrozil památce zánik nebo znehodnocení*“.³² Zanechal po sobě veliké dílo literární i sběratelské, jeho osobní a místní kartotéky v Národopisném oddělení Západočeského muzea i sbírka výpisků v Archivu města Plzně jsou dodnes nedocenitelným a nepřeborným pramenem k poznání vývoje Plzně či celého Plzeňska. Slovy Miloslava Bělohávka: „*Díváme-li se na práci Ladislava Lábka, stojíme v obdivu nad promyšleným systémem jeho činnosti, nad velikou a nerozměrnou jeho pílí a pracovitostí*“.³³

Lábek za svého života vydal na padesát pět samostatných publikací, uspořádal kolem šedesáti domácích nebo zahraničních výstav a napsal více než dvě stě padesát statí či článků. Jeho soukromou knihovnu převzala po smrti Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje, která tím obohatila čtenáře o plných 2532 svazků knih, rukopisů a časopisů.³⁴ Lábkovy samostatné literární práce, zasahující do oblastí muzeologie, národopisu, dějin umění, ochrany památek, regionální historie a mnoha dalších zůstaly z velké části pohromadě, připraveny pro bádání dalších generací.³⁵

2.1 Rodina

Podíváme-li se zpětně, k rodinným kořenům Ladislava Lábka, neměli bychom z našeho vyprávění vynechat Lábkova dědečka, varhaníka Františka Lábka staršího, který svůj život zasvětil hudbě a jehož předci zavítali se svým uměleckým řemeslem až do vzdáleného Polska, kde hledali uplatnění i nové příležitosti.³⁶ To ovšem nebyl případ Lábka staršího. Jeho manželka, Anastázie Fabiánová, zůstala po celý život v domácnosti, jak se na tehdejší dobu slušelo a její doménou se stala, jako u většiny žen,

---

³² PREISS, Pavel, *Sedmdesát pět let Ladislava Lábka*, ZPP 17, 1957, č. 1, s. 76–78.

³³ BĚLOHLÁVEK, M., *Vzpomínka na Ladislava Lábka*, in *Minulosti Západočeského kraje XVIII, Plzeň 1982*, s. 276–277.

³⁴ Téma podrobněji zpracovala Magda Šrajbová k příležitosti uspořádání výstavy publikací z Lábkovy knihovny v roce 1994. ŠRAJBOVÁ, Magda, *Knihovna Ladislava Lábka* (Seminární práce – Státní vědecká knihovna Plzeň), Praha 1996, s. 5.

³⁵ BĚLOHLÁVEK, M, *K nedožitým devadesátinám Ladislava Lábka*, in *Minulostí západočeského kraje X.*, 1974, s. 198. Výčet některých knih od Ladislava Lábka: „*Hodináři ve staré Plzni*“ (1919), „*Z historie plzeňského obchodu*“ (1920), „*Život a moda v Plzni v XIX. stol.*“ (1923), „*Počátky a rozvoj fotografie v Plzni*“ (1924), „*Stručný národopisný popis Plzeňska i západních Čech vůbec*“ (1926), „*O vzniku a vývoji lidových výšivek v širším Plzeňsku*“ (1925), „*Z historie plzeňského obchodu a průmyslu*“ (1926) „*Lid na Plzeňsku*“, „*Obraz jeho života a práce v domě Gerlachovském v Plzni*“ (1927), „*Lidové šperky západočeské*“ (1938), „*Zkáza staré Plzně*“ (1941), „*Počátky českého knihtisku*“ (1948) aj.

³⁶ ČADÍK, Jindřich, *Ladislav Lábek*, *Časopis společnosti přátel starožitností* 43–45, 1946, č. 51–53, s. 141.

péče o rodinu i zajištění řádného chodu domácnosti.³⁷ Otec Ladislava Lábka, obchodník František Lábek, se narodil 28. května 1853 v Deštné u Soběslavi a zemřel 6. března 1929 v Plzni.³⁸ Do Plzně přišel roku 1877 coby kupecký příručí a zakrátko vstoupil do filiálky na Petrohradě, jejímž majitelem byl jistý pan Čech, kterému dodával zboží obchodník Václav Ulč, jehož pomocnicí byla jeho sestra Kateřina, tehdy asi dvacetiletá dívka.³⁹ A právě v ní našel František Lábek zalíbení. Kateřina Ulčová, provdaná Lábková, přišla na svět 8. března 1858 v Černicích u Plzně a zemřela 1. října 1931 v Plzni.⁴⁰ Pocházela z neobyčejně rozvětvené rodiny z Černic, jejíž rodové kořeny sahaly i do dalších plzeňských obcí.⁴¹ Ladislav Lábek s nadsázkou říkával, že úplný rodokmen rodiny Ulčových by zajisté pokryl celé plzeňské náměstí.⁴² Otec Kateřiny Ulčové, krejčí Matěj Ulč, vynikal v krejčovském řemesle a jak se říkávalo „šil po staro česku“. V kraji prý nebylo zručnějšího krejčího, a tak když se po nějakém čase přestěhoval z Černic přímo do Plzně, vyhledávaly ho selky ze širokého okolí.⁴³

Z náhodných návštěv Františka Lábka u Kateřiny Ulčové se zanedlouho stala známost a 5. února 1878 i svatba.⁴⁴ O svých rodičích Lábek jednou poznamenal: „*Otec si z táboorského kraje přinesl „pravou jihočeskou hloubavost, matka plzeňskou houževnatost.*“⁴⁵ Po svatbě Lábkův otec zřejmě převzal pobočku rodiny Ulčů v Prokopově třídě před takzvanou Brankou a již 13. února 1880 dostal do vlastní režie obchod, jehož zaměření odpovídalo tehdejším koloniálním obchodům a trafice.⁴⁶ Po svatbě se mladý pár přestěhoval do pronajatého bytu v prvním patře nad svým novým obchodem.⁴⁷

Mladí manželé museli čelit mnoha nesnázím, jako byla několikerá změna domova, jeho opětovné zařizování, k tomu vedení obchodu a v neposlední řadě také starosti s malými ratolestmi, které přišly na svět nedlouho po svatbě. František Lábek několikrát měnil působiště svého rodinného obchodu, a to z důvodu hledání příhodnější

---

³⁷ Kolektiv autorů, *Domácnost jako poslání*, in LENDEROVÁ, Milena – KOPIČKOVÁ, Božena – BUREŠOVÁ, Jana – MAUR, Eduard (edd.), *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*, Praha 2009, s. 311.

³⁸ Odešel tiše po krátkém onemocnění. SYNKOVÁ, J., *Poslední Plzeňák*, s. 54. Nebo viz AM Plzeň, Sběrka úmrtních oznámení – domovské archy, inv. č. 109, František Lábek.

³⁹ AM Plzeň, L. L., sign. 32e67, *Můj život I*, rukopis 1950, s. 2.

⁴⁰ AM Plzeň, Sběrka úmrtních oznámení – domovské archy č. 109, František Lábek.

⁴¹ AM Plzeň, L. L., sign. 373/2, *Vzpomínky na Jubilejní výstavu v Praze 1891*, rukopis, s. 1.

⁴² *Vzpomínky Věnceslavy Homolkové*, leden-únor 2008, archiv autorky.

⁴³ AM Plzeň, L. L., inv. č. 33, kart. LP 2159, osobní zápisník 1903, s. 133.

⁴⁴ BUCHA, František, *K rodovým kořenům sourozenců Lábkových*. Plzeňsko 19, 3. 4. 1992, č. 4, s. 38.

⁴⁵ AM Plzeň, L. L., sign. 373/2, *Vzpomínky na Jubilejní výstavu v Praze 1891*, rukopis, s. 1.

⁴⁶ UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1919 – 1920, dop. M. Lábkové Z. Wirthovi, 1. 4. 1919.

⁴⁷ AM Plzeň, L. L., sign. 32e67, *Můj život I*, rukopis 1950 s. 3.

čtvrti pro své podnikání a z potřeby zajištění lepšího bydlení pro svou rodinu. Kateřina byla bez nejmenších pochyb silnou osobností, ale přesto se obtížně vypořádávala s životními zvraty, které rodinu postihly, ať už jimi byly smrt dětí, finanční a bytové problémy aj.⁴⁸ Obchodní činnost Lábků na jedné straně vzkvétala, na straně druhé ji však neminuly ani četné problémy, vzniklé právě začínajícím velkým stavebním ruchem v Plzni.⁴⁹ V hektičtějších obdobích vypomáhala v živnosti Františkova manželka Kateřina a postupem doby i jejich děti. Jeden z posledních negativních vlivů, které měly zásadní dopad na obchodní činnost Lábkových a tím i na celou rodinu, byla postupně se rozrůstající široká obchodní síť ve městě i na venkově. Ta odváděla zákazníky a nepřímo nutila Lábkovy k další obchodnickým krokům.⁵⁰

Podívejme se nyní na potomky Kateřiny a Františka Lábkových. Po třech letech od svatby, dne 1. ledna 1881, se do rodiny Lábkových narodilo dlouho očekávané první „dítko“. Byla jím dcera Bohumila, avšak zemřela pro zdravotní komplikace již po pěti nedělích, dne 18. února téhož roku.⁵¹ O rok později, 27. ledna 1882, se Kateřině a Františkovi narodil syn Ladislav a nedlouho po jeho příchodu přibyla do rodiny i Ludmila Fryčková, „*mladá dívka, škoře sotva odrostlá*“, která pro rodinu nepředstavovala pouhou pomocnou sílu či chůvu, ale po dlouhá léta také rodinnou přítelkyni a „*strážného anděla*“. S Ladislavem měla od jeho mládí velmi vřelý vztah amohla se tak velkým vlivem podílet na utváření jeho osobnosti a „*vnímání identity národa*“, jak uvedl Ladislav Lábek ve svých pamětech.⁵²

Netrvalo dlouho a Lábkovi vítali do svých řad dalšího potomka, syna Zdeňka, jenž přišel na svět 7. února 1885, avšak záhy poté se rozstával blíž neurčitou nakažlivou chorobou. Přestože se postupně těšil lepšímu zdraví, nedokázal bojovat s dalším vysilujícím onemocněním, které ho zanedlouho opět postihlo. Zdeňkův zdravotní stav se po nějaké době opět radikálně zhoršil a k lítosti rodiny zemřel 19. srpna 1888 na zánět mozkových blan. Další ratolestí v Lábkově rodině byl syn Bohuslav, narozený na konci prosince roku 1886, ale i ten po sedmi měsících,

---

⁴⁸ Nesnázím s nedostatkem peněz a špatným bydlením se podrobněji věnuji ve své bakalářské práci. PEŘINOVÁ, A., *Ladislav Lábek*, s. 24–33.

⁴⁹ Dům v Saské ulici byl přestavěn až o sedm let později, tedy roku 1895. Novým útočištěm se jim stal starý dům s nově opravenou omítkou. AM Plzeň, L. L., sign. 32e67, *Můj život I*, rukopis 1950, s. 9–10.

⁵⁰ AM Plzeň, L. L., sign. 32e67, *Můj život I*, rukopis 1950, s. 12.

⁵¹ Tamtéž, s. 4.

⁵² Tamtéž, s. 4

dne 30. července 1887, zemřel.⁵³ Přestože častá smrt malých dětí nebyla na tehdejší dobu žádnou zvláštností, rodina se s tolika úmrtími svých ratolestí jen těžko srovnávala.

Další potomek přišel do rodiny až po několika dalších letech, a sice dne 22. června 1891, kdy Kateřina porodila dceru Boženu, jež přežila do poměrně vysokého věku (zemřela v roce 1960). Z Boženiny korespondence se dozvídáme o vůli rodičů, kteří již v roce 1905 měli jasnou představu o budoucím povolání své dcery. Božena měla po absolvování měšťanské školy zůstat v obchodě svého otce a stát se tak pomocnou obchodní sílou. Boženina matka v té době dokonce uvažovala o dočasném umístění dcery v některém německém městě, aby se do budoucna zdokonalila v německém jazyce i společenských způsobech. Božena se postupem doby skutečně stala pomocnicí v obchodě, ale místo u otce našla uplatnění v bratrově podniku s papírem a starožitnostmi.⁵⁴ Za doby první světové války dokonce převzala v pořadí již třetí rodinný obchod, zvaný „Svéráz“, o němž pohovoříme později. Svůj život tedy Božena zasvětila obchodování i celoživotnímu studiu národopisu.

Mezi jednu z předposledních narozených ratolestí v Lábkově rodě náležela Marie (6. 12. 1892 – 11. 4. 1965), později národopisná pracovnice. Ta svůj život směřovala k zájmu o etnografii, především ke studiu krojů a tradičního odívání, a dlouhá léta patřila spolu s Boženou mezi nejvýznamnější pomocníky Ladislava Lábků, a to jak v obchodech, tak v jeho národopisném muzeu. Marie, stejně jako její sestra Božena, se nikdy neprovdala, obě zůstaly pospolu v obchodech i rodinné vile, symbolu rodiny, jejíž historie se začala psát až ve dvacátých letech minulého století.⁵⁵

Rodinný kruh Lábků se po třech letech rozšířil o syna Karla, narozeného 3. října 1895, ale ani jemu osud nepřál a tak svou rodinu opustil již v červnu následujícího roku.⁵⁶

Posledním narozeným dítětem Kateřiny a Františka Lábkových byla nejmladší dcera Anna, která přišla na svět začátkem nového roku a nedlouho před oslavou

---

⁵³ Tamtéž, s. 4–8.

⁵⁴ AM Plzeň, L. L., inv. č. 3/11, kart. LP 2156, korespondence sester 1900–1908.

⁵⁵ Rozhodnutí obou sester zůstat svobodné mohlo být v důsledku nešťastné lásky starší Boženy. Ta se zamilovala do učitele jednoho z plzeňských gymnázií, jistého pana Hechta. Rodiče Boženy byli lásce nakloněni a původně se snad i schylovalo k sňatku. Božena se s Hechtem seznámila při jeho návštěvách v Lábkově papírnictví. Jednoho léta však Hecht odjel na dovolenou a místo radostného uvítání a nabídky k svatbě, obdržela Božena svatební oznámení o Hechtově svatbě s jinou ženou. Zřejmě ji tato skutečnost natolik zlomila, že v budoucnu již partnera cíleně nevyhledávala. Také Marie Lábková měla v životě několik nápadníků, snad i větší známost. Nakonec však obě sestry zůstaly svobodné. Snad ani jedna ze sester netoužila po založení vlastní rodiny, neboť žily převážně obchodní a osvětovou prací. PEŘINOVÁ, A. *Ladislav Lábek*, s. 29–30.

⁵⁶ AM Plzeň, L. L., sign. 373/2, Vzpomínky na Jubilejní výstavu, rukopis, s. 36

narozenin bratra Ladislava, dne 16. ledna 1897. Obchodování a finance měli Lábkovi zřejmě v krvi, což se do budoucna projevilo i u Anny, která se zaměřila na obchodní účetnictví. Jako jediná z přeživších sester Ladislava Lábka vstoupila do manželského svazku dne 9. srpna 1923. Její manžel, Vladimír Rosenbaum, původně rodák z Hýskova u Berouna, začal novou etapu jejich života v Annině rodném městě, kde společně vychovali tři děti Vladimíra, Jiřího a Marii. Její životní cesta se uzavřela ve stejném roce jako sestry Boženy.⁵⁷

Jak je vidět, Ladislav Lábek vyrostl mezi několika sourozenci, z nichž se ne všichni dožili dospělého věku. Z dochovaných pramenů vyplývá, že vztah sourozenců Lábkových býval vždy harmonický, o čemž hovoří např. početná korespondence mezi Ladislavem a jeho sestrami Marií, Boženou a Annou z let 1900–1908, kdy byl Ladislav zaměstnán v obchodních kruzích v Karlových Varech a v Praze.⁵⁸ Z dopisů mladých dívek vyčteme veliké vlastenecké cítění, které bylo již od raného dětství podporováno rodiči a později utužováno starším bratrem Ladislavem. Všechny sestry toužily po vzdělání a v bratrovi spatřovaly svého prvního učitele, kterého prostřednictvím svých psaní informovaly o dění ve městě i ve škole, o probírané látce, chlubily se studijními výsledky a prosily ho o sdělení stále nových poznatků. Ladislav sestrám na oplátku doporučoval nebo přímo zasílal literaturu, rozváděl výklad učitelů, plánoval společné výlety a zasílal mnoho nejrůznějších studijních materiálů. Na utváření jejich osobností a názorů měl bez pochyby zásadní vliv.⁵⁹

2.2 Škola

Nyní se ale podívejme na studijní život mladého Lábka, neboť to byla právě školní léta, která pomáhala utvářet jeho náhled na společenské dění. Předem je potřeba zmínit skutečnost, že Lábek ke škole a jejímu rutinnímu životu nikdy nepřilnul, alespoň tedy za dob svého raného mládí. Ladislav začal navštěvovat obecnou školu v jižním obvodě města Plzně v pěti letech a úspěšně ji ukončil ve školním roce 1891/1892.⁶⁰ Následovalo studium na měšťanské škole, kam docházel též v jižním obvodě, a to

---

⁵⁷ Syn Vladimír žije stále v Plzni a s rodinou udržuje velmi vřelé vztahy. Střídavě se těší i dobrému zdraví. AM Plzeň, Sběrka úmrtních oznámení – domovské archy č. 277, Anna Lábková. Vzpomínky Věnceslavy Homolkové, leden-únor 2008, archiv autorky

⁵⁸ AM Plzeň, L. L., kart. LP 2156, Korespondence sester 1900–1908.

⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁰ AM Plzeň, L. L., sign. 32e67, Můj život I, rukopis 1950, s. 7–8.

ve starém Kamerálu v Kopeckého sadech.⁶¹ Roku 1882 však musel z důvodů nového rozdělení školních obvodů přestoupit do druhé třídy pod Saský most, a právě zde začínají komplikace s dohledáním materiálů o studijních letech mladého Lábka, neboť se obvody, názvy i zaměření škol v průběhu let ještě pozměnily a s tím též archivní fondy i jejich uspořádání v Archivu města Plzně. Dohledání komplikuje předně obtížné určení konkrétních škol, do nichž Lábek docházel. Vraťme se ale zpět k Lábkově měšťanské škole, která sídlila v budově bývalého hostince hned vedle obecní školy, kde mladý Lábek studoval. Prostředí školy mu bylo velmi dobře známé již od útlého věku a bylo to převážně také zde, kde se začala projevovat Lábkova „*divoká povaha*“.⁶² Byl vtipný, o vše měl zájem a jako jiné děti v jeho věku ani on se nedokázal vždy plně soustředit na učení. A tak vysvědčení z druhé třídy dopadlo smutněji než vysvědčení z třídy první. Období divokosti a roztěkanosti přetrvalo u mladého Lábka ještě celou řadu let. Hlavu měl plnou nejrůznějších zájmů, přičemž učení k nim zpočátku příliš nepatřilo. Ve svých pamětech Lábek napsal, že nebyl schopen usměrnit myšlenky na „*suchopárné*“ úlohy, ale i ve školních letech přeci jen našel něco z nabídky studijních osnov, co ho dokázalo plně zaujmout, jako třeba fyzika, které propadl a kvůli které si z pilnosti kreslil do sešitů nejrůznější přístroje i obrázky, např. telegraf, telefon, mlýn apod.⁶³ Před postupem Lábka na střední obchodní školu, před vstupem do nové etapy života, přišly v létě 1894 poslední opravdové dětské prázdniny. Pro Lábka končilo období dětské bezstarostnosti a nadcházela doba starostí.⁶⁴

Před ukončením studia na škole měšťanské vyvstala pro rodiče otázka, co dál s Ladislavovou „*nezkrotnou povahou*“. Ladislav toužil věnovat se starožitnostem a některé z humanitních věd, ale jeho okolí vnímalo takové nápady spíše jako mladické fantazie než jako opravdové možnosti. S výběrem Ladislavova povolání pomáhal dle zvyklostí jeho otec, protože při rozhodování sehrála svou roli tradice předávání živnosti z otce na syna, a proto se měl Lábek, chtě nechtě, věnovat obchodnickému řemeslu. Lábek se tedy nakonec skutečně podvolil vůli rodičů a nastoupil na „Obchodní akademii královského města Plzně“. S nadšením a zápalem pro věc to ovšem nebylo,

---

⁶¹ Tamtéž, s. 20.

⁶² Tamtéž, s. 29

⁶³ Tamtéž, s. 29–33.

⁶⁴ Prázdniny trávil Lábek několikrát u svého strýce Eliáše Lábka, malíře z Deštné u Soběslavi. Eliáš prý znamenitě kopíroval malby předních autorů např. Ženíškovo „Oldřich a Božena“ anebo Liškovo „Kristus na Hoře Olivetské“. V Deštné se Ladislav seznámil s učitelem Jarošem, náruživým sběratelem motýlů a brouků, který jej zasvěcoval do tajů přírody. A bylo to také zde, kde Lábek propadl sběratelské vášni, ke které tíhl od mladých let. Tamtéž, s. 32–34.

což dokládají jeho vzpomínky i zhoršené studijní výsledky ve škole.⁶⁵ Ve druhém ročníku šlo Ladislavovi učení značně ztěžka, množství probírané látky přibývalo a s ním i jeho nechuť do dalších bojů s klasifikačním řádem. Ladislav se v průběhu prázdnin musel dokonce připravovat na opravnou zkoušku z aritmetiky, neboť její studium v průběhu školního roku zcela zanedbal. Oproti tomu ale sílily jeho touhy po prohloubení znalostí z oblasti historie a památek, které ho čím dál více odváděly od jiných předmětů, nezbytných k úspěšnému ukončení studia.⁶⁶ Sečteno a podtrženo – do třetího ročníku již Lábek nepostoupil. To nám dokazují nejen Lábkovy vzpomínky, ale i jeho absence vysvědčení z třídní knihy.⁶⁷

Lábek tedy na obchodní akademii nepatřil právě mezi nejpilnější žáky, učivu, k němuž zprvu neměl pražádný vztah, se příliš nevěnoval, ale je třeba podotknout, že jeho studijní výsledky se zase tolik nelišily od výsledků ostatních vrstevníků, jak dokazují vysvědčení v třídních knihách.⁶⁸ Po odbytí opravné zkoušky se Ladislavův otec rozhodl, že syna si vezme „na paškál“ sám, poněvadž „byl k ničemu“ a potřeboval nad sebou pevnou ruku. Ostatní spolužáci postoupili z větší části do třetího a následně do čtvrtého ročníku. To už ale mladého Lábkova vskutku nelákalo, navíc by to jeho prospěch zřejmě ani neumožnil.⁶⁹

Lábek byl tedy z otceva rozhodnutí přihlášen od 15. července 1897 do jeho obchodu, ale oficiálně tam nastoupil až začátkem září téhož roku. V obchodě býval Lábek od brzkých ranních hodin do pozdního večera a nějaký čas mu trvalo, než si na ranní vstávání zvykl. U otce tloukl koření, sekal cukr, pražil kávu aj. A právě zde pocítil poprvé lásku k obchodnímu řemeslu.⁷⁰ Obchod Ladislavova otce býval navíc „hovornou celou ulice“, kde se živě diskutovalo o nejrůznějších ožehavých problémech, politiku nevyjímaje, a kde se scházeli obchodníci i živnostníci a cestovatelé velkých firem přinášející zprávy z blízkého i vzdáleného okolí. Na obchodním pultě vždy volně ležely noviny tak, aby šly z ruky do ruky a každý si mohl prohlédnout, co ho zajímalo.⁷¹ Ladislava sice atmosféra otceva obchodu pohltila, přesto si ze všeho nejvíce přál najít

---

⁶⁵ AM Plzeň, L. L., sign. 32e67, Můj život I, rukopis 1950, s. 36.

⁶⁶ Tamtéž s. 40–41.

⁶⁷ AM Plzeň, L. L., sign. 32e67, Můj život I, rukopis 1950, s. 42. AM Plzeň, Obchodní akademie, sign. 11a346, rukopis třídní knihy.

⁶⁸ Pro představu o počtu spolužáků – do I. ročníku nastoupilo celkem čtyřicet devět žáků, z čehož sedm v průběhu odstoupilo. Do II. ročníku bylo přihlášeno již dvacet devět studentů, z toho ročník ukončil plný počet – dvacet devět. AM Plzeň, Obchodní akademie, sign. 11a349, rukopis třídní knihy, s. 12. AM Plzeň, Obchodní akademie, sign. 11a346, rukopis třídní knihy, s. 23.

⁶⁹ AM Plzeň, L. L., sign. 32e67, Můj život I, rukopis 1950, s. 43.

⁷⁰ Tamtéž, s. 42–45.

⁷¹ Tamtéž, s. 47–48

vhodné zaměstnání třeba v milované Praze, která ho od nejútlejšího věku přitahovala jako magnet. Lábek proto neotálel a doplňoval si své odborné vzdělání, aby našel plnohodnotné uplatnění a radost z práce. Z toho důvodu absolvoval např. mezi 5. listopadem 1901 a 4. dubnem 1902 kurz o železničním právu a tarifech.⁷²

2.3 Obchodnické počátky Ladislava Lábka

O tom, že Ladislav Lábek neměl zprvu pro obchod pochopení, není dnes již pochyb, avšak postupem doby v něm přeci jen našel zalíbení a stalo se mu životní náplní i „koníčkem“, k němuž se vždy s chutí vracel. Podívejme se tedy na Lábkovu poněkud svízelnou cestu obchodní praxí, na jejímž konci stálo uskutečnění hned několika snů, třebaže cesta k cíli byla místy trnitá.

2.3.1 U firmy Leopold Lóbl a Neumann a Chmelíček (1898–1900)

Po získání základní praxe u otce nastoupil Ladislav Lábek na jaře 1898 u firmy Leopold Lóbl, obchodující se sukny. Až zde poprvé zasedl za kancelářský stůl, k čemuž mu patrně dopomohly konexe jeho otce. Mladý Lábek měl ve firmě na starosti běžnou účetní agendu, spravoval úřední knihy i obchodní korespondenci a jeho začátky nebyly o nic jednodušší než kteréhokoliv „nováčka“. V obchodě se ale Lábkovi postupně dařilo, stal se známým pro svou svědomitost i pracovitost, a proto výhodnější nabídka zaměstnání na sebe nenechala dlouho čekat. V červenci roku 1898 dostal Ladislav příležitost vstoupit do papírenského velkoobchodu u firmy Neumann a Chmelíček v Dominikánské ulici v Plzni. Takové nabídky Lábek hned využil v naději, že si zajistí lepší služební postup i profesní rozvoj. Lábkova nová práce spočívala v zajišťování běžných administrativních úkolů, skládání balíků s papírem, počítání a vážení kupeckých sáčků, opatřování reklamy v tiskárně, asistování při expedici zboží apod. Lábek ve svých pamětech nejednou vzpomínal na své tehdejší „chéfy“, pana Chmelíčka a Neumanna, „*dva náramně se doplňující protivy*“, kteří se potkali coby obchodní cestující. Oproti neurotickému Chmelíčkovu byl prý Neumann klidné i tiché nатуry a nad Chmelíčkem vynikal hlavně svou osobitou rozvahou. Z korespondence Lábkova otce se dozvídáme, že u Chmelíčka Lábek rozhodně nemohl čekat sebemenší zastání či

---

⁷² AM Plzeň, Ladislav Lábek, sign. 32e68, Můj život II, rukopis 1950, s. 73.

snad vlídného slova.⁷³ Lábkův otec o něm prohlásil: „*Byl to takový furiant!*“.⁷⁴ V obchodování si však Chmelíček ani Neumann nepřekáželi a co bylo pro oba výhodné, jeden přivedl klientelu českou, druhý německou. Díky trpkým zkušenostem s nadřízenými si Lábek již za svého mládí rychle osvojil základy obchodní diplomacie, která mu do budoucna byla jen ku prospěchu. Lábek zde častokrát musel přeceňovat své síly, těžce pracovat a radost z obchodování byla ta tam. Po dvou letech ve firmě přišla Ladislavovi nabídka na pozici účetního v Karlových Varech, v obchodě pana Pösche a Weila ve Staré nádražní třídě. A právě to byla práce, na níž Lábek již tak dlouho čekal. Odjakživa toužil po zkušenostech, příjemnějším i novém prostředí, větší samostatnosti či snad větší příležitosti k uplatnění se a Karlovy Vary mu navíc nabízely možnost zdokonalení se v německém jazyce.⁷⁵

2.3.2 Karlovy Vary (1. 9. 1900–1. 8. 1901)

Začátkem srpna roku 1900 odjel Lábek za doprovodu otce do Karlových Varů, pro mladého Lábků tehdy ještě neznámého města, mezi Němce, kde se prvně setkal i s novým spolujednatel, Izraelcem, panem Weilem. Po tří týdením působení v Karlových Varech přišla Lábkovi nabídka k návratu do velkoobchodu pana Chmelíčka a Neumanna. Z dopisů vyplývá, že Lábek návrh rozhodně nebral na lehkou váhu a snad i vážněji uvažoval o své cestě domů. Bylo mu přislíbeno lepší zacházení a snad i některé, blíže nespecifikované výhody. Přesto ale Lábek v Karlových Varech setrval, aby již nemusel vykonávat „*nádenickou*“ práci.⁷⁶

Lábek toho času bydlel v domě „*Haus Herkules*“ čp. 173 u vlídné starší německé dámy paní Peithmerové.⁷⁷ Zpočátku ho provázela převeliká úzkost po domově, neboť se prvně ocitl zcela sám, se špatnými znalostmi německého jazyka a pod tíhou úředních knih, kde nejméně půl roku nebyly plněny žádné administrativní úkony. Lábek k sobě neměl nikoho, kdo by mu poradil či ulehčil s prací, a jeho nadřízení, majitelé pan Weil a Pösch, kteří jako jediní mu mohli pomoci, trávili celé dny mimo obchod. Pobyt v Karlových Varech znamenal pro Ladislava první opravdové odloučení od domova a zároveň i novou zkušenost pro jeho rodinu, která ho pravidelně varovala před špatnou společností, nabádala k dobrému chování, řádnému dodržování denního

---

⁷³ Tamtéž, s. 49–52.

⁷⁴ AM Plzeň, L. L., inv. č. 1/8, kart. LP 2156, dopisy rodičů do Karlových Varů 1900–1901.

⁷⁵ AM Plzeň, L. L., sign. 32e68, Můj život II, rukopis 1950, s. 52–53.

⁷⁶ AM Plzeň, L. L., inv. č. 1/8, kart. LP 2156, Dopisy rodičů do Karlových Varů 1900–1901.

⁷⁷ Tamtéž, s. 57.

režimu, k péči o své zdraví, kvalitní stravě a k dalším rodičovským radám, kterými se rodiče snažili na dálku usměrnit svého dospívajícího syna.⁷⁸

Na Lábka v Karlových Varech úzkostně dopadal nepřátelský postoj Němců vůči Čechům, proto svůj stesk po domově zaháněl alespoň večerními procházkami podél řeky a pro potěchu si zpíval „*Kde domov můj*“ či jiné vlastenecké písně. Neméně bolestně pak na něj zapůsobila akce z jara 1901, kdy Němci vyhnali z Karlových Varů plzeňský Hlahol, oceněný na mezinárodních soutěžích v Paříži i Bruselu a na nádraží je „*vyprovázeli*“ holemi a házením vajec.⁷⁹ Pro Lábka to znamenalo zřejmě poslední kapku. V důsledku uplynulých náročných let u Chmelíčka a Neumanna a následně neméně těžké služby v Karlových Varech přemýšlel Lábek o svém návratu do rodné Plzně a hledání lepšího uplatnění.⁸⁰ I přes náročné životní podmínky v Karlových Varech mu rodiče doporučovali ještě na nějaký čas ve městě zůstat, především kvůli slabšímu zdraví, které si měl pobytem v lázních utužit, a výuce německého jazyka.⁸¹ Co ale mělo přispět k Lábkově lepší situaci, byla změna pracovního poměru, neboť se Pösch s Weilem na Nový rok 1901 rozešli ve svých názorech i podnikání.⁸² Pösch si zřídil lépe vybavený velkoobchod a s sebou vzal do služby též mladého Lábka. Tím Lábek na čas opustil účetní agendu, kterou dosud spravoval, a stal se expedientem.⁸³ Pobyt u Pösche se ale pro Ladislava stával krajně nepříjemným. Pösch byl údajně „*sprostý a divoký pijan*“, kterého k alkoholu dovedly zřejmě komplikované rodinné poměry.⁸⁴ „*Pro svou pýchu si prý s Chmelíčkem mohl podat ruce*“, jak uvedla Lábkova matka.⁸⁵ Zaměstnání se Lábkovi stalo tedy opět do jisté míry utrpením.⁸⁶ Pro svou klidnou povahu se odmítl zaměstnavateli postavit, což rozněcovalo Ladislavova otce a působilo obavy Ladislavově matce. Ta se obávala o synovu budoucnost i řečí sousedů,

---

⁷⁸ O výchově rodičů Lábka hovoří následující dopisy: AM Plzeň, L. L., inv. č. 1/4, kart. LP 2156, dopisy rodičů do Karlových Varů 1900–1901. AM Plzeň, L. L., inv. č. 1/37, kart. LP 2156, dopisy rodičů do Karlových Varů 1900–1901. AM Plzeň, L. L., inv. č. 1/3, kart. LP 2156, dopisy rodičů do Karlových Varů 1900–1901. AM Plzeň, L. L., inv. č. 1/26, kart. LP 2156, dopisy rodičů do Karlových Varů 1900–1901. AM Plzeň, L. L., inv. č. 1/25, kart. LP 2156, dopisy rodičů do Karlových Varů 1900–1901. AM Plzeň, L. L., inv. č. 1/4, kart. LP 2156, dopisy rodičů do Karlových Varů 1900–1901.

⁷⁹ AM Plzeň, L. L., sign. 32e68, *Můj život II*, rukopis 1950, s. 61.

⁸⁰ AM Plzeň, L. L., inv. č. 1/18, kart. LP 2156, dopisy rodičů do Karlových Varů 1900–1901.

⁸¹ AM Plzeň, L. L., inv. č. 1/23, kart. LP 2156, dopisy rodičů do Karlových Varů 1900–1901. AM Plzeň, L. L., inv. č. 1/25, kart. LP 2156, dopisy rodičů do Karlových Varů 1900–1901.

⁸² AM Plzeň, L. L., sign. 32e68, *Můj život II*, rukopis 1950, s. 61.

⁸³ Tamtéž, s. 63.

⁸⁴ AM Plzeň, L. L., inv. č. 1/41, sign. LP 2156, dopisy rodičů do Karlových Varů 1900–1901. AM Plzeň, L. L., sign. 32e68, *Můj život II*, rukopis 1950, s. 64.

⁸⁵ AM Plzeň, L. L., inv. č. 1/44, sign. LP 2156, dopisy rodičů do Karlových Varů 1900–1901.

⁸⁶ AM Plzeň, L. L., inv. č. 1/40, kart. LP 2156, dopisy rodičů do Karlových Varů 1900–1901.

kdyby snad neuvážlivě opustil své zaměstnání.⁸⁷ Její obavy se naštěstí ukázaly jako liché, neboť v Plzni v té době byla volná místa poměrně snadno dostupná, jak vyplývá z rodinné korespondence.⁸⁸ Lábek tedy prosil svého otce, aby mu opět vypomohl s hledáním nového zaměstnání.⁸⁹

Pro Ladislava Lábka byl výběr více než zřejmý. Byla to předně Praha, kam upíral své zraky, neboť po odchodu do Prahy toužil více než po čemkoliv jiném. Na základě uplynulých událostí byl Ladislav pevně a definitivně rozhodnutý, že opustí své dosavadní působiště v Karlových Varech a vrátí se na čas domů. Nepomohlo přemlouvání ani sliby a dohady o zvýšení platu.⁹⁰ K 1. srpnu roku 1901 odevzdal Ladislav Pöschovi svou výpověď a vrátil se do rodného města. Srdce ho však dál táhlo do milované Prahy, centra kulturního i politického dění.

2.3.3 Reinhold Schrätter (2. 8. 1901–15. 2. 1902)

Netrvalo dlouho a Lábek k 1. září 1901 nastoupil do firmy Reinhold Schrätter, která sídlil v ulici naproti obchodu Lábkova otce. Lábek opět pracoval v expedici a náplň jeho činnosti se od té předešlé příliš nezměnila. Po původním majiteli vedla firmu postarší vdova, která prý sedávala celé dny za stolem v kanceláři, pozorovala a neobratně přiřazovala úkoly. Tentokrát tu měl ale Lábek oporu, byť jen ve svém vedoucím panu Pittermannovi. Obchod vdovy ovšem neprosperoval, jak by měl. Jednoho dne svitla Lábkovi naděje na místo v Praze, a to tehdy, když do Plzně zavítal pražský velkoobchodník Augustin Lambl, který se dozvěděl o Ladislavových schopnostech a nabídl mu místo ve svém podniku. Konečně to vypadalo, že se Lábkovi začne blýskat na lepší časy. Po necelém roce služby u firmy Reinhold Schrätter Lábek dne 15. dubna 1902 odešel, aby zkusil své štěstí v Praze.⁹¹

---

⁸⁷ Tamtéž. Nebo viz AM Plzeň, L. L., inv. č. 1/43, kart. LP 2156, dopisy rodičů do Karlových Varů 1900–1901. AM Plzeň, L. L., inv. č. 1/51, kart. LP 2156, dopisy rodičů do Karlových Varů 1900–1901.

⁸⁸ AM Plzeň, L. L., inv. č. 1/46, kart. LP 2156, dopisy rodičů do Karlových Varů 1900–1901.

⁸⁹ AM Plzeň, L. L., inv. č. 1/37, kart. LP 2156, dopisy rodičů do Karlových Varů 1900–1901.

⁹⁰ AM Plzeň, L. L., sign. 32e68, Můj život II, rukopis 1950, s. 67. AM Plzeň, L. L., inv. č. 1/36, kart. LP 2156, dopisy rodičů do Karlových Varů 1900–1901., L. L., inv. č. 1/38, kart. LP 2156, dopisy rodičů do Karlových Varů 1900–1901.

⁹¹ AM Plzeň, L. L., sign. 32e68, Můj život II, rukopis 1950, s. 69–73.

2.3.4 Praha (16. 4. 1902–14. 8. 1905)

Do firmy Augustina Lambla, sídlící tehdy nedaleko Václavského náměstí, Lábek nastoupil 16. dubna 1902. Opět zastával pozici expedienta, avšak s tím rozdílem, že Lambl podnikal ve velkém a výhradně s kancelářským papírem.⁹² Ladislav bydlel v neútluném podnájmu u jakéhosi pana Martana a jeho matky, nedaleko kostela sv. Štěpána.⁹³ Lambl byl s Lábkovou prací nadmíru spokojen, což zakrátko ocenil i vyšší mzdou.⁹⁴ Lábkova rodina, která v té době měla hluboko do kapsy, uvítala Ladislavovu novou pracovní zkušenost i jistou finanční samostatnost.⁹⁵ Ale ani u Lambla neměl Lábek na růžích ustláno. Spíše než pomocí mu byli jeho dva kolegové přítěží.⁹⁶ Práce tak byla fyzicky i psychicky nad Ladislavovy síly.⁹⁷

Na druhou stranu se Lábek v Praze ocitl mezi odbornou veřejností, což rodinu více než těšilo.⁹⁸ Právě v této době se Lábek seznámil se Zdeňkem Wirthem, kterého potkával na jeho přednáškách. Dne 28. února 1903 to byla např. přednáška „Děkanský kostel sv. Vavřince ve Vysokém Mýtě“, kde se poprvé seznámil se Zdeňkem Wirthem.⁹⁹ Stalo se tak u příležitosti Lábkova členství ve Společnosti přátel starožitností českých v Praze. V té době byl Lábek navíc členem též Klubu Za starou Prahu.¹⁰⁰

Mladý ambiciózní Lábek stále toužil po vyšších cílech, chtěl cestovat, poznat nové a vzdálenější kraje, ale otec nechtěl o cestování a podobném „fantazírování“ ani slyšet, neboť v toulání po světě neviděl žádné výhody ani vhodný způsob k obživě.¹⁰¹ Avšak podobné úvahy se ukázaly jako zbytečné, protože mladý Lábek očekával každým dnem odvedení na povinnou vojenskou službu, kvůli které dal k 1. dubnu 1903 výpověď. Nicméně odvodý konané dne 22. dubna téhož roku dopadly dobře a Lábek se ocitl doma, avšak bez místa.¹⁰²

---

⁹² Lambl proslul speciální metodou na výrobu pohlednic. Jednalo se o zimní snímky, jejichž účinek zvyšoval skelný prášek, sypaný jako sníh na krajiny i střechy. Podle vlastních předpisů si nechával zhotovit různé druhy papírů. AM Plzeň, L. L., sign. 32e68, Můj život II, rukopis 1950, s. 73–74.

⁹³ Tamtéž, s. 74.

⁹⁴ AM Plzeň, L. L., inv. č. 1/224, kart. LP 2156, dopisy rodičů do Prahy 1902–1903, 7. 7. 1902.

⁹⁵ Tamtéž, 13. 6. 1902. AM Plzeň, Ladislav Lábek, inv. č. 1/224, kart. LP 2156, dopisy rodičů do Prahy 1902–1903, 22. 10. 1903.

⁹⁶ AM Plzeň, L. L., sign. 32e68, Můj život II, rukopis 1950, s. 83.

⁹⁷ AM Plzeň, L. L., inv. č. 1/224, kart. LP 2156, dopisy rodičů do Prahy 1902–1903, 18. 2. 1903.

⁹⁸ Tamtéž, 2. 10. 1902.

⁹⁹ AM Plzeň, L. L., sign. 32e68, Můj život II, rukopis 1950, s. 79–80 (pozvánka na přednášku Společnosti přátel starožitností českých).

¹⁰⁰ MORÁVKOVÁ, N., *Miloslav Bělohávek*, s. 28.

¹⁰¹ AM Plzeň, L. L., inv. č. 1/224, kart. LP 2156, dopisy rodičů do Prahy 1902–1903, 28. 11. 1902.

¹⁰² AM Plzeň, L. L., sign. 32e68, Můj život II, rukopis 1950, s. 86.

Po tříměsíční „dovolené“, kdy usilovně hledal nové zaměstnání, naskytla se mu další příležitost. Uprostřed léta, dne 1. srpna 1903, nastoupil Lábek u firmy Hadrbolec, která vedla velkoobchod s papírem. Firma sídlila v Praze na Poříčí, takže se Lábek mohl vrátit nejen do Prahy, ale také do starého bytu. Změna ovšem nenastala jen v zaměstnavateli, ale též v samotné náplni práce. Lábek propadl „kouzlu“ účetnictví i fakturování a po dosavadních více či méně nepříjemných zkušenostech obdržel místo účetního, jediné pracovní síly pana Hadrbolce.¹⁰³ Hadrbolec byl s Ladislavovými výsledky práce nadmíru spokojen, stejně jako Lábek s výkonem své práce. Náhle však přišla nabídka k návratu od bývalého zaměstnavatele Chmelíčka a dokonce i Pösche.¹⁰⁴ Ani jeden s nabídkou neuspěl a Lábek zůstal u firmy Hadrbolec až do 30. září 1904, kdy se musel vrátit domů, aby 31. října 1904 nastoupil osmitýdenní povinnou vojenskou službu.¹⁰⁵ Po absolvování služby se Lábek ke své radosti mohl ještě na čas vrátit k Hadrbolcovi, kde nastoupil zpátky na své bývalé místo, avšak do bývalého podnájmu se nevrátil a pronajal si vlastní samostatný pokoj u jisté paní Dvořákové.¹⁰⁶

Hadrbolcův obchod se postupem doby poměrně rychle rozvíjel, a Lábkovi tak přibývala kancelářská agenda. Z toho důvodu Hadrbolec zakoupil pro svůj rozrůstající se obchod novou moderní budovu na Žižkově, takže firmu čekala reorganizace a náročné stěhování.¹⁰⁷

Lábek i v této vytížené době dál pracoval na svém intelektuálním rozvoji. Doplnoval si vzdělání odbornými vycházkami, návštěvou kulturních institucí i přednáškami jako třeba u historika Josefa Pekaře na téma „Základy českých dějin“. O tom, zda se přednáška konala na Univerzitě Karlově či někde jinde, však Lábkovy záznamy nehovoří.¹⁰⁸

V polovině roku 1905 se, k Ladislavově úzkosti, začaly vztahy ve firmě poněkud zhoršovat. K napjaté atmosféře zřejmě nejvíce přispívala Hadrbolcova bezdětná manželka, dle Lábka „*náladová a kousavá dáma*“, proslulá svými „*výlevy vzteku*“.¹⁰⁹ Mladý Lábek těžko snášel takové prostředí, proto s otcem přemýšlel o své další budoucnosti. V té době dokonce oba uvažovali o rozšíření otcova obchodu, kde by

---

¹⁰³ AM Plzeň, L. L., inv. č. 1/85, kart. LP 2156, dopisy rodičů do Prahy a Prachatic 1903–1904. Nebo viz AM Plzeň, L. L., sign. 32e68, Můj život II, rukopis 1950, s. 87.

¹⁰⁴ AM Plzeň, L. L., inv. č. 1/224, kart. LP 2156, dopisy rodičů do Prahy 1902–1903, 28. 11. 1903. AM Plzeň, L. L., inv. č. 1/78, kart. LP 2156, dopisy rodičů do Prahy a Prachatic 1903–1904.

¹⁰⁵ AM Plzeň, L. L., inv. č. 1/110, kart. LP 2156, dopisy rodičů do Prahy a Prachatic 1903–1904.

¹⁰⁶ AM Plzeň, L. L., sign. 32e69, Můj život III, rukopis 1950, s. 101–102.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 101–102.

¹⁰⁸ AM Plzeň, L. L., inv. č. 35, kart. LP 2159, osobní zápisník, s. 34.

¹⁰⁹ AM Plzeň, L. L., inv. č. 1/146, kart. LP 2156, dopisy rodičů do Prahy 1905.

mladý Lábek vypomáhal. Do jejich plánů vstoupila nová příležitost v podobě zaměstnání u Obchodního družstva v Plzni, a tak si oba mohli vzít více na času na rozmyšlenou.¹¹⁰

2.3.5 Obchodní družstvo v Plzni I (15. 8. 1905–15. 9. 1907)

Do nového zaměstnání Lábek nastoupil v Plzni dne 15. srpna 1905 a jeho novým působištěm mu bylo zmíněné Obchodní družstvo v Plzni, které nedlouho po Lábkově nástupu přesídlilo domu v Poděbradské třídě a tam mohlo plně rozvíjet svou činnost i agendu.¹¹¹ Lábek vedl ve firmě např. podací deník, skladní knihu, obchodní záznamy aj. Jeho spolupracovník, Karel Kutan, s nímž Lábka pojilo dlouholeté přátelství,¹¹² zaučoval Lábka do složitějších účetních náležitostí, přičemž Lábek sám měl na starosti kancelářskou agendu – převážně stále narůstající německou i českou obchodní korespondenci, na kterou již postupem doby samotný nestačil. Přibývalo úředníků, měnily se jednotlivé pozice a tak Lábek ve firmě přesídlil do jiného odboru a dostal pod správu hlavní obchodní knihy.¹¹³

Netrvalo dlouho a Lábek musel opustit dosavadní zaměstnání, aby v polovině srpna roku 1907 podstoupil pravidelné vojenské cvičení ve zbrani. Před odchodem z Obchodního družstva (oficiálně se tak stalo 15. září 1907) přemlouval Lábka k návratu do Prahy pan Hadrbolec, u něhož Lábek předtím působil. Lábek si však v té době častěji pohrával s myšlenkou na založení vlastního papírenského obchodu, aby se osamostatnil a začal s vlastní živností. Předtím chtěl ovšem ještě jednou zavítat do Prahy, proto Hadrbolecův návrh na návrat do firmy přijal.¹¹⁴

2.3.6 Praha (16. 9. 1907–1. 1. 1909)

U Hadrbolce nastoupil Lábek do zaměstnání hned 16. září 1907. Chtěl si dopřát vlastního klidu, proto po domluvě s rodinou Fryčkových, jejichž dcera byla v mládí

---

¹¹⁰ Tamtéž.

¹¹¹ Tamtéž, s. 106.

¹¹² Z dochované korespondence vyplývá, že Kutan pomáhal Lábkovi v literární činnosti, zejména v oblasti vylepšení psacího stylu. Lábek si na oplátku pročetl Kutanovy verše a sděloval mu své dojmy. AM Plzeň, L. L., č. inv. 153/1 – 153/11, kart. LP 2186, korespondence přátelská – Karel Kutan.

¹¹³ AM Plzeň, L. L., sign. 32e69, Můj život III, rukopis 1950, s. 107.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 116.

Lábkovi chůvou, zůstal v jejich domě v Dejvicích na okraji vilové čtvrti.¹¹⁵ Lábek byl do nadcházejících Vánoc ve firmě relativně spokojen. Volné chvíle trávil návštěvami památek, výstav i přednášek jako v předešlé době. O spokojenosti s rodinnými záležitostmi ovšem nemohla být řeč. Otcí nastaly existenční potíže v souvislosti se špatnou prosperitou obchodu a všichni se obávali o materiální zabezpečení celé rodiny.

116

Na Nový rok 1908 si Hadrbolec k sobě navíc nastěhoval svou neprovdanou sestru, s níž chtěl Ladislava oženit.¹¹⁷ Lábek ale neměl chuť stát se součástí Hadrbolcovy rodiny, natož se pak oženit s nepříliš sympatickou dámou. Navíc si přál zřídit vlastní obchod, kde by mohl být sám sebou a využít zkušenosti z praxe. Netrvalo dlouho a Lábkovi se naskytla zajímavá nabídka o založení obchodu v Plzni s jakýmsi plzeňským obchodníkem Pravdou. Po krátké době však z celé akce sešlo, nicméně to naznačuje, že i přes celoživotní okouzlení Prahou Lábek patrně zvažoval budoucí život v rodném městě.¹¹⁸ O budoucnosti svého vysněného obchodu Lábek hovořil s otcem v dopisech. František Lábek do jisté míry Ladislava podporoval, ale chtěl vyčkat na příhodnější dobu.¹¹⁹ Celá záležitost se mu zdála uspěchaná, nedostatečně propracovaná, a když nakonec časem utichla, nijak se synově novému rozhodnutí nebránil. Mladého Lábka tehdy totiž plně zaměstnala „Jubilejní výstava pražské obchodní a živnostenské komory“ v Praze, která pohltila jeho pracovní i volný čas a s ním také myšlenky na samostatnou živnost.¹²⁰ Pro stále se stupňující neshody ve firmě, zejména s paní Hadrbolcovou, rozhodl se Lábek z podniku vystoupit s výpovědní lhůtou šesti týdnů, kterou chtěl zahájit od 15. října 1908.¹²¹ Avšak z toho nakonec sešlo,¹²² neboť se Lábek obával zůstat bez zaměstnání, obchodování tou dobou jaksi „vázlo“, vzrostly ceny nájmu a bída prý byla v Plzni taková, že lidé raději

---

¹¹⁵ Pokoj si zařídil podle svého vkusu. Od firmy Krumlovský zakoupil světlý leštěný nábytek se secesní řezbou. S výzdobou a drobnými úpravami vypomohla Liduška Fryčků. I přes nevěli rodičů obědval u Liduščiny matky. Rodiče už tak měli pocit, že Fryčkovi příliš zatěžují. AM Plzeň, L. L., sign. 32e69, Můj život III, rukopis 1950, s. 118–119.

¹¹⁶ 1/160 AM Plzeň, L. L., inv. č. 1/197, kart. LP 2156, dopisy rodičů do Prahy 1907–1908.

¹¹⁷ AM Plzeň, L. L., sign. 32e69, Můj život III, rukopis 1950, s. 122.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 123.

¹¹⁹ Hovoří o tom následující Lábkovy dopisy: AM Plzeň, L. L., inv. č. 1/182, kart. LP 2156, dopisy rodičů do Prahy 1907–1908. AM Plzeň, L. L., inv. č. 1/191, kart. LP 2156, dopisy rodičů do Prahy 1907–1908.

¹²⁰ AM Plzeň, L. L., sign. 32e69, Můj život III, rukopis 1950, s. 124.

¹²¹ AM Plzeň, L. L., inv. č. 1/215, kart. LP 2156, dopisy rodičů do Prahy 1907–1908. Nebo viz AM Plzeň, L. L., inv. č. 1/223, kart. LP 2156, dopisy rodičů do Prahy 1907–1908.

¹²² AM Plzeň, L. L., sign. 32e69, Můj život III, rukopis 1950, s. 125.

odcházeli na venkov.¹²³ Třebaže čas nebyl právě nejpříznivější, rodina opět zvažovala možnost pomoci Ladislavovi se zařízením vlastního obchodu. Plány však oddaloval hrozící válečný konflikt s Bosnou. Pokud by totiž vypukla válka a Lábek musel narukovat na frontu, nebylo by nikoho, kdo by nový obchod mohl převzít. Nejvhodnější řešení se zdálo být takové, že Lábek setrvá na svém dosavadním místě do Nového roku, vyhlédne si v Plzni jiné zaopatření a vyčká do jara, jak se situace s válečným konfliktem a tehdejšími obchodními poměry dále vyvine. Ladislav i sestra Marie předběžně vyhlíželi příhodné místo pro nový obchod a doufali, že sen o rodinném papírnictví a starožitnictví přeci jen bude mít co nejdříve šťastného konce.¹²⁴

K 1. prosinci 1908 Lábek přeci jen oznámil ve firmě výpověď, aby mohl nastoupit do Obchodního družstva v Plzni, kde si mezitím vyjednal volné místo.¹²⁵ Ke svému odchodu z Prahy poznamenal: *„Že jsem se s Prahou loučil těžce, že jsem svůj pokojík opouštěl nerad, to snad ani nemusím podotýkat. Tušil jsem dobře, že se navždy loučím s tím krásným, téměř bezstarostným životem, a že mně vbrzku nastane pravý životní boj.“*¹²⁶

2.3.7 Obchodní družstvo v Plzni II (1. 1. 1909–31. 8. 1909)

Začátkem nového roku, dne 1. ledna 1909, se Lábek vrátil do již známého Obchodního družstva v Plzni. Nenastoupil však na svou tehdejší pozici v kanceláři, ale nyní obcházel v terénu členské obchodníky, proškoloval je, zaznamenával přání i stížnosti a evidoval jednotlivé objednávky. Město s předměstím si pro přehlednost rozčlenil na čtyři oblasti, přičemž každý den jednu procházel a individuálně navštěvoval živnostníky. A bylo to rovněž začátkem roku 1909, kdy Lábek zakoupil po nejmenovaném zkrachovalém obchodníkovi menší sklad papíru a nastoupil tím svou novou životní cestu ke zřízení samostatné živnosti. Byl to sice malý krůček, zato významný. Lábkovy tehdejší pracovní pochůzky v Obchodním družstvu mu byly dobrou školou k novému zaměstnání a navíc tím získal i dobrou fyzickou průpravu pro

---

¹²³ Hospodářskou situaci v Plzni přibližují následující dopisy: AM Plzeň, L. L., inv. č. 1/206, kart. LP 2156, dopisy rodičů do Prahy 1907–1908. Též viz AM Plzeň, L. L., inv. č. 1/181, kart. LP 2156, dopisy rodičů do Prahy 1907–1908.

¹²⁴ AM Plzeň, L. L., inv. č. 1/218, kart. LP 2156, dopisy rodičů do Prahy 1907–1908.

AM Plzeň, L. L., inv. č. 1/220, kart. LP 2156, dopisy rodičů do Prahy 1907–1908.

¹²⁵ AM Plzeň, L. L., sign. 32e69, Můj život III, rukopis 1950, s. 125.

¹²⁶ Tamtéž, s. 126.

další blížící se vojenské cvičení ve zbrani, na které odjel v době od 17. do 29. května 1909.¹²⁷

2.3.8 U cíle (1909)

Po návratu z vojenského cvičení pak Lábek upřel veškeré síly na založení vlastního papírenského obchodu. Po domluvě s otcem a panem Kabátem, obchodníkem a rodinným známým, si mladý od něj Lábek jeho obchod na Ferdinandově třídě (dnes Klatovské třídě) a nic již nebránilo slavnostnímu otevření, které se uskutečnilo začátkem školního roku, tedy dne 1. září 1909. Pomocníci našel Lábek zejména v sestře Marii. Společně v obchodě nabízeli tradiční zboží z papírenského průmyslu a novinkou měl být umělecký průmysl i starožitnosti.¹²⁸ Jako sběhlý obchodník Lábek věnoval velkou pozornost výlohám, které mnohdy vypadaly jako samostatné umělecké výstavy.¹²⁹ Dbal rovněž na reklamu svého obchodu, a tak nechal tisknout nejrůznější poutavé plakáty, vizitky a jiný reklamní materiál. V pozdějších letech mu v této činnosti pomáhala např. i dcera Věnceslava.¹³⁰ Do obchodu začali kromě kupujících chodit též zájemci pro informace nebo cenné rady, a to jak z oblasti obchodní, tak zejména kulturní.¹³¹ Lábkův obchod byl výjimečný i po této stránce, neboť se zde scházeli zájemci o starožitnosti, památky či historii. Právě v Lábkově obchodě byly položeny základy Kroužku přátel starožitností v Plzni a Společnosti pro národopis a ochranu památek. V následujících letech Lábek pracoval ve svém obchodě a rozvíjel literární i kulturní dění v Plzni. Velkou kapitolu Lábkova života uzavřela až první světová válka, která následně otevřela cestu k další intenzivní práci, rozvíjení činnosti kulturních spolků a zrealizování nových snů.¹³²

---

¹²⁷ Tamtéž, s. 125.

¹²⁸ Uměleckou keramiku zakoupil např. ve Svijanech – Podolí od firmy Granitan. Lidová keramika pocházela z různých částí republiky, mimo jiné z Moravské ústředny v Brně. Tamtéž, s. 132.

¹²⁹ Jedním z témat výlohy bylo například „Jak se dříve psávalo“. Tamtéž, s. 135.

¹³⁰ Rodiče ji jako malé dítě oblékali do kostýmu kašpárka a v něm pak chodívala před zahájením divadelních přestavení kolem divadla a rozdávala úsměvy i letáky. Vzpomínky Věnceslavy Homolkové, leden-únor 2008, archiv autorky.

¹³¹ Výjimkou byl „človíček“ z Petákova náměstí. Lábek ve svém rukopisu uvádí, že zřejmě neměl „všech pět pohromadě“. Lábka pravidelně navštěvoval v myslivecké uniformě a vytáčel ho nekonečnými záplavami otázek všeho druhu. Andělská trpělivost došla, když lámanou češtinou předpověděl konec Lábkova obchodování. Ani po ostré výměně názorů se svými pochůzkami nepřestal a Lábka dál trénoval v obchodní diplomacii.

¹³² Lábkův život na frontě bude hlavním tématem diplomové práce na Univerzitě v Pardubicích. AM Plzeň, Ladislav Lábek, sign. 32e69, Můj život III, rukopis 1950, s. 138.

3 Životopis Zdeňka Wirtha

Zdeněk Wirth patřil mezi výrazné osobnosti českého dějepisu umění, teoretiky a odborníky v oblasti památkové péče. Dále ho ale také můžeme zařadit mezi odborné české spisovatele, filology, badatele širokého spektra zájmů (dotkl se všech odvětví uměleckohistorického bádání), průkopníky moderní architektury, organizátory vědeckých i pedagogických úkolů atd.¹³³

Wirth byl ve svých názorech v oblasti památkové ovlivněn např. Klubem Za starou Prahu nebo Společností přátel starožitností českých v Praze, do kterých vstoupil na přelomu 19. a 20. století, a kde poznával osobnosti, s nimiž ho pojilo nejen přátelství, ale také společný zájem o památky a snahy o jejich uchování, obnovu či řádné využití. Předně byl Wirth ovlivněn myšlenkami „Vídeňské školy dějin umění“, u jejíhož zrodu stály osobnosti jako Franz Wickhoff, Alois Rieger nebo Max Dvořák. Vídeňská škola kladla důraz např. na historické určení místa, kde se památka nacházela, a posuzovala její význam i přínos z hlediska minulosti, přítomnosti a budoucnosti. S těmito idejemi se Wirth velmi rychle ztotožnil a šířil jejich podstatu dále, stejně jako názory Maxe Dvořáka na památkovou péči, které spočívaly v zachování starých památek (nikoliv jejich ničení pro komerční účely, zdánlivou bezvýznamnost či ošklivost), zabránění rozprodávání archiválií či památkových předmětů obchodníkům (případně překupníkům), pečlivému ukládání památek (nikoliv na půdy a do sklepů), ochraně památek všech slohů (ne jen ty, které mohou být v dané době považované za výjimečnější), řádnému restaurování, péči (starat se má předně stát) apod.¹³⁴

Wirthův vědecký záběr byl celkově nesmírně široký, jak již bylo zmíněno. Věnoval se české barokní i moderní architektuře, historii zahradního umění, českým hradům a zámkům, ale nejintenzivněji zřejmě pražským památkám. Ze své pozdější úřední funkce na ministerstvu školství, kam nastoupil v roce 1918, organizoval úřední památkovou službu; zajistil jí dostatečné uznání u státních a samosprávných úřadů a do

---

¹³³ POCHE, Emanuel, *Encyklopedie českého výtvarného umění*, Praha 1975, s. 571.

¹³⁴ ŠTULC, Josef, *Max Dvořák. Katechismus památkové péče*, Praha 2004, 2. vydání, s. 7–38. Wirth vyznával Dvořákův Katechismus a jeho pojetí přibližující ochranu památek laické veřejnosti. Dvořákův spis byl připravený k publikování již v roce 1913, ale jeho vydání odsunula válka na rok 1915. Na druhou stranu Wirth také upozorňoval na potřebu vydání dalších odborných publikací o ochraně památek, které by veřejnosti ukazovaly potřebnou ochranu památek nejen v populárnějším pojetí, které přinesl Dvořák, ale předně upozornily na jednotlivé obory památkové péče, jejich umělecký obsah a na konkrétní umělecké památky a jejich umělce. WIRTH, Z., *Max Dvořák, Katechismus der Denkmalpflege*, Památky archaeologické XXIX, 1917, č. 3, s. 230–231.

posledních dní se snažil, aby zvýšil její vážnost.¹³⁵ František Roubík vyzdvihoval Wirtha na poli památkové péče zejména pro jeho snahu o užívání pokrokových památkových metod, k jejímž zastáncům Wirth patřil již od počátků 20. století.¹³⁶

Wirth se stal za poměrně krátkou dobu hlavním koordinátorem u nás tehdy ještě tvořícího se uměleckohistorického vědního oboru i s ním související ochrany památek. Vděčil za to svému výraznému organizačnímu talentu, schopnosti chopit se jakéhokoliv problému a snad i svému životnímu optimismu. Wirth usiloval o položení stabilních základů památkové i muzejní práci, ale také o jejich popularizaci a rozvoj. Za jeden ze základů považoval uměleckohistorickou topografii („Soupis památek historických a uměleckých v Království českém od pravěku až do polovice XIX. století“), která měla zaznamenávat a dále sledovat jednotlivé památky. Soupisům věnoval více než padesát let svého života, spatřoval v nich neodmyslitelné východisko jak pro dějiny umění, tak pro památkovou péči.¹³⁷

3.1 Rodinné poměry

Zdeněk Wirth přišel na svět dne 11. srpna 1878 v libčanském pivovaru u Hradce Králové,¹³⁸ kde byl jeho dědeček, František Paspá, sládkem. Wirthův otec, Josef Wirth, působil jako vojenský auditor a od roku 1870 coby vysokomýtský notář a zároveň soudní úředník.¹³⁹ Z důvodu časté změny jeho působiště se rodina hned několikrát stěhovala a kvůli jeho časové vytíženosti měla na utváření osobnosti Zdeňka Wirtha největší vliv jeho matka, Marie Paspová, výborná pianistka a „osvícená vlastenka“,¹⁴⁰ spolužačka publicistky Renáty Tyršové a novinářky Terezy Novákové. Wirth žil v početné, harmonické a kompletní rodině, čítající sedm ratolestí. Jeho matka byla

---

¹³⁵ UHLÍKOVÁ, Kristina, *Zdeněk Wirth a soupisy památek (1. díl – Zapojení Z. Wirtha do soupisového projektu Archeologické komise v období před 1. světovou válkou)*, ZPP 68, č. 2, 2008, s. 145.

¹³⁶ ROUBÍK, František, *K osmdesátinám akademika Zdeňka Wirtha*, Časopis Společnosti přátel starožitností v Praze LXVI, 1958, s. 132.

¹³⁷ UHLÍKOVÁ, K., *Zdeněk Wirth a soupisy* 1, s. 145 a 147.

¹³⁸ Při zápisu do matricy došlo k chybnému uvedení data na 14. 8. 1878, který dodatečně opravila Wirthova matka, Marie Wirthová. Důvod chybného zápisu neznáme. UDU, Řada dokumentací ČSAV, č. 264 (Jiřina JAVŮRKOVÁ, Akademik Zdeněk Wirth), Praha 1953, s. 2. Řada autorů se v uvedení Wirthova data narození rozchází. I ve sbírce kmenových listů ve Vojenském historickém archivu v Praze je datum narození uvedeno v obou variantách. Vojenský historický archiv v Praze, *Sbírka kmenových listů*, Zdeněk Wirth. Miloslav Bělohávek se klonil ke dni 14. 8. 1878. MORÁVKOVÁ, N. *Miloslav Bělohávek*, s. 169.

¹³⁹ Pocházel ze 13 dětí pardubického měšťana a řezníka. UDU, *Zdeněk Wirth*, genealogický rozbor rodiny Wirthů – interní spis (náčrty).

¹⁴⁰ KOTALÍK, Jiří T., *Zdeněk Wirth a výzkum barokní gotiky*, in: nevydaný sborník semináře UDU – *Zdeněk Wirth pohledem dnešní doby* ze 17. září 2008, s. 1. JAVŮRKOVÁ, J., *Akademik Zdeněk Wirth*, s. 2.

o celých šestnáct let mladší než Zdeňkův otec, který zemřel za dob Zdeňkových studií ve věku 61 let. Marie Wirthová se již nikdy více neprovdala a dožila se požehnaného věku 84 let. Zůstala v rodinném domě ve Vysokém Mýtě,¹⁴¹ útočišti celé široké rodiny, a opustila svou rodinu až koncem roku 1938. Za svého život si vedla deník, zřejmě v několika „seštitcích“, jak sama uvádí, ale dochován máme pouze jeden, do kterého začala vpisovat krátce před smrtí, a tak v rodinné pozůstalosti zůstalo několik málo stran, zaznamenávající osudnou dobu od 20. září 1938 do 21. listopadu téhož roku.¹⁴²

3.2 Studium

Mládí tedy strávil Wirth na několika místech např. v Netolicích, Praze, Holicích a Vysokém Mýtě.¹⁴³ Důvodem toho bylo stěhování jeho otce za služebními povinnostmi i Zdeňkova studia. Na obecnou školu docházel v Netolicích, avšak na gymnázium nastoupil roku 1888 v Praze, kde odchodil primu a sekundu.¹⁴⁴ Zřejmě v tomto období začíná Wirthova veliká láska k architektuře, díky působivému dojmu, který v něm hlavní město zanechalo. A nebylo to jen město jako takové, ale i studium latiny a dějepisu pod vedením samotného Aloise Jiráka.¹⁴⁵ Gymnaziální studium dokončil Wirth ve Vysokém Mýtě, kde se z něho stal náruživý čtenář a člen studentského čtenářského kroužku. Wirth ve svém raném mládí propadl čtení takových autorů, jakými byli např. William Shakespeare, Václav Kliment Klicpera, Božena Němcová, Karel Hynek Mácha a mnoho dalších. V té době dokonce sepsal pro jeden studentský časopis drama „Záhuba rodu Vršovců“. K vydání časopisu ovšem nakonec nedošlo, což Wirthovo dílo odsoudilo k zapomnění.¹⁴⁶

Školní prázdniny trávil Zdeněk obvykle v Litomyšli, ve městě bohatém na kulturní a historické tradice, rozvíjející úsudky a názory mladého studenta.¹⁴⁷ Právě

---

¹⁴¹ Rodinný dům Wirthů – Vysoké Mýto – čp. 85/II. RmVM, *Rodina Wirthova*, kart. č. 2, úmrtní oznámení Marie Wirthové.

¹⁴² RmVM, *Wirthovi*, kart. č. 7, deník M. Wirthové, s. 1–13.

¹⁴³ MORÁVEK, Jan, *K sedmdesátce Zdeňka Wirtha*, Časopis Společnosti přátel starožitností v Praze LVI, 11. VIII. 1948, s. 81.

¹⁴⁴ JAVŮRKOVÁ, J., *Akademik Zdeněk Wirth*, s. 3–4.

¹⁴⁵ MALINA, Jiří, Zdeněk Wirth. *Výběr personální bibliografie*, Praha 1980, s. 4. Nebo viz JAKL, Jan, *Zdeněk Wirth bádá v dějinách umění*, Mladá fronta Dnes 9, 13. 8. 1998, s. 4 (příloha).

¹⁴⁶ „všk“, *Odborník v oblasti památkové péče Doktor Zdeněk Wirth se aktivně zajímal o umělecké a kulturní dění*, Hradecké noviny 6, 25. 10. 1997, s. 13.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 13.

tam přišel prvně do styku se stejně starým Zdeňkem Nejedlým,¹⁴⁸ litomyšlským rodákem a v pozdějších letech též Wirthovým spolupracovníkem, což do dnešní doby poněkud očeřuje náhled na Wirtha, o kterém se chybně uvádí, že byl plně poplatný komunistickému režimu v našem státě.¹⁴⁹

Dříve, než se podíváme na vysokoškolské studium mladého Wirtha – a ukončíme tak jednu velkou životní éru – zmiňme několik Wirthových osobních zájmů, na které v průběhu života nikdy nezanevřel, ba naopak mu byly útechou v časech pro něj nejtěžších. Wirthova matka vedla všechny své děti především k hudebnímu a literárnímu vzdělání, k čemuž sama tíhla od útlého věku.¹⁵⁰ Ve výchově i výuce měla k sobě pomocnici a zároveň oporu, sestru Annu Paspovou, provdanou za básníka a profesora Antonína Kosinu.¹⁵¹

Od pěti let věku směřovali Zdeňka jeho rodiče ke hře na housle, od osmi let pak ke studiu francouzského jazyka, přičemž učitelkou jim byla právě teta Anna. Nadšení pro hudbu u Zdeňka převážilo nad vášní čtenářskou a otevřelo mu další dveře do prozatím méně známého hudebního světa. O něco později pak Zdeňka zaujala hra na violu, kterou zakrátko plně ovládl. Wirthovy počátky zájmu o violu spadají do šestého ročníku gymnázia a nejintenzivněji pak do doby po nástupu na českou část pražské univerzity, kde dokonce v roce 1898 založil mimořádný Akademický orchestr pod slavným dirigentem Karlem Weissem. Orchestr prošel v roce 1904 přeměnou na Orchestrální sdružení. Nebylo tomu ale pro neúspěch souboru, právě naopak, neboť k přeměně názvu vedlo pouze složení orchestru, kam docházeli časem nejen studenti, ale také absolventi či sympatizanti.¹⁵² Wirth se tak po absolvování zařadil k těm, kteří svůj soubor neopustili ani po studiích. I nadále tedy podporoval a ovlivňoval původní „školní orchestr“. Dodejme jen, že v pozdějších letech svého působení na postu suplujícího učitele hrál v boleslavské a kladenské filharmonii v kvartetu pro violu, a kde opisoval pro ostatní hráče hlasy z partitury.¹⁵³

---

¹⁴⁸ Zdeněk Nejedlý, historik umění a pozdější ministr školství a osvěty v letech 1945 a 1946, v letech 1948 – 1953 ministrem školství, věd a umění. KAPLANOVÁ, Kristina, *Zdeněk Wirth, Zdeněk Nejedlý a Národní kulturní komise*, ZPP 61, 2001, s. 147.

¹⁴⁹ JAVŮRKOVÁ, J., *Akademik Zdeněk Wirth*, s. 5–6.

¹⁵⁰ KOTALÍK, J. T., *Zdeněk Wirth*, s. 1.

¹⁵¹ JAVŮRKOVÁ, J., *Akademik Zdeněk Wirth*, s. 3.

¹⁵² POCHE, E., *Památce akademika Zdeňka Wirtha. Projev Dr. Emanuela Pocheho při odhalení pamětní desky na domě čp. 501-III., na Kampě 11. 8. 1978*, Staletá Praha XII, red. Rudolf Petráň a kol., 1982, s. 12. JAVŮRKOVÁ, J., *Akademik Zdeněk Wirth*, s. 3, 5 a 7.

¹⁵³ Tamtéž, s. 16.

Zdeněk, stejně jako mnoho jiných lidí, našel oblibu i ve sportu. Těšila ho jízda na kole, vyjížděky na lodi, ale i pěší poznávací vycházky, které rád podnikal, pro potěchu i pro zdraví, až do vysokého věku.¹⁵⁴

Vysokoškolské studium znamená bezesporu veliký předěl v životě každého člověka a jinak tomu nebylo ani u Wirtha. Po maturitě, v roce 1896, začala Wirthova studia na Filozofické fakultě tehdejší Karlo-Ferdinandovy univerzity v Praze. Jeho aprobací byl původně český a německý jazyk, k nimž časem připojil ještě další dva obory – estetiku a dějiny hudby. V roce 1898, zřejmě pod vlivem učitelů Karla Chytila a Bohumila Matějky, kteří se v témže roce habilitovali, obrátil Wirth svůj zájem na výtvarné umění. Mezi jeho vyučující patřily ale i další významné osobnosti jako estetik Otakar Hostinský, bohemista Jan Gebauer, historici Jaroslav Goll, Josef Emler a Antonín Rezek nebo dokonce první československý prezident a filozof Tomáš Garrigue Masaryk. Ještě před dokončením vysokoškolského studia zavítal Wirth na Univerzitu v Mnichově, kde rozvíjel své studium uměleckohistorické němčiny, aby se tak lépe připravil pro budoucí badatelskou praxi.¹⁵⁵

Wirth za dob svých studií kolem sebe soustředil okruh přátel, např. literární historiky Arne Nováka a Ferdinanda Strejčka, historika umění Františka Žákavce, historiografa Karla Stloukala a Rudolfa Urbánka, archiváře Václava Vojtíška nebo Fridolína Macháčka.¹⁵⁶ A jak uvedla Vlasta Dvořáková: „*Všestranností a hloubkou vědeckých zájmů měl Wirth relativně nejbliže k Antonínu Matějčkovi, zejména ve schopnosti vytvářet teoretické modely pro velké syntetické práce*“.¹⁵⁷ V praxi se pak setkávali jako sympatizanti nebo odborníci, zaníceně diskutovali, konzultovali a třbili své vědecké postoje. Jejich schůzky neprobíhaly jen na specializovaných pracovištích, ale také v pražských kavárnách či restauracích.¹⁵⁸

Wirth od mládí směřoval k vyšším cílům, proto nebylo velkým překvapením, když v roce 1908, v době působení v Uměleckoprůmyslovém muzeu v Praze, úspěšně složil doktorát z dějin umění a obhájil disertační práci „*Barokní gotika v Čechách v XVIII. a v I. polovici století XIX.*“, kde poprvé soustavně sledoval tento specifický fenomén české architektury.¹⁵⁹ Wirth jako jeden z prvních tehdy upozornil na význam

---

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 2–4.

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 6 a 8.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 6 a 8. MORÁVKOVÁ, N., *Miloslav Bělohlávek*, s. 23.

¹⁵⁷ DVOŘÁKOVÁ, Vlasta, *Zdeněk Wirth a potřeba dějin výtvarného umění*, *Umění XXVII*, 1979, s. 11–12.

¹⁵⁸ JAVŮRKOVÁ, J., *Akademik Zdeněk Wirth*, s. 26.

¹⁵⁹ CHURANĚ, Milan, *Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století*, Praha 1994, s. 475.

české barokní gotiky a díla J. B. Santiniho.¹⁶⁰ Měl pro svá stanoviska mnoho předpokladů – bezprostřední přístup k nejnovější literatuře domácí i cizí a rovněž kontakt s příslušníky mladé generace, složené z vědců a výtvarníků, jimiž se dovedl vždy obklopit.¹⁶¹

3.3 Wirthův nástup do praxe 1900–1918

Po promoci v roce 1900 nastoupil Wirth několikaletou dráhu suplujícího učitele. Nebyl v této oblasti ale úplným nováčkem, protože své první zkušenosti získal již během studií. V roce 1899–1900 nastoupil na reálku do Prahy na pozici učitele němčiny a češtiny.¹⁶² Důvodem jeho suplování již za dob studií byl vyšší růst počtu středních škol a s ním přímo úměrně rostoucí nedostatek učitelského sboru. Wirthova praxe měla tedy přínos jak pro začínajícího pedagoga, tak pro budoucí kolegy, kterým suplující výukou značně pomohl s organizací. Po roce působení v Praze Wirth přešel do reálky v Mladé Boleslavi a v roce 1903 přerušil učitelskou kariéru pro splnění povinné branné povinnosti, jednoroční dobrovolnické služby u 8. pluku zemské obrany v Praze. Po ní pak učil ještě jeden rok na reálce ve Slaném a v Kladně, odkud natrvalo přesídlil do Prahy.¹⁶³

Období suplujícího učitele mu přinesla řadu zkušeností, ale i životní lásku. V době pobytu ve Slaném poznal svou přítelkyni, rádkyni a od roku 1908 i manželku, Růženu Procházkovou, dceru místního profesora i ředitele tamější školy.¹⁶⁴ A jak jednou napsal Čeněk Chylský: „*A je zajisté pro jeho lásku k výtvarnému umění velmi charakteristické, že ji neumlčel ani hlas jeho srdce, když jezdil za svou nevěstou.*“¹⁶⁵

Po pěti letech pedagogické činnosti zahájil Wirth dne 18. ledna 1905 svou kariéru v Uměleckoprůmyslovém muzeu Obchodní a živnostenské komory v Praze. O jeho radosti z návratu do Prahy napsal Kamil Novotný následující slova: „*Wirtha nesmírně těšil návrat do města jeho mládí, kde poznal tolik nového, a kde zahořel láskou k umění. Praha mu přinášela nesčetné množství příležitostí, jak profesně*

---

¹⁶⁰ Kolektiv autorů, *Osobnosti – Česko (Zdeněk Wirth). Ottův slovník*, Praha 2008, s. 799.

¹⁶¹ MALINA, J., *Zdeněk Wirth*, s. 4. Z české barokní architektury Z. Wirtha zaujala také osobnost Františka Maxmiliána Kaňky. O tomto tématu ještě v padesátých letech uvažoval jako o své habilitační práci, kterou ale nikdy nedokončil. Autor neuvedl, *Zdeněk Wirth*, Ústav dějin umění AV ČR, datum zveřejnění neuvedeno [cit 2008-6-25]. URL: <<http://www.udu.cas.cz/archiv/wirth/wirth.html>>.

¹⁶² POCHE, E., *Zdeněk Wirth*, Památky a příroda III, 1978, s. 530.

¹⁶³ MALINA, J., *Zdeněk Wirth*, s. 3.

¹⁶⁴ JAVŮRKOVÁ, J., *Akademik Zdeněk Wirth*, s. 9 a 16.

¹⁶⁵ CHYSKÝ, Čeněk, *Zdeněk Wirth a město Slaný*, ZPP II, 1938, č. 8, s. 127.

*i osobně rozvíjet svou osobnost. (...) Mladý suplent, žijící ve venkovských městech, kde nebylo odborných knihoven a pomůcek, překvapoval Prahu články uměleckohistorickými, podnětnými úvahami ochránářskými i průkopnickou studií o architektuře a užitých uměních současnosti, a to jak přesnou metodou a znalostí látky, tak novými názory a svéráznou i krásnou dikcí.*¹⁶⁶

Třebaže Wirth v muzeu setrval oficiálně až do roku 1918, válečná léta 1914–1918 strávil na východní frontě. V muzeu Wirth přicházel s podnětnými návrhy na organizační úpravy jako na vybudování kvalitnější knihovny, důmyslnějšího propracování systému knihovního katalogu, přehodnocení obsahu i podání veřejných přednášek aj. K těmto zásadním změnám docházelo postupně, zejména za správy ředitelů Emanuela Pocheho a Karla Heraina.¹⁶⁷ Na místě asistenta knihovny Wirth prošel všemi pracovními úseky, což mu bylo v budoucím životě jen ku prospěchu. Takovou praxí získal široký rozhled a nemálo zkušeností. Wirth nejprve prováděl veškeré knihovnické práce a pracoval ve sbírkách, kde především pomáhal s inventarizací a katalogizací. Na svém působišti vytvořil centrum pokrokových badatelských i uměleckých snah, kde mohl být vyhledáván jako konzultant, učitel a rádce široké veřejnosti.¹⁶⁸

Jedním z nejvýznamnějších kroků bylo ale ve Wirthově kariéře jeho jmenování členem Archeologické komise (1907) a o rok později konservátorem Ústřední komise pro péči o ochranu památek ve Vídni.¹⁶⁹ Pro ni bylo jedním z důležitých úkolů vytvoření funkční sítě konzervátorů pro jednotlivé oblasti. Funkce konzervátorů byla čestná, nehonorovaná, nicméně konzervátoři měli nárok alespoň na vyplacení jízdného, poštovného a jiných nezbytných výdajů.¹⁷⁰ V Ústřední komisi Wirth spolupracoval např. s tehdejší generálním konservátorem, Maxem Dvořákem,¹⁷¹ který mu nesmírně pomohl, zejména v letech 1908 – 1918 při realizaci reformy na pozici konservátora pro

¹⁶⁶ NOVOTNÝ, Kamil, *Zdeněk Wirth v ministerstvu školství a národní osvěty*, ZPP II, 1938, č. 8, s. 118.

¹⁶⁷ ROBOVÁ, Dita, *Zdeněk Wirth*, *Architekt* 44, 1998, s. 74. Nebo též viz J. JAVŮRKOVÁ, *Akademik Zdeněk Wirth*, s. 19. Prvním ředitelem muzea byl historik umění dr. Karel Chytil, v letech 1918–1945 byli řediteli F. X. Jiřík a Karel Herain, po roce 1948 dr. Emanuel Poche. Autor neuveden, *Historie Uměleckoprůmyslového muzea v Praze*, Informační systém města Prahy, datum zveřejnění neuvedeno [cit 2008-6-25].

URL: <http://www.pis.cz/cz/praha/pamatky/umeleckoprumslove_museum>.

¹⁶⁸ POCHE, E., *Památky akademika Zdeňka Wirtha.*, s. 10. Nebo viz JAVŮRKOVÁ, J., *Akademik Zdeněk Wirth*, s. 9 a 18.

¹⁶⁹ Více o Ústřední komisi viz KREJČÍ, Marek, *K výročí vídeňské Ústřední komise pro památkovou péči*, ZPP 61, 2001, č. 6, s. 171 nebo viz LÍBAL, Dobroslav, *Max Dvořák – památkář*, ZPP 61, 2001, č. 6, s. 173–175.

¹⁷⁰ KREJČÍ, Marek, *K výročí vídeňské Ústřední komise pro památkovou péči*, ZPP 61, č. 6, 2001, s. 171–172.

¹⁷¹ JAVŮRKOVÁ, J., *Akademik Zdeněk Wirth*, s. 24.

zachování památek v politických okresech Německý brod, Ledec a Humpolec.¹⁷² Od roku 1911 Wirth zároveň náležel k další významné instituci, a sice Památkovému sboru hlavního města Prahy.¹⁷³

Wirthův rázný vstup do českého kulturního světa přerušila čtyřletá vojenská služba na bojištích první světové války, kde v nelehkých podmínkách sloužil coby aprovizační důstojník.¹⁷⁴ Jednou z nejintenzivnějších a současně nejvšestrannějších etap Wirthovy činnosti byla léta 1908 až 1918 (paradoxně i první světová válka), kdy působil ve spolcích, redigoval časopisy, psal články a přednášel.¹⁷⁵

---

¹⁷² Kolektiv autorů, *Ottův slovník naučný: Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí*, 12. díl, doplňky, Praha 1909, s. 1131.

¹⁷³ NOVOTNÝ, K., Zdeněk Wirth v ministerstvu školství a národní osvěty, ZPP II, 1938, č. 8, s. 118.

¹⁷⁴ Wirth byl oficiálně zproštěn služby 16. 4. 1919. VHA, *Kmenové listy*, Zdeněk Wirth.

¹⁷⁵ UHLÍKOVÁ, K., *Zdeněk Wirth a soupisy památek* 1, s. 149.

4 Ke kořenům přátelství 1911–1914

Dříve, než budeme pojednávat o Lábkově a Wirthově životě za doby první světové války, podívejme se na jejich první společné projekty a spolky, v nichž se střetávaly jejich zájmy i spolupráce.

Jak již bylo řečeno, Ladislav Lábek i Zdeněk Wirth vstoupili počátkem 20. století do několika spolků či organizací zabývajících se památkami a oba si získali významné místo mezi vědeckými odborníky i laickou veřejností, s nimiž je v následujících letech pojila spolupráce a nejednou i letité přátelství. Lábek s Wirthem tíhli jak k muzejní, tak památkové činnosti a počátky jejich zájmu, především ve veřejné sféře, vidíme výrazněji v průběhu první dekády 20. století.

Zdeněk Wirth se v tu dobu dostal na výhodnou pozici do uměleckoprůmyslového muzea a samotný Lábek zvažoval možnost vstupu do služeb některého muzea v Plzni. A právě proto se roku 1906 rozhodl zaslat dopis řediteli Uměleckoprůmyslového muzea v Plzni, Josefu Škorpilovi,¹⁷⁶ v němž ho prosil o přijetí do služby či milou radu, jakým způsobem by se mohl v muzejní sféře realizovat. Po vzájemných rozhovorech s ředitelem Škorpilem Lábek od záměru upustil a naplno obrátil svůj zájem k budoucí obchodnické dráze, neboť byl tehdy pod vlivem rodičů, kteří v muzejním oboru perspektivní obživu rozhodně neviděli.¹⁷⁷ Lábkova soustavná tvůrčí vlastivědná činnost, která jej přivedla mezi významné plzeňské i pražské kulturní pracovníky, k nimž náležel též Zdeněk Wirth, se patrně datuje až od roku 1909.¹⁷⁸ Toho času se v Plzni událo několik důležitých počínů vztahujících se k Lábkově kulturnímu přínosu. Jedním z nich bylo založení Kroužku přátel starožitností v Plzni (1909–1929) a pozdější Společnosti pro národopis a ochranu památek v Plzni (1911–1961) s cílem vybudovat v Plzni národopisné muzeum, k čemuž došlo ve válečných letech 1914–1915. A právě při jedněch z prvních projektů těchto organizací přišel Ladislav Lábek do

---

¹⁷⁶ Josef Škorpil (1856–1931) patřil mezi naše významné muzejníky, pocházel z Vysoké Mýty a do Plzně se dostal roku 1886 coby ředitel nově vznikajícího Uměleckoprůmyslového muzea v Plzni, které mu následně vděčilo za všeobecný ohlas, moderní budovu, aktuální expozice i stále narůstající počet předmětů v muzejních sbírkách. Z jeho literární činnosti jmenujme např. „Západočeské městské uměleckoprůmyslové muzeum císaře a krále Františka Josefa I.“ (1903). LÁBEK, L., *Ředitel uměleckoprůmyslového muzea Josef Škorpil*, Plzeňsko IV, 1922, č. 2, s. 39.

¹⁷⁷ BĚLOHLÁVEK, M., *Význam Ladislava Lábka v plzeňské kulturní historii*, *Historie VII* (sborník ZČM). Plzeň, 1998, s. 68.

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 68.

styku se Zdeňkem Wirthem, vzájemně se radili, podporovali a položili základy celoživotnímu přátelství, které se dodnes odráží v jejich práci.

Podívejme se nyní trochu podrobněji na některé spolky, u jejichž zrodu Lábek i Wirth stáli, ve kterých se oba uplatňovali a společně bojovali za zachování nebo obnovu plzeňských, pražských či jiných památek. Budeme-li v dalších kapitolách nastiňovat jednotlivé záchranné akce, mějme na paměti, že Lábek i Wirth tak mnohdy činili s podporou těchto organizací.

4.1 Kroužek přátel starožitností v Plzni

Historii Kroužku přátel starožitností v Plzni začali psát roku 1907 Ladislav Lábek a architekt Václav Klein, když se jako členové Společnosti přátel starožitností v Praze rozhodli založit obdobnou organizaci v Plzni, která by ochraňovala západočeské památky.¹⁷⁹ První ustavující schůze proběhla 1. listopadu 1909 a nesla se nejprve v duchu rozhovorů. Nicméně řady sympatizantů se rozrůstaly, a tak aktivní činnosti – ochranné práce „mizejících“ památek – již nebránilo nic v cestě. První dny existence Kroužku byly vytyčeny nejdůležitější cíle, které spočívaly v záchraně Gerlachovského domu na plzeňském náměstí.¹⁸⁰

Kroužek se v počátcích své existence představil širší veřejnosti prostřednictvím první výstavy konané od 10. do 31. prosince 1910 v budově plzeňského magistrátu. Výstava s názvem „Stará Plzeň“ poukázala např. na dokumenty o zmizelých památkách Plzeňska a nejrůznější umělecké předměty ze západočeského regionu. Aby Lábek zajistil výstavě zaslouženou pozornost s cílem získat další příznivce z řad širokého publika, nechal jedním z členů Kroužku, Janem Konůpkem, zhotovit pravděpodobně první umělecký plakát v Plzni upozorňující na chystanou výstavu. Ta ve svém závěru splnila hlavní záměr – podkryla veřejnosti další tajemství z plzeňské historie, přilákala řadu nadšenců a sklídila všeobecný úspěch.¹⁸¹

---

¹⁷⁹ Václav Klein (1890–?), architekt, malíř, projektant a památkář, autor významných budov a přestaveb v Plzni, mezi které náleží např. budovy porodnice na Slovanech a infekčního pavilonu městské nemocnice, funkcionalistické vily v Čermákově ulici, obecné a měšťanské školy na Pražském předměstí v Plzni nebo přestavba bývalého kláštera dominikánek (dnes budova SVK Plzeň) v Plzni ve 30. letech 20. století. Klein vystudoval vysokou školu pozemního stavitelství a architektury v Praze, od roku 1910 působil jako přednosta stavebního oddělení na technickém úřadu města Plzně. VLČEK, Pavel a kol, *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004, s. 311.

¹⁸⁰ LÁBEK, L., *Kroužek přátel starožitností v Plzni*, Kulturní věstník Plzeňska (samostatná příloha), Plzeňsko VII, 1925, č. 7, s. 1.

¹⁸¹ Tamtéž, s. 1.

Lepší uvedení na scénu si snad ani Kroužek nemohl přát, přestože jeho výstava měla poněkud trnitou cestu k cíli. Zasloužil se o to již zmiňovaný ředitel uměleckoprůmyslového muzea Josef Škorpil, který začátkem ledna roku 1910 konání výstavy nedoporučil, aby snad vystavované předměty nebyly poničeny či dokonce zcizeny. Jana Domanická nás však ve své diplomové práci seznamuje s názorem, že Josef Škorpil byl pravděpodobně trochu domýšlivější, než jak ho doposud literatura líčí, a jakoukoliv muzejní či kulturní akci, která nepocházela z jeho iniciativy, považoval za konkurenční, ohrožující jeho samotného a předem ji nejednou odsoudil k zániku.¹⁸²

Jedna z prvních kauz, na které se Kroužek po svém vzniku podílel, byla záchrana významného barokního měšťanského Guldenerova domu s gotickými základy. V roce 1910 se majitel domu Bernard Guldener rozhodl zbourat tuto historicky významnou stavbu a postavit na jejím místě novodobý činžovní objekt. Členové Kroužku a Klubu usilovali o zachování domu a jeho jedinečného barokního vzhledu, proto po vzájemné dohodě vydali v srpnu téhož roku leták, který veřejnost informoval o Guldenerově záměru. Nic ale nebylo platné. Nepomohlo naléhání Klubu u plzeňské městské rady a dokonce ani apelace obou institucí u „Ústřední komise pro zachování památek“. Začátkem prosince roku 1910 zažádal Guldner s architektem Jaroslavem Honzíkem o povolení stavby a v únoru následujícího roku došlo ke zboření Guldenerovského domu, po němž se zachoval alespoň zmíněný portál, který dnes zdobí vchod Studijní a vědecké knihovny Plzeňského kraje, jak bylo uvedeno v úvodu diplomové práce.¹⁸³

Kroužek do první světové války vyvíjel aktivní činnost, podílel se na záchraně několika památek a rozšiřoval řady svých zájemců.¹⁸⁴ Přestože velkou část jeho členů odvedla do zákopů válka, nezmizel z plzeňské scény docela, ale jen přerušil svou dosavadní činnost, k níž se navrátil v poválečné době, aby dál obohacoval plzeňskou historiografii a předně se podílel na zachování plzeňských památek jako např. Mlýnské

---

¹⁸² SYNKOVÁ, J., *Poslední Plzeňák*, s. 30–31. O Josefu Škorpilovi napsal Ladislav Lábek několik článků např. „K úmrtí ředitele Škorpila“ (Plzeňsko XIII, s. 59) nebo „Za ředitelem Josefem Škorpilem“ (Plzeňsko XIII, s. 21). Všechny se nesly v kolegiálním duchu oslavujícího výjimečného musejního pracovníka, jehož přínos přesáhl západočeský region.

¹⁸³ LÁBEK, L., *Dům Guldenerovský v Plzni*, *Minulost Západočeského kraje III*, 1964, s. 196–199. Podrobněji viz SYNKOVÁ, J., *Poslední Plzeňák*, s. 90–99.

¹⁸⁴ V roce 1913–1914 např. opravy Gerlachovského domu, různých „božích muk“ na Plzeňsku, portálů v Pražské a Riegrově ulici v Plzni, opravy v kostele Všech svatých na Roudné aj. Více viz „*Věstník Kroužku*“ 1913–1914, č. 1–4 (rubrika: Kronika památek). O poválečných akcích Kroužku a Společnosti pro národopis a ochranu památek nás informuje např. „Plzeňsko“ z let 1919–1936 (rubrika Hlídka pro ochranu památek. Kronika památek).

strouhy, které hrozilo zasypání, a dalších, o kterých blíže pojednává kapitola č. 6.¹⁸⁵ Kroužek oficiálně ukončil svou další aktivitu po dvaceti letech trvání (dne 1. ledna 1929) s odůvodněním, že naplnil své původní poslání. Lábekova a Wirthova korespondence však hovoří rovněž o ubývajícím zájmu ze strany jednotlivých členů i o skutečnosti, že na většinu z projektů, jimiž se budeme zabývat v následujících kapitolách, byl Lábek postupem času téměř sám.¹⁸⁶

Kroužek se v průběhu své existence nejednou snažil přeměnit ve spolek, pod jehož patronaci by spadala ochrana regionálních památek, zejména pak národopisných, sběr i systematická dokumentace materiálů, čímž by se uchovaly cenné předměty a zamezilo se závažným ztrátám v důsledku obchodů se starožitnostmi.¹⁸⁷ Příležitost se naskytlá při desátém výročí vzniku Klubu Za starou Prahu (roku 1910), kdy Klub začal zakládat venkovské odbory, které měly na jednu stranu rozšířit základnu Klubu a na stranu druhou přinést potřebnou prestiž jednotlivým venkovským odborům, čímž by se mohly např. snadněji otevřít dveře k nejrůznějším subvencím. Kroužek se proto na Klub obrátil, čile s ním korespondoval, vše se jevilo nanejvýš optimisticky, nicméně po záporném zhodnocení situace Josefem Škorpilem, který se v Kroužku těšil výjimečné autoritě, došlo k odmítnutí a následovalo přerušení dalších jednání. Na celé věci nic nezměnila ani prosba Klubu, aby o celé záležitosti v plzeňském Kroužku ještě pouvažovali. Oficiálním odůvodněním pro odstoupení od vzniku venkovského odboru v Plzni bylo konstatování, že Kroužek se s Klubem neshodne ve všech hlediscích a musí jednat dle přání svých členů. Přesto ale členové Kroužku s Klubem udržovali přátelské styky, vzájemně si vypomáhali a podporovali své projekty.¹⁸⁸

Kroužek tedy nezůstal jen u „*prostého debatování*“ v Měšťanské besedě, jak se Lábek původně domníval.¹⁸⁹ Naopak pořádal oblíbenou vycházkovou i přednáškovou

---

¹⁸⁵ Mlýnská strouha v Plzni se táhla napříč přes řeku Radbuзу pod dnešním Západočeským muzeem, kolem hotelu Continental a pod kamenným mostem v Pražské ulici. Strouha dodávala vodu do Panského mlýna a směřovala do koryta řeky Mže, kam se vlévala pod Střelnici (dnes Dům mládeže). Při Mlýnské strouze byly přímo k vodě obrácené domky rybářů a prادلen, zvané „Plzeňské Benátky“. O likvidaci Mlýnské strouhy bylo rozhodnuto již v roce 1894, ale k jejímu faktickému zasypání došlo v důsledku světového válečného konfliktu, tehdejší stagnaci stavebnictví, chybějící pracovní síle i nedostatečným finančním prostředkům až ve dvacátých letech minulého století v důsledku realizace třetí etapy regulačních prací na řece Radbuze, ke kterým došlo v místech nad Pražským mostem. (KEJHA, Josef – JANOŠKOVEC, Jiří, *Zmizelá Plzeň*, Plzeň 2010, s. 55.) První etapa regulace Radbuzy však probíhala již v letech 1898–1900 ve směru z centra k Pražskému mostu a druhá etapa začala v roce 1912 úpravou řeky Mže spojené s Radbuзou pod Měšťanským pivovarem. Autor neuveden, *Regulační práce na Radbuze*, Český deník, 29. 4. 1921, č. 116, s. 2.

¹⁸⁶ Tamtéž, s. 33. Dokumentace Kroužku je uložena ve fondu Spolky v AM Plzeň.

¹⁸⁷ SYNKOVÁ, J., *Poslední Plzeňák*, s. 37.

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 34–36.

¹⁸⁹ LÁBEK, L., *Zdeněk Wirth a Plzeň*, ZPP II, 1938, č. 8, s. 130.

činnost, psal nejrůznější žádosti, podával protesty a dokonce usiloval o vytvoření vlastního fotografického archivu celého Plzeňska, což se mu podařilo zásluhou několika aktivních členů a získáním staršího fotoaparátu, který Kroužek zakoupil nedlouho po svém ustanovení po zemřelém amatérském fotografovi, Františku Kudrnáčkovi.¹⁹⁰

Kroužek ale také významně přispěl řadou publikací k regionálním dějinám jako např. „Ze staré Plzně“ (1912), „Křimice“ (1913), „Nejstarší pohledy na Plzeň“ (1914), „Lochotín“ (1914), „Obrazy z Plzně a okolí. Soubor historických snímků“ (1926), „Hřbitovní poesie“ (1927) aj. Jedním z jeho velkých přínosů bylo bezesporu založení „Edice Kroužku přátel starožitností“, která vycházela v letech 1910–1914, a poté „Věstníku Kroužku přátel starožitností pro Plzeň a okolí“ (1913–1914).¹⁹¹ Zmíněná „Edice“ i „Věstník“ byly vždy důkladně propracovány, vyznačovaly se vysokou uměleckou úrovní a zakládaly si na čteném obrazovém materiálu, aby tak přiblížily nejen tematiku, ale také zachovaly mizející objekty či jejich součásti pro potřebu i potěchu dalších generací. Obě periodika zastavila ještě v rozpuku první světová válka a k jejich obnovení již nikdy nedošlo. Na druhé straně však přeci jen v poválečné době našly neméně hodnotného pokračovatele v podobě časopisu „Plzeňsko“, o němž bude blíže pojednáno v kapitole č. 6.

4.2 Společnost pro národopis a ochranu památek v Plzni a okolí

Vznik Společnosti pro národopis a ochranu památek v Plzni a okolí s cílem založení národopisného muzea nepřímo podnítila nově vzniklá plzeňská muzea – Městské historické muzeum v Plzni (1888) a Uměleckoprůmyslové muzeum v Plzni (1888), jejichž muzejní činnost byla úctyhodná, přesto však národopisná oblast nebyla přímo objektem jejich zájmu, proto bylo zapotřebí založit organizaci vyrovnávající tento pomyslný deficit.¹⁹² Podporu získala Společnost např. od Fridolína Macháčka,

---

¹⁹⁰ LÁBEK, L., *Kroužek*, s. 1–2. Kroužek od svého vzniku shromáždil stovky fotografií a pohlednic zachycující architekturu domů, klášterů, kostelů, uměleckoprůmyslových a historicko-uměleckých předmětů. Fotografie i pohlednice byly pečlivě uchovávány nejprve v Měšťanské besedě, později v Národopisném muzeu. Prvním správcem fotografického archivu byl Václav Drnec. DRNEC, Václav, *Fotografický archiv Kroužku přátel starožitností pro Plzeň a okolí*, *Věstník Kroužku* 1, 1913–1914, č. 1, s. 5–6. Fotografie z pozůstalosti Kroužku je možné dohledat v Národopisném muzeu Plzeňska.

¹⁹¹ Začátkem roku 1914 Lábek informoval Wirtha, že tři sta kusů výtisků vyšlo v přepočtu na tři sta korun, k čemuž poznamenal: „*Věstník nás stojí moc, ale budeme ho držet do roztrhání*“. AM Plzeň, Ladislav Lábek, kart. 382, sl. Leden-březen 1914, dop. L. Lábka Z. Wirthovi 25. 1. 1914.

¹⁹² První plzeňské muzeum vděčí za své založení v roce 1878 „Spolku přátel literatury a vědy české“. Prvotní zájem o dějiny města se rozšířil na uměleckoprůmyslovou sféru a odtud byl již jen krůček k muzeu dalšímu. Uměleckoprůmyslové muzeum v Plzni zahájilo činnost roku 1887, avšak svou samostatnost získalo až v roce 1888, kdy se plzeňské muzeum rozdělilo na dvě – Městské historické

který vyzýval Plzeňany k jejímu založení pod heslem „*Ne samým pivem živ jest člověk*“.¹⁹³

Cílem společnosti bylo zkoumat a zaznamenávat národopis v Plzni a jejím okolí, pečovat o přírodní, historické či umělecky významné památky, upozorňovat na jejich význam a šířit povědomí o nich mezi odbornou i laickou veřejností. Společnost se dále orientovala na poradenství v oblasti památkové péče a snažila se o zachování „tváře“ staré Plzně v podobě jejích starých či nových památek. Usilovně též sbírala národopisný materiál a podporovala historické a vlastivědné bádání o Plzeňsku. Členové Společnosti měli ve stanovách předurčeno podporovat památky, což se nikdy neobešlo bez finanční podpory, a proto se v počátcích vzniku Společnosti mohl stát členem jen ten, kdo přispěl vstupním obnosem ve výši 100 korun (právnícké osoby ve výši 200 korun) nebo darováním uměleckých předmětů ve stejné ceně do sbírek Společnosti. Pravidelný roční příspěvek pak činil přibližně čtyři koruny.¹⁹⁴

První vlaštovka oznamující vznik Společnosti se objevila v roce 1910, ale ke skutečnému založení došlo až na jaře roku 1911 (oficiálně 29. května s ustanovením prvního výboru Společnosti v čele s učitelem a inspektorem obchodního školství Antonínem Kostincem),¹⁹⁵ kdy předběžně utvořený výbor schválil potřebné stanovy, v nichž vytyčil program rozšiřující v podstatě náplň Kroužku a přijal většinu jeho členů za své.¹⁹⁶ Společnost s Kroužkem usilovala předně o vznik Národopisného muzea Plzeňska a záchranu významných plzeňských památek.¹⁹⁷ Dne 4. července 1911 získala Společnost vůbec první předmět do své správy, jímž byla lidová sklomalba sv. Vojtěcha. O rok později však soupis památek budoucího muzea čítal na 1355 inventárních čísel.¹⁹⁸ Budoucí muzeum za to vděčilo „Národopisné výstavě Plzeňska“ konané v roce 1912 v Měšťanské besedě, jejíž vystavované předměty daly základ exponátům pozdějšího Národopisného muzea Plzeňska. Na výstavu v té době zavítalo

---

muzeum a Uměleckoprůmyslové muzeum. FRÝDA, František – METLIČKOVÁ, Jarmila, *Plzeňská muzea, střediska hmotné paměti západních Čech*, Západočeský historický sborník 1 (Plzeň – 700 let krajské metropole), 1995 (SOA v Plzni), s. 154–158.

¹⁹³ KLEIN, Václav, *Společnost pro národopis a ochranu památek v Plzni*, Kulturní věstník Plzeňska, Plzeňsko VII, 1925, č. 7, s. 2.

¹⁹⁴ LÁBEK, L. – MACHÁČEK, F., *Národopisná výstava*, s. 8.

¹⁹⁵ Dalšími funkcionáři Spolku byli Ladislav Lábek, Fridolín Macháček a další. Členy spolku se stali např. spisovatel Karel Klostermann nebo malíř Augustin Němejc. DOUŠA, J. a kol., *Dějiny Plzně v datech*, s. 175.

¹⁹⁶ Při první valné hromadě, ustavující Společnost, čítal Kroužek na sedmdesát dva členů. KLEIN, V., *Společnost pro národopis*, s. 3.

¹⁹⁷ Tamtéž, s. 3.

¹⁹⁸ LÁBEK, L., *Deset let Národopisného muzea Plzeňska*, Plzeň 1925, s. 1.

neuvěřitelných deset tisíc zájemců. První významnější seznámení Společnosti s veřejností tedy proběhlo stejně jako v případě Kroužku, prostřednictvím výstavy.

Výstava zachycovala život obyvatel měst a venkova na Plzeňsku před zhruba sto lety. Chtěla dát popud k pravé vědecky založené národopisné práci nejen na Plzeňsku. Od nejrůznějších soukromých osob či institucí se sešlo tolik exponátů, že nebylo možné vystavit veškerý nasbíraný materiál najednou. Netrvalo ale dlouho a pro jeho uplatnění se našlo místo v jedné z nejvýznamnějších muzejních institucí na Plzeňsku – v Národopisném muzeu Plzeňska, o kterém pohovoříme v následujících kapitolách.¹⁹⁹

O tom, že Společnost i Kroužek potřebovaly co nejrychleji budovu pro své exponáty, svědčí prvotní místa uložení jejich vznikajících sbírek i fotografického archivu, kterými byly bývalé vojenské pekárny, bývalý cukrovar i skladiště historického muzea v Plzni.²⁰⁰ Pro národopisné muzeum byl za velikého přispění Kroužku a Společnosti získán roku 1912 tzv. Gerlachovský dům, určený roku 1909 původně k demolici. Obec dům zakoupila za 76 0000 korun a s přestavbou z let 1913–1914 do něj s Kroužkem investovala kolem 120 000 korun, které byly využity např. pro nové zdivo, podlahy či stropy, které si rekonstrukce vynutila. Při kompletní rekonstrukci byly pod Gerlachovským domem po prohledání zasypány a následně zazděny spodní sklepy se sedmi studněmi.²⁰¹ Zajímavý je na Gerlachovském domě nejen jeho historický vývoj sahající až do 15. století, ale také kulturní význam. V domě totiž v 15. století bydlel slavný Hanuš, osobní lékař císaře Zikmunda. Jméno však domu propůjčil jeho neméně slavný nájemník z 19. století, kterým byl hudební skladatel, zpěvák, klavírní i taneční mistr, kaligraf, výjimečný společník a přítel hudebního skladatele Bedřicha Smetany, Josef Gerlach, jenž byl od třicátých do osmdesátých let 19. století „duší“ zábavních podniků v Plzni.²⁰² Národopisné muzeum bylo někdy podle Gerlachovského domu a jeho nájemníkovi nazýváno též Gerlachovské muzeum, případně i Městské národopisné muzeum.²⁰³ K první instalaci sbírek přistoupilo muzeu po restauraci Gerlachovského domu v roce 1914, krátce před světovou válkou, avšak k samotnému

---

¹⁹⁹ LÁBEK, L. – MACHÁČEK, Fridolín, *Národopisná výstava Plzeňska*, Plzeň 1912, s. 3–4.

²⁰⁰ KLEIN, V., *Společnost pro národopis*, s. 3.

²⁰¹ ULČOVÁ, Marie, *Muzeum života na Plzeňsku. 75 let Národopisného muzea Plzeňska*, Historie VII (sborník ZČM), s. 10. Nebo viz též KLEIN, Václav, *Chotěšovský dům v Plzni*, Plzeňsko 2, 1920, č. 3, s. 36–38.

²⁰² LÁBEK, L., *Lid na Plzeňsku*, Plzeň 1927, s. 5.

²⁰³ SCHIEBL, Jaroslav, *Historie plzeňského poštovníctví na filatelistické výstavě 18 (65)*, Český deník, č. 247, 8. 9. 1929, s. 4.

otevření muzea došlo až ve válečných letech, k čemuž se ještě v následující kapitole vrátíme.²⁰⁴

V době, kdy působily v Plzni oba podniky, tedy v letech 1911–1928/1929, se vzájemně podporovaly, spolupracovaly a přinášely stále nový materiál pro západočeské knihovny. Kroužek tedy pomáhal Společnosti při jejím vzniku a o několik málo let později pak Společnost mohla svůj pomyslný dluh splatit, když Kroužek zanikal, neboť od něj převzala nejen závazek chránit památky, který měla ostatně sama ve svém programu, ale též vydávání oblíbeného časopisu „Plzeňsko (1919–1936)“.²⁰⁵ Samotná Společnost se též zasadila o vydání mnoha titulů jako např. „Masopust na Plzeňsku k výstavě masopustu, pořádané Společností pro národopis a ochranu památek v Plzni v dubnu 1913“ (1913), „Plzeňský kroj“ (1918, 1919), „Plasský kroj“ (1920), „Obrazy z dějin Nepomuka“ (1931), „Chotěšovský dům. Odkaz renaissance“ (1933), „Gerlachovský dům, měšťanský dům středověku“ (1933), „Národopisné museum Plzeňska za německé nadvlády 1939–1945“ (1947) a další.

Společnost se za doby svého působení podílela jako Kroužek na vývoji plzeňských památek, přispívala svými výstavami, publikační činností i přímými restaurátorskými zásahy. Úspěšné i neúspěšné pokusy obou organizací by vydaly na samostatnou publikaci, proto jen dodejme, že stručné zprávy o jejich činnosti najdeme v každém z čísel ve zmíněných periodikách. Za všechny jmenujme alespoň letité snahy o záchranu a opravu kláštera františkánů v Plzni (dvacátá i třicátá léta), hradu Buben (1931) nebo Mariánské Týnice (dvacátá i třicátá léta) a Radyně (1920–1926), které daly podnět ke vzniku dvou dalších spolků – Spolku pro záchranu Radyně a Hůrky v Plzni (1920) a Jednoty pro záchranu Mariánské Týnice (zřejmě 1919). Nadšení hrstky lidí tedy nepodpořilo jen vznik několika organizací, ale také rozsáhlé síti zájemců, dobrovolníků i sympatizantů,²⁰⁶ díky kterým nás „stará Plzeň“ obklopuje dodnes.²⁰⁷

---

²⁰⁴ LÁBEK, L., *Gerlachovský dům v Plzni. Historie i popis domu a příručka pro návštěvníky muzea*, Plzeň 1924, s. 6.

²⁰⁵ BĚLOHLÁVEK, M., *Průvodce po fondech a sbírkách*, s. 300.

²⁰⁶ Např. Wirthova bratra učitele Stanislava Wirtha, spisovatele Karla Klostermanna nebo historika umění Antonína Matějčka. KLEIN, Václav, Společnost pro národopis a ochranu památek, *Kulturní věstník Plzeňska* 1925, č. VII, s. 3.

²⁰⁷ LÁBEK, L., *Gerlachovský dům v Plzni* (1924), s. 4. nebo též viz VLČEK, P., *Encyklopedie*, s. 311.

V roce 1919 byl při Společnosti založen dokonce „Krojový odbor Společnosti pro národopis a ochranu památek v Plzni“, který za přispění Marie a Boženy Lábkových propagoval plzeňský kroj doma i v cizině.²⁰⁸

Společnost obhájila své trvání po mnoho let, přečkala obě válečná období, nacistickou okupaci i únorový převrat (kdy jí byla odejmuta ediční činnost), dále pak počátek padesátých let, kdy všechny spolky musely žádat o povolení další činnosti (v roce 1951 se spojila s Jednotou pro záchranu Mariánské Týnice a žádala o schválení v lidově demokratickém duchu). Dokonce ustála pokus o její přeměnu v „Kroužek dobrovolných spolupracovníků muzea“ (rovněž v padesátých letech). Závěr Společnosti byl ve své podstatě stejný, jako tomu bylo u plzeňského Kroužku. Řady nadšenců postupem času řídly, zbývajícím členům ubývalo sil a politická situace se navíc nejevila nikterak příznivě. Boj s větrnými mlýny tedy Společnost vzdala až koncem padesátých let. Společnost byla oficiálně rozpuštěna dne 31. prosince 1959 (výmaz ze seznamu spolků následoval v roce 1961).²⁰⁹

4.3 Klub Za starou Prahu

Klub Za starou Prahu patří mezi námi zmíněnými spolky k nejdéle trvajícím nepolitickým společnostem zabývající se ochranou památek a sledováním proměn města, především města Prahy. Z myšlenky několika zájemců, ochraňovat tvář staré Prahy před urbanistickým růstem, vznikla v roce 1900 nezastupitelná instituce, která se i v dnešní době těší značné oblibě nejen mezi pražskou veřejností. Již od počátku svého vzniku Klub získával rychle na vážnosti, zejména díky své členské základně, kterou tvořili historici umění, památkáři, architekti, umělci nebo jiní nadšenci, kteří přestože častokrát nedokázali vzdorovat stavebním zásahům do historických objektů města Prahy, neustávali ve své činnosti. První generace Klubu bojovala pod vlivem prozaika a literárního kritika, Viléma Mrštíka, za své cíle prostřednictvím petic, veřejných protestů či agitací ve vyšších kruzích. Po krátkém čase však pod vlivem o něco mladších nadějných intelektuálů, jakými byli čeští historici umění Antonín Matějček, Václav Vilém Štech nebo právě Zdeněk Wirth, jeden z předních představených Klubu, přešli členové Klubu od pasivního odporu k aktivnějšímu jednání zaměřenému

---

²⁰⁸ Jeho činnost přerušila až nacistická okupace, ale již od roku 1946 se opět těšil známosti nejen na Plzeňsku, a to až do roku 1961, kdy zanikla Společnost. BĚLOHLÁVEK, M., *Průvodce po fondech a sbírkách*, s. 300.

²⁰⁹ SYNKOVÁ, J., *Poslední Plzeňák*, s. 38–39. Dokumentace Společnosti je uložena ve fondu Spolky v AM Plzeň.

na návrhy, doporučení apod. Tím si členové Klubu vydobyli výjimečně pevné postavení v oblasti kultury.²¹⁰

Právě v Klubu Za starou Prahu se Wirth seznámil s praxí moderní ochrany památek a stal se jejím propagátorem.²¹¹ Klub byl tedy zároveň pomyslným odrazovým můstkem pro Wirthovu budoucí památkovou činnost, kde podporoval svým úsilím mnoho nadšenců v boji za záchranu, zkoumání a dokumentaci památek.²¹²

Popisovat jednotlivé záchranné akce, ať už mířené proti zbrklému řešení komunikací, nebo bourání či nevhodnému přestavování památných budov v Praze, by vydalo na mnoho stran.²¹³ Pro seznámení se s Klubem je však nezbytné připomenout, že svůj záměr neomezil jen na Prahu, významné město ještě tehdejší rakousko-uherské monarchie, ale před první světovou válkou, kdy jeho aktivita dosahovala vrcholu, pomáhal šířit své myšlenky a postupy do dalších měst jako Pelhřimova, Českých Budějovic, Kutné Hory, Mladé Boleslavi, Jindřichova Hradce či Domažlic. Aktivní činnost meziválečného období pak přerušila druhá světová válka, která další záměry Klubu na čas utlumila. Stejně jako Spolek i Klub obhájil v poválečných letech svou existenci a zachoval si samostatnost, přestože zde byly v padesátých letech pokusy o jeho začlenění do Státního střediska památkové péče.²¹⁴

Rok 1989 byl všeobecně ve znamení svobody, nových možností, ale také obav z budoucnosti o historické památky, které však provází každé nové období. Klubu se v roce 1990 dostalo mezinárodního ocenění Evropskou cenou památkové péče od Nadace Fridricha von Steina v Hamburku a jako další dárek k devadesátému jubileu Klubu přišlo v roce 1992 zapsání historického jádra města Prahy na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO. V současné době je Klub oficiálně občanským sdružením, sídlí v prostorách Juditina mostu v Praze a čítá na dvanáct set

---

²¹⁰ Autor neuveden, *Úvod a První léta*, Historie Klubu Za starou Prahu, Klub Za starou Prahu, www.zastarouprahu.cz, datum zveřejnění neuvedeno [cit. 2010-9-25]. URL: <http://www.zastarouprahu.cz/>.

²¹¹ UHLÍKOVÁ, K., *Národní kulturní komise 1947–1951*, Praha 2004, s. 62.

²¹² PEČÍRKA, Jaromír, *Zdeněk Wirth a umění*, in ŠTENC, Jan, *Umění Zdeňku Wirthovi k šedesátinám*, Praha 1938, s. 3–8.

²¹³ Podrobné zprávy o činnosti Klubu podává zatím nejnovější publikace od Kateřiny Bečkové „Sto let Klubu Za starou Prahu 1900–2000“ (2000), historii jednotlivých zmizelých památek, které se Klubu nepodařilo zachránit zaznamenává „Zmizelá Praha“ č. 1–5, která vyšla v letech 1946–1948 (v novém vydání 2002–2003) a samozřejmě periodika Klubu: v letech 1910–1951 Klub vydával své „Za starou Prahu: věstník pro ochranu památek“, od roku 1952–1961 vycházel s obměnou názvu „Ochrana památek: věstník Klubu Za starou Prahu“ a od roku 2000 vychází opět dle původního názvu. V 70. – 90. letech 20. století vyšlo nepravidelně i několik čísel „Zprávy Klubu Za starou Prahu“. Čísla periodik Klubu se v knihovnách většinou nedochovala kompletně.

²¹⁴ DUŠEK, Zdeněk, *Venkovské odbory Klubu Za starou Prahu*, in BEČKOVÁ, Kateřina a kol., *Sto let Klubu Za starou Prahu 1900–2000*, Praha 2000, s. 162–167.

stálých členů. Pro své členy i širokou veřejnost vydává dvakrát ročně periodikum „Za starou Prahu“ a každý měsíc pořádá přednášky pod názvem „Hovory o Praze“.²¹⁵

Ve zkratce jsme si tedy přiblížili některé organizace, které sehrály významnou roli jak v kulturním životě našeho státu, tak v životě Lábka a Wirtha, odstartovaly jejich letité přátelství i vznik mnoha velkolepých projektů. Díky nim tak do jisté míry nebyli Lábek s Wirthem ve svém boji za „starou Plzeň“ a „zmizelou Prahu“ osamoceni, přestože velkou tíhu jednotlivých akcí nesli na svých bedrech nejednou právě oni. Nejpozoruhodnějším životním projektem obou mužů byl soupisový svazek „Plzeň a město“, který však k svému naplnění nikdy nedošel. Dříve než si přiblížíme jeho podstatu, historii i smutný osud, porušíme kontinuitu našeho vyprávění a přesuneme se na několik chvil do roku 1913 k modelu staré Plzně, na němž jsou patrné stopy nejen Lábka, ale také Wirtha. Stavba modelu totiž náleží mezi jedny z počátečních projektů, na kterých se oba muži potkávali již jako přátelé.

4.4 Model „staré Plzně“

Mezi dnes méně známá Lábkova díla, na kterém se podílel i Zdeněk Wirth, patří model staré Plzně zachycující město k roku 1860 (v měřítku 1 : 200). Část modelu vznikla díky Ladislavu Lábkovi a zaměstnanci stavebního úřadu Václavu Kleinovi, kteří na něm pracovali ve volném čase od začátku roku 1913, a to zcela bez nároků na honorář.²¹⁶

Výsledkem usilovné osmiměsíční práce byla pouze část předpokládaného modelu, Riegrova ulice (dříve Divadelní) a vize do budoucna – dokončení celé staré Plzně v miniatuře. Záměr autorů nejlépe zhodnotil Lábek následujícími slovy: „*Snad každý pochopí, že takové „lepení domečků“ není pouhou hračkou, ale vážné „skládání úctů“ příštím generacím.*“²¹⁷ Autoři svůj model představili veřejnosti ještě téhož roku, ale pokračování jim nebylo umožněno. Pro svůj projekt nenašli pochopení, naopak se setkávali s kritikou např. i u samotných členů Klubu Za starou Prahu. Někteří kritizovali hlavní myšlenku modelu spočívající v zachycení stavu starého plzeňského města k roku 1860, který dle nich nešlo zaznamenat ve všech směrech i detailech, obzvláště pak památky, které byly již v té době dávnou minulostí a jejich podoba

---

²¹⁵ LÍBAL, D., *Stoleté ohlédnutí*, in BEČKOVÁ, K. a kol., *Sto let Klubu*, s. 21.

²¹⁶ SYNKOVÁ, J., *Poslední Plzeňák*, s. 41.

²¹⁷ LÁBEK, L., *Model „staré Plzně“*, *Věstník Kroužku přátel starožitností pro Plzeň a okolí* 1, Plzeň 1913, č. 2, s. 17.

zůstala zapsána jen v archivních dokumentech či myslí pamětníků. Wirth i Lábek však upozorňovali na skutečnost, že ráz města jde stále kupředu, mění svou podobu a tak je třeba ukázat současným i budoucím generacím tvář staré Plzně, aby vyprávění o ní nezůstalo jen pouhou pohádkou přizpůsobující se době.²¹⁸

Inspirací celého projektu byl Lábkovi obdobný model Malé Strany v Praze, na kterém od roku 1910 pracoval Klub Za starou Prahu, neboť v té době byla Malá Strana ohrožena regulačním plánem. Tehdy proto vznikla myšlenka na zachránění historické části alespoň v podobě modelu k zachování původního historického rázu a zároveň zde byla snaha ukázat nevhodnost zamýšlených regulačních zásahů. Impuls k práci přišel předně od členů Klub v čele s architektem Bohumilem Hypšmanem (Hübschmannem),²¹⁹ který začal na modelu Malé Strany i Hradčan pracovat již o rok později. Oproti známějšímu Langweilovu modelu Prahy²²⁰ z první poloviny 19. století byl Hypšmanův model, jak bývá nazýván, zachycen v měřítku 1 : 200 v případě Malé Strany, v případě Hradčan pak v měřítku 1 : 720, a veškeré náklady nesla na svých bedrech pražská obec. Práce probíhaly v letech 1911–1918 a dále pak v letech 1926–1941.²²¹ Langweilův model zachycuje část Prahy v době empírové a je tvořen

---

²¹⁸ Tamtéž, s. 17–18.

²¹⁹ Bohumil Hübschmann (1879–1961) byl jeden z prvních architektů, kteří položili základy moderní české průmyslové školy (budova Akciových mlýnů v Praze – Holešovicích aj.), používal po tragické smrti svého syna (na konce války) českou transkripci svého jména Hypšman. Studoval stavitelské a architektonické zaměření nejprve v Praze a v letech 1899–1904 dokonce ve Vídni. Během svého života se snažil o zachování historického rázu staré Prahy, proto také aktivně působil v Klubu Za starou Prahu a bez váhání podporoval její projekty. V historii české architektury je řazen k osobnostem Jana Kotěry, Josefa Gočára nebo Otakara Novotného. Přehled jeho nejvýznamnějších projektů (např. z let 1924–1928 vila A. Muchy v Bubenči nebo Hypšmanův rodinný dům ve Střešovicích) nalezneme viz článek SVOBODA, Jan – LUKEŠ, Zdeněk, *Architekt Bohumil Hübschmann*, Umění a řemesla, 1989, č. 2, s. 17–20.

²²⁰ Antonín Langweil (1791–1937) původně praktikant důchodního u Schwarzenberků v Českém Krumlově (1812–1814), poté samotný důchodník (1814–1819) a v letech 1821–1822 vedoucí v litografické dílně tiskaře Ferdinanda Schönfelda. Od roku 1822 až do své smrti zastával funkci knihovního sluhy v Klementinu, kde od roku 1826 pracoval z vlastní iniciativy a ve volném času na vysněném modelu Prahy (v měřítku 1:480) podle polohopisného plánu Prahy z let 1812–1816, který zhotovil střelecký důstojník Josef Jüttner na přání nejvyššího purkrabí Františka Antonína Kolovrata-Libštejnského. K myšlence zhotovení modelu Prahy přivedla Langweila obliba vycházek s vyhlídkou na město, výstava reliéfu Paříže od Symphorieny Carona a neméně i jeho záliba v kreslení. (BEČKOVÁ, K., *Svědectví Langweilova modelu Prahy*, Praha 1996, s. 11–32.) Práce na modelu však byla pro Langweila finančně velmi náročná, proto si přivydělával např. prodejem samostatných modelů šlechtických paláců (Clam-Gallasovský palác 1827, palác Golz-Kinských 1828, Pachtův palác 1829 aj.) nebo se snažil získat prostředky z pořádaných výstav, na kterých svůj model zpřístupnil veřejnosti (1829, 1831, 1833, 1834). Roku 1836 se mu dokonce dostalo finanční podpory od Ferdinanda V., jemuž ku příležitosti jeho korunovace v roce 1835 zaslal model Pražského hradu. Langweila ale opouštěly síly, sužovaly ho zdravotní potíže a roku 1837 zemřel. O tři roky později jeho model zakoupil Ferdinand V. od manželky Žofie a věnoval ho Muzeu království českého. V té době model zachycoval Staré Město, Malou Stranu, Hradčany a Pražský hrad. V dnešní době je model uložen v Muzeu hlavního města Prahy. (Tamtéž, s. 31–53).

²²¹ BEČKOVÁ, K., *Svědectví modelu*, Praha 1996, s. 63.

především z lepenky a ze dřeva, zato Hypšmanův model znázorňuje Malou Stranu a Hradčany z počátku 20. století a charakteristický materiál tvoří kvalitní kreslicí papír nebo povětšinou sádra. Časový rozdíl mezi modely je zhruba sto let, liší se tedy časovým vymezením, měřítkem, pojetím, materiálem i základní jednotkou modelu, která je u Langweila blok mezi ulicemi, v případě Hypšmanova pak blok domu. Hypšmanův model navíc ve svém spodobnění opomenul nearchitektonické části a mobilní předměty. Oba modely mají ale společný osud, neboť ani jeden nebyl plně dokončen.²²²

Přes veškeré snahy Ladislava Lábka, Zdeňka Wirtha, Fridolína Macháčka i Václava Kleina však městská obec v Plzni nedala projektu k vytvoření plzeňského modelu ani požehnutí, ani finanční podporu.²²³ Tak, jak se zrodila velká myšlenka, a objevil se plzeňský model, tak v tichosti zmizely naděje. Lábkovi i jeho příznivcům zůstal jen další neuskutečněný sen a několik řádků ve Věstníku Kroužku přátel starožitností pro Plzeň a okolí.²²⁴

4.5 „Soupis památek historických a uměleckých v království Českém od pravěku do počátku XIX. století“

Nejintenzivnější písemný styk mezi Zdeňkem Wirthem a Ladislavem Lábkem spadá do období největších přípravných prací na plzeňském svazku „Soupisu památek historických a uměleckých v království Českém od pravěku do počátku XIX. století“ pod názvem „Plzeň a město“ zabírající velkou část života nejen Zdeňka Wirtha a Ladislava Lábka, ale i mnoha dalších spolupracovníků. Na plzeňském svazku pracovali Wirth s Lábkem převážně od roku 1911, a to až do Wirthovy smrti v roce 1961. Soupis tedy provázal Lábka i Wirtha po celou dobu jejich přátelství, oba mu obětovali mnoho let, úsilí i finančních prostředků. Plzeňský svazek sice nevyústil ve velkolepé vydání, jak si oba přední autoři přáli, nicméně přinesl nejedno přátelství, nové příležitosti, kontakty či podněty k práci i nové, do té doby méně známé informace o kulturní historii Plzeňska. Soupis si získal přední místo v historiografii od samého počátku projektu, proto mu věnujme několik následujících stran, které nám přiblíží historii soupisů uměleckých památek u nás, podstatu celého projektu očima Zdeňka

---

²²² WIRTH, Z., *Dva modely města Prahy*, Umění XIV, č. 10, 1942–1943, s. 398–410.

²²³ SYNKOVÁ, J., *Poslední Plzeňák*, s. 41–42.

²²⁴ LÁBEK, L., *Model „staré Plzně“*, Věstník Kroužku přátel starožitností pro Plzeň a okolí 1, Plzeň 1913, č. 2, s. 17–18.

Wirtha, kterou ctíl i Ladislav Lábek, a stručnou historii plzeňského svazku. K té se ale ještě budeme podrobněji vracet v jednotlivých podkapitolách pojednávajících o společných akcích či projektech Lábka a Wirtha v dobách od konce první světové války do období po druhé světové válce.

4.5.1 Historie soupisů

Z popudu Společnosti přátel starožitností českých vznikla v roce 1893 nová Archeologická komise při Československé akademii pro vědy a umění v čele s Josefem Hlávkou, která původně měla nést označení Stálá komise České akademie kuprozkoumání a zachování dávnověkých památek země, jejich dějin, literatury a umění.²²⁵ Archeologická komise od svého vzniku uvažovala o vydání uceleného soupisu uměleckých a historických památek na našem území, pro který se všeobecně vžil název „Soupis památek historických a uměleckých v království Českém od pravěku do počátků 19. století“. Na projektu pracovala Archeologická komise od roku 1894 s redakční radou, v níž zasedaly osobnosti z řad historiků Ladislav Píč, Karel Boromejský Mádl nebo historik umění Bohumil Matějka. Autorem pojetí se stal Karel Chytil a jeho věrným pokračovatelem následně Zdeněk Wirth. Původní myšlenka počítala s více než devadesáti třemi svazky (odpovídající tehdejšímu počtu politických okresů), přičemž některé oblasti jako třeba Praha, Plzeň nebo Kutná Hora měly dostat navíc svůj samostatný svazek.²²⁶ Soupis, jakožto cenný podklad pro umělecký průmysl a řemeslo, postihující dobu od pravěku až do 19. století, měl být v co nejstručnější, ale zároveň nejkvalitnější verzi. Wirth na počátku 20. století spočítal, že při vydání třech nebo čtyřech svazků ročně mělo být dílo zhruba do třiceti let hotové. Hodnota svazků přitom měla odpovídat obdobným inventářům ve světě.²²⁷

Archeologická komise vydala v letech 1897–1914 plných čtyřicet tři dílů. Bylo to pro ni jedno z nejslavnějších období na vydávání soupisů vůbec a co do dynamiky i zároveň poslední.²²⁸ Během první světové války Archeologická komise utlumila svou činnost, ačkoliv započaté práce na soupisech neustaly úplně, neboť stále probíhaly

---

²²⁵ UHLÍKOVÁ, K., *První publikované umělecko-historické topografie v Čechách. Od Archeologické komise k českému „Dehiovi“*, ZPP 70, 2010, č. 1, s. 44.

²²⁶ S. H., *Umělecká topografie království Českého*, Nová česká revue 1, 1903–1904, č. 6, s. 461.

²²⁷ *Inventaire général des richesses d'art de la France* (Francie, 1874) aj. „Z“, *Soupis památek historických a uměleckých království Českém od pravěku do počátku 19. století*, Paedagogické rozhledy XV, 1902, č. 3, s. 121–122.

²²⁸ UHLÍKOVÁ, K., *Zdeněk Wirth a soupisy památek. 2. díl – Topografický projekt Archeologické komise v období první republiky*, ZPP 68, 2008, č. 3, 208, s. 237.

přípravy na mírovou dobu, aktualizaci rozpracovaných soupisů i vydání dalších svazků. Projekt mohl být po válce uveden v život, hlavně za nemalého přispění Zdeňka Wirtha, který ze své pozice na ministerstvu školství a národní osvěty pomohl prosadit dotace na vydávání dalších děl.²²⁹

Ve dvacátých letech minulého století prošla Archeologická komise generační výměnou, kdy v popředí soupisného projektu stanul Zdeněk Wirth spolu s historiky umění Václavem Birnbaumem, Alžbětou Birnbaumovou, Josefem Cibulkou, Emanuele Pochem, památkářem Václavem Wagnerem a dalšími. Wirth si dal za cíl pozvednout „pracovní morálku“ na soupisech, včetně zkvalitnění a zefektivnění výsledné práce. Kristina Uhlíková uvádí, že v té době bylo rozpracováno plných dvacet dva svazků, ale vydání bránilo, kromě nedostatku peněz a přístupu autorů, také zvýšení požadavků na rukopisy, proto postupem doby začala být stále aktuálnější myšlenka na stručnější verzi projektu. Na soupisech totiž nepracovali jen odborníci, ale také laici. Práce na soupisech pak nebyla jejich prvořadou činností, nýbrž volnou časovou aktivitou za symbolické peněžní částky.²³⁰

Mezi lety 1918–1938 došlo k vydání pouze deseti svazků Soupisu. Nejen, že chyběl dostatek kvalifikovaných pracovníků jako v předešlém období, ale s ním i motivace mladých kunsthistoriků do náročné a mnohdy špatně placené práce. Z těchto důvodů začal Wirth ve dvacátých letech důrazněji prosazovat stručnější verzi soupisů podle vzoru pětisvazkového díla „Handbuch der deutschen Kunstdenkmäler (1905–1912) od profesora dějin umění ve Strassburgu, Georga Dehia.²³¹ Dle něho pak zamýšlené české vydání dostalo přezdívku české „Dehio“, vydané o mnoho let později jako „Umělecké památky Čech“. V této myšlence podporoval Wirtha již v roce 1911 předně historik umění Max Dvořák,²³² ale první světová válka ukončila jejich záměr a odložila ho až na rok 1919, kdy myšlenku oživil Státní ústav fotoměřičský. Přípravy

---

²²⁹ UHLÍKOVÁ, K., *První publikované topografie*, s. 46 a 47.

²³⁰ UHLÍKOVÁ, K., Zdeněk Wirth a soupisy památek 2, s. 235.

²³¹ Spočítal si totiž, že při daném tempu by dvě stě patnáct svazků soupisů vyšlo v roce 2095. UHLÍKOVÁ, K., *První publikované topografie*, s. 48. Co se Dehiovy „příručky“ týče, je třeba zmínit základní myšlenku celého projektu – aby se památkářům i zájemcům z řad veřejnosti dostala do ruky stručná „příručka“ památek, jakýsi návod a shrnutí, která měla posloužit do té doby, než vyjdou podrobné a obsáhlé soupisy. Dehio hledal inspiraci pro svou práci v mnoha evropských knihách ze 17. – 19. století a patrně nejprůnosnější mu byl první svazek z edice „Baedeker“ – „Handbuch für Reisende durch Deutschland und den österreichischen Kaiserstaat“ (Lipsko 1842), která měla sloužit jako cestovní příručka s nezákladnějšími údaji, dostupná cenou i formátem pro celou veřejnost. Více viz MUCHKA, Ivan P., *Sto let od vydání prvního svazku Dehiova Handbuchu*, ZPP 66, 2006, č. 6, s. 256–257.

²³² Zdeněk Wirth však o stručnější verzi „Dehia“ uvažoval již roku 1907 – pro nedostatek pracovníků i finančních prostředků. WIRTH, Z., *Soupis památek historických a uměleckých královského hlavního města Prahy*, ČČH 16, 1910, s. 414.

nabyly na intenzitě v roce 1929, kdy Zdeněk Wirth získal pro práci na stručné verzi soupisu historika umění Emanuela Pocheho. Ten do roku 1932 připravil materiál pro české země a v následujících letech 1933–1937 pak spolu s kolegyní Emou Sedláčkovou vytvářeli rukopis ve formě lístkového katalogu, který následně revidovala celá řada odborníků jako Antonín Matějček, Václav Vilém Štech nebo také Ladislav Lábek. Právě Lábek byl vybrán za nakladatele, takže „Umělecké památky Čech“ měly v prvním vydání vyjít ve Vlastivědném nakladatelství Marie Lábkové v Plzni. S příchodem protektorátní doby ale uhasly veškeré snahy, neboť bylo povoleno vydání pouze okleštěné verze v rámci protektorátního území Čech. Takové podmínky autoři jednohlasně odmítli respektovat a s nadějí na brzký obrat událostí raději celé dílo stáhli z vydání.²³³ V následujícím období, druhé polovině čtyřicátých let, pak nebyla situace o nic jednodušší. „Českému Déhiu“ nebylo přáno a na Wirtha se snášela vlna kritiky za jeho nedokončení. Sám navíc cítil silnou osobní zodpovědnost za nezdařený projekt, proto v roce 1953 vytyčil v nově vzniklém Kabinetu pro teorii a dějiny umění, založeném v rámci Československé akademie věd, hlavní cíl, tedy bezpodmínečné vydání „Uměleckých památek Čech“, ke kterému došlo roku 1957 zásluhou kolektivu Antonína Bartušky, Jarmily Krčálové, Anežky Merhautové. Paradoxně to však byla jediná komplexně publikovaná část celého projektu.²³⁴

Na dvě desítky rozpracovaných soupisů stále čeká v Ústavu dějin umění v Praze ve Wirthově pozůstalosti. Některé z nich jsou ve formě lístkového katalogu, jiné v textové podobě. Jejich otištění znemožnily v dané době nejrůznější důvody ať už politické, osobní, administrativní nebo často finanční stránka věci. Cena jednotlivých svazků totiž rostla přímo úměrně s prací, přičemž rozpočet neméně zatěžovalo dvojí vydání – v českém a německém jazyce.²³⁵ V případě nedostatečné kvality či propracovanosti díla ale proti otištění zakročila nejednou sama Archeologická komise. První léta prací na soupisech tedy nepřinesla jen vlnu nadšení, jak by se nám mohlo zdát. Každou akci zpravidla provází do určité míry kritika, někdy oprávněná více, jindy méně. Autorům soupisů bylo vytýkáno malé povědomí o některých památkách, nedostupnost soupisů v knihovnách nebo vysoká cena. Paradoxně se někdy výtkou stalo

---

²³³ WIRTH, Z., *Úvod, Umělecké památky Čech*, Praha 1957, s. 6–8.

²³⁴ UHLÍKOVÁ, K., *Zdeněk Wirth a soupisy 2*, s. 237.

²³⁵ UHLÍKOVÁ, K., *První publikované topografie*, s. 46 a 47. Výčet a uložení příslušných soupisů najdeme v Ústavu dějin umění nebo také v článku Jany Marešové ve ZPP. Pro příklad uveďme, že se jednalo např. o okresy Tábor, České Budějovice – venkov, zámek Hluboká, Trutnov, Humpolec, Kutná Hora II aj. MAREŠOVÁ, Jana, *Dědictví soupisové činnosti Archeologické komise v současnosti*, ZPP 70, 2010, č. 1, s. 48.

i samotné vydávání, neboť v době počáteční etapy prací na soupisech měly některé zahraniční státy i více než třicet let podobné příručky k dispozici. Další kritika zněla na adresu samotných autorů, ať už k formálním úpravám, technickému provedení, typografické stránce, těžkopádnosti slohu, nedostatečné pečlivosti, gramatickým či faktografickým chybám apod. Spornou otázkou mohlo být také registrování řemeslných nebo lidových předmětů. Zde se autoři čas od času dostávali na pranyř kvůli mezerám ve výčtu některých významných předmětů nebo naopak popisu méně cenných výtvorů. Větší pozornost však budilo nedostatečné vzdělání nebo malá odbornost autorů, jak již bylo naznačeno výše.²³⁶ Na takové „*diletantství*“ některých autorů, zejména v době před první světovou válkou, poukazoval později např. Emanuel Poche.²³⁷ Samotný Zdeněk Wirth si byl dobře vědom nedokonalosti soupisů (případně autorů), nicméně svou velkou roli zde hrál zprvu nedostatek kvalifikovaných osob i těch, kteří byli ochotni pracovat za skromné finanční ohodnocení. Wirth však nehodlal před problémy zavírat oči, proto postupem doby zaujal místo předního kritika usilující o předložení nanejvýš kvalitního vyhotovení soupisů. V roce 1930 pak nastoupil za rezignovavšího Antonína Podlahu do funkce redaktora soupisů, čímž dostal příležitost lépe prosazovat své názory na zpracování soupisných svazků.²³⁸ Wirth usiloval o zajištění patřičné prestiže pro soupisové svazky, zvyšoval nároky pro jejich vyhotovení, a právě proto některé svazky dodnes čekají na svou opravu, rozšíření či doplnění.²³⁹

Již celé generace českých památkářů a historiků umění se snaží v různém pojetí a rozsahu o vytvoření soupisů uměleckohistorické topografie. Projekt, který začal před více než sty lety, prozatím nedošel ke svému zdárnému konci, přestože odborná i laická veřejnost stále více cítí praktickou potřebu jeho využití. V dnešní době, kdy máme k dispozici moderní technologie, rozpracované či téměř dokončené verze dvou desítek soupisů, se stále častěji vynořuje otázka, zda soupisy znovu otevřít, přepracovat, doplnit a usilovat o jejich vydání.²⁴⁰

---

²³⁶ S. H. *Umělecká topografie*, s. 460–468.

²³⁷ Dle E. Pocheho se řádného sepisování soupisů chopila spíše poválečná generace odborníků. POCHE, E., Zdeněk Wirth a práce soupisná, ZPP II, č. 8, 1938, s. 121.

²³⁸ POCHE, E., Zdeněk Wirth a práce soupisná, ZPP II, č. 8, 1938, s. 121.

²³⁹ MAREŠOVÁ, J., *Dědictví*, s. 48.

²⁴⁰ KŘÍŽEK, Jiří, – NEJEDLÝ, Vratislav, *Historie a současnost soupisů památek*. Odborný seminář o uměleckohistorické topografii a její úloze v památkové péči, Liberec 5. 11. 2009, ZPP 70, 2010, č. 1, s. 41.

4.5.2 Podstata soupisů

Hlavním cílem a podstatou soupisů bylo v minulosti utřídit a zaznamenat materiál pro dějiny umění, předložit široké veřejnosti výsledný inventář, který by zabránil vývozu více nebo méně známých památek do ciziny.²⁴¹ Náhledů na soupisné inventáře, jejich pojetí nebo uspořádání bylo v počátcích mnoho, proto se Karel Chytil i Zdeněk Wirth snažili sjednotit tyto představy a následně šířit přednáškami i studii. Podíváme-li se na známý příspěvek Karla Chytila v „Osvětě“ z roku 1894 nebo na níže uvedené zestručněné podoby článků Zdeňka Wirtha, jejich vize jsou téměř identické. Oba autoři informují odborníky i laiky o soupisech jako takových, vytyčují jejich základní aspekty, dávají návod ke správnému vyhotovení a upozorňují na případné nedostatky.²⁴²

Systematická činnost na soupisech se dle Wirtha skládala z části teoretické (předběžné, literární) spočívající v prostudování archivních pramenů i literatury a dále pak z oblasti praktické (vlastní), jejímž úkolem bylo ověření závěrů v praxi s uchováním památek v podobě obrazového materiálu (např. fotoaparát). Poté bylo zapotřebí nastudovat příslušný okres (respektive jeho hranice, poměry, osady, jednotlivé památky) a projít veškeré možné prameny – předně archivní či muzejní dokumentaci, českou či zahraniční literaturu, využít důvěryhodného vyprávění a především soustavně sbírat materiál ze soukromých sbírek. Pak už jen zbývalo prověřit všechny náležitosti v terénu, postoupit jednotlivé objekty kritice, vše náležitě sepsat a nezapomenout přiložit tolik významný doprovodný materiál. Wirth vždy upozorňoval autory, že na nikoho nečekala čistá práce, ale „*styk se zaprášenými půdami, zvonice, sklepeními, s prachem sýpek, s chladem sakristií, s rumem zřícenin a zase s nádherou palácových interieurů a rozkošnými zátišími parků*“.²⁴³ O tom, že soupisová akce vyžadovala značné fyzické dovednosti bez dostupné dopravy nebo současných technických vymožeností, není pochyb. Hovoří o tom jak Wirth, který část okresů projel na kole,²⁴⁴ tak např. jeho pokračovatel soupisů, historik umění Ivo Kořán, jenž cestoval

---

²⁴¹ S. H., *Umělecká topografie*, s. 462.

²⁴² Zdeněk Wirth viz níže – srovnání: CHYTIL, Karel, *O inventáři uměleckých památek*, Osvěta 24, 1894, s. 720–727.

²⁴³ WIRTH, Z., *Soupis památek uměleckých a historických*, Československé letopisy musejní II, 1904, č. 3, s. 37–39.

²⁴⁴ Vedle prosté brašny s prádlem vozíval s sebou Wirth rovněž mapy, zápisníky, pásmo 20 m dlouhé a skládací měřítko 2 m dlouhé, tužky, motouz na měření, pečetní vosk, kousky lepenky, kompas aj. WIRTH, Z., *Soupis památek uměleckých a historických*, s. 39.

po okresech např. pěšky, stopem nebo dokonce na pionýru.²⁴⁵ Některým starším autorům soupisů se však poštěstilo, aby za svými náročnými výpravami mohli cestovat dokonce automobilem. Mezi takové šťastlivce patřil třeba historiograf a duchovní Antonín Podlaha, který automobil nejen vlastnil, nýbrž také osobně řídil, čímž se začátkem 20. století zařadil mezi nemnoho lidí, kteří tuto novinku plně ovládli.²⁴⁶ Jak je patrné, takový výlet za poznáním mohl autorům soupisů přinášet uspokojení z dobře vykonané práce, někdy pak psychické vyčerpání způsobené neustálým klepáním, představováním, prosbami o povolení vstupu apod. Wirth však neopomněl poukázat na skutečnost, že jeho doba byla o něco přívětivější než je dnes, tedy rovněž práce v terénu přinášela méně těžkostí.²⁴⁷

Jestliže ale byly náležitě prostudované všechny prameny, vybrané vhodné památky historického, kulturněhistorického i lidového charakteru (od počátků po současnost), proveden terénní výzkum, přistoupilo se k vyhotovení textové části. Nejprve bylo třeba sepsat podrobný uměleckohistorický úvod, všeobecné pramenné seznamy a obsah soupisného svazku – ten se postupem doby ustálil na správním vymezení (kraj, okres, město), ne jen na tématické členění (kláštery, zámky, špitály). Následné abecedně řazené inventáře všech památek tedy obsahovaly kromě textu také fotografie, kresby, plány aj. materiál. Závěr soupisu pak měly tvořit rejstříky všeho druhu (místní, jmenný, všeobecný aj.).²⁴⁸

Ve výběru zařazených památek převažovala obecně zásada dbát na úplnost co do výběru i výčtu existujících památek – veřejných, církevních i světských. Mnohdy však býval výběr omezen pouze na nejhodnotnější předměty. Zde proto Wirth upozorňoval, že co nemusí být natolik hodnotné dnes, může být za několik let o něco

---

²⁴⁵ Ivo Kořán barvitě vypráví o revizi Uměleckých památek Čech v terénu v 60. letech 20. století. KOŘÁN, Ivo, *Práce na Uměleckých památek Čech*, ZPP 70, 2010, č. 1, s. 52–53.

²⁴⁶ Antonín Podlaha (1865–1932) náležel mezi nesmírně vzdělané i pokrokové osobnosti, ale také k vůbec prvním lidem u nás, kteří úspěšně absolvovali řidičskou zkoušku. Podlaha vlastnil automobil od firmy Laurin a Klement typu Voituretta B (LXXIII). (RYANTOVÁ, Marie, Antonín Podlaha a automobil, in *Čas rychlých kol a křídel, aneb, Mezi Laurinem a Kašparem. Kapitoly z kulturních dějin přelomu 19. a 20. století (Historia culturae XIV, Studia 9)*, České Budějovice 2008, s. 182–188.) O výsadě vlastnění automobilu hovoří začátkem dvacátých let 20. století rovněž článek v deníku „Nová doba“. Obavy a využitelnost automobilů přirovnává k počátkům využívání osobní dopravy na železnici, která byla zprvu přijímána s rozpaky či nedůvěrou, ale časem získala nezastupitelné místo v oblasti přepravy osob i zboží. Tentýž článek ale také poukazuje na zášť, doprovodný jev u některých lidí, kteří „pekelný stroj“ odsuzovali či dokonce zatracovali. Důvodem toho mohla být dle autora třeba skutečnost, že právě největší odpůrci tak činili ze závisti, neboť oni samotní automobil nevlastnili: „*Jízda a požívání automobilu jest u nás ještě výsadou jednotlivců, sotva jedné desetiiny, jedné stotiny všech lidí. Proto, že sami v autu nejezdíme, nenávidíme automobily a provázíme je s nenávisť a zlostí.*“ Autor neuveden, *Besedy*. O automobilech, *Nová doba* XXVII, 1921, č. 86, 29. 3. s. 3.

²⁴⁷ WIRTH, Z., *Soupis památek uměleckých a historických*, s. 39–40.

²⁴⁸ WIRTH, Z., *Soupis a inventář památek*, ZPP V, 1941, č. 3, s. 34–35.

významnější. Při následujícím popisu se postupovalo od největšího celku po nejmenší (od města, hradu po kašny, sochy), přičemž kvalitní popis objektu zahrnoval několik základních poznatků: nejprve výpis stručné historie předmětu a pramenů, dále pak celkovou charakteristiku po formální stránce a vlastní popis, který určoval hmotné vlastnosti i uměleckou formu ve všech podrobnostech. Metoda popisu památek měla za úkol vyvolat u čtenáře co nejdůvěryhodnější představu, to byl jeden z hlavních stanovisek Wirthovy práce. Závěr každého popisu památky pak měla tvořit jakási analýza předmětu (návrh rekonstrukce aj.), avšak u méně významných předmětů mohlo dojít k zestručnění. Maximum možných památek měly doprovázet zmíněné fotografie, náčrty, ilustrace, plány, nárysy či jiná dokumentace zachycující celkové pohledy i detailní záběry. Inventář jako takový neměl být pouhým výčtem objektů, ale pramennou sbírkou všech důležitých dokladů uměleckého vývoje v určité oblasti a tím nepostradatelnou pomůckou pro badatele, nikoliv vyčerpávajícím popisem s obrázky. Díky takové práci bylo následně možné určit časovou nebo stylovou příbuznost méně známého díla a upřesnit jeho dataci, případně také autora. Podíváme-li se na tvůrce inventáře, pak i zde Wirth kladl jisté předpoklady – odborníky znalé ve všech druzích a kategoriích výtvarného umění, kteří rozpoznají všeobecné stylové znaky, historický význam a umístění uměleckého díla v historickém vývoji. Podobné evidence měly přínos např. v uvedení přesného umístění jednotlivých památek a zhodnocení jejich fyzického stavu. Šlo o to udělat jakousi inventuru v našem státě. Tím práce na evidenci ovšem zdaleka nekončila. Naopak měla být v budoucnu doplňována a přizpůsobována, aby odrážela skutečný stav památek.²⁴⁹

4.5.3 Plzeňský soupis památek – „Plzeň a město“

Ačkoliv Lábek přistoupil k uměleckohistorickým soupisům až v letech 1910–1911, Wirth měl tou dobou již bohaté zkušenosti, neboť jako nejmladší autor soupisů, zato jeden z nejprínosnějších, spolupracoval na projektu od dob svých studií jako posluchač filologie na pražské univerzitě.²⁵⁰ Autory projektu byly zpočátku tedy převážně laičtí dobrovolníci, kteří volili okres dle svého rodiště nebo působiště. A jinak tomu nebylo u Zdeňka Wirtha nebo Ladislava Lábka, kteří svůj první svazek, v případě Lábka bohužel první a poslední, zaměřili na rodný kraj – Vysoké Mýto (1900–1902)

---

²⁴⁹ Tamtéž, s. 35–37.

²⁵⁰ POCHE, E., *Zdeňk Wirth a práce soupisná*, s. 120.

a Plzeň (1911–). Z let 1911–1914 se nám dochovaly stovky dopisů mezi Ladislavem Lábkem a Zdeňkem Wirthem, které mapují jednotlivé kroky soupisu, popisují „mravenčí práci“ obou autorů, vstřícné či méně vstřícné jednání s představiteli soukromých, církevních či veřejných objektů i nesnáze pracovního tempa.²⁵¹

Soupisný svazek „Plzeň a město“ (dále jen Soupis) má za sebou velmi dlouhou, poněkud trpkou minulost. Již v roce 1897 se mu dostalo výsady samostatného svazku a byl bez meškání předán významným odborníkům západočeského regionu k jeho sestavení. Hlavními osobnostmi byly z počátku muzejník Josef Škorpil, gymnaziální profesor a zakladatel vědeckého i kritického dějepisectví v Plzni Josef Strnad nebo amatérský archeolog František Xaver Franc. Ti všichni nakonec pro jiné pracovní aktivity či stáří od projektu v roce 1911 odstoupili a předali své poznatky o něco mladší, zato nadějně generaci odborníků i badatelů.²⁵²

Již v roce 1910 Kroužek podnítl největší usilovnou heuristickou práci na Soupisu. Stalo se tak u příležitosti zmiňované výstavy „Staré Plzně“, kterou navštívil i Zdeněk Wirth. Sečteno a podtrženo – práci na Soupise již nestálo nic v cestě.²⁵³ První badatelská akce na svazku „*Plzeň a město*“ tedy mohla začít, což následovalo hned v létě roku 1911, kdy dobrovolníci chodili celé dny dům od domu (od starého města po široké okolí) a zaznamenávali od sklepů až po půdy památky či předměty jednotlivých objektů.²⁵⁴ Tentokrát se tak stalo pod vedením Ladislava Lábka, Fridolína Macháčka a stavitele Kamila Hilberta. Fridolín Macháček poskytl Soupisu materiál, který nasbíral za dobu pěti let pro svůj místopis města Plzně a dostal ke zpracování prehistorický úvod včetně dějin města.²⁵⁵ Hilbert pracoval na církevních stavbách a plzeňské radnici, Wirth

---

²⁵¹ AM Plzeň, Ladislav Lábek, kart. 382, korespondence Zdeňka Wirtha a Ladislava Lábka, složky z let 1911–1914.

²⁵² František X. Franc navíc roku 1910 zemřel, což znesnadnilo další postupy. UHLÍKOVÁ, K., *Zdeněk Wirth a soupisy památek. 1. díl Zapojení Z. Wirtha do soupisového projektu Archeologické komise v období před 1. světovou válkou*, ZPP 68, 2008, č. 2, s. 150.

²⁵³ Jednání s Archeologickou komisí o „znovuotevření“ Soupisu v jiné autorské sestavě, dalším pokračování a především financování, přerušila koncem roku 1911 tragická událost, neboť jeden z předních představitelů Archeologické komise, spoluzakladatel české archeologie a historik, Ladislav Píč (1847–1911), spáchal v prosinci roku 1911 sebevraždu. Stalo se tak zřejmě v důsledku psychického i fyzického vyčerpání, kterému byl v posledních letech vystaven při obhajobě pravosti Rukopisů královédvorského a zelenohorského. AM Plzeň, L. L., kart. 382, sl. Listopad – prosinec 1911, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 30. 12. 1911.

²⁵⁴ LÁBEK, L., *Zdeněk Wirth a Plzeň*, ZPP II, 1938, č. 8, s. 130.

²⁵⁵ Fridolín Macháček sice nikdy nevydal souhrnné dílo „Místopis města Plzně“, přesto vydal mnoho monografií nebo článků, které místopis města Plzně plně nahrazují. Jmenujme např. „O staré Plzni I“ (1923), „O staré Plzni II“ (1924), „Z plzeňského místopisu. Část 1.“ (1924), „Dvě studie k dějinám Plzně a Plzeňska“ (1931), „Městská rada a městská kancelář v Plzni v 16. století“ (1932), „Plzeňský kraj“ (1941) a další. Ke konci života začal pracovat na komplexních dějinách Plzně, ale své dílo již nedokončil. Bohaté výpisky o plzeňském místopisu, který Macháček za třicet let nashromáždil, jsou uloženy v jeho pozůstalosti v Archivu města Plzně. BĚLOHLÁVEK, M., *Plzeň a její dějepisci*, Plzeň 1959, s. 15–17.

zastával funkci hlavního metodika a koordinátorem celé akce (včetně zastávání správce fotografického materiálu) nebyl nikdo jiný než Ladislav Lábek. Dalšími spolupracovníky byli amatérský fotograf Josef Hanuš nebo dobrovolník Antonín Pešina ze Štencova nakladatelství.²⁵⁶

Soupis měl být inventářem všeho uměleckého majetku (veřejného, soukromého, dochovaného, ztraceného, zničeného) ve městě i nejbližším okolí a zároveň shrnutím skutečných dějin stavebního a uměleckého vývoje Plzně od počátku 14. do konce 19. století, k jehož orientaci měly sloužit podrobné rejstříky. Soupis počítal také se evidencí zařízení domů a mobilních uměleckých předmětů v majetku škol, cechů, obce nebo soukromých osob. Do inventáře byly navíc zahrnuty památky budoucí „Velké Plzně“ z obcí Bolevec, Doubravka, Doudlevec, Košutka, Lobzy, Lochotín, Nová Hospoda a Škrvňany, které v té době patřily pouze do plzeňského okolí a dnes tvoří součást města Plzně. V následujících letech byl poté Soupis doplňován, autoři mezi sebou komunikovali nejčastěji prostřednictvím korespondence a v roce 1913 mělo dokonce za podpory plzeňské obce dojít k jeho vydání tiskem. Válka však byla na spadnutí a celý projekt zanedlouho ukončila.²⁵⁷ Přesto se z Lábkových i Wirthových dopisů dozvídáme, že na frontě promýšleli své další kroky, takže myšlenku na vydání Soupisu neopustili ani tehdy.

Po válce rostla u všech aktérů chuť k pokračování v díle (což dokladuje např. okamžité poválečné aktualizování materiálů), ale pomalé tempo zapříčiněné různými pracovními aktivitami autorů opět znesnadňovaly dokončení díla jako v předválečné době. Netrvalo však dlouho a roku 1919 se schylovalo ke slavnostnímu zakončení Soupisu i jeho vydání. Na schůzi Archeologické komise v říjnu roku 1919 Wirth totiž uvedl, že vydání brání pouze dokončení části Karla Hilberta.²⁵⁸ Hilbertova konečná podoba textu ale byla podmíněna odevzdáním příspěvku od Fridolína Macháčka a jisté zdržení bylo zaznamenáno též u člena Kroužku, malíře a restaurátora Františka Xavera Margolda, který pro Soupis zajišťoval některé kresby.²⁵⁹ Proto se vydání pro nedostatek

---

²⁵⁶ SYNKOVÁ, J., *Poslední Plzeňák*, s. 83–84.

²⁵⁷ WIRTH, Z., *Soupis památek města Plzně*, *Věstník Kroužku* 1, 1913–1914, s. 8–10.

²⁵⁸ BOROVSKEÝ, František Antonín, *Schůze odboru umělecko-historického dne 29. 10. 1919*, *Památky archeologické* 31, 1919, č. 1, s. 168–169.

²⁵⁹ Je třeba podotknout, že Macháček byl asi o něco častěji slabším článkem celého projektu, stejně jako Hilbert. Lábek proto většinou apeloval na Macháčka, aby svou práci dokončil co nejdříve, kdežto Wirth mívával na starosti Hilberta. Lábek i Wirth si uvědomovali vytíženost všech autorů i náročnost sepisování Soupisu, přesto se snažily ze všech sil motivovat Macháčka a Hilberta k většímu výkonu. Mnohokrát v dopisech Lábka i Wirtha narazíme na povzdech nad Hilbertovým či Macháčkovým přístupem, který někdy gradoval až k oprávněnému rozčilení jako tomu bylo např. v případě Wirtha: „Macháčkoví dejte

času autorů opět oddálilo, po letech (1926) došlo k jeho další aktualizaci. Nemalou naději pak přinesl rok 1928, který oznamoval konečné vydání, protože v Plzni se v té době shromáždily k tisku všechny štočky s nezbytnými, dobře propracovanými fotografiemi. Z blíže neznámých důvodů ale ani tentokrát Soupis nevyšel a blížící se hospodářská krize ho na několik let odsoudila k čekání.²⁶⁰

Dvacátá a převážně pak druhá polovina třicátých let podporovaly myšlenku stručnější verze soupisů pod zmíněným názvem „Umělecké památky Čech“, jak již bylo řečeno, ale i ty pohřbila doba. Plzeňský Soupis tedy čekal až do druhé poloviny padesátých let minulého století, kdy vyšla alespoň jeho část v „českém Dehiu“. Po této události Lábek s Wirthem znovu uvažovali o vydání plzeňského svazku, opět tedy zahájili přípravné práce, ale veškeré snahy skončily se smrtí Zdeňka Wirtha, a tak dodnes čeká svazek „Plzeň a město“ v Ústavu dějin umění Akademie věd České republiky,²⁶¹ kam se dostal spolu s ostatními nevydanými soupisy po smrti Zdeňka Wirtha v naději, že jednoho dne dojde jejich cesta k cíli.²⁶²

---

herdu do zad, ať se ten Božídar vocásek hne!“ AM Plzeň, Ladislav Lábek, kart. 382, sl. Leden-březen 1914, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 31. 1. 1914.

²⁶⁰ DOMANICKÁ, Jana, *Až vydáme Soupis...*, ZPP 70, 2010, č. 1, s. 51–52.

²⁶¹ UDU, Zdeněk Wirth, kart. XIX, sv. 1–9.

²⁶² DOMANICKÁ, J., *Až vydáme Soupis*, s. 52.

5 Ladislav Lábek a Zdeněk Wirth ve světovém válečném konfliktu

Léto roku 1914 začalo psát poněkud smutnou historii mezinárodních vztahů. Toho času se naplno rozhořel válečný konflikt, o němž se prostým civilistům, vojákům, diplomatům či panovníkům ani nezdálo. Dlouhé devatenácté století tím dostalo poněkud trpkou příchut'. První světová válka, nebo také dobově označovaná „Velká válka“, neustala do „švestek“ a neustala ani do „třešní“, jak několikrát prorokoval císař Vilém. Trvalo dlouhý čas, než na všech frontách utichly zbraně. Válka neodvedla do bojů jen vojáky, nezbytně nutné úředníky či zdravotníky, ale také hudebníky, malíře, spisovatele, historiky, archiváře, muzejníky nebo i památkáře a mnoho dalších. Někteří náleželi ke šťastnějším a získali místo v bezpečí, např. v „týlu“ jako Ladislav Lábek a Zdeněk Wirth, jiní odešli kopat svůj hrob do těžkých podmínek studených zákopů, kde položili život.²⁶³

5.1 Desátník a „účetní písař u štábu“ Ladislav Lábek

Sledovat osudy Ladislava Lábka za doby první světové války by vydalo na mnoho stran plných nevšedních zážitků a předně těžkostí, které mu frontová linie přichystala. Jeho život můžeme v této epoše mapovat díky několika tisícům přijatých i odeslaných dopisů, které adresoval své rodině, přátelům či známým. Kromě toho máme rovněž k dispozici deníky z let 1914–1915, kam mohl zaznamenat to, co v dopisech být nemohlo či nesmělo. A jako třetím, obzvláště výjimečným pramenem, jsou Lábkovy válečné fotografie.²⁶⁴ Jejich prostřednictvím můžeme lépe studovat a proniknout např. do každodennosti vojáků, armádních manévrů či k vojenské technice používané za války. Podívejme se tedy na zestručněný náhled Lábkova působení ve světové válce.²⁶⁵

---

²⁶³ ŠEDIVÝ, Ivan, *Češi, české země a velká válka 1914–1918*, Praha 2001, s. 11–20.

²⁶⁴ Ze vzájemné korespondence Lábka a Wirtha vyplývá, že jednu ze svých osobních fotografií zaslal Lábek na jaře roku 1917 svému příteli. AM Plzeň, L. L., kart. 382, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 22. 4. 1917. Lábek exponoval obrázek na negativ (s největší pravděpodobností na skleněné desky), který následně kontaktně kopíroval na citlivý papír (zřejmě albuminový papír) a touto neustálenou a netónovanou fotografií zasílal pravděpodobně středoškolskému učiteli a amatérskému fotografovi Josefu Hanušovi z „Klubu fotografů amatérů v Plzni“ (1894–1950). AM Plzeň, L. L., kart. 400, fotografie z války 1914–1918. AmP, L. L., kart. 398, dop. č. 266 L. Lábka M. Lábkové, 27. 7. 1915 nebo tamtéž, dopis L. Lábka M. Lábkové, 15. – 16. 6. 1916.

²⁶⁵ PEŘINOVÁ, A., *Dopisy a deník Ladislava Lábka, vojáka 35. pěšího pluku, za 1. světové války*, in PRCHAL, Vítězslav (ed.), *Prameny osobní povahy k vojenským dějinám 17. – 19. století*, v tisku.

Co se branné průpravy pro válku týče, Lábek absolvoval v roce 1904 namísto tří let pouze osmitýdenní vojenskou službu u zeměbrany, u slavného 35. císařsko-královského pěšího pluku 7. setniny a vzhledem ke statutu náhradní záložník prošel v následujících letech pravidelnými cvičeními ve zbrani.²⁶⁶ Lábek vyvážl nejen z tříleté vojenské služby, snad díky přičinění otce,²⁶⁷ ale také se mu na několik týdnů staly „domovem“ Prachatice, kde „vojančina“ byla o něco mírnější než toho času v Plzni.²⁶⁸ Lábek přišel na východní frontu v základní hodnosti vojína (Gemeiner) a odešel v hodnosti desátníka (Korporal). Z armády byl propuštěn 31. prosince 1932 jako četař v záloze.²⁶⁹

V průběhu první vlny mobilizace v Plzni nastoupil na konci července roku 1914 k odvodu tedy i Ladislav Lábek a jeho novým působištěm mu měla být 19. pěší divize 35. císařsko-královského pěšího pluku.²⁷⁰ Od 28. července 1914 do svého příjezdu do Haliče dne 19. srpna 1914, pobýval Lábek v plzeňských kasárnách a přemýšlel, kam ho válečné kroky dovedou. Měl obavy o svou úřednickou pozici a doufal v jakoukoliv administrativní práci v týlu, kde by mohl zůstat alespoň v relativním bezpečí: *Jako písař u štábu doufám, že zůstanu chráněn od namáhání a setkání s nepřítelem.*²⁷¹ Navzdory všudypřítomnému strachu o převelení byl rozhodnut, že svůj osud přijme, ať bude jakýkoliv. Přeci jen ale doufal v klidnější umístění: *Jdu do toho s klidnou odevzdaností. Kdyby byla taková jako dosud, neměl bych si nač stěžovat.*²⁷² Výběr fronty byl v případě Lábka jako u dalších, převážně českých vojáků, zřejmý. Raději chtěli odjet do Haliče, kde vzhledem ke vztahům s Rusy, „blahobyť“ a krásu „divoké přírody“, očekávali mírnější frontu, než která je mohla čekat v Srbsku.²⁷³ Lábkovi se jeho představy vyplnily, neboť zanedlouho skutečně odjel do Haliče, která mu měla být „domovem“ na řadu dalších let. V deníku si po svém příjezdu poznamenal: *„Bůh dal, abychom raději zde, neb boje v Srbsku*

²⁶⁶ VHA, Sbírka kmenových listů, Ladislav Lábek, s. 1–4.

²⁶⁷ Korespondence mezi Ladislavem Lábkem a jeho rodiči o možnosti zkrácení vojenské služby viz dopisy: AM Plzeň, L. L., inv. č. 1/224, kart. LP 2156, dop. L. Lábka rodičům 2. 12. 1902. AM Plzeň, L. L., inv. č. 1/224, kart. LP 2156, dop. L. Lábka rodičům 22. 1. 1903. AM Plzeň, L. L., inv. č. 1/97, kart. LP 2156, dop. L. Lábka rodičům.

²⁶⁸ AM Plzeň, L. L., inv. č. 1/118, kart. LP 2156, dop. L. Lábka rodičům do Prahy a Prachatic 1903–1904.

²⁶⁹ Při propuštění z armády 4. 2. 1919 hovoří jeho záznamy o jmenování četařem (Zugführer). VHA, Kmenové listy, L. L., s. 3.

²⁷⁰ Kořeny pluku sahají až na začátek roku 1683, kdy byl založen a roku 1771, kdy natrvalo přesídlil do Plzně. KRÁTKÝ, Martin, *Pětatřicátníci 1914–1918*, Plzeň 1993, s. 2.

²⁷¹ AM Plzeň, L. L., kart. 398, dop. L. Lábka A. Lábkové 31. 7. 1914.

²⁷² AM Plzeň, L. L., kart. 398, dop. L. Lábka rodině Lábků, 4. 8. 1914.

²⁷³ Tamtéž.

nemohou nám přinésti nic dobrého.“²⁷⁴ Přesně po třech letech po příjezdu na východní frontu, dne 21. srpna 1917, opustil Lábek s mužstvem své stanoviště, aby odjel bojovat do vzdálených Tyrol.²⁷⁵

Lábek nikdy netoužil po závratné vojenské kariéře. Své působení v armádě bral jako nepříjemnou službu, kterou musel zdárně dokončit. Snad jen několikrát si v dopise postěžoval na svou nízkou vojenskou hodnost: „Mít tu více volnosti. Být alespoň důstojníkem. Ale takto nemůžu vybočiti ani na píď z mezí mně přikázaných.“²⁷⁶ Snad někdy záviděl důstojníkům a jejich sluhům poněkud výhodnější pozici na frontě, lepší prostory pro ubytování, kvalitnější stravu, více příležitostí k seberealizaci nebo k výletní pochůzce do města v blízkém či vzdáleném okolí, kde mohli vojáci pořizovat potřebné a navštěvovat podniky nejrůznějšího rázu.²⁷⁷ Další výhodou mohl představovat častější návrat domů: „Ti sluhové důstojníky mají časy, každou chvíli některý jede s pánem na dovolenou.“²⁷⁸ Zdá se, že z vyšší hodnosti zkrátka plynuly lepší výhody.²⁷⁹

Zjistit výčet funkcí, které Lábek na frontě zastával, vyžaduje obrnit se notnou dávkou trpělivosti. Z Lábkových záznamů vyplývá, že oficiálně zastával pozici účetního písaře u štábu (snad pomocného písaře – Rechnungs-Hilfsarbeiter či účetního poddůstojníka). Byl tedy ušetřen těžkých bojů v zákopech, jak několikrát poznamenal své rodině: „Mé postavení je bezpečné.“²⁸⁰ Vždy ho ale trápila budoucnost i otázka, zda bude moci na dosavadním místě setrvat i nadále: *Jediné moje přání je, aby moje postavení zůstalo i v budoucnu pevným.*²⁸¹

Mezi Lábkovu běžnou náplň práce můžeme zařadit vedení účetní dokumentace nebo provádění měsíčních uzávěrek, vybírání peněz na válečnou půjčku,²⁸² přerozdělování pošty i přidělů aj.²⁸³

²⁷⁴ AM Plzeň, L. L., inv. č. 6, kart. LP 2159, deník L. Lábka, 28. 12. 1914, s. 23.

²⁷⁵ VHA, Sběrka kmenových listů, Ladislav Lábek, s. 1–4.

²⁷⁶ AM Plzeň, L. L., kart. 398, dop. č. 386 L. Lábka M. Lábkové, 27. 1. 1916.

²⁷⁷ Během první světové války se dařilo prostituci, proto podniky nabízející podobný druh služeb patřil mezi vojáky k oblíbeným vyhledávaným místům. Milena LENDEROVÁ. *Chytila patrola, aneb, Prostituce za Rakouska i republiky*, Praha 2002, s. 59. Z dopisů Lábka není známo, že by podobné instituce někdy navštívil, naopak je možné usuzovat, jak vyplývá z jeho povahy i životních postojů, že by do takových podniků rozhodně nazavítal.

²⁷⁸ AM Plzeň, L. L., kart. 398, dop. č. 27 L. Lábka K. a F. Lábkovým, 11. 8. 1915.

²⁷⁹ Potvrzují to též závěry bádání Pavla Buleny, který se svými poznatky o životě důstojníků z fronty „Velké války“ vystoupil v roce 2009 na „V. adventním kulatém stole“ na Univerzitě Pardubice BULENA, Pavel. *Život rakouského kavaleristy na ruské frontě v 1. světové válce (deníky důstojníků)*, in PRCHAL, Vítězslav (ed.), *Prameny osobní povahy k vojenským dějinám 17. – 19. století*, v tisku.

²⁸⁰ AM Plzeň, L. L., kart. 398, dop. L. Lábka A. Lábkové, 29. 9. 1914.

²⁸¹ AM Plzeň, L. L., kart. 398, dop. č. 203 L. Lábka B. Lábkové, 23. 5. 1915.

²⁸² Dokonce i samotný Lábek upsal státu půjčku na 100 K. AM Plzeň, L. L., kart. 399, dop. L. Lábka F. Lábkovi, 2. 1. 1917.

Díky své pozici u štábu byl také činný u zásobovacího oddělení (19. Infanterie Truppendivisions, Kommando-Proviantur),²⁸⁴ směl Lábek častokrát sám nebo v doprovodu kolegy dojíždět na nákupy zásob do nedalekých obcí. K dalšímu výčtu úkonů, které Lábek zastával, patřily pro jeho pozici snad i kuriózní záležitosti jako úklid, nošení vody, štípání dříví, praní prádla, sčítání a pohřbívání mrtvých nebo mytí nádobí, což rozhodně nepatřilo k Lábkovým oblíbeným aktivitám: „*Ten sprosták H[üttner] mě zas týrá s mytím nádobí.*“²⁸⁵

Mnohem příjemnější činnost představovala pro Lábka podílení se na přípravě jídla. Takovou příležitost Lábek posuzoval především z existenčního hlediska: „*Já se za svoji práci přizívám a nestojí to nic. Také z důstojnické kuchyně měl jsem štěstí kolikráte už něco dostat. Tedy jak se mám já, nemá se každý.*“²⁸⁶ Lábkovu schopnost kulinářského umění ovšem limitovala zejména surovinová základna, v důsledku častých přesunů i čas, potřebné náčiní k vaření ba dokonce náboženské vyznání: „*Peru se s židovkou při vaření. Má strach, aby to naše trejfe se nedotklo jejího koscher.*“²⁸⁷ Vaření na frontě se tedy stávalo pomyslně další bojovou linií.

Neméně důležitou roli sehrálo samotné místo určené k „úřadování“, jak v kanceláři, tak třeba v kuchyni. Tu a tam se úřadovalo u hřbitova, ve chlévě, pod širým nebem, v rozbořených hospodářských budovách nebo dvorech, v provizorně postavených domech, v opuštěných staveních, zámcích apod. Kromě prostorů odpovídalo válečným podmínkám také zařízení. Jenže tvořivého ducha v sobě Lábek nikdy nezapřel, tudíž ne vždy jeho kanceláře působily odstrašujícím dojmem: „*Zařídili jsme si (vlastně já sám) kancelář, že taková ještě nebyla, proto se musím pochlubit. Obstaral jsem pěkný velký stůl u truhláře a také novou postel, kterou každý den stelu a přikrývám zajímavou lidovou přikrývkou. Pak jsem z pěkných uměleckých lístků udělal na stěnu ozdobný pás (v paspartách) kolem dokola a co nejzajímavějšího, dostali jsme sem i elektrické světlo!*“²⁸⁸

---

²⁸³ Roznášení pošty byla Lábkovou spíše doplňkovou činností. Někdy mu ale i to bylo zakázáno pro nedostatečnou hodnost: „*Já jsem nespolehlivý, protože nemám těch několik hvězdiček z kaučuku.*“ AM Plzeň, L. L., ivn. č. 9, kart. LP 2159, deník L. Lábka, 13. 12. 1915, s. 33.

²⁸⁴ 19. pěší divize, velitelství zásobovacího oddělení.

²⁸⁵ AM Plzeň, L. L., ivn. č. 8, kart. LP 2159, deník L. Lábka, 21. 7. 1915, s. 39. Němec *Hüttner* zřejmě náležel k Lábkovým nadřízeným, ale v současném stavu bádání nemáme k dispozici bližší údaje.

²⁸⁶ AM Plzeň, L. L., kart. 398, dop. č. 283 L. Lábka K. Lábkové, 15. 8. 1915.

²⁸⁷ AM Plzeň, L. L., ivn. č. 9, kart. LP 2159, deník L. Lábka, 10. 10. 1915, s. 5.

²⁸⁸ AM Plzeň, L. L., kart. 398, dop. č. 580 L. Lábka A. Lábkové, 28. 11. 1916.

Lábek se z fronty dále věnoval rodinnému obchodu s papírem a starožitnostmi a od 1. května 1916 i nově otevřenému obchodu zvaný „Svéráz“,²⁸⁹ jehož celá historie vzniku je velmi podrobně zaznamenána v dopisech mezi Ladislavem Lábkem a jeho sestrami, zejména Marií a Boženou. Veškeré zařizování od výběru obchodu, nábytku, polic, zboží či dodavatelů instruoval Lábek z fronty.²⁹⁰ A neméně zajímavou Lábkovou aktivitou ve válce byl také „frontový obchod“. Lábek v sobě předně nikdy nezapřel výborného obchodníka a svůj talent uplatnil za všech možných i nemožných podmínek. Co se zkrátka neprodalo v Plzni, putovalo na frontu a naopak.²⁹¹ A v neposlední řadě je třeba zmínit i Lábkovu literární činnost. Jí však věnujme několik řádek v podkapitole „Společné projekty ve světové válce“.

Z dopisů dále vyplývá, že Lábek svůj volný čas na frontě věnoval přípravám k ustanovení Národopisného muzea Plzeňska, které „*napolo*“²⁹² otevřel při své první válečné dovolené (na sv. Václava) v roce 1915 za vydatné spolupráce sestry Marie, která byla ve válečných letech faktickým koordinátorem celého projektu a její úloha je v tomto směru dodnes nedoceněna.²⁹³ Lábkovým přáním bylo, aby „muzeum života na Plzeňsku“, jak bylo muzeum také nazýváno, působilo na návštěvníky dojmem obydlí domu.²⁹⁴ Muzeum pro své účely využívalo v Gerlachovském domě přízemní prostory, dvůr i obě patra budovy. První patro sloužilo k představení měšťanské kuchyně, sbírky keramiky, skla, krojového a výšivkového materiálu, barokního pokoje, „probzenského“ pokoje ze třicátých let 19. století a empírovému pokoji. Druhé patro sloužilo k ukázce venkovské každodennosti (tři světnice

---

²⁸⁹ Obchod Svéráz (Svéráz – Božena Lábková) disponoval zbožím typu lidové hračky z Plzeňska, výrobky lidového umění, sklo ze západočeských skláren, akvarely, lepty či kresby ze staré Plzně od domácích malířů, lidové krajky ze Šumavy, fotografické a umělecké pohledy, drobné předměty (např. těžítka, kalamáře i stojánky) zhotovené z černého lesklého uhlí, zkamenělin apod. LÁBEK, L. (?), *Gerlachovský dům v Plzni. Národopisné muzeum* (skládanka o muzeu), Plzeň [19--], inzerce Boženy Lábkové na zadní straně přebalu knihy. Titul je uložen ve SVK v Plzni pod signaturou 391A15288. Lábek se zavedení nového obchodu příliš neobával a říkával: „*Ženská paráda zůstane, co svět světem bude, kdyby na sůl nebylo.*“ AM Plzeň, L. L., kart. 398, dop. č. 369 L. Lábkova rodině Lábků, 2. 1. 1916.

²⁹⁰ AM Plzeň, L. L., korespondence odeslaná 1914–1916, kart. 398. Tamtéž, přijatá korespondence 1914–1916, kart. 395.

²⁹¹ Největší zájem měli vojáci o dopisní papír, psací potřeby, pohledy, obálky aj. Lábek ovšem zvládl sehnat (skrže rodinu v zázemí) i mnoho jiných věcí jako struny na housle, sirky a mnoho dalšího. Na druhou stranu pak Lábek také vypomáhal rodině v zázemí, nejvíce patrně s dodávkou doutníku, tabáku nebo cigaret, kterých obzvláště za války bylo nedostatečné množství. Někdy tento cenný artikl zaslal Lábek otci do jeho krámu, jindy tomu bylo naopak.

²⁹² Lábek tak mínil, že na Národopisném muzeu Plzeňska je ještě třeba mnoho věcí zavést, přeorganizovat a doplnit. Na svém „díle“ intenzivně pracoval až důchodu.

²⁹³ LÁBEK, L., *Gerlachovský dům v Plzni. Historie i popis domu a příručka pro návštěvníky muzea*, Plzeň 1924, s. 6.

²⁹⁴ ULČOVÁ, M., *Muzeum života na Plzeňsku*, s. 11.

a výměnek) a černé kuchyně. Půdní prostory byly využity pro uložení lidového nábytku.²⁹⁵

Stávající muzea v Plzni dávala do té doby důraz na politické a hospodářské dějiny města, proto se Lábek zaměřil na soukromý život jednotlivce a jeho každodennost, které zůstávaly spíše stranou, aby tak široké veřejnosti doplnil kompletnější představu o životě v minulosti. Národopisné muzeum umožnilo nahlédnout návštěvníkům do venkovského i městského prostředí, zaměřilo se na tradiční řemesla, poměry, zvyky, slavnosti a tradice, odráželo život náboženský, rodinný či umělecký. Rozvržení sbírek v muzeu bylo za doby první světové války pojato následujícím způsobem. První patro propůjčilo místnosti měšťanské kuchyni, sbírce keramiky, skla, krojového i výšivkovému materiálu, baroknímu pokoji, „probuzenskému pokoji“ ze třicátých let a empírovému pokoji. Druhé patro sloužilo pro ukázkou bydlení na venkově se čtyřmi vesnicemi (z toho jedním výměnkem) a černou kuchyní. Na půdě byl uložen lidový nábytek, který pocházel z plzeňských měšťanských rodin. Přízemní prostory s dvorem sloužily pro výstavy a technické místnosti.²⁹⁶ NMP sice bylo otevřeno roku 1915, ale jeho skutečná činnost začala až 1. dubna 1919, kdy byl Lábek ustanoven stálým úředníkem a zřízena kancelář.²⁹⁷

Lábek o správcovství v národopisném muzeu, a tedy převelení do Plzně, usiloval již z válečné linie, neboť svou pozici na frontě neviděl právě optimisticky a navíc se chtěl postarat o nově založené muzeum. Lábek tedy jako mnoho dalších, převážně českých vojáků, zvažoval možnosti, jak válku opustit. Chtěl tak ale učinit v souladu se svým svědomím a zásadami, proto pro něj v úvahu připadala pouze legální řešení a to Lábek našel právě ve správcovství nově vzniklého Národopisného muzea Plzeňska, kde by mohl i do budoucna zastávat klidnější práci placeného úředníka se stálým platem.²⁹⁸ Po dlouhých úvahách a za nemalého přispění své rodiny, žádal nejprve o tzv. komandování, což by znamenalo Lábkův návrat do Plzně, ale musel by být pro případ potřeby připraven k návratu zpět na frontu. Takové řešení mu pro vojenské úřady připadalo únosnější. První kolo vyjednávání však v průběhu roku 1918 vyšlo naprázdno, ale Lábek neztrácel naději a zažádal o možnost správcovství znovu. Tentokrát změnil taktiku a zažádal o úplné zproštění vojenské povinnosti. Snad kdyby nejprve zažádal

---

²⁹⁵ KOSTINEC, A. a kol., *Gerlachovský dům*, s. 66–69.

²⁹⁶ KOSTINEC, Antonín, a kol. *Dům Gerlachovský v Plzni*, Plzeň 1917, s. 62–69.

²⁹⁷ KRÍŽ, František, *Město Plzeň. Přehled složení a činnosti obecní správy za léta 1919–1924*, Plzeň 1925, s. 51 a 199.

²⁹⁸ AM Plzeň, L. L., kart. 398, dop. č. 166 L. L. Marii Lábkové, 13. 4. 1916.

o něj, snad kdyby v srpnu 1918 nepřišel zákaz všech zproštění v důsledku markantního nedostatku vojenské síly na frontách, byla by jeho naděje o něco větší. V té době už ale „*válečný moloch*“ směřoval k dlouho očekávanému závěru.²⁹⁹

5.2 Nadporučík a „*Proviantoffizier*“ Zdeněk Wirth

Zdeněk Wirth absolvoval povinnou vojenskou službu, nezbytnou průpravu pro případ nebezpečí, v letech 1899–1902, kdy odešel do civilu, náležíc k 8. pěšímu pluku. Do světové války vstoupil v hodnosti nadporučíka a ve funkci proviantního důstojníka („*Proviantoffizier*“). Dne 28. října 1927 byl povýšen na kapitána v záloze 5. pěšího pluku T. G. Masaryka, ke kterému náležel od dvacátých let 20. století, po reorganizaci 8. pěšího pluku na 43. pěší pluk. Služební povinnosti byl zproštěn 31. prosince 1928 po dosažení věku padesáti let.³⁰⁰

Zdeněk Wirth patřil mezi ty, kteří na samém počátku války opustili své domovy nejdříve, a již první srpnový den odjížděl z milované Prahy.³⁰¹ Svému příteli Lábkovi poznamenal: „*Nemám se fyzicky špatně, ale trpím duševně steskem.*“³⁰² „*Byl jsem vytržen z nejkrásnějších poměrů a z nejšťastnější budoucnosti náhle bez přechodu a teď nevidím konce nikde.*“³⁰³ Wirtha netrápil jen odchod od svých rozdělaných projektů, ale předně opuštění své rodiny, kam jen několik málo měsíců před odchodem Wirtha do války přibyl toužebně očekávaný syn, Zdeněk Wirth mladší. Zdeněk Wirth mohl ke své veliké lítosti sledovat synova první slova i první krůčky jen z povzdálí, nejčastěji z dopisů manželky nebo o případných dovolených.³⁰⁴

Wirth měl, oproti některým méně šťastným, jistou výsadu. Náležel k těm, jimž se dostalo příznivého postavení v bezpečí „*kanceláře*“, o jejíž podobě jsem se zmínila výše, kde od začátku svého válečného pobytu na frontě uspořádával knihy a administrativu.³⁰⁵ Zprvu měl nadporučík Wirth zastávat velení 4. setniny 8. pluku, ale k jeho radosti byl této povinnosti zproštěn a převelen k proviantuře na méně

---

²⁹⁹ Především od jara roku 1918 pracovali Lábkovi intenzivněji na možném správcovství v Národopisném muzeu Plzeňska. AM Plzeň, L. L., přijatá a odeslaná korespondence, kart. 397 a 399, duben až září 1918.

³⁰⁰ VHA, Sběrka kmenových listů, Zdeněk Wirth, s. 1–20.

³⁰¹ AM Plzeň, L. L., kart. 383, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 1. 8. 1914.

³⁰² AM Plzeň, L. L., kart. 383, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 13. 8. 1914.

³⁰³ Tamtéž, 7. 9. 1914.

³⁰⁴ Hovoří o tom dopisy: AM Plzeň, L. L., kart. 383, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 1. 3. 1915, 26. 5. 1915, 14. 11. 1916 a 17. 7. 1918. „*Jsem deset let ženat a z toho čtyři léta pryč!*“. AM Plzeň, L. L., dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 9. 2. 1917.

³⁰⁵ AM Plzeň, L. L., kart. 383, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 12. 8. 1914.

nebezpečné, zato neméně zodpovědné místo.³⁰⁶ V červenci roku 1915 se musel nakrátko k velení vrátit,³⁰⁷ avšak již v březnu 1916 byl zpět na své dřívější pozici u štábu, kde pro nedostatek důstojníků vykonával po nějaký čas současně funkci adjunkta (úředního pomocníka).³⁰⁸ Zjara roku 1918 Wirth poznamenal Lábkovi, že vedle své proviantury měl na starosti ještě správu důstojnické menáže při 7. armádním velitelství.³⁰⁹ Tuto pozici zastával až do poloviny května téhož roku, kdy bylo 7. armádní velitelství rozpuštěno.³¹⁰

Wirthovo postavení bylo tedy bezpečné a stálé, jak sám několikrát ve své korespondenci uvedl, a jako Lábek prošel východní i italskou frontou. Oproti Lábkovi nemusel žít v permanentním strachu o své převelení do zákopů nebo přidělení dalších neoblíbených úkolů. Zajišťovalo mu to vyšší hodnost i významnější funkce. A jako Lábek měl občas výhodu v možnosti nákupu pro menáž v nedalekém městě od místa pobytu vojska.³¹¹ Naskytla-li se mu taková příležitost, případný volný čas věnoval jako jeho přítel prohlídce pamětihodností a studiu města. Ačkoliv se může zdát, že Wirthova práce byla ušetřena válečných „trpkostí“, nebylo tomu tak úplně. Stejně jako Lábek také Wirth se často potýkal se změnou pracovníků, jejich převelením, odchodem nebo ztrátou v důsledku úmrtí, sběhnutí či zajetí. Často bylo tedy třeba shánět i zaučovat stále nové a nové lidi, což zbytečně práci zdržovalo a v samotném důsledku podle Wirtha i „otravovalo“ již tolik napjatou atmosféru.³¹² Wirthova na první pohled příznivá pozice u štábu pro něj byla přeci řeholí, obzvláště přidáme-li k tomu mlsné vybíravost nebo plýtvání některých důstojníků, čemuž musel nejednou přihlížet: „*Moc mne to netěší. Je s tím zloby (?), tomu nechutná to, tomu to a ta pakáž zapomíná, že lidé u nás doma mrou hlady a ještě si vybírá! Nejvíce si vybírají a poroučejí Maďaři a ženské – máte tam v kanceláři taky tu neplechu?*“³¹³ Navíc jako mnozí jiní, také Wirth trpěl, stejně jako Lábek nebo kterýkoliv jiný voják, častými přesuny, náročnými pochody

---

³⁰⁶ Tamtéž, 22. 12. 1914.

³⁰⁷ AM Plzeň, L. L., kart. 383, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 28. 7. 1915.

³⁰⁸ AM Plzeň, L. L., kart. 382, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 4. 3. 1916.

³⁰⁹ AM Plzeň, L. L., kart. 383, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 26. 3. 1918.

³¹⁰ Tamtéž, 15. 5. 1918.

³¹¹ Tamtéž, 11. 5. 1916.

³¹² Wirth měl v rámci proviantury na starosti asi na dvě desítky lidí od nakupovače, umývačky až po kuchaře.

³¹³ Popravdě řečeno, takovéto zbytečné komplikace měl Lábek na denním pořádku. AM Plzeň, L. L., kart. 383, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 26. 3. 1918.

za každého nepříznivého počasí a „bojovými podmínkami“ pro výkon svého úřadu či prostý nocleh.³¹⁴

Wirthovi však koncem roku 1917 svítla naděje na definitivní odchod z válečného dění do milované Prahy. Díky historikovi umění Maxi Dvořákovi mu bylo nabídnuto místo zemského konzervátora v Praze. Přesto si Wirth nebyl od začátku jistý, zda se to podaří a pokud ano, neměl jistotu, zda by to zahrnovalo jen krátkodobou službu v zázemí (tzv. komandování) či úplné opuštění frontových podmínek.³¹⁵ Na jaře roku 1918 poznamenal Lábkovi: „*Abyste tomu rozuměl: vžil jsem se již tak do naděje, že přijdu domů, že je mi každá minuta zde utrpením a ačkoliv mám život celkem velmi příjemný a úřad zcela samostatný, nejsem spokojen ani trochu. Ten neklid v duši nedá mi pracovat, ačkoliv se a na mne hrnou v naději, že přijdu domů – již teď literární zakázky a ačkoliv bych celkem měl na to i zde času poměrně dost.*“³¹⁶

Po několika měsících nejistoty a vyřizování potřebných náležitostí, mohl Wirth s konečnou platností vyměnit kancelář u proviantury, toho času na italské frontě, za úřad zemského konzervátora v Praze.³¹⁷ Koncem července roku 1918 odjel Wirth na dovolenou domů, z níž se již na frontu nikdy nevrátil.³¹⁸ Svému příteli poznamenal: „*To víte, jak jsem šťasten a jak se těším na Prahu, na muzeum, na svoje nedokončené podniky! Také budu moci sledovati rozvoj hochův lépe než z referátů máminých.*“³¹⁹

Avšak ani válečná linie neutla Wirtha v předválečné činnosti: „*D[okto]r Wirth pracuje i na vojně jako lev a obdivuji jej skutečně. Ovšem on má jiné postavení, a tu ohromnou výhodu, že jest za frontou. Může sednouti za stůl kdykoliv, může míti zavazadel co libo a pak oni se tak nestěhují jako my. Jest to pro nás štěstí veliké, když nejlepší pracovník nezahálí a má tolik nadějí na šťastný návrat.*“³²⁰ Ne vždy mu ale válečná situace nebo psychické rozpoložení umožnily věnovat se svým projektům. Přesto vždy zkoušel alespoň sepsat své náměty a nápady, aby v poválečné době mohl

---

³¹⁴ Vojáci trávili nocleh, kde se dalo. Pod širým nebem, na hřbitově, na slámě, v kostele, v rozbořených staveních aj. AM Plzeň, L. L., kart. 383, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 13. 10. 1914.

³¹⁵ Tamtéž, 1. 11. 1917.

³¹⁶ Tamtéž, 10. 4. 1918.

³¹⁷ Zemští konzervátoři byli jmenováni pro jednotlivé země, obstarávali všechny potřebné památkové věci ve svém obvodu, zastupovali úřad zemské komise navenek a zajišťovali dopisování s náležitými úřady, korporacemi nebo soukromými osobami. ŠTANCER, P., *Příspěvek k dějinám památkové péče v Československé republice v letech 1918–1938. Část 1. – Vznik nové organizace památkové péče v roce 1918.* ZPP 64, 2004, č. 5, s. 426.

³¹⁸ VHA, Sbírká kmenových listů, Zdeněk Wirth, s. 1–20.

³¹⁹ AM Plzeň, L. L., kart. 383, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 17. 7. 1918.

³²⁰ AM Plzeň, L. L., kart. 398, dop. L. Lábka M. Lábkové, 12. 6. 1915.

naplno začít pracovat.³²¹ Wirth při každé příležitosti, obvykle večer nebo přes den v době stagnace války, kdy měl volněji, načítal literaturu, noviny, časopisy, zkrátka vše, co bylo možné sehnat přímo na frontě nebo zaslat ze zázemí.³²² Nicméně válka s sebou přinášela jisté mantinely, přes které se stůj co stůj nemohl přenést: „*Robím leccos po večerech, ale to je práce od desíti k pěti, bez pomůcek, bez možnosti kontroly. Místo studia mám jen potěchu, že jsem výborně informován.*“³²³

Wirth se např. od přelomu roku 1914 a 1915 zabíral svým spisem „Malé město“. Dělal si poznámky, rozvrhoval práci, přemýšlel o možném pojetí knihy, sháněl potřebné podklady a snil o válečné dovolené. Na svou vůbec první válečnou dovolenou odjel zjara roku 1915,³²⁴ aby mohl vyřídit nejnnutnější rodinné i pracovní záležitosti a uvést třetí ročník „Uměleckých pokladů Čech“.³²⁵ Avšak ani taková dovolená nepřinášela nutně jen potěchu z návštěvy domova. Wirth dobu strávenou v zázemí vždy věnoval rodině, práci, návštěvám muzeí, divadel, příbuzných aj. Snažil se dohnat to, co z frontové linie zvládnout nemohl.³²⁶ To mu jistě přinášelo útěchu i potěšení, ale na druhou stranu pokaždé následoval návrat zpět do tvrdých válečných podmínek.³²⁷

Na podzim roku 1915 pak Wirth např. sepisoval své stostránkové memorandum o reorganizaci muzejní knihovny pro muzejní kuratorium Uměleckoprůmyslového muzea v Praze.³²⁸

Z válečného pole pracoval Zdeněk Wirth také na rekvizici zvonů, soupisů památek z kovu, které měly být pro potřebu války zničeny i zdůvodnění toho prostřednictvím článků do Památek archaeologických.³²⁹ První světové válce tak padlo za oběť mnoho z památek, které si válka vyžádala pro své vojenské účely. Rozhodování o tom, které zvony budou rozlity a které zůstanou ušetřeny, bylo svěřeno C. K. zemskému konzervátorskému úřadu pro Království české, předchůdci památkového úřadu, který mohl při rekvizici zvonů ochránit alespoň zvony vzniklé do

---

³²¹ AM Plzeň, L. L., kart. 383, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 14. 8. 1916.

³²² Pokud train setrval na jednom místě delší dobu, dostával Wirth své studijní materiály i denně. AM Plzeň, L. L., kart. 383, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 28. 7. 1915.

³²³ Tamtéž, 13. 3. 1917.

³²⁴ Wirthova první válečná dovolená trvala od 25. března do 1. dubna 1915. Tamtéž, 26. 5. 1915.

³²⁵ Tamtéž, 26. 5. 1915. „Umělecké poklady Čech“ vycházely v Praze nákladem Štencova grafického kabinetu v letech 1913–1915. Jedním z hlavních autorů byl právě Zdeněk Wirth.

³²⁶ Tamtéž, 8. 2. 1916.

³²⁷ Tamtéž, 9. 2. 1917.

³²⁸ Tamtéž, 11. 9. 1915 a 9. 10. 1915.

³²⁹ WIRTH, Z., *Rekvisice zvonů*, Památky archaeologické XXIX, 1917, č. 2, s. 103–104. A též viz WIRTH, Z., *Rekvisice zvonů*, Památky archaeologické XXIX, 1917, č. 3, s. 194–195.

roku 1600.³³⁰ Nezbytnost odevzdání některých druhů kovů u nás začala rokem 1915 a vyžádala si hned několik etap, které byly dle Wirtha plně pod dohledem úřadem jmenovaných konzervátorů a znalců, kteří výběr předmětů ke zničení nesli obzvláště těžce. První etapa zahrnovala cínové předměty ze soukromých sbírek, druhá liturgické předměty z veřejných sbírek a poté zabavení měděných střeš s jejich součástmi. Nejcitelnější dopad byl zaznamenán v poslední etapě, která zahrnovala rekvizici zvonů v letech 1915–1917 (ojediněle již v roce 1914), při níž odborníci provedli nejprve soupis zahrnující v té době na devět tisíc zvonů.³³¹ Podkladem pro něj byly soupisy památek jednotlivých okresů, ale jak ukázala praxe, ne všechny byly provedeny svědomitě a pečlivě, proto bylo zapotřebí sepsat soupisy zvonů samostatně a důkladně.³³² V akci pro záchranu zvonů se uplatnil velkou měrou Fridolín Macháček, který si i svým přístupem k celé akci, a sice zajištěním rozsáhlé dokumentace, získal místo tajemníka památkové komise Národního výboru v Plzni a následně později i konzervátora pro okresy plzeňský, blovický a kralovický.³³³

5.3 Společné projekty ve světové válce

Nyní se však podrobněji podívejme na projekty či zajímavosti, na nichž se spolupodíleli a co o jejich činnosti na frontě vypovídá dochovaná korespondence. Ačkoliv Lábka i Wirtha dělila veliká vzdálenost, neustáli ve své památkové a muzejní činnosti. Dál pracovali na projektech, popisovali si své bezprostřední dojmy, sdělovali si novinky o jejich postupu a postavení, sledovali politické i kulturní dění prostřednictvím korespondence, novin nebo časopisů. Snažili se vzájemně informovat o aktualitách v Plzni nebo Praze nebo si zasílali své články či referáty k posouzení. Válka sice teoreticky přerušila jejich činnost, avšak v praxi se oba muži dál věnovali

³³⁰ CHVÁTAL, Tomáš – KRČMÁŘ, Luděk, *Obrazy z dějin českého zvonářství. Rekviziční fotografie z první světové války ze sbírek Západočeského muzea v Plzni*, Domažlice 2006, s. 9–10.

³³¹ WIRTH, Z., *Rekvizice zvonů*, s. 103–104.

³³² WIRTH, Z., *Rekvizice zvonů*, s. 194–195.

³³³ CHVÁTAL, T. – KRČMÁŘ, L., s. 9. Okresní konzervátoři jako pomocný orgán památkových úřadů sehráli významnou úlohu ve státní ochraně památek. Byli pověřeni především zpravodajskou a soupisovou činností, měli poskytovat informace o výkopech či nálezích, informovat o ohrožených památkách všeho druhu, projevit iniciativu zakročením ve prospěch poškozených památek (např. pořádáním veřejné sbírky), popularizovat cíle a úkoly památek. V některých případech mohli osobně dohlížet na obnovu památek, výkopy aj. První organizátoři pro oblast předhistorickou, dále pak historickou, uměleckou a lidovou, hudební či přírodní byli jmenováni v roce 1919 na dobu tří let, kteří měli v co největší možné míře sledovat jim svěřené území. V praxi však tuto činnost vykonávali spíše v době dovolených nebo v čase prázdnin. ŠTONCER, P. *Příspěvky k dějinám památkové péče v Československé republice v letech 1918–1938. Část 3. Konzervátoři a další instituce a spolky*, ZPP 65, 2005, č. 1, s. 58–59.

svým pracovním záležitostem i nejrůznějšími akcím, třebaže v náročnějších podmínkách, nepřející době a omezené míře. V případech často přerušovaného poštovního styku, hlavní duševní opory každého vojáka, to byla mnohdy jejich jediná útěcha. Proto si oba vzájemně dodávali chuť k další činnosti: „*Dr. Wirth mě zase psal a velmi povzbudivě, nu dejme tomu, že snad může mít také pravdu. Bože to je pláň, to je chuti do práce, to je těšení na návrat a zatím zuří boj dál a v tom moři soužení každé stébélko slámy jest člověku dostatečným podnětem ku spřádání nejmenších nadějí a nejodvážnějších výpočtů. Proto jsem a zůstanu pesimistou.*“³³⁴

Wirth i Lábek si vždy otevřeně sdělovali své názory, úvahy i případnou kritiku svých prací. Lábek byl ovšem v tomto ohledu poněkud méně sebevědomý, proto snadněji podlehl špatné kritice, neméně pak pod tíhou válečného dění. Vždy tu byl ale Wirth, který Lábkovi nabídl objektivní kritiku jeho práce i přátelskou podporu: „*Prosím vás o jedno: neztrácejte chuť proto, že někdo jiný vás trhá a kritizuje, povyšte svůj vlastní zájem a horoucí touhu po věci na směrodatného činitele a hnací živel dopředu – a budete šťasten!*“³³⁵ K jedněm z mála lidí, kterým Lábek skutečně důvěřoval a vážil si jejich kritiky, náležel právě Zdeněk Wirth. A proto k němu i na frontu docházely poštou Lábkovy články, které adresoval do Přerodu nebo třeba Českého deníku. Za doby první světové války Lábek sepsal např. články „Ochrana památek v Plzni“, „Malby jehlou“, „Soukromí sběratelů“ aj.³³⁶ Oba muži si vážili takové spolupráce i pomoci a vždy byli nedočkaví na další podnětný materiál. Konec konců, taková služba nespočívala jen v pomoci příteli, ale také v touze po studiu a poznání.

Wirth nevypomáhal s korekturami a připomínkami jen Lábkovi, ale také jeho sestře Marii, která se pod Lábkovým vedením vypracovala v uvědomělou badatelku. Během válečných let sepsovala jednu ze svých vůbec prvních prací „Plzeňský kraj“.³³⁷ Jednotlivé části odesílala ke kontrole svému bratrovi a ten je následně zaslal Wirthovi s prosbou o názor i případné podněty ke „*spisku*“.³³⁸ Díky vzájemné spolupráci a předně

³³⁴ AM Plzeň, L. L., kart. 399, dop. L. Lábka M. Lábkové 20. 4. 1917.

³³⁵ Wirth se těmito slovy útěchy snažil povzbudit k práci Lábka po kritice od Fridolína Macháčka na článek O ochraně památek. AM Plzeň, L. L., kart. 383, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 22. 12. 1915. Wirth navíc Lábkovi poznamenal, že mnoho autorů ne všechny své práce kdy vydají a až z 30 % končí „v šuplíku“. Tamtéž, 28. 11. 1915.

³³⁶ Lábek se o článcích zmiňuje ve své korespondenci, např. Tamtéž, 4. 3. 1916. Nebo tamtéž, 5. 10. 1917. „Ochrana památek v Plzni“ (Český deník, 10. 12. 1915), „Malby jehlou“ (Český deník, 26. 4. 1916) nebo „Soukromí sběratelů“ (Přerod I, 1917) aj.

³³⁷ LÁBKOVÁ, Marie, *Plzeňský kraj*, Plzeň 1918.

³³⁸ AM Plzeň, L. L., kart. 399, dop. č. 881 L. Lábka M. Lábkové, 1. 4. 1918 nebo viz AM Plzeň, L. L., kart. 383, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 26. 3. 1918.

píli Marie Lábkové tak vznikla slovy Wirtha „další hodnotná literatura k dějinám západních Čech“.³³⁹

V době války vynaložili Lábek s Wirthem mnoho úsilí na „dokonale válečné“ práci o Gerlachovském domu,³⁴⁰ kterou vydali spolu s Fridolínem Macháčkem a Antonínem Kostincem koncem roku 1917. Lábek chtěl vydat brožuru o Gerlachovském domě u příležitosti Smetanovy výstavy v Národopisném muzeu Plzeňska, která probíhala na jaře a v létě roku 1917,³⁴¹ ale z časových důvodů se titul nepodařilo vydat do ukončení výstavy. Vina bohužel ležela velkým dílem právě na Wirthovi, což Lábka značně vyvádělo z míry: „Konečně „rozkývání se“ D[okto]ra W[irtha] vítám se zadostiučiněním. Obíral jsem se pevnou myšlénkou nedati tam jeho článek, aby spisek kvůli tomu neumřel vůbec a ani teď to není vyloučeno, protože nevěřím, že zašle dokončení brzy, a také nevěřím na výmluvy.“³⁴² „Zdá se mně spíše pravdou, že jsem se ve W[irthovi] zklamal, a že jeho dochvilnost byla jen pohádkou. To je pro mne i pro Tebe výstrahou.“³⁴³

Lábek se proto důrazněji snažil vybídnout Wirtha k dokončení textu, aby mohla publikace vyjít alespoň do konce roku, a protože jeho apelace nezabíraly, změnil v průběhu června taktiku: „Wirthovi neodpovídám, aby si myslel, že se hněvám, snad tím pošle ukončení svého článku.“³⁴⁴ Lábek si více než kdo jiný uvědomoval řadu limitujících faktorů, jakými byly např. samotné válečné podmínky, časté přesuny, časové možnosti, poštovní doručování nebo i skutečnost, že Gerlachovský dům v Plzni viděl Wirth pouze jedenkrát v životě, ale přesto trval na Wirthově slibu – co nejrychlejším dokončení svého textu.³⁴⁵ Je třeba také připomenout, že Lábkovy podmínky pro psaní nebyly o nic příznivější, a přesto svou část knihy dopsal včas. Navíc to byl právě on, kdo vynaložil tolik úsilí k jejímu uskutečnění.³⁴⁶ Wirtha i Lábka

³³⁹ AM Plzeň, L. L., kart. 383, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 26. 3. 1918.

³⁴⁰ Tamtéž, 31. 10. 1917. Kniha pojednává o historii i významu Gerlachovského domu a instalaci Národopisného muzea Plzeňska. Lábek s Wirthem byli spoluautory příspěvku „Gerlachovský dům jako památka umělecká a kulturně-historická“, Lábek vypracoval „Gerlachovský dům – Museum“, Antonín Kostinec „U Gerlachů“ a Fridolín Macháček „Gerlachovský dům v minulosti“. KOSTINEC, Antonín, a kol. *Dům Gerlachovský v Plzni*, Plzeň 1917.

³⁴¹ Výstavy se Ladislav Lábek díky své válečné dovolené zúčastnil. Tamtéž, 23. 5. 1917.

³⁴² Mezi takové výmluvy řadil Lábek Wirthovy zprávy o nemoci. Tamtéž, 6. 7. 1917. Nebo potřebě více času, aby si Wirth mohl článek více „rozvrhnout v hlavě“ Tamtéž, 13. 5. 1917.

³⁴³ AM Plzeň, L. L., kart. 399, dop. 737 L. Lábkovi M. Lábkové, 12. 7. 1917.

³⁴⁴ Tamtéž, 16. 7. 1917.

³⁴⁵ Tamtéž, 8. 8. 1917 a tamtéž, 13. 8. 1917.

³⁴⁶ Marie Lábková poznamenala Wirthovi v jednom ze svých dopisů, že s „knížičkou jest více starostí než s válkou“. AM Plzeň, L. L., kart. 383, M. Lábkové Z. Wirthovi, 29. 8. 1917.

navíc značně zdržovala absence potřebných podkladů a literatury.³⁴⁷ Knihu tak oba autoři sepisovali doslova ve válečném poli a pomůckou jim byla ojedinele došlá literatura, paměť nebo dopisy, kterými si mohli některé náležitosti ověřit např. u Marie Lábkové, fungující tehdy jako prostředník mezi Macháčkem, Lábkem, Wirthem, Kostincem i tiskárnou. Lábek Wirthovo zpoždění s dodáním textu dával za vinu také jeho přílišné důkladnosti a lpění na zbytečných detailech. V jednom z dopisů své sestře dokonce označil Wirtha za „*protivného puntičkáře*“.³⁴⁸ A aby dal Lábek Wirthovi trochu za vyučenou, rozhodl se na několik dní odmlečet: „*W[irthovi] nepiši ze zlosti, ač mám jeho adresu. Tu brožurku mu nedaruji*“.³⁴⁹ Byl to ovšem jen projev roztrpčení nad opožděným projektem a neměl dlouhého trvání. Článek byl k Lábkově štěstí Wirthem nakonec odeslán,³⁵⁰ ale pozdní odevzdání celého textu do tiskárny způsobilo v samotném důsledku i navýšení nákladu na vydání,³⁵¹ proto Wirth žádal Lábka, aby od něj přijal 100 K náhradou na pokrytí některých nákladů. Lábek peníze samozřejmě nepřijal,³⁵² a to navzdory Wirthově naléhání a ujišťování, že jeho finanční situace byla tou dobou více než příznivá: „*Víte sám, jak teď důstojník lehce vydělává peníze a nic neutratí*“.³⁵³

„Gerlachovský dům v Plzni“ tak možná mohl ohrozit vznikající přátelství mezi Lábkem a Wirthem. Nebyl to však jediný spor, kterému oba pod tíhou válečné doby propadli. Druhý, v pořadí vlastně první spor, spočíval v Lábkově výběru názvu pro obchodu „Svéráz“, který Wirth kategoricky odmítal. Lábek zřejmě požádal Wirtha o vyjádření k vybranému pojmenování či mu jen sdělil zamýšlený název,³⁵⁴ avšak odezva nebyla taková, jakou Lábek očekával. Wirth považoval název „Svéráz“ za nevhodné i nešťastné označení – „*slovo ženského původu, spojeno s mužským*“ za

³⁴⁷ AM Plzeň, L. L., kart. 383, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 3. 6. 1917 nebo viz AM Plzeň, L. L., kart. 399, dop. L. Lábka M. Lábkové, 1. 6. 1917.

³⁴⁸ AM Plzeň, L. L., kart. 399, dop. č. 764 L. Lábka M. Lábkové, 3. 9. 1917.

³⁴⁹ AM Plzeň, L. L., kart. 399, dop. č. 779 L. Lábka M. Lábkové, 16. 10. 1917.

³⁵⁰ Pod článkem „Gerlachovský dům jako památka umělecká a kulturně-historická“ nebyl Wirth podepsán samotný, nýbrž jako spoluautor Ladislava Lábka. KOSTINEC, A. a kol., Dům Gerlachovský, s. 19–43. Ostatní příspěvky: Fridolín Macháček „Dům Gerlachovský v minulosti“ (s. 5–18), Antonín Kostinec „U Gerlachů“ (s. 44–64), Ladislav Lábek „Gerlachovský dům – museum“ (s. 65–69).

³⁵¹ AM Plzeň, L. L., kart. 383, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 8. 7. 1917.

³⁵² AM Plzeň, L. L., kart. 399, dop. 739 L. Lábka M. Lábkové, 16. 7. 1917.

³⁵³ AM Plzeň, L. L., kart. 383, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 8. 7. 1917. Wirth dokonce upsal Rakousko-Uhersku válečnou půjčku (částku neuvádí), díky které se v červnu roku 1917 dostal na krátký čas domů. AM Plzeň, L. L., kart. 383, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 13. 5. 1917. Taktéž Lábek upsal státu půjčku (na 100 K). AM Plzeň, L. L., kart. 399, dop. L. Lábka F. Lábkovi, 2. 1. 1917.

³⁵⁴ Z Lábkovy korespondence je patrné, že o názvu obchodu dlouze přemýšlel spolu s rodinou, proto se domnívám, že o vyjádření požádal také Wirtha, kterého vždy žádal o radu či jeho úsudek, obzvláště v případech, kdy se jednalo o významný počín, životní krok apod.

„nečeské“ a „proti duchu jazyka“.³⁵⁵ Nechtěl přistoupit k Lábkově definici, která byla zamýšlena ve smyslu „uměleckého průmyslu v módě“, na kterou Wirth odpověděl: „*Móda má svou psychologii logiku a s názvem to nejde*“.³⁵⁶ Wirth obdivoval pestrost nabízeného zboží ve „Svérázu“, avšak ve spojení s heslem „*umělecký program*“ jej neschvaloval a dokonce označoval takovou souvislost za „*zpátečnictví*“ – „*Evropské umění je a musí být naším heslem a duše česká se v něm projeví sama. (...) Netřeba sahat do dob sta či více let nedávných pro odumřelou formu. Móda, ano, s Pánembohem, dokonce hezká móda to je, ale ne umělecký program.*“³⁵⁷

Z Lábkových a Wirthových dopisů se ale též dozvídáme o zamýšlených stavebních přestavbách v Plzni. Lábek upozorňoval na snahy o zasypaní Mlýnské strouhy, proti které se oba důrazně stavěli,³⁵⁸ úpravy kostelíčka U Ježíška nebo úvahách o renovaci plzeňského náměstí. Lábka i Wirtha nejvíce trápila skutečnost, že do projektů nemohli nijak zasáhnout, avšak vzhledem k válečné situaci, nepříhodné době a finančním možnostem města, nemohly být projekty uskutečněny,³⁵⁹ takže až poválečná doba dala plánům zelenou, a to byli již oba doma, aby zasáhli tam, kde to bylo možné.

A nebyl by to Lábek ani Wirth, aby volné chvíle nevěnovali již dlouho očekávanému plzeňskému Soupisu a jeho přípravám k finálnímu vydání: „*ať už je konec [války] a my nad stolem*“.³⁶⁰ Wirth litoval spolu s Lábkem, že k vydání Soupisu nedošlo již před válkou.³⁶¹ O to více spoléhal na Lábka, že mu po válce pomůže s vydáním. Wirth usiloval o výtisk hned tří svazků věnovaných Plzni, Kutné Hoře a Smíchovu a mezitím mohl Lábek s Wirthem jen závidět těm, kteří navzdory válce zůstali doma a mohli dál pracovat, třebaže s menším omezením: „*A my se jen z té dálky smíme dívat a obližovat se, že?*“³⁶² A nezhálel ani Kamil Hilbert. Ten usilovně pracoval na své části textu, obzvláště v době, kdy prováděl vojenskou inspekci staveb v západních Čechách.³⁶³ Wirth tou dobou navíc usiloval o získání finančních prostředků, takže již na jaře roku 1917 mohl Lábka ujistit, že byl prostřednictvím Antonína Podlahy

---

³⁵⁵ AM Plzeň, L. L., kart. 383, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 18. 5. 1916.

³⁵⁶ Tamtéž, 26. 5. 1916.

³⁵⁷ Tamtéž, 6. 9. 1916.

³⁵⁸ Tamtéž, 11. 5. 1916.

³⁵⁹ Tamtéž, 26. 5. 1915.

³⁶⁰ Tamtéž, 26. 5. 1916.

³⁶¹ Tamtéž, 9. 2. 1917.

³⁶² Tamtéž, 26. 5. 1916.

³⁶³ Tamtéž, 26. 3. 1917.

informován o zajištění potřebného obnosu pro další poválečnou činnost na Soupisu.³⁶⁴ A protože se na plzeňském svazku již nějaký ten čas pracovalo a Plzeň zmítala vlna válečných demonstrací, rostla potřeba revize již zaznamenaných památek a objektů. Wirth s Lábkem proto předběžně domlouvali společnou pochůzku po všech místech, ať už měšťanských domech, kostelech, radnici, muzeí, soukromých sbírkách apod. Odhadovali, že na takovou akci bohatě postačí zhruba dva týdny času. Navíc usilovali o získání Hilbertovy části textu a doplnění všech náležitostí do naprostých detailů. K tomu Wirth poznamenal: *„Chci, aby Plzeň byla vzorem monografie inventářové a raději počkám s tiskem, dokud nebude kapitál na tisk v celém rozsahu pohromadě, raději se zřeknu honoráře úplně, jen abych nemusil nic škrtat a nic zkracovat. (...) Tedy, milý příteli, máme stejnou myšlenku a stejné přání a já budu revizi Plzně počítat vždy k největším společným našim zásluhám. Spolehejte na mne, že se dostavím po válce k vám s největší chutí do práce a největší důvěrou.“*³⁶⁵ Chut' do práce tedy nechyběla ani jednomu z autorů, finanční prostředky byly připraveny a vydání bránila jen válečná doba: *„Přijde-li do jara mír, může soupis do měsíce býti venku.“*³⁶⁶ I přes velké přání brzkého vydání Soupisu, přeci jen nedošlo k výraznému posunu. Snad kdyby nezužila válka, snad kdyby osud jim byl více nakloněn.

---

³⁶⁴ Tamtéž, 6. 4. 1917 nebo viz tamtéž, 22. 4. 1917.

³⁶⁵ AM Plzeň, L. L., kart. 383, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 10. 4. 1918.

³⁶⁶ Tamtéž, 22. 10. 1918.

6 Ladislav Lábek a Zdeněk Wirth v období mezi dvěma světovými válkami

Ještě předtím, než utichly zbraně úplně, byli již Lábek s Wirthem doma. S plným nasazením sil začali pracovat ve svých úřadech, aby dohnali zameškané a začali s projekty, které válka oddálila či zcela zastavila. Necelých deset let od konce války poznamenal Lábek svému příteli: „*Myslívám si, že žiji vlastně teprve od převratu a tím kratší mně připadá ten život!*“³⁶⁷ Ačkoliv se Lábkovi zdálo, že čas kvapí o něco rychleji než kdy dříve, stihl za tu dobu dosáhnout spolu s Wirthem nevídaných úspěchů, třebaže někdy se značným sebezapřením nebo na úkor svého zdraví. Meziválečné období přineslo Lábkovi i Wirthovi řadu světlých okamžiků jak v rodinném, tak profesním životě, ale oproti tomu je čekalo i několik bolestných chvil a trpkých zklamání. Dvacátá až třicátá léta minulého století byla zkrátka pro oba ve znamení životních zvrátů, které prožívali společně. Jejich vzájemná korespondence nebyla v nadcházející mírové době, oproti létům 1911–1914, natolik početná, avšak za více než dvacet let nastřádali dohromady přes pět set dopisů, mapujících jedno z nejproduktivnějších období jejich činnosti, proto ji věnujme naši pozornost.

6.1 Ladislav Lábek v kruhu rodinném

Lábek toužil po uskutečnění velkého snu, dát sestřám, rodičům a jednou snad i drahé polovičce „*pro pocit duševního klidu*“,³⁶⁸ prostorný a vkusně zařízený rodinný dům. „*Pořídit si chalupu a mít krytá záda*“, jak říkával Lábek.³⁶⁹ Chtěl zajistit pro své nejdražší řádný a bezpečný domov. Po válce se zdálo, že z velkého snu nakonec sejde, ale přeci jen se Lábkovi přes značné obtíže dočkali rodinné vily, projektované jedním z nejvýznamnějších architektů západních Čech, Hanušem Zápalem,³⁷⁰ přítelem

³⁶⁷ UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1927–1930, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 11. 8. 1928.

³⁶⁸ AM Plzeň, L. L., kart. 399, č. 892 L. Lábka B. Lábkové, 14. 4. 1918.

³⁶⁹ AM Plzeň, L. L., kart. 398, dop. L. Lábka M. Lábkové, 17. 12. 1916.

³⁷⁰ Hanuš Zápal (1885–1964). Po absolvování reálky v Rakovníku v roce 1903 přešel Zápal na studium na C. k. Českou vysokou školu technickou v Praze. Ke konci studia se podílel na přestavbě plzeňské renesanční radnice a na pražském Obecním domě. Roku 1909 Zápal usiloval o místo městského inženýra v Plzni, ale nakonec nastoupil na nižší post městského inženýra-praktikanta, po roce povýšil na definitivního městského inženýra-praktikanta a následně inženýra-adjunkta. Ve dvacátých letech zastával pozici vrchního stavebního komisaře, později technického rady, avšak ze zdravotních důvodů přešel v roce 1925 do trvalé výslužby. Architektonickým návrhům a přestavbám však zůstal věrný po celý život. Od padesátých let pobýval v Praze na Smíchově a v obci Lednice poblíž rodných Kralovic, kde zemřel. Zápal se podílel na stavbách téměř všech oblastí např. historických památek (kostelík U Ježíška v Plzni, Mariánská Týnice u Kralovic, rotunda ve Starém Plzenci aj.), veřejných staveb (krematorium na Ústředním hřbitově v Plzni, Masarykova škola v Plasích) nebo soukromých staveb (rodinná vila

Ladislava Lábka. Velkému snu bránila snad jen finanční otázka. Tu záhy vyřešilo Lábkovy rozhodnutí prodat svou sbírku skla a zažádat stát o půjčku na rodinný dům. Prvotní kapitál tvořily jak jinak než Lábkovy úspory. Stát však nerozdával peníze na potkání, proto Lábka čekalo ještě mnoho papírování, „*intervenování*“ a ústupků: „*Ministerstvo škrťá kde jaký ústupek esthetický a poskytuje podporu jen tak sešněrovanou, že buď je stavebník nucen stavěti chlívy a nebo si to zaplatit sám. Po škrtech zbyde to, co znamená kasárnický sloh.*“³⁷¹ Finanční možnosti ovšem nepatřily mezi jediné nesnáze, které s sebou stavba přinášela. Když už měl Lábek v ruce plány domu od Hanuše Zápala a schválený celý projekt, zbývalo doložit dohody se sousedy. Jeden z nich však toho času pobýval kdesi v Tyrolsku, což Lábka o několik dalších dní pozdrželo. Překážky tedy přibývaly spolu s odhodláním sen dokončit. Ještě začátkem října roku 1921 neměl Lábek jisté, zda mu stát příspěvek na stavbu domu povolí,³⁷² proto ve snaze uspíšit potřebné papírování poprosil o radu Zdeňka Wirtha: „*Porad'te, víte-li, co s úředním byrokratismem?*“³⁷³ Lábek si průtahy se stavbou domu dával zřejmě do spojitosti se svým postavením, jak vyplývá z jeho výroku: „*Rodinné domky „buržoazie“ netěší se oblibě.*“³⁷⁴ Do jaké míry v tomto problému Wirth zasáhl, přesněji nevíme, nicméně Lábkova děkovaná slova nám přibližují, že ze svého postavení patrně mohl Lábkovi vypomoci s uspíšením administrativních záležitostí: „*Budete mítí tedy největší zásluhu o to, že domek bude vůbec státi a jen si přeji, abyste ho Vy i ctěná Vaše rodina co nejvíce a co nejčastěji užili!*“³⁷⁵ Wirth zřejmě orodoval za Lábkův projekt na ministerstvu sociální péče u doktora Rezka, jak vyplývá z dopisů, který finální podobu plánů domu schvaloval.³⁷⁶ Za finančního přispění státu, Wirthovy pomoci i Lábkovým úsporám,³⁷⁷ byla stavba umožněna a nic nebránilo tomu, aby se zahájila stavba. V srpnu roku 1922 se tak rodina mohla nastěhovat do vysněné vily ve čtvrti ulice „V Bezovce“.³⁷⁸ O tom, že stěhování jako kterékoliv jiné, nebylo

---

Ladislava Lábka) a mnoho dalšího. Po celý život byl přítelem Ladislava Lábka i aktivním příznivcem jeho projektů.³⁷⁰ Osobnosti Hanuše Zápala se v současné době věnuje Ing. arch. Petr Domanický, zaměstnanec Západočeské galerie v Plzni a Národního památkového ústavu v Plzni. DOMANICKÝ, Petr, *Hanuš Zápal 1885 – 1964*, Architekt 4, 2005, s. 68–70.

³⁷¹ UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1921–1922, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 21. 9. 1921.

³⁷² Tamtéž, 6. 10. 1921.

³⁷³ Tamtéž, 7. 10. 1921.

³⁷⁴ Tamtéž, 23. 3. 1922.

³⁷⁵ Tamtéž, 3. 4. 1922.

³⁷⁶ Tamtéž, 23. 3. 1922.

³⁷⁷ „*Co jsem měl, dal jsem do stavby a žiji z denních příjmů.*“ UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1923–1926, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 30. 3. 1923.

³⁷⁸ UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1921–1922, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 26. 6. 1922 nebo viz tamtéž, 9. 7. 1922.

jednoduché ba dokonce „úmorné“, by jistě Lábek vyprávěl hotové příběhy: „*Stěhování stálo za to dle přísloví, třikrát vyhořet a jednou stěhovat.*“³⁷⁹ Menší „trápení“ s domovem pokračovalo také do dalších let. Lábek v dopisech zmiňuje, že k „*čemu se řemeslníci odhodlali, to ještě dvakrát neb třikrát museli opravovat.*“³⁸⁰ Navíc v roce 1928 přibyla Lábkovy nemalá starost s přepažením domu přímkou. Ve vile totiž ve skutečnosti bydlelo několik neoddělených domácností – Lábek s rodinou, sestry Marie i Božena a Lábkovi rodiče, což bylo v rozporu s dohodami o kolaudaci. Ta proběhla v říjnu roku 1924 a Lábek dostal za povinnost dvě podmínky – zřídit chodník a přepažit dům příčkou, čímž by vznikly dvě uzavřené bytové jednotky a zamezilo se případným sporům mezi nájemníky. Povinnosti s přepažením domu Lábek vyhovět nechtěl. V rodině totiž vždy panovaly příznivé vztahy, nebylo tedy důvodů k takovým stavebním úpravám, na které Lábek již navíc neměl žádné finanční prostředky.³⁸¹ Z povinnosti přepažení domu zřejmě nakonec sešlo, pravděpodobně na základě Wirthova zjištění, že v případně příbuzných nájemníků je možné učinit jisté „*benevolentní ústupky.*“³⁸² Korespondence Lábka sice hovoří o přepažení v domě, ale pouze kuchyně v přízemí pro vlhkost a zimu.³⁸³

Lábek doposud veškerý svůj zájem zaměřil na muzejní i památkovou práci a osobní život nechával osudu. Postupem času ho ale myšlenka na rodinné štěstí lákala více než nedocenená práce v muzeu, jak vyplývá z dopisů Wirthovi: „*Nevěříte, jak toužím po podobném rodičovském štěstí, jen tu nevěstu nemohu při nejlepší vůli najít. Bez ženy jest to přec jen poloviční život a nenahradí ji ani všechny starožitnosti dohromady.*“³⁸⁴ S tím jak Lábkovi přibývala léta, čím dál častěji přemítal o potřebě rodiny: „*To je přece jen jiné potěšení, nežli ty starožitnosti. Beztak mne připravily naprosto o rozum.*“³⁸⁵ Lábek byl již od mládí pro svou prechlivou povahu k něžnému pohlaví poněkud zdrženlivý a nebýt přičinění jeho matky, snad by se zřejmě nikdy neoženil. Lábek však pro svou milou nemusel chodit daleko, neboť jeho budoucí

---

³⁷⁹ Tamtéž, 29. 8. 1922.

³⁸⁰ UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1927–1930, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 30. 12. 1930.

³⁸¹ Tamtéž, 27. 5. 1928. Viz příloha 12.1-IV.

³⁸² AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1926–1932, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 30. 5. 1928.

³⁸³ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1931 – 1935, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 24. 5. 1932.

³⁸⁴ UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1919–1920, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 19. 3. 1919.

³⁸⁵ Tamtéž, 1. 10. 1920.

manželka, o celých dvacet let mladší dívka Ludmila Křížová, pracovala v rodinném obchodě a právě zde začala jejich společná cesta životem.³⁸⁶

Ačkoliv byl Lábkův život bohatý, plný lásky a nevšedních zážitků, přeci jen mu k úplnému štěstí něco chybělo. Nejednou si Wirthovi postěžoval na svůj staromládenecký život a posteskl si, jakého „pokladu“ se jiným v podobě rodiny dostává, a on přitom tolik toužil po rodinném krbu, milující ženě i ratolestech, které by naplnily jeho život.³⁸⁷ Ve válečných letech měl Lábek více času k přemýšlení, než by si mohl přát, proto zvažoval své možnosti budoucího života. Několikrát své sestře Marii v dopise napsal, že by si přál slavit jednoho krásného dne svou vlastní veselku nebo raději hned několik veselek najednou se všemi sestrami a jejich vyvolenými. Lábkově vůli ale stála v cestě jeho „těžkopádnost k ženění“.³⁸⁸ Lábek tolik toužil po rodině, že přemýšlel nejen o možné svatbě z lásky, ale případně také z rozumu: „*Moje vroucí přání bylo a doposud je – oženit se z lásky – musím však doznat, že když by mně štěstí i nadále nepřálo, ožením se ze sympatií a z rozumu, protože cítím, že jest to prostně nutností.*“³⁸⁹ Druhá úvaha se ale k Lábkově štěstí ukázala jako zbytečná: „*A co vám jako mému nejvěrnějšímu příteli musím prozradit (ví to dosud jen rodiče a sestry), že jsem až po uši zamilovaný, a to do dívky prosté, chudé, ale milé, pracovité, poctivé atd., nu zkrátka doufám, že má nejméně těch sedm p a snad ještě o nějaké víc. Dej Bůh, aby vše dopadlo tak, jak si představuji a abych za své štěstí učinil ji šťastnou a vykonal na světě jeden dobrý skutek také jako člověk. Rozumí se samo sebou, že s tím větší péčí chystám a zdobím svoje hnízdečko. To je zatím sladké tajemství, které jest pouze pro vás a milostivou paní [Wirthovou]. Jistě už pochybovala o tom, že se ještě na tomto světě zamiluji a ona je tu zatím najednou láska jako trám.*“³⁹⁰ Svě nově nabyté štěstí toužil Lábek stvrdit slibem pro něj nejvzácnějším a vytvořit tak s Ludmilou „*útulnou a spořádanou domácnost*“.³⁹¹ Nesmírná radost z jejich svazku provázela rodinu Lábkových a Wirthových nevyjímaje: „*Jsmo přesvědčeni, že budete tím nejlepším manželem a (eventuálně) tátou na světě, protože máte všechny vlastnosti pro tyto funkce v přemíře.*“³⁹² Netrvalo dlouho a Wirthova vize se naplnila. Rok po svatbě (dne 27. září

---

³⁸⁶ Z vyprávění Věnceslavy Homolkové vyplývá, že to byla předně Lábkova matka, která se nemalou měrou zasloužila o „Lábkovo prozření“, díky kterému poznal svou budoucí ženu. Vzpomínky Věnceslavy Homolkové, leden – únor 2008, archiv autorky.

³⁸⁷ UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1919–1920, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 7. 7. 1920.

³⁸⁸ AM Plzeň, L. L., kart. 398, dop. č. 158 L. Lábka M. Lábkové, 4. 4. 1915.

³⁸⁹ AM Plzeň, L. L., kart. 398, dop. L. Lábka M. Lábkové, 17. 12. 1916.

³⁹⁰ UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1921–1922, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 6. 6. 1922.

³⁹¹ Tamtéž, 22. 6. 1922.

³⁹² AM Plzeň, L. L., kart. 383, sl. 1920–1925, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 11. 6. 1922.

1922) potkala mladou rodinu nejméně událost, a sice narození prvního dítěte, dcery Bohumily dne 30. září 1923,³⁹³ o které nedlouho po narození Lábek napsal: „*Žába je jako filozof, na všechno se tázavě dívá a to vždy tak vytrvale a upřeně, že si myslím, co se jen v tom malém mozečku děje?*“ Lábkovy sny se tedy konečně naplnily. Zřídil rodinný obchod, založil uznávané národopisné muzeum, postavil pro své rodiče, sestry i budoucí rodinu dům a nyní se mohl radovat i ze svých potomků: *Jest to ohromná radost pozorovati to drobné stvoření a nedal bych je za celý svět.*³⁹⁴ Lábek měl své první „dítka“ po čtyřicátém roce života, proto ho snad někdy na okamžik přepadly úzkostné pocity: „*Dnes máte pomalu ženicha i nevěstu a já teprve špunta, který dá ještě několik piplání, zůstane-li ovšem jen při jednom, což vážně pochybuji... Až děti dorostou, budu šedivým dedkem. Napolo už jsem dnes.*“³⁹⁵ Druhý potomek, Věnceslava podomácku „*Věnička*“, přišla na svět necelé dva roky po narození starší sestry Bohumily dne 18. září 1925.³⁹⁶ Rodinný „*poklad*“ se tak zdvojnásobil a Lábka do budoucna čekalo mnoho radostných i starostiplných chvil, jak tomu v rodinném životě bývá. Do vzájemné korespondence Lábka s Wirthem tedy přibylo nové téma – životní „*krůčky*“ ratolestí dvou hrdých otců. Lábkův poklidný rodinný život narušila v zimě roku 1932 těžká rána, kdy onemocněla starší dcera záškrtem. Lékaři pochybovali, že „*dívěnka*“ dožije nového roku, ale nakonec se vše v dobré obrátilo.³⁹⁷ Těžké chvíle pro Ladislava i Ludmilu znamenal postupný odchod jejich rodičů: „*Ještě, že nás sílí vzájemná láska a že hledáme cíl svého života v našich dětech.*“³⁹⁸ Pro Lábka jeho rodina znamenala vše, byla mu po celý zbytek života oporou i útočištěm, smyslem života a impulsem k další činnosti v časech nejtěžších: „*Jedinou mojí útěchou i oporou jest domov – žena a děti.*“³⁹⁹

6.2 Rodinný život Zdeňka Wirtha

Wirtha potkalo rodinné štěstí mnoho let předtím, než k němu došel jeho přítel Ladislav Lábek. V roce 1918 oslavil Zdeněk Wirth se svou chotí Růženu deset let manželství, z něhož plně čtyři roky strávil ve světové válce. O to více si společné chvíle

³⁹³ AM Plzeň, Listy domovské příslušnosti, Ladislav Lábek, La 268.

³⁹⁴ UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1923–1926, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 17. 12. 1923.

³⁹⁵ UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1923–1926, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 19. 3. 1924.

³⁹⁶ AM Plzeň, Listy domovské příslušnosti, Ladislav Lábek, La 268.

³⁹⁷ Povinné očkování proti záškrtu začalo být v Československu aktuální až od roku 1946. Petr SVOBODNÝ – HLAVÁČKOVÁ, Ludmila, *Dějiny lékařství v českých zemích*, Praha 2004, s. 219.

³⁹⁸ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1931–1935, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 13. 10. 1931.

³⁹⁹ Tamtéž, 10. 11. 1935.

mohli vynahradit po jejím očekávaném závěru. Růžena Wirthová proto v poválečné době doprovázela hned několikrát svého muže na vnitrostátní nebo zahraniční cesty a její úloha je dodnes nedoceněna, stejně jako mnoha dalších žen kunsthistoriků či jiných odborníků, kterým manželka byla partnerkou, přítelkyní, někdy i sekretářkou a samozřejmě pomocnicí. Život Zdeňka i Růženy naplňovala láska a od roku 1914 také „hošíček“, Zdeněk Wirth zvaný „Zdenda“. Na jaře roku 1919 přibyla do rodiny další ratolest, Božena Wirthová neboli „Bajda“.

Rodiny Lábka i Wirtha pojilo hluboké přátelství, příležitostně se navštěvovaly, zaslaly si vánočních dárky či fotografie na památku. Nebo též pravidelné podzimní nadílky v podobě Lábkovy sklizně ze zahrádky.⁴⁰⁰ Přestože se Lábek se svou zahradou nemálo natrápil, vrátila mu svůj dluh v obdobích nejhorších, kdy měla rodina hluboko do kapsy, a potravin se nedostávalo. O tom však v následujících kapitolách.

Wirth i Lábek se těšili z přízně svých rodin a jejich osudy sledovaly navzájem prostřednictvím krátkých zpráv či obsáhlejších dopisů. Zatímco Lábkovy děti pobíhaly ještě v plenkách, z Wirthových potomků se stali snaživí studenti, kteří od prvních dnů na škole vykazovali jen výborné výsledky.⁴⁰¹ Mladý Zdenda byl za své studijní úspěchy dokonce hned dvakrát vybrán ke studijnímu pobytu ve Francii, kam poprvé odjel v zimě roku 1929.⁴⁰² Poté se ještě na nějaký čas vrátil domů, ale již další Vánoce ho rodiče opět vypravovali na cestu do dalekého města Nimes.⁴⁰³ Druhé cestě předcházeli Zdenkovi prospěch, nejlepší z celé akademie, díky kterému mohl znovu zavítat do jemu osudné Francie.⁴⁰⁴ Vždy, když rodiče vypravovali syna do ciziny, provázela je patřičná pýcha stejně jako obavy. Přesto vždy věřili v synův šťastný návrat domů. Zdenda přeci jen kolébce odrostl a nastal čas vypravit se k dalším poznáním a studiím: „*Je velký, silný a moc hrdý*“, poznamenal Wirth Lábkovým.⁴⁰⁵ A nebyl by to Lábek, aby svému příteli

---

⁴⁰⁰ Tu však ve třicátých letech potkalo hned několik nepříjemných událostí. Tou první bylo silné krupobití na podzim roku 1933, které zničilo úrodu a poškodilo ovocné stromy. (Tamtéž, 25. 9. 1933). Další následovalo přesně o rok později. Lábek prý v té době zápasil s hotovým „semenišťem škůdců“. Prostředků pro ochranu či hubení škůdců se nedostávalo, obzvláště pokud chtěl zahradník zachovat požitelnost sklizně. (Tamtéž, 6. 9. 1934). Ve svém boji se škůdci Lábek Wirthovi poznamenal: „*Věřte, že s tou přírodou přímo zápasím, aby mně dala alespoň část toho, co jest tak zvanou „průměrnou“ sklizní.*“ (Tamtéž, 4. 12. 1934). Přestože se Lábek se svou zahradou nemálo natrápil, vrátila mu svůj dluh v nejhorších obdobích, kdy rodině měla hluboko do kapsy, a potravin se nedostávalo. O tom však v následujících kapitolách.

⁴⁰¹ AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1926–1932, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 14. 7. 1927.

⁴⁰² Tamtéž, 22. 12. 1929.

⁴⁰³ Tamtéž, 23. 12. 1930.

⁴⁰⁴ Tamtéž, dop. R. Wirthové L. Lábkové, 7. 8. 1930.

⁴⁰⁵ Tamtéž, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 6. 8. 1930.

nenapsal několik slov útěchy: „*Naň nejen Vy, ale celý národ můžete býti hrdým. Jeden takový student vykoná ve Francii pro naši věc více nežli tisíce článků a publikací.*“⁴⁰⁶

6.2.1.1 Na Kampě

A stejně jako Lábkovi, čekalo i na Wirthovi v tomto období stěhování do nového domova v Praze, takže si stěhování, zařizování, úpravy i práci řemeslníků zažili na vlastní kůži, tak jako Lábek s rodinou.⁴⁰⁷ V roce 1929 se Zdeněk Wirth s rodinou přestěhoval z Nového Města na Malou Stranu v Praze (na Kampu) do vily „Modrého abbé“ nedaleko Lichtenštejnského paláce, která Wirthovi jistě přinesla mnoho šťastných chvil a inspirace. Po jedenácti letech však musel svůj dům uvolnit německému lékaři Angermussenovi, který sice po krátké době odešel na frontu, nicméně do konce války zůstala v domě jeho bývalá manželka.⁴⁰⁸

Wirth tedy bydlel více jak deset let v jedné z nejpozoruhodnějších vil u nás vůbec. Historie samotné budovy sahá zřejmě až k počátkům 16. století, kdy byla spojena s řádem maltézských rytířů, v letech 1580–1635 zde bydlela měšťanská rodina Zlomkových a od roku 1635 sloužily prostory objektu pro koželužnu Serváce Engla z Engelflusu. V roce 1761 získal dům nejvyšší purkrabí království Českého, František Antonín Nostic, jehož rodina vlastnila dům až do vzniku Československé republiky. Wirthův dům, chceme-li „Wirthova vila“, hostila ale také osobnost takového formátu, jakým byl Josef Dobrovský (někdy přezdívaný „Modrý abbé“). Ten ve vile pobýval v letech 1798–1803 na přání hraběte Bedřicha Nostice, jednoho ze synů Františka Antonína Nostice, u kterého působil Dobrovský coby vychovatel jeho čtyř synů. Nedlouho po Wirthově opuštění vily bydlel ve vile herec, dramatik a scénárista Jan Werich (1945–1980),⁴⁰⁹ dále pak básník Vladimír Holan (1948–1968) a v letech 1985–2002 také Anna Havránková – Slavíčková (vnučka malíře Antonína Slavíčka). Vila na Kampě však propůjčila své prostory, respektive prostředí 13 pokojů, slavnému psychologickému románu od Vladimíra Neffa „Třináctá komnata“ z roku 1944, který

---

⁴⁰⁶ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1931–1935, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 17. 8. 1931.

⁴⁰⁷ UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1927–1930, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 21. 12. 1929 a též viz AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1926–1932, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 22. 12. 1929.

⁴⁰⁸ MELNIČUK, Petr, *Vila modrého abbé*. Hospodářské noviny, 16. 12. 2005 [cit 2010-12-1]. URL: <<http://hn.ihned.cz/c1-17422030-vila-modreho-abbe>>.

⁴⁰⁹ Z Werichových vzpomínek vyplývá, že v době pobytu Jana Wericha ve vile „Modrého abbé“, jak bývá po prvním slavném nájemci často nazývána, strávil nějaký čas také jeho kolega a přítel Jiří Voskovec (Jiří Waschmann), který roku 1948 odešel do Paříže a následně emigroval do Ameriky. CHRASTIL, Pavel – WERICH, Jan, *Na Kampě pod pokličkou*, Praha 2004, s. 67.

tak nedlouho po Wirthově odchodu zachytil atmosféru slavného domu. Nyní ve vile žije sběratelka a mecenáška umění Meda Mládková.⁴¹⁰

6.2.2 Smrt mladého Wirtha

Wirthův život však počátkem třicátých let nabral docela jiný směr v důsledku tragické události, která hluboce otřásla jím, jeho rodinou i přáteli. Jak napsal jednou historik umění Jaromír Pečírka: „*Nebýt těžkého stínu, který na Zdeňka Wirtha padl ve chvíli, když mu zemřel jeho syn Zdeněk, vzdálen od domova a konče svá studia, vynikající student a mladý krásný povahou, plní i zjevem, mohli bychom mluvit o šťastném člověku...*“⁴¹¹

Dne 2. června 1932 ohlásil rozhlas v Československu zprávu o náhlém odjezdu akademika Zdeňka Wirtha do ciziny. Vysílání zaslechl Ladislav Lábek a s pocitem úzkosti zasedl ke stolu, aby rodině Wirthých napsal spěšnou zprávu o svém znepokojení. Ještě před zjištěním smutné události, která všechny hluboce zasáhla, poznamenal Lábek ve svém psaní Růženě Wirthové: „*Zda-li snad nestihla nějaká nehoda pana Zdeňka?*“⁴¹² Tušil něco zlého, ale ani ve snu by jej nenapadlo to nejhorší. Lábek v dopise prosil o informace ohledně rychlého odcestování Wirtha staršího, neboť: „*Měl se svou rodinou přirozeně živý zájem na všech osudech a zejména zdraví všech.*“⁴¹³ Obavy se potvrdily. Syn Zdeněk opustil náhle ve svých osmnácti letech své nejbližší.⁴¹⁴ Byla to tragédie, z níž se již nikdy rodina nevzpamatovala. Na Wirthův duševní i profesní život měla obrovský vliv, a proto ji věnujme několik málo řádků.⁴¹⁵

O smrti Wirthova syna píše ve svých pamětech i Wirthův známý profesor a architekt Jan Sokol (1904–1987). Společné setkání se Zdeňkem mladším v něm zanechalo hluboký dojem i srdečné vzpomínky. Bylo to jejich první a zároveň poslední setkání, protože krátce poté odjel Zdeněk na studium do Nimes a zemřel zde, jak píše

---

⁴¹⁰ Meda Mládková v nedalekých Sovových mlýnech na Kampě uskutečnila v roce 2003 svůj sen v podobě založení „Muzea Kampa – Nadace Jana a Medy Mládkových“ orientované na moderní světové umění. Autor neuveden. *Dům Josefa Dobrovského – Werichova vila*. Praha – informační portál města, 2008 [cit 2010-12-1]. URL: <<http://www.portalpraha.cz/dum-josefa-dobrovskeho--werichova-vila/>>.

⁴¹¹ PEČÍRKA, J., *Zdeněk Wirth a umění*, s. 3.

⁴¹² UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1931–1935, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 3. 6. 1931.

⁴¹³ Tamtéž.

⁴¹⁴ Zdeněk Wirth mladší narozen 26. 3. 1914 ve Vysokém Mýtě – zemřel 2. 6. 1932 v Nimes. Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě, rodina Wirthova, kart. 2, úmrtní list Zdeňka Wirtha ml.

⁴¹⁵ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1931–1935, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 3. 6. 1932.

Jan Sokol, jako „vírou zaujatý katolík“.⁴¹⁶ Zdenda neukončil svůj život dobrovolně, nestihla ho vážná nehoda, ani se nestal obětí trestného činu. Zemřel na následky nachlazení, které se zpočátku možná jevilo jako banální onemocnění.

A při jaké příležitosti vlastně došlo k seznámení Jana Sokola a mladého Wirtha? Ve vzpomínkách vypravuje Sokol o příležitostných schůzích u historika umění Josefa Cibulky v Ústí nad Orlicí – s „hlavami české kunsthistorie“. Mezi ně patřil například Zdeněk Wirth starší, Antonín Matějček nebo Vojtěch Birnbaum. Setkání a výlety končily obvykle v tamějším Kroupově hostinci, kde všichni obvykle příjemně zakončili společně strávené chvíle: „Bylo to cestování veselé a dobrého rozmaru, kdy se zcela zapomnělo na pražské svízele a kyselosti.“⁴¹⁷ A právě při jednom z jejich společných výletů, na který zavítal Wirth se synem, rozprávěl Jan Sokol s mladým a „poutavým chlapcem“,⁴¹⁸ Zdeňkem Wirthem mladším.

Chceme-li se dozvědět něco více o Zdeňku Wirthovi mladším, jistě bychom neměli vynechat pozůstalost Zdeňka Wirtha staršího, kde nalezneme i pracovní přepis korespondence jeho syna přátelům „Z dopisů Zdendy Wirthů z Nimes“, které obsahují celkem sedm dopisů, podkrývající nám duševní obraz i životní směr mladého Wirtha.⁴¹⁹

Zdeněk Wirth mladší studoval v Nimes filozofii a literaturu,⁴²⁰ zabýval se krom jiného dějepisem, zeměpisem či psychologií.⁴²¹ Od svého příjezdu zpracovával kvalifikační práci o divadelním umění dramatika, lyrika a básníka Pierra Corneilla. Zpočátku působilo francouzské lyceum na mladého Wirtha trochu sklíčeně. Množství lidí, pohybujících se nejen v kampusu, ale i mimo něj, ho poněkud vyvádělo z míry, avšak Zdeněk si poměrně brzy osvojil francouzský jazyk, do té doby nepatrně limitující faktor pro komunikaci s jeho okolím. Zdendu naplno zaměstnávalo studium, v němž dosahoval stále dobrých výsledků, ale i další, ne vždy studijní aktivity. Ze všeho

---

⁴¹⁶ SOKOL, Jan, *Moje plány, Paměti architekta*. Praha 2004, s. 101.

⁴¹⁷ Tamtéž, s. 101.

⁴¹⁸ „Pamětihodný byl několikadenní výlet po Orlických horách, který začínal v Jablonném a končil v Náchodě. Wirth přijel v turistickém obleku předválečného rázu, ve kterém kdysi dělal své soupisy, Matějček v elegantní anlické módě. Birnbaum však ve svých běžných tmavých šatech, s černým kloboukem, deštníkem a cestovním kufříkem. Cibulka měl podivný ústroj. Tenkrát ještě kněžský úbor, tmavý, s kolárkem, bez kravaty, byl zcela závazný. Pro takový případ si jej však upravil tak, že nosil krátké černé kalhoty, černé punčochy a rozhalenou bílou košili. Wirth se mu smál, že se přestrojil za pocestného tenora.“ SOKOL, J., *Moje plány*, s. 100.

⁴¹⁹ Přepis dopisů vznikl pro potřebu UDU a obsahuje celkem sedm dopisů ze dne: 5. 11. 1929, 19. 1. 1930, 26. 3. 1930, 29. 5. 1930, 16. 11. 1930, 5. 3. 1931 a 13. 12. 1931. S přáteli si dopisoval o novinkách doma i ve Francii a zasílali si nejrůznější literární zajímavosti. Knihovna UDU, Z dopisů Zdendy Wirthů z Nimes (přepis dopisů), interní dokument, sign. C 6365/12 (49208), 12 s.

⁴²⁰ Knihovna UDU, Z dopisů Zdendy Wirthů z Nimes, 16. 11. 1931, s. 8.

⁴²¹ Tamtéž, 13. 12. 1931, s. 11–12.

nejraději asi cestoval, proto o Vánocích roku 1929 navštívil Afriku (Alžír) a přesně o rok později podnikl výlet do Toulouse, Lourdes, Bayonne a San Sebastianu.⁴²²

Stesk po domově Zdeněk zaháněl četbou české literatury, poslechem Smetanova „Vyšehradu“ a procházkami v přírodě či po městě. I přes velikou dálku, která ho dělila od domova, pomáhala mu nejtěžší chvíle zvládnout jeho matka. V jednom ze Zdeňkových dopisů nalezneme krásný citát, v němž hovoří o vztahu s matkou jako o „*posvátném vztahu dítěte a matky*“.⁴²³ Zdeněk pravidelně navštěvoval kostel i mše a jako řádný katolík se vždy účastnil zpovědi i přijímání. Mezi Zdeňkovy oblíbené vánoční záliby patřilo hraní divadla a vůbec jeho celá příprava. Nejprve se podílel na parodii dějin „*Légende des sieckes*“ v překladu „*Vysmát se nicotě velikánů a tlouci do posluchačů gránovskými tirádami*“ (1930) a poté na komedii, která pojednávala o „*starci*“, do kterého Zdeněk ztvárnil jednoho svého učitele – „*starého suchého patrona a škatulkáře*“, dále pak o chlapcích (studentech), a vysoce postavených osobnostech.⁴²⁴

Co nám ale korespondence napoví dále, je skutečnost, že mladý Wirth patřil k velice citlivým, zbožným a citově zaměřeným lidem. Často v dopisech polemizoval o víře, Bohu i křesťanských tradicích. Sám psal, že v době církevních svátků prožíval jakousi „*duševní očistu*“ a pozastavoval nad vírou: „*Co znamená být živý vírou?*“ nebo „*Jsem spíš prudký hlasatel krás, které nacházím všude, jsa zakotven pevně vírou v Boha.*“⁴²⁵ Snad nejzajímavější je jeho analýza sebe sama: „*Vedu dvojí život – lycejní, strávený prací a osvěžováním dosti řídkým a život svých myšlenek, představ a snů. Toužím po spojení obou světů jako svatý Tomáš Akvinský. Nejsm nešťastněn, chraň Bůh, takové blbosti nebudu nikdy žvanit, ale moje energie se hromadí a musí nutně čas od času vybuchnout, obyčejně v dopisech.*“⁴²⁶ Mezi další ze Zdeňkových zájmů tedy právem náležela též filozofie.

Po krátkém odbočení se ale vraťme k Lábkově a Wirthově korespondenci. Obě rodiny nesly Zdeňkovu smrt velice těžce. Růžena Wirthová v jednom z dopisů Lábkovým dokonce popisuje sen, ve kterém ji navštívil její syn, který ji dával poslední sbohem. Snad to bylo způsobeno velkými výčitkami, které Růžena Wirthová pociťovala, protože u svého syna nemohla být v posledních chvílích.⁴²⁷ Taktéž Zdeňku Wirthovi trvalo dlouhý čas, než překonal alespoň prvotní bolest ze své veliké ztráty:

⁴²² Tamtéž, 5. 12. 1929, s. 1–2 a 16. 11. 1930, s. 7.

⁴²³ Tamtéž, 5. 12. 1929, s. 1–2.

⁴²⁴ Tamtéž, 13. 12. 1931, s. 11–12 a 16. 11. 1930, s. 8.

⁴²⁵ Tamtéž, 29. 5. 1930, s. 7–8 a 19. 1. 1930, s. 3.

⁴²⁶ Tamtéž, 5. 3. 1931, s. 11.

⁴²⁷ AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1926–1932, dop. R. Wirthové rodině Lábků, 10. 7. 1932.

„Jednak jsem ještě stále duševně nesvůj od té tragédie se Zdendou (drtí mne to, kdy jsem sám, před ženou dělám hrdinu, abych jí nepřítížil) a jsem méně schopný souvislé práce než před tím, jednak jsem (...) nějak (nemorálně a nezdravě) nevykonný v úřadě i v literární činnosti, že dělám všechno pětkrát tak dlouho jako jindy.“⁴²⁸ Wirth navíc při své cestě do Nimes prodělal úraz, když v rozrušení klopýtl a natrhl si šlachu na levé noze. Přese všechno léčení ho noha trápila ještě dlouhé měsíce a ztrpčovala mu již dostatečně těžké chvíle: „I to mne deprimuje duševně.“⁴²⁹

Rozloučení se Zdendou proběhlo v rodinném kruhu i za přítomnosti blízkých. Malý vzpomínkový akt připravilo zřejmě i gymnázium v Praze, kde mladý Wirth studoval, o čemž hovoří příspěvek sta korun rodiny Lábka do „Spolku přátel Jiráskova gymnázia na podporu k uctění památky zemřelého Zdeňka Wirtha“.⁴³⁰

Rodina Wirthů měla útěchu nejen ve své dcerce, blízkých příbuzných, ale i u přátel. Lábek ke Zdendově odchodu napsal: „Zdenda, zářivé čisté dítě odešlo, ale jeho duch bude nám zářivým světlem ve tmách života (...) Bože, proč se tolik liší to dětství od života člověka dospělého. Dětství jako by bylo životem nadzemským, tak čisté, neposkrvené, ideální, v pravdě božské a co z toho zbývá, když pojme tu dětskou duši ten lživý a bezohledný svět v svoji náruč! I Zdeněček byl dosud svojí duší dítětem, která ještě ani netušila, co nástrah ji mohlo očekávat! Prozřetelnosti želelo se asi obětovati tak vzácný květ zneuctění.“⁴³¹

O co radostněji začala poválečná etapa Wirthova života, o to tragičtěji spěla k závěru, „korunovaná“ nacistickou okupací a o několik málo let později též ztrátou milované ženy Růženy.

6.3 Se vznikem první republiky, vzhůru do úřadu

6.3.1 Správce muzea Lábek

Přesuňme se ale na chvíli zpět k Lábkově poválečnému životu. Jen, co Lábek dorazil z fronty domů a začal se naplno věnovat muzeu, přišla nečekaná zpráva. Od 1. ledna 1919 měl opět oficiálně znovu narukovat. Takové novinky samo sebou nenechaly nikoho klidného, neméně pak Zdeňka Wirtha, který celou záležitost dával za

⁴²⁸ Tamtéž. Z. Wirtha L. Lábkovi, 7. 12. 1932.

⁴²⁹ Tamtéž, 7. 12. 1932.

⁴³⁰ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1931–1935, darovací stvrzenka Lábků, 13. 6. 1932.

⁴³¹ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1931–1935, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 15. 7. 1932.

vinu městu: „*Divím se, že radní teď nečiní lépe svou povinnost, když je tam tolik demokratismu (na papíře)*!“⁴³² Lábkův odchod na frontu označil za „*pohromu*“ jak pro plzeňský Soupis, tak pro Gerlachovský dům. Vskutečnosti se ale Wirth obával předně o svého přítele.⁴³³ Naštěstí se zprávy o narukování nenaplnily, takže Lábek mohl v klidu setrvat na svém místě v národopisném muzeu, kde byl s platností od 16. dubna 1919 jmenován správcem.⁴³⁴ Ještě předtím byla ale podepsána smlouva mezi Společností pro národopis a ochranu památek v Plzni a městskými zastupiteli, dle které se muzejní sbírky národopisného muzea staly veřejným majetkem obce, a ta se zavázala udržovat provoz muzea s úředníkem neboli správcem.⁴³⁵ Lábkovy úřední hodiny byly zprvu od dvou do pěti hodin odpoledne, což mu umožňovalo další činnost ve spolcích, rodinných obchodech i vědeckém prostředí. Svému příteli však poznamenal: „*Ale bude to jen honorovaná funkce, ne snad místo úřednické.*“⁴³⁶ Již z této citace je nám zřejmé, že Lábka měla do budoucna očekávat skromnější platová třída. Nic to však nezměnilo na jeho radosti a odhodlání: „*V muzeu úřaduji vesele a zařizuji vše dle svého gusta. Představíte si snadno, jak radostná je to práce.*“⁴³⁷ Lábkova činnost pro muzeum byla do jisté míry oceněna začátkem roku 1920, kdy muzejní kuratorium v Plzni navrhlo pro jeho osobu zvýšení platu.⁴³⁸ O tři roky později pak městská rada v Plzni rozhodla o Lábkově definitivě, tj. trvalé ustanovení pracovního poměru ve státní službě s ohodnocením patnácti set korun měsíčně.⁴³⁹ Pro své neodborné vzdělání byl mnohým trnem v oku, jeho názory byly často brány na lehkou váhu či se mu vůbec nedostávalo sluchu. Wirthovi proto napsal: „*Ovšem musí se mlčet, protože takový z milosti trpěný laik nemá vůbec co mluvit. Od toho jsou páni konzervátoři, doktoři, okresní archiváři atd atd. Z boží milosti.*“⁴⁴⁰ Na druhou stranu musíme uznat, že navzdory Lábkově kvalitám i schopnostem bylo jeho vzdělání opravdu nedostatečné, a tudíž se nelze odborné veřejnosti divit, že dávali přednost akademicky vzdělaným kolegům před „úředníčkem“ z Plzně, jak se jim Lábek mohl jevit. Takové odsouvání Lábka na vedlejší

---

⁴³² AM Plzeň, L. L., kart. 383, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 30. 12. 1918.

⁴³³ Tamtéž.

⁴³⁴ Od 1. dubna 1919 Lábek zastával pozici adjunkta v NMP. KRŽÍŽ, F., *Město Plzeň*, s. 51. Roku 1923.

⁴³⁵ Ladislavem Lábkem. LÁBEK, L., *Gerlachovský dům v Plzni*, s. 6.

⁴³⁶ UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1919–1920, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 6. 4. 1919. Viz příloha 12.1-I.

⁴³⁷ Tamtéž, 24. 4. 1919.

⁴³⁸ Tamtéž, 17. 3. 1920.

⁴³⁹ UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1923–1926, dopis L. Lábka Z. Wirthovi 25. 9. 1923. Došlo k tomu při příležitosti zřízení kanceláře, příruční knihovny, rodového, fotografického a hudebního archivu v Národopisném muzeu. LÁBEK, L., *Gerlachovský dům v Plzni*, s. 6.

⁴⁴⁰ UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1923–1926, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 23. 4. 1924.

kolej znesnadňovalo jeho aktivitu v samotném muzeu nebo při jeho podílení se na památkových akcích, na nichž pracoval prostřednictvím spolků, o nichž budeme hovořit v podkapitole 6.4.⁴⁴¹ Lábek věnoval muzeu veškerý svůj volný čas i finanční prostředky. V práci míval, jak nejménou uvedl, jen samé „*mrzutosti*“ a „*trpkosti*“.⁴⁴² Spíše než potěšením se tedy Lábekovi muzeum stávalo někdy řeholí, kterou oficiálně zastával úplně sám.⁴⁴³ A jak jednou s nadsázkou uvedl, nebýt příležitostných výletů nebo sporadicky klidnější neděle, „*praskly by mi nervy nadobro*“.⁴⁴⁴ Na jaře roku 1932 Lábek skutečně na práci pro „*nervové vyčerpání*“ na čas úplně přerušil, na němž měla podíl především práce.⁴⁴⁵

Lábek navíc v meziválečném období do jisté míry trpěl narušeným rodinným rozpočtem v důsledku svého podílení se na několika památkových kauzách (investoval třeba do Gerlachovského a následně Chotěšovského domu, kde ve třicátých letech sídlila část národopisného muzea), stavbě rodinné vily, kolísavé prosperity v oblasti podnikání i jeho umístění v nižší platové třídě, pociťoval Lábek od roku 1922 čím dál častější finanční nesnáze, jež mu někdy znemožnily i dojíždění do Prahy, kde pracoval s Wirthem např. na plzeňském svazku „*Plzeň a město*“ nebo také na díle „*Umění československého lidu*“.⁴⁴⁶ Z těchto důvodů si Lábek Wirthovi postěžoval, že by bylo lépe, kdyby místo plzeňského prostředí pracoval v některém pražském muzeu nebo jiné instituci. Domníval se, že v Praze by neležel lépe placené místo a určitě by jeho tamější pobyt usnadnil vzájemnou spolupráci.⁴⁴⁷ Lábek kvůli finanční situaci zvažoval zjara roku 1929 zažádat o dispens ve své platové třídě, protože v té době byl jako „*kancelářský praktikant*“⁴⁴⁸ na sedmém platovém stupni, přičemž muzejní sluhové bývali obvykle na stupni pátém.⁴⁴⁹ Lábek ve své obtížné situaci prosil Zdeňka Wirtha, jestli by mu vypomohl s postupem do lépe ohodnocené třídy.⁴⁵⁰ A tak se stalo, že začátkem následujícího roku si Lábek o jeden služební stupeň polepšil a do budoucna

---

⁴⁴¹ UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1919–1920, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 30. 3. 1920.

⁴⁴² UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1921–1922, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 31. 10. 1921.

⁴⁴³ UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1927–1930, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 20. 4. 1928.

⁴⁴⁴ UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1919–1920, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 31. 5. 1920.

⁴⁴⁵ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1931–1935, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 24. 5. 1932.

⁴⁴⁶ Lábek dokonce použil spojení „*chudý jak kostelní myš*“. UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1923–1926, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 20. 12. 1923 a UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1927–1930, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 31. 10. 1927.

⁴⁴⁷ UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1927–1930, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 5. 10. 1927.

⁴⁴⁸ Tamtéž, 12. 6. 1928.

⁴⁴⁹ Tamtéž, 28. 3. 1929.

⁴⁵⁰ Tamtéž, 22. 4. 1929.

dostal naději v postup další.⁴⁵¹ Jisté řešení samozřejmě nabízelo Lábkovi také dokončení jeho studií, k čemuž se ale pro pracovní vytíženost již nedostal, přestože mu myšlenky na maturitu či snad později vysokoškolské studium nedávaly spát. Otázku dokončení své maturity Lábek nakonec úplně vypustil, protože by prý musel absolvovat zkoušku hned z dvanácti předmětů a kvůli jeho časovým možnostem a tomu, že „švindlovat“ prý nikdy neuměl, jak uvedl, odložil středoškolskou závěrečnou zkoušku na neurčito.⁴⁵² Tím si však Lábek v odborných kruzích značně přitížil a jeho rozhodnutí studium nedokončit ho pronásledovalo jako stín po celý život a znesnadňovalo mu další profesní rozvoj či uznání některých plzeňských odborníků, o čemž svědčí jeho dopisy Wirthovi: „*Jest to úděl člověka, který žije v městě, kde 99 % inteligence cítí se jako trestanci na sovětských ostrovech.*“⁴⁵³ Z důvodů přehlížení Lábka a jeho snah proto hledal nejčastěji útočiště ve svém muzeu: „*Sám jsem zahrabán do práce a nevím o světě, by skoro ani oň nestojím. Čím dále, tím více se člověk uzavírá do sebe a stává se zatrpklejším.*“⁴⁵⁴ Přes veškeré překážky Lábek našťstí na svou muzejní práci nikdy zcela nezanevřel.

6.3.1.1 Nástin praktické muzeologie

Ve dvacátých až třicátých letech tedy Lábka naplno zaměstnala správa národopisného muzea, instalace muzejních sbírek, úprava i katalogizace sbírkových předmětů a další. Ročně mělo do muzejních sbírek přijít průměrně až tisíc předmětů a prostory muzea byly značně omezené.⁴⁵⁵ Na podzim roku 1931 měl Lábek ve své správě úctyhodných 25 000 muzejních předmětů, které potřebovaly náležité označení, zařazení, případně instalaci,⁴⁵⁶ což mu roku 1926 dalo podnět k uspořádání svých poznatků z oblasti muzejnictví do „Nástinu praktické museologie pro krajinská musea vlastivědná“, který o rok později vydal tiskem za pomoci Národopisné společnosti československé.⁴⁵⁷ Na několika málo stranách tak Lábek nashromáždil letité zkušenosti své i svých kolegů, aby seznámil zájemce z řad odborné veřejnosti se snad úplně první českou příručku praktické muzeologie pro krajinská muzea. Svou příručku Lábek apeloval na muzea i muzejní spolky, aby nebyla jen „*skladištěm přerůzného*

---

⁴⁵¹ Tamtéž, 12. 1. 1930.

⁴⁵² Tamtéž, 12. 1. 1930.

⁴⁵³ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1931–1935, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 24. 5. 1932.

⁴⁵⁴ Tamtéž, 16. 3. 1934.

⁴⁵⁵ LÁBEK, L., *Lid na Plzeňsku*, s. 7–8.

⁴⁵⁶ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1931–1935, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 24. 9. 1931.

⁴⁵⁷ LÁBEK, L., *Nástin praktické museologie pro krajinská musea vlastivědná*, Praha 1927.

materiálu“,⁴⁵⁸ jak říkával, ale řádně uspořádána, doplněna inventáře s lístkovým katalogem, který by sloužil k přesnému určení každého muzejního předmětu, jeho původu, významu i funkce. Dále pak upozorňoval na potřebu řádného uložení jednotlivých předmětů, jejich konzervaci i ochranu, neboť nebylo výjimkou, když nejcennější památky naší minulosti ležely v muzeích po půdách či sklepích, často v nepořádku a napospas hlodavcům. Tím však Lábkova úvaha nekončila. Usiloval, aby muzea nezůstávala „zakopanými hřivnami“,⁴⁵⁹ ale sloužila veřejnosti, sledovala její přání a snažila se získat, zaujmout i poučit co nejširší možný okruh zájemců, ne jen místní rodáky a školní exkurze. Dle Lábka se každé muzeum mělo snažit přiblížit svým potenciálním návštěvníkům, publikovat výsledky svých bádání a otevřít se spolupráci se všemi, kteří prokáží potřebné znalosti i schopnosti, ne jen akademický titul. Lábek tím zároveň obhajoval dlouholetou snahu o uznání výsledků práce své i mnoha dalších kolegů, kteří třebaže nevystudovali potřebné odborné zaměření, stali se významnými pomocníky mnoha institucí, jimž zasvětili svá léta.⁴⁶⁰ Lábek svou příručku dával zároveň návod k úpravám, výběru nebo rozvržení muzejních budov, místností i nábytku, zabýval se inventarizací, katalogizací či instalací muzejních sbírek. Velikou pozornost však věnoval také označování jednotlivých předmětů, jejich pojištění, pravidelným revizím, doзору či reklamě samotného muzea a pochopitelně vydávání poučných tiskopisů. Lábek své názory formuloval v příručce teoreticky i prakticky např. příložením návrhů na evidenční lístky pro katalogizaci knihovny, věcných sbírek, fotografického materiálu či archivních dokumentů. Dále pak přiložil možné vzory štítků kartonů či jednotlivých muzejních předmětů nebo též schéma nástěnných vitrín. Lábek svým „Nástinem praktické museologie“ nechtěl podat jednoznačný návod na reorganizaci muzeí, ale spíše otevřít rozsáhlou diskuzi, aby se v co nejkratší dohledné době zjednalo muzejnictví kroky k nápravě tam, kde jich bylo zapotřebí. Lábkova příručka byla na tehdejší dobu velmi pokroková, avšak její slabinu můžeme vidět např. v absenci zahraničních názorů, které Lábek cíleně pominul.⁴⁶¹ Důvodem toho byly podle Lábkových poznámek jak finanční možnosti, hrdost tak jeho vlastenecké cítění: „Nedbal jsem přitom úmyslně vzorů z ciziny, protože se na naše poměry (chudobné) nehodí a pak si snad dovedeme udělat pořádek po svém.“⁴⁶² Ještě

---

⁴⁵⁸ Tamtéž, s. 3.

⁴⁵⁹ Tamtéž, s. 3.

⁴⁶⁰ Tamtéž, s. 3–4.

⁴⁶¹ Tamtéž, s. 5–68.

⁴⁶² Tamtéž, s. 67.

dnes je z velké části Lábkův systém zachovalý v národopisném muzeu v Plzni a na mnoha místech jsou dokonce k vidění Lábkovy vlastní popisky muzejních předmětů. Některé jsou v originále, jiné kopie ze skleněných negativů, které jsou v muzeu taktéž uloženy.⁴⁶³

V roce 1927 národopisné muzeum zároveň oslavilo plných dvanáct let své existence a jako dárek nadělilo zájemců publikaci „Lid na Plzeňsku“, aby se tak každému návštěvníkovi dostalo poutavého výkladu o vystavovaných předmětech a studijních poznatků, ne jen bohatého kulturního zážitku z exkurze. Publikace byla současně představením nového přeinstalování muzea z druhé poloviny dvacátých let, kdy byla situace možných výstavních i úložních prostor pro sbírky doslova kritická. Reorganizace muzea proběhla samozřejmě podle Lábkovy muzejní příručky. Sbírkové byly nově instalovány do kulturních instruktivních skupin, oproti předešlému tématickému pojetí. K Lábkově úsilí s novou organizací poznamenal Jaroslav Schiebl následující: „*Jest dobrým formanem, který dovede i na malém flíčku obrátiti.*“ Bylo tím míněno tak, že vzhledem k možnostem umístění a peněžních prostředků své sbírky Lábek brilantně přestavěl. Přízemí věnoval zaměstnání, do prvního poschodí obraz života a kultury městského lidu a do druhého patra obraz širokého okolí. Lábkovo muzeum se po dvanácti letech působení stalo nejvyhledávanější a nejpopulárnější složkou plzeňského muzejnictví.⁴⁶⁴

6.3.1.2 Výstavní činnost Národopisného muzea Plzeňska

Lábek se řídil svými radami, a protože nechtěl mít z muzea jen sklad hodnotných věcí, všemožně pracoval nejen na zdokonalení muzejních sbírek, ale také na výstavních prostorech, pro které již ve dvacátých letech úzkostlivě potřeboval nové místnosti. Ve třicátých letech tak za vydatné spolupráce Společnosti pro národopis a ochranu památek získal od plzeňské obyvatelky Jany Koutecké přiléhající budovu národopisného muzea, tzv. Chotěšovský dům v Plzni, vystavěný roku 1487 jako „*útulek*“ pro potřeby kláštera v Chotěšově.⁴⁶⁵ O získání domu se zasloužila Společnost pro národopis a ochranu památek v Plzni a okolí, která ze svého fondu „Kostincův fond k podpoře národopisné práce na Plzeňsku“ najala a restaurovala většinu objektu.⁴⁶⁶

⁴⁶³ Exkurze v NMP, 10. 12. 2010, archiv autorky.

⁴⁶⁴ SCHIEBL, J., *Ladislav Lábek. Lid na Plzeňsku*, Český deník 18 (65), 29. 6. 1927, č. 177, s. 5.

⁴⁶⁵ Opravy na Chotěšovském domě probíhaly od 5. září do 7. prosince roku 1932. Projektem byl pověřen architekt, stavitel a toho času též člen muzejního kuratoria, Karel Krůta. LÁBEK, L., *Chotěšovský dům, odkaz renaissance*. Plzeň 1933, s. 5 a 15–16.

⁴⁶⁶ LÁBEK, L., *Gerlachovský dům, měšťanský dům středověku*, Plzeň 1933, s. 20.

Adaptaci a opravu domu pro muzejní účely provedl architekt a stavitel Karel Krůta ve dnech 5. září až 7. prosince 1932, čímž národopisné muzeum rozšířil o celých šestnáct místností. Přízemí domů sloužilo k ukázce denní práce městského a venkovského domu, první poschodí zachycovalo kulturu města a druhé kulturu venkova.⁴⁶⁷

Tím dostal Lábek více prostorů pro muzejní exponáty včetně vhodnějšího místa k jejich instalaci. Spojení obou domů vrcholilo na podzim a v zimě roku 1932. Muzeum v té době čítalo na 40 místností včetně výstavního sálu.⁴⁶⁸ Pro Lábka tyto měsíce znamenaly období těžké dřiny i další zásah do rodinného rozpočtu: „*Nasadil jsem vše, i úspory své ženušky*“, poznamenal v dopise Wirthovi.⁴⁶⁹ S financemi muzeu do jisté míry vypomohl Zdeněk Wirth, když při Lábkově žádosti o státní subvenci navýšil částku o celých patnáct tisíc korun. Státní památkový úřad totiž muzeu původně přiznal jen pět tisíc korun na normální správu, ale Wirth pomohl Lábkovi se zněním žádosti a tak na sebe větší příspěvek nenechal dlouho čekat.⁴⁷⁰ Odměnou bylo Lábkovi nejen nově upravené muzeum, ale také větší kancelář o dvou místnostech, kde mohl nerušeně pracovat.⁴⁷¹ Gerlachovský dům pak Lábek pojal jako ukázkou dobového bydlení i každodennosti a do Chotěšovského domu přemístil kanceláře s depozitáři.⁴⁷²

Tím ale Lábkova činnost pro muzeum zdaleka nekončila. Právě naopak. Udržet projekt národopisného muzea v chodu vyžadovalo pravidelné prezentace, jimiž se staly přednášky nebo výstavy. Těch muzeum pořádalo v meziválečném období zřejmě nejvíce.

V roce 1920 Národopisné muzeum Plzeňska nepořádalo žádnou vlastní výstavu, neboť nemělo dostatek instalačních pomůcek, především pak potřebných výstavních vitrín pro exponáty z oblasti drobného uměleckého umění. Na druhou stranu se však zúčastnilo několika málo instalací jiných podniků. Za všechny jmenujme jeho účast na světoznámé výstavě dekorativního umění v Paříži v Musée des Arts décoratifs, kde vystoupilo s výstavkou „Umění československého lidu“.⁴⁷³

---

⁴⁶⁷ LÁBEK, L., *Chotěšovský dům, odkaz renaissance*, Plzeň 1933, s. 17–18.

⁴⁶⁸ Tamtéž, s. 19.

⁴⁶⁹ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1931–1935, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 2. 12. 1933.

⁴⁷⁰ AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 14. 4. 1934.

⁴⁷¹ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1931–1935, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 18. 12. 1932.

⁴⁷² SYNKOVÁ, J., *Poslední Plzeňák*, s. 55.

⁴⁷³ LÁBEK, L., *Zpráva o činnosti Národopisného musea Plzeňska v roce 1920*, Plzeň 1921, s. 14 a též viz Autor neuveden, *Mezinárodní výstava uměleckého průmyslu v Paříži v r. 1922*, Styl I, 1920–1921, č. VI., s. 42.

Mezi jednu z prvních výstav patřila např. Školská výstava.⁴⁷⁴ Ta byla uspořádána ku příležitosti stého výročí založení první české (farní) školy v Plzni v budově městského chudobince na rohu Veleslavínovy a Sedláčkovy ulice v Plzni ve dne 3. listopadu 1819. Pořadatelé o akci přemýšleli již v roce 1908 a původní plán zahrnoval konání výstavy na výroční rok 1919, nicméně dlouhotrvající světová válka a následně pak nevyhovující poválečná hospodářská situace odložila akci o celé tři roky.⁴⁷⁵ Výstava probíhala zřejmě ve dnech 15. května až 22. června v chlapecké měšťanské škole v Tylově ulici.⁴⁷⁶ Na celkové přípravě se podílela hned tři plzeňská muzea – národopisné, nově se ustavující školské muzeum a historické. Slavnostní otevření výstavy na počest památky předních buditelů zahájili plzeňští pedagogové Antonín Kostinec a Jan Vavřík.⁴⁷⁷ Výstava byla rozdělena do tří hlavních částí: školy přítomné, v níž vystavované předměty z tehdejší současnosti měly návštěvníkům připomenout jejich školní docházku a zapůsobit na jejich vzpomínky z mladých let. Škola minulá zahrnovala nejstarší dochované školní zařízení, předpisy, školní učebnice i mnoho dalších učebních pomůcek. Jako poslední se představila škola budoucí, jejíž záměr spočíval v návrzích a příkladech potřebné úpravy školství po stránce hygienické, praktické, mravní aj.⁴⁷⁸ Zajímavostí výstavy byly nejen exponáty, historie plzeňského školství, ale také odměňování jubilejních návštěvníků, kteří si jako dárek odnesli např. „Plzeňský kroj“ (Marie Lábková, 1918 a 1919) nebo „Plasský kroj“ (Marie Lábková, 1920) aj.⁴⁷⁹

Školská výstava následně poskytla některé vystavované exponáty pro nově se ustanovující Školské muzeum Komenského v Plzni (1926), které Lábek pomáhal instalovat 3. dubna 1927 spolu s ředitelem školského muzea Janem Krsem v Benešově škole v Doudlevecké ulici.⁴⁸⁰ Muzeum bylo výsledkem snah sahajících ke konci 19. století, ale hlavní iniciativy se chopilo až Národopisné muzeum Plzeňska spolu s Pedagogickou jednotou Komenského v Plzni. Jejich úsilí spočívalo v představení muzea, které by pojednávalo o historii školství v Plzni od předbělohorské doby

⁴⁷⁴ UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1921–1922, dop. L. Lábková Z. Wirthovi, 15. 2. 1921.

⁴⁷⁵ VAVŘÍK, JAN, *Sto let české školy v Plzni*. I., Český deník 8 (56), 26. 10. 1919, s. 3. Podrobná historie budovy školy viz tamtéž, s. 3–4.

⁴⁷⁶ LÁBEK, L., *Školská výstava*, Plzeňsko 3, 1921, č. 3, s. 47–48.

⁴⁷⁷ Autor neveden, *Školská výstava v Plzni*, Nová doba XXVII, 18. 5. 1921, č. 134, s. 2.

⁴⁷⁸ VAVŘÍK, J., *100 let české školy v Plzni*, Nová doba XXVII, 25. 12. 1921, č. 355, s. 7.

⁴⁷⁹ Dne 24. května se výstava mohla pochlubit 2060 návštěvníky, přičemž dvou tisíc návštěvníků obdržel „Plzeňský kroj“. Autor neveden, *Kultura a školství*, Český deník 10 (58), 25. 5. 1921, č. 149, s. 2. Dne 2. června výstavu navštívilo přes čtyři tisíce zájemců a dvou tisíc návštěvníků obdržel „Plasský kroj“. Autor neveden, *Kultura a školství*, Český deník 10 (58), 5. 6. 1921, č. 152, s. 3.

⁴⁸⁰ UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1927–1930, dop. L. Lábková Z. Wirthovi, 26. 1. 1927 a tamtéž, 6. 3. 1927.

do tehdejší současnosti. Vzniku muzea ale předcházela i řada dalších výstav shromažďující předměty od jednotlivců, muzeí nebo škol, z nichž nejvýznamnější byla právě „Školská výstava“.⁴⁸¹ Muzeum bylo rozděleno do devíti skupin, z nichž každá mapovala určitou oblast či období z dějin školství jako třeba počátky plzeňského školství, význam a dějiny německého gymnázia u sv. Anny, reálné a hlavní školy v Plzni, počátky české školy obecně, historii české školy v budově bývalého plzeňského vojenského ústavu v tzv. „Štíftu“, významné osobnosti českého a předně plzeňského školství, rozvoj českého školství v Plzni po roce 1874, vnitřní organizaci a práci školy jako takové, školství za první světové války, práce a odměny žáků, školní pomůcky nebo díla učitelů.⁴⁸² Netrvalo ale dlouho a školské muzeum bylo nuceno řešit nedostatečné prostory pro své sbírky. Po stavebních úpravách národopisného muzea začátkem třicátých let se nabídl řešení, aby byla část školského muzea přestěhována do Chotěšovského domu, tehdy již v majetku národopisného muzea, k čemuž došlo v letech 1933 – 1934.⁴⁸³ Na původním místě školského muzea zůstala pouze jeho rozsáhlá knihovna, jejíž počátky řadíme k roku 1918, kdy Ladislav Lábek s přítelem a pedagogem Josefem Krsem dali podnět k usilovnému sběru školských spisů, časopisů, monografií i učebních textů právě pro účely budoucího muzea. Pro svou myšlenku získali zpočátku několik příznivců, kterými byli pedagogové Jan Vavřík, bratři Josef a Václav Chudáčkoví, ředitel dívčího lycea Alois Vaňura, ředitelka dívčích škol Božena Růžková a okresní školní inspektor Karel Vaněček. Společně s okresními školními inspektory obesílali školy, spolky i nejrůznější ústavy se žádostmi o pomoc při sběru školského materiálu, který dal v základ pedagogické (školské) knihovně. S příchodem nacistické správy však vyvstaly obavy o její budoucnost, proto se knihovna z popudu Ladislava Lábka, samozřejmě za vydatné pomoci plzeňských učitelů, přestěhovala do národopisného muzea, aby zůstala uchráněna případnému zničení. V poválečné době se Ladislav Lábek se svou tehdejší spolupracovnicí Marií Ulčovou zasadili o další vývoj knihovny, zpřístupnění badatelům a v šedesátých až sedmdesátých letech 20. století pak popularizací putovní výstavou na Plzeňsku i v Praze.⁴⁸⁴

Přesuneme-li se ale zpět k dalším významným výstavám, na kterých se Lábek v meziválečném období podílel, neměli bychom opomenout výstavu „Dámská móda

---

⁴⁸¹ LÁBEK, L., *Školské muzeum Komenského v Plzni*. Plzeň 1927, s. 1–2.

⁴⁸² Autor neuveden, *Založení Školského muzea v Plzni, Stručný průvodce*, Plzeňsko IX, 1927, č. 2, s. 1–3.

⁴⁸³ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1931–1935, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 4. 12. 1934.

⁴⁸⁴ SPĚVÁČEK, Václav, *Školské muzeum a jeho knihovna*, Historie VII (sborník ZČM), Plzeň 1991, s. 45–47.

a rodinné portréty plzeňské z XIX. století“. Výstava se uskutečnila ve výstavním sále Městských muzeí ve dnech 22. dubna až 16. září roku 1923 a měla za cíl nahlédnout do kulturní historie Plzně prostřednictvím dámské módy a zároveň chtěla být jakýmsi zrcadlem, pohledem zpět do minulých dob, ve kterých by lidé poznávali sami sebe a odrážely své zkušenosti, které by jim následně pomohly poučit se ze své minulosti a snáze naleznout cestu v budoucnosti.⁴⁸⁵

O rok později pak Lábek spolupracoval na další významné výstavě, a sice „Počátek a rozvoj fotografie v Plzni“, která se konala u příležitosti oslav 30 let od založení pravděpodobně nejstaršího obdobného klubu – „Klubu amatérských fotografů“ v Plzni, u jehož zrodu stál novinář Jaroslav Schiebl nebo fotograf Josef Hanuš. Výstava byla otevřena ve dnech od 26. října do 9. listopadu roku 1924 ve výstavním sále obchodní akademie v Plzni.⁴⁸⁶ Pojednávala ku příkladu o předchůdcích fotografie jako takové (např. obrazy) nebo prvních významných osobností z oboru a jejich ateliérech (z plzeňských např. učitel a buditel Josef František Smetana, malíři a fotografové Michal Šašek, Julius Menzel, či Martin Hora, též známý jako operní pěvec).⁴⁸⁷ Nadšení amatérští fotografové dokumentovali Plzeň i její široké okolí již od svého vzniku a jejich snímky pak sloužily např. propagačnímu oddělení ministerstva zahraničí pro vyzdvižení turismu. Amatérský klub na výstavě vystavil na více než 150 výjimečných snímků z jejich tvorby. Samotná výstava ale nemapovala jen plzeňský region, jak by se mohlo zdát. Jejím cílem bylo představit počátky fotografie vůbec, její techniku a užití v minulosti i současnosti. Historická část výstavy „Staré fotografie Plzeňské“ byla plně pod taktovkou Lábka a doprovázela ji jeho přednáška „Počátky a rozvoj fotografie v Plzni“, kterou přednesl v předvečer konání výstavy.⁴⁸⁸

Velmi významnou událostí byla pro národopisné muzeum též plzeňská „Jubilejní výstava poštovních známek“ v Měšťanské besedě pořádaná Klubem filatelistů v Plzni ve dnech od 1. do 8. září roku 1929, na které se národopisné muzeum podílelo vlastní expozicí „Plzeňská pošta v minulosti“. Stalo se jedním z nejzajímavějších oddělení celé výstavy a své návštěvníky lákalo např. na památky z minulosti plzeňského poštovníctví, kde byl vystaven pouze reprezentativní zlomek

---

⁴⁸⁵ LÁBEK, L., *Katalog výstavy dámské módy a rodinných portrétů z XIX. století*, Plzeň 1923, s. 3–4.

⁴⁸⁶ Autor neuveden, *Třicetileté jubileum Klubu fotografů amatérů v Plzni*, Český deník 13 (60), 25. 10. 1924, č. 295, s. 4.

⁴⁸⁷ LÁBEK, L., *Počátky a rozvoj fotografie v Plzni, co doprovod k výstavě Staré fotografie plzeňské spojené s jubilejní výstavou „Klubu fotografů amatérů“ v Plzni*, Plzeň 1921, úvodní strana.

⁴⁸⁸ Autor neuveden, *Třicetileté jubileum Klubu*, s. 4.

nejzajímavějších ukázek ze sbírek muzea, neboť ani samotné muzeum nemělo tehdy k dispozici dostatečné prostory na to, aby mohlo vystavit veškeré své bohatství. Celé Lábkově oddělení bylo rozděleno do osmi následujících skupin: „Jízdnému poslu poštovskému“ (celé skupině dominovala postava jízdního posla, ukázky dopisů ze starších dob a pečeti), „O formanském způsobu dopravnictví“ (vyobrazení formanského vozu a pasu s rozevřenou vnitřní taškou naplněnou dopisy a penězi), „S poštovním rychlodostavníkem“ (obraz dostavníku na poštovní čáře Praha – Plzeň – Kleneč, mapa poštovních tratí z roku 1832 a přehled poštovních kurzů z roku 1833), „Postilion a listonoš“ (ukázky předmětů z úřední potřeby kočího poštovního vozu (postilion) a listonoše z let 1800–1845), „Dědičná pošta v Plzni“ (poštovní budovy, dopisy a způsoby jejich frankování, razítka, způsoby skládání dopisů před zavedením obálek, pečeti aj.), „Dědiční poštovníci v Plzni“ (v oddělení bylo pojednáno o poštovním Krystiánu Maschauerovi a jeho synovi Janu Maschauerovi, bývalém plzeňském purkmistrovi v letech 1861–1868. K vidění byly též první formy dopisových obálek). Další částí bylo „Umístění pošty v domě rodiny Barbichů na nároží Kopeckého a Smetanových sadů“ (počátek telegrafie v Plzni roku 1858 s ukázkou prvních telegramů a zdokonalení listovní pošty), „Státní pošta na místě staré městské váhy a masného plácku“ (dokumentace a ukázky stavby). Celou výstavu zakončila podskupina věnovaná literatuře o západočeském poštovníctví.⁴⁸⁹ Jedním z největších lákadel posledních dní výstavy se stal dopis, který byl krátce před ukončením výstavy zaslán vzducholodí Zeppelin z Chicaga do Plzně. Dopis měl být vystaven jako první památka vzdušné dopravy do Plzně.⁴⁹⁰

Mezi jedny z nejzajímavějších výstav národopisného muzea druhé poloviny 20. století patří bezesporu výstava „Památky svatováclavské v západních Čechách“. Myšlenka, jež vedla ke vzniku výstavy, měla pravděpodobně kořeny v Lábkově vlasteneckém i náboženském cítění, neboť jeden z cílů výstavy spočíval v důstojné oslavě tisíce let od úmrtí patrona českého státu, sv. Václava. Samotná výstava podávala obraz o svatováclavském kultu v západních Čechách a výjevů z náboženského života širokých vrstev obyvatelstva. Nešlo tedy jen o ukázkou hodnotných děl, běžného ztvárnění života a činů svatého nebo jeho národně-politického významu pro český stát. Výstava získala na Plzeňsku prvenství v retrospektivním zachycení části

---

⁴⁸⁹ Článek vznikl jak k propagaci výstavy, tak k odčinění křivdy, které se dle Schiebla dopustili „omylem“ pořadatelé, neboť v katalogu výstavy autoři neuvedli ani Lábka, ani jeho nejnavštěvovanější oddělení. Jaroslav SCHIEBL, J., *Historie plzeňského poštovníctví*, s. 3–4.

⁴⁹⁰ Autor neuveden, *Výstava poštovních známek v Plzni*, Český deník 18 (65), č. 247, 8. 9. 1929, s. 4.

z náboženského života plzeňského regionu a představila na 219 památek s tematikou sv. Václava. Aby Lábek podal kompletní přehled o svatováclavských památkách na Plzeňsku, zařadil do první části výstavy na 74 památek (např. obrazů, skic, fotografií), které nemohly být z různých důvodů vystaveny (např. kvůli poničení, vlastnictví soukromou osobou, rozměrnosti apod.). Druhá část výstavy pak fyzicky zachycovala městské i venkovské památky svatováclavské.⁴⁹¹

Ve třicátých letech Národopisné muzeum Plzeňska pořádalo několik významnějších výstav, např. v době od 27. října 1934 do 15. září 1935 připravilo výstavu „Plzeň v letech čtyřicátých“. Výstava mapovala podrobněji začátek čtyřicátých let devatenáctého století a končila revolučním rokem 1848. Poukázala na rodinný ispolečenský život v tehdejší době a neopomněla ani na politický vývoj spojený s národnostním uvědoměním, který byl hlavním tématem výstavy. Podle článku v Českém deníku z října roku 1934 měla výstava rovněž připomenout boj Čechů proti Němcům a tehdejší snahy „očistiti Plzeň od německého nátěru, který byl spíš vžitou módou, nežli skutečným němečtvím“,⁴⁹² neboť tehdejší plzeňské veřejné podniky, divadla, koncerty, zábavy aj. probíhaly v německém duchu. Výstava pak dále přibližovala dvě významné společenské události, a to první český ples v Praze v roce 1840 a první český ples v Plzni z roku 1841, který se konal v Síni přátelství v bývalém areálu plzeňských lázní na Lochotíně. Plesová událost byla tehdy velikou manifestací češství – od pozvánek, výzdoby sálu až po tance a proslovy, proto jim výstava věnovala větší pozornost. Výstava ale také přibližovala starší vlastenecké mezníky jako příchod Bedřicha Smetany do Plzně (1831) nebo první přednesení písně „Kde domov můj“ (1834). Dále zde bylo možné shlédnout dobové zprávy i památky, nahlédnout do tehdejší domácnosti či školy nebo si prohlédnout zajímavé stavby, umění, literaturu a periodika.⁴⁹³

Na výstavu „Plzeň v letech čtyřicátých“ pak volně navazovala neméně významná výstava „Veselá Plzeň“ pořádaná od 8. listopadu 1936 do 6. června 1937, která měla doplnit poznatky o domácím kulturním životě Plzeňanů od roku 1850

---

⁴⁹¹ LÁBEK, L., *Památky svatováclavské. Co doprovod k výstavě Národopisného musea Plzeňska*, Plzeň 1927, s. 3–31.

⁴⁹² Autor neuveden, *Plzeň v letech čtyřicátých. Výstavka Národopisného musea Plzeňska*, Český deník 23 (70), 26. 10. 1934, č. 295, s. 4.

⁴⁹³ Tamtéž.

do vypuknutí první světové války. Slovy Ladislava Lábka šlo o to zachytit: „*svérázný květ městské kultury*“.⁴⁹⁴

Muzeum se již od svého vzniku věnovalo kromě výstavní činnosti též přednáškové. Jednu z prvních přednášek na téma „O dějinách lidového kroje českého“ přednesl v roce 1920 kulturní historik a etnograf Čeněk Zíbrt, další přednášku „O krajkách“ představila téhož roku např. etnografka Regína Bíbová. V roce 1921 pak Marie Lábková představila svou práci v přednášce „Lidový kroj na Plzeňsku“ a o rok později přednesl Lábek „Lidové umění na Plzeňsku“.⁴⁹⁵

Jak je vidět, v meziválečném období Lábek zvládl mnoho úkolů, a to přes těžkosti finanční nebo osobní vyplývající z napjatých vztahů mezi odborníky i laiky, kteří pro svůj region vykonávali mnoho a navzdory tomu zůstali často nedocení.

6.3.1.3 Knihkupectví a Vlastivědné nakladatelství Marie Lábkové

Jednou ze zajímavých činností Lábka v tomto období byla snaha jeho i sestry Marie o založení knihkupectví a zřízení nakladatelské činnosti. Na přelomu let 1928 a 1929 zintenzivněly přípravy Lábka a jeho sestry Marie na získání koncese pro založení knihkupectví spolu s nakladatelstvím, později známého jako „Vlastivědné nakladatelství Marie Lábkové“.⁴⁹⁶ Oficiálně byly totiž obchod i knihkupectví (a vydavatelství) napsané na Lábkovy sestry – „Vlastivědné nakladatelství Marie Lábkové“ a „Svéráz – Božena Lábková“, protože Lábek byl coby správce městského muzea od konce první světové války městským zaměstnancem se zákazem podnikat.⁴⁹⁷

Snu o vlastním nakladatelství – knihařství propadli Lábek s Marií již dávno. Jedny z prvních písemných zmínek lze dohledat do doby první světové války: „*Kdybychom přišli o všechno, začneme dělat toto řemeslo.*“⁴⁹⁸ Lábek však v té době uvažoval ještě dále. Chtěl po úspěšně zavedeném knihkupectví zřídit půjčovnu školních pomůcek k výuce vlastivědy na Plzeňsku,⁴⁹⁹ nicméně tento projekt nebyl nikdy uskutečněn a v posledních letech se o něm Lábek již nezmiňoval.

---

⁴⁹⁴ Ladislav LÁBEK. XIX. výstavka Národopisného musea „Veselá Plzeň“, Plzeňsko XVIII, č. 1, s. 104.

⁴⁹⁵ KŘÍŽ, F., *Město Plzeň*, s. 200.

⁴⁹⁶ Vzhledem k Lábkově pozici ředitele (správce) Národopisného muzea, tedy de facto městského zaměstnance (připomeňme, že na konci války připadlo muzeum pod správu města) na které se vztahoval zákaz podnikání, došlo k oficiálnímu zapsání obchodu na sestry Marii a Boženu. MORÁVKOVÁ, N., *Miloslav Bělohlávek*, s. 30. V knihařství tedy rodina viděla i možnou záchranu v případě nezdařilého podnikání. AM Plzeň, L. L., kart. 399, dop. č. 889 L. Lábka M. Lábkové, 10. 4. 1918.

⁴⁹⁷ MORÁVKOVÁ, N. *Miloslav Bělohlávek*, s. 30.

⁴⁹⁸ AM Plzeň, L. L. kart. 398, dop. č. 890 L. Lábka M. Lábkové, 10. 4. 1918.

⁴⁹⁹ Tamtéž, 12. 6. 1917.

Od ledna roku 1929 tedy rodina Lábkových rozjela svůj veliký projekt a naplno začala usilovat o získání nakladatelské koncese. Na základě Lábkova přání obdržela rodina Lábkových od přítele Wirtha přímluvu, kterou následně Lábek přiložil k dalším asi třiceti intervencím od nejrůznějších kulturních spolků či vědeckých pracovníků a spolu s dalšími náležitostmi odeslal jako svou první oficiální žádost o koncesi.⁵⁰⁰

Lábek poprosil o doporučení Wirtha z důvodu nepřátelské atmosféry, která dle Lábka, v Plzni mezi knihkupci panovala. Ti se však z existenčních důvodů snažili zamezit otevření nového podniku, neboť konkurence v té době byla v Plzni již dostatečně veliká a všichni se jistě se právem obávali o svou živnost.⁵⁰¹

Z Lábkových dopisů ale vyplývá, že mu nebylo nikterak příjemné dovolávat se opět pomoci přítele Wirtha, ale pro zrealizování rodinného snu se přeci jen odhodlal napsat Wirthovi několik slov: „*Připomínám, že k tomuto kroku jsme byli takřka vyprovokováni jednáním zdejších knihkupců, kteří by nás pro tu vydavatelskou činnost nejráději zaživa zahrabali.*“⁵⁰² Wirth tedy se zasláním přímluvy nijak neotálel, jak bylo naznačeno výše, za což mu byl Lábek pochopitelně velmi vděčný, nicméně si dobře uvědomoval, že „pouhé“ přímluvy nebo dobrozdání mu ke zřízení koncese stačit zřejmě nebudou: „*Ted' ještě další doklady a pak už začne boj s plzeňskými knihkupci, kteří by na nás psí hlavu nastrčili, jen kdyby mohli.*“⁵⁰³ Boj o nakladatelství Lábek později označil za „*pustou rvačku*“,⁵⁰⁴ v němž ale první kolo Lábkovi naplno prohráli, protože žádost o koncesi, která měla být vystavena pro Marii Lábkovou, byla v létě roku 1929 zamítnuta. Do sporu se v té době vložil Lábkův soused Kundrát, který mu chtěl přenechat svou koncesi, avšak namísto toho mu byla odejmuta.⁵⁰⁵ Lábkovi se jen tak nevzdávali, proto o koncesi žádali znovu, tentokrát přímo na ministerstvu průmyslu a obchodu. To však pro záměr Marie Lábkové pochopení nenašlo a žádost zamítlo s odůvodněním: „*aby se uchránili dosavadní držitele před přílišnou konkurencí*“.⁵⁰⁶

Miloslav Bělohlávek pro představu uvádí, že v roce 1931 bylo v Plzni celkem 25 knihkupců a čtyři nakladatelé a do roku 1938 stoupl tento počet na 15 nakladatelů a 19 knihkupců.⁵⁰⁷ Literatura hovoří o tom, že v letech 1918–1938 byl u české ediční činnosti zaznamenán takový nárůst, že dokonce převyšoval ediční činnost zemí jako

⁵⁰⁰ UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1927–1930, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 14. 1. 1929.

⁵⁰¹ Tamtéž, 10. 4. 1929.

⁵⁰² Tamtéž, 14. 1. 1929.

⁵⁰³ Tamtéž, 20. 1. 1929.

⁵⁰⁴ Tamtéž, 28. 3. 1929.

⁵⁰⁵ Tamtéž, 11. 7. 1929.

⁵⁰⁶ Tamtéž, 12. 1. 1930.

⁵⁰⁷ BĚLOHLÁVEK, M., *Význam Ladislava Lábka*, s. 70.

Holandska, Maďarska, Polska či Švédska. V první polovině třicátých let pak knižní nadprodukce, ve spojení se světovou hospodářskou situací, způsobila ve svém důsledku krizi v oboru.⁵⁰⁸ Knižní produkce první republiky vykazovala 8 000 – 12 000 vytištěných titulů všeho druhu, ale v letech hospodářské krize 1929–1934 její produkce klesla na 5 500–6 000 knih (včetně hudebnin). Zajímavé je, že naučná literatura, na kterou se Lábkovi orientovali především, zaujímala kolem 70 – 80 procent celkové produkce.⁵⁰⁹ Zamítnutí žádosti Lábka bylo tedy bohužel opodstatněné. To ale Lábka pochopitelně rozčílilo, proto Wirthovi v dopise poznamenal: „*Patrně jsou knihkupci nejzasloužilejšími jedinci ve státě!*“⁵¹⁰ Lábek se cítil dotčený, neboť celou záležitost bral jako útok na svou osobu a měl patrně pocit, že jeho podílení se na kulturním životě ve státě je nic v porovnání s knihkupci – „zasloužilými jedinci“. Nemohl se tedy ubránit dojmům, že jeho práce „obyčejného plzeňského úředníka“ je zcela zbytečná.

Začátkem roku 1931 žádali Lábek s Marií o koncesi znovu, ale tentokrát jel Lábek do Prahy osobně, aby naposledy zkusil své štěstí. Měl dokonce zajištěnou intervenci u samotného viceprezidenta zemského úřadu, Richarda Bienerta.⁵¹¹ Snad díky Bienertovi, snad díky Wirthově apelaci, došlo k posunu věcí kupředu, proto koncem roku 1931 Lábkovi netrpělivě vyčkávali oficiální vyjádření o své koncesi, neboť měli informace o jejím kladném vyjádření, o kterém se dozvěděli již v polovině listopadu. Avšak čekali ještě téměř rok na oficiální vyjádření a než se dořešily některé potřebné administrativní záležitosti.⁵¹² Mezitím se Lábkovi přeci jen ještě obávali, aby nedošlo ke zrušení přidělené koncese, poněvadž plzeňští knihkupci mohli stále ještě podat odvolání. Lábkovi se tedy právem obávali o svou dlouho očekávanou nakladatelskou budoucnost.⁵¹³

Největší potíže vzešly pravděpodobně v samotném znění koncese, kterým se plzeňští knihkupci zřejmě pokoušeli zvrátit dosavadní rozhodnutí. Wirth z toho důvodu Lábkovi navrhl, aby jeho sestra žádala pouze o koncesi speciální, tedy neúplnou – „*pro vlastivědnou literaturu*“ (poučnou, nikoliv zábavnou), o kterou měli Lábkovi zájem, ale zároveň se snažili zněním koncese dokázat ostatním knihkupcům, že se nechtějí nikomu

---

⁵⁰⁸ DOLEŽAL, Jiří, *Česká kultura za protektorátu. Školství, písemnictví, kinematografie*, Praha 1996, s. 105.

⁵⁰⁹ Autor neuveden, *Jak vypadá naše knižní produkce*, Nová doba III, 7. 3. 1947, č. 5, s. 4.

⁵¹⁰ UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1927–1930, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 12. 1. 1930.

⁵¹¹ Lábek odjel do Prahy první lednové dny roku 1931. UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1927–1930, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 31. 12. 1930.

⁵¹² UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1931–1935, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 18. 11. 1931 a tamtéž, 2. 12. 1931.

⁵¹³ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1931–1935, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, nedatovaný list (odeslán v době od 22. – 31. 12. 1931) a tamtéž, 23. 2. 1932.

vnucovat do řemesla, a tudíž nechtěli ohrožovat jejich živnost.⁵¹⁴ Nakonec ale byla koncese Marii Lábkové udělena, třebaže až dne 17. října 1932.⁵¹⁵ Udělení koncese ale mohlo knihkupcům připadat právem protekční, proto na protest odmítli bez udání důvodů přihlášku Marie Lábkové do svazu knihkupců a nakladatelů.⁵¹⁶ Začátkem roku 1933 se plzeňští knihkupci rozhodli naposledy dovolávat svých práv, a proto na ministerstvu průmyslu a obchodu ohlásili: „*nebývalou omezenou koncesi na vědeckou literaturu, a to prý ku pohaně knihkupeckého stavu.*“, jak nás informuje Lábek.⁵¹⁷ Nakonec ale Lábkovi svou omezenou koncesi na literaturu vědeckého rázu obhájili, čímž si otevřeli novou frontu s knihkupci – zápas o obhájení knih s odborným zaměřením, neboť se knihkupcům naskytla příležitost, jak novém nakladatelství omezit množství vydávané literatury. Lábek k tomu poznamenal: „*Pánové kdeco považovali za zábavné či za pouhý umělecký předmět.*“⁵¹⁸

V samotném důsledku tedy musela Marie Lábková žádat o udělení plné koncese, kterou obdržela na přelomu let 1934–1935, tedy necelých šest let od zahájení prací na první žádosti. Lábek tehdy Wirthovi napsal: „*Bude tedy nyní konečně pokoj!*“⁵¹⁹ Marie a Ladislav Lábkovi přesto vždy udržovali vědecký směr svého nového řemesla a tím postupně získávali na vážnosti. Lábek pod vlivem předešlých událostí napsal Wirthovi: „*Lidé, kteří hledají seriózní věci, raději jdou k sestře nežli jinam, protože je při výběru nezatěžuje prostý brak.*“⁵²⁰ O tom, že knihkupectví Lábkových se mezi Plzeňany těšilo oblibě, není pochyb, avšak ostatní plzeňská knihkupectví, třebaže se snad do takové míry neorientovala na vědeckou literaturu, jistě své řemeslo nevykonávala o nic hůře. Pro snazší organizaci obchodní činnosti Lábků došlo na jaře roku 1937 k přemístění knihkupectví ze samostatných prostorů do prostředí „Svérázu“ u Boženy Lábkové. Umělecký průmysl a „*krojovna*“, která byla součástí „Svérázu“, dostala samostatnou místnost, čímž došlo k praktickému i estetickému oddělení obou podniků a zároveň k usnadnění organizace práce celé rodiny.⁵²¹ Ladislav Lábek si nyní vzal na starost část správy obchodu za sestru Marii, aby ji ulehčil práci a mohl se věnovat své oblíbené obchodnické činnosti. Pro Lábka to znamenalo zásadní změnu

---

⁵¹⁴ AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1926–1932, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 18. 2. 1932 a tamtéž, 7. 12. 1932.

⁵¹⁵ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1931–1935, dop. L. Lábkovi Z. Wirthovi, 17. 10. 1932.

⁵¹⁶ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1931–1935, dop. L. Lábkovi Z. Wirthovi, 18. 12. 1932.

⁵¹⁷ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1931–1935, dop. L. Lábkovi Z. Wirthovi, 22. 1. 1933.

⁵¹⁸ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1931–1935, dop. L. Lábkovi Z. Wirthovi, 2. 1. 1935.

⁵¹⁹ Tamtéž.

⁵²⁰ Tamtéž.

⁵²¹ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1936–1943, dop. L. Lábkovi Z. Wirthovi, 29. 5. 1937.

v organizaci volného času. Knihkupectví i muzeu mu od té doby zabíralo většinu jeho dne a tak na úřední či domácí záležitosti zbývaly někdy jen večery.⁵²²

V obchodování se Lábekům zřejmě dařilo a s odběrem některých titulů vypomáhal Lábekovi příležitostně také Zdeněk Wirth, který od něj za ministerstvo vybrané publikace nejednou zakoupil.⁵²³ Je až k nevíře, kolik věcí stihl Lábek v meziválečném období učinit a do jakého stavu pozvedl Národopisné muzeum Plzeňska, kde kromě domovníka pracoval Lábek až do třicátých let zcela sám.⁵²⁴

Lábek ale nezanedbával ani svou publikační činnost. V meziválečném období vydával „Zprávy o činnosti Národopisného muzea Plzeňska – Ročenky Národopisného muzea Plzeňska“, aby informoval o činnosti a rozvoji muzea.⁵²⁵ A ve sledovaném období vydal také několik dalších významných publikací, z nichž jmenujme např. „Plzeňské konvářství“ (1920), „Z plzeňského obchodu I“ (1920), Z historie plzeňského obchodu a průmyslu II“ (1926) nebo „Potulky po Plzni staré i nové“ (pět částí, 1930–1931). Některé z nich (jako třeba „Plzeňské konvářství“) vděčily za vydání dotacím z Wirthova ministerstva, kterému nyní budeme věnovat větší pozornost.⁵²⁶

6.3.2 „Sekční chef“ Wirth

Představení rodinného života Wirtha máme již za sebou, proto se nyní podívejme na jeho profesní činnost za doby první republiky. Koncem léta roku 1918, kdy se někteří vojáci ještě vraceli postupně domů, nastoupil Wirth do služby ministerstva školství a národní osvěty, kam ho povolal státní tajemník a profesor František Drtina, samozřejmě s vědomím a souhlasem tehdejšího ministra školství Gustava Habrmana. Na ministerstvu školství tehdy František Drtina požadoval pro své

---

⁵²² Lábek pracoval v knihkupectví od čtyř hodin ráno do osmi hodin večer a po náročném pracovním dni ho navíc po večerech očekávalo ještě úřadování pro národopisné muzeum a starost o svou zahradu. UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1936–1943, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 19. 10. 1937 a tamtéž, 6. 10. 1937.

⁵²³ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1931–1935, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 29. 7. 1933.

⁵²⁴ V pravidelných zprávách o činnosti muzea je v letech 1928–1930 veden domovník Jan Čech (v roce 1931 jako zřízenec). Druhým v pořadí byl František Štenc (1931–1934, zřejmě až do r. 1937) a v roce 1937 nastoupil na jeho místo Jaroslav Blumentritt. Lábek míval od třicátých let příležitostně výpomocnou sílu např. manžela sestry Anny, Vladimíra Rosenbauma (na měsíc říjen 1931) a v první polovině třicátých let výpomocného dozorce (v té době byl přestavován Chotěšovský dům) – Františka Rejcha (1932) a Karla Šika (1934). Ve zprávě o činnosti muzea z roku 1937 byl však opět veden pouze Lábek s domovníkem jako jediná pracovní síla. SVK v Plzni, Kolektiv autorů, *Zprávy o činnosti Národopisného muzea*. In „Zprávy o činnosti Národopisného muzea Plzeňska“ (1919–1939).

⁵²⁵ Ročenky jsou k volně přístupné např. ve Státní vědecké knihovně v Plzni nebo v Národopisném muzeu Plzeňska, oddělení Západočeského muzea v Plzni.

⁵²⁶ AM Plzeň, L. L., kart. 383, sl. 1920–1925, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 4. 5. 1921. Viz příloha 12.1-II.

reformní a organizační úkoly odborné úředníky, mezi které se Wirth zařadil na plných dvacet let.⁵²⁷

Wirth zastával na ministerstvu pozici ministerského rady i přednosty a vedl oddělení památkové péče. Za dobu svého působení na ministerstvu se Wirth podílel na mnoha reformách a akcích,⁵²⁸ stal se přednostou tzv. osvětového odboru ministerstva školství a národní osvěty, kde řídil organizaci rozsáhlé kulturní sféry Československé republiky.⁵²⁹ Ve známost vstoupil např. jako autor nařízení č. 13/1918 Sbírký zákonů. Podle tohoto nařízení byly všechny umělecké a historické památky dány pod ochranou Národního výbor a jeho orgánů, vývoz (či zavlčení) těchto památek měl být trestán, a to ať v majetku soukromém či veřejném, na území státu či mimo něj. Trest ve formě peněžité pokuty přitom čekal na vývozce i toho, kdo k činu jakýmkoliv způsobem napomáhal.⁵³⁰

Z nařízení Národního výboru pak Wirth na podzim roku 1918 založil inventáře k Pražskému hradu, letohrádku Hvězda a „*dal pod závoru*“ Rudolfinum, Karlštejn a některé šlechtické sbírky v Praze, aby nedošlo k vývozu či ztrátě hodnotných věcí. Z pozice přítele (nikoliv skrze svůj úřad) apeloval též na Ladislava Lábka: „*Dbejte i Vy na Váš okres, ať nic nezmizí.*“⁵³¹

Mezi další z Wirthových počinů náleželo také podílení se na vytváření informačních letáčích o československých památkách pro domácí, ale především pak zahraniční turisty, jejichž příjezd do republiky znamenal přísun peněz do státní kasy

---

⁵²⁷ Úřadovat se začalo ve Fuchsově paláci v Letenské ulici, od roku 1919 pokračovali v paláci Nostitzově. NOVOTNÝ, K., *Zdeněk Wirth v ministerstvu*, s. 118 a 119. Na ministerstvo přicházeli vysokoškolských i středoškolských pedagogové, historici, archiváři, básníci, kritici aj. Ministerstvo bylo děleno na jednotlivé buňky, kde každý dostal to, na co se mohl specializovat. Vzniklo mnoho podoborů a ještě větší byrokracie, na kterou si Drtina dříve stěžoval, dosáhla teprve nyní svého vrcholu. Čas Drtinovi ukázal, že odborníci a juristé se vzájemně potřebují a nejde je oddělit a izolovat na dva různé světy, k čemuž zpočátku směřoval. SOMMER, Otakar, *Zdeněk Wirth a veřejná správa*, in ŠTENC, J., *Umění Zdeňku Wirthovi k šedesátinám*, Praha 1938, s. 9–12.

⁵²⁸ Pro přehled uveďme náčrt jeho úspěchů a toho, co se mu podařilo prosadit za dvě desítky let na ministerstvu: pozemková reforma (1920–1926), zpřístupnění šlechtických parků, zahrad a archivů; zřízení Památkových úřadů v Praze, Brně, Bratislavě a vybudování sítě konzervátorů; vybudování Státního archeologického ústavu v Praze (s odbočkami na Moravě a Slovensku), soupis bohemik ve vídeňských knihovnách, archivech, muzeí i galerií; dostavba chrámu sv. Víta (1925–1929), záchrana a uložení pozůstatostí umělců; zabezpečení schwarzenbeských archivů v Českém Krumlově a Třeboni; zřízení již zmíněných ústavů; zřízení škol – archivní, knihovnické, dramatické, mistrovské hudební aj.; zestátnění ústavů Národního divadla, Stavovského divadla...; péče o pomníky a galerie; zřízení přírodních rezervací; restaurace i konzervace historických – uměleckých památek aj. JAVŮRKOVÁ, J., *Akademik Zdeněk Wirth*, s. 44–45.

⁵²⁹ UHLÍKOVÁ, K., *NKK*, s. 62.

⁵³⁰ Nařízení Národního výboru československého č. 13/1918, Sb. o ochraně uměleckých a historických památek ze dne 29. 10. 1918. Sbírký zákonů a nařízení státu československého, částka II., Zákon č. 13, 29. 10. 1918, s. 2.

⁵³¹ AM Plzeň, L. L., kart. 383, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 2. 11. 1918.

a tím i větší šance na prostředky k opravě objektů kulturního významu. Lábek takové akce hodnotil nanejvýš kladně, nicméně vždy upozorňoval na „menší“ nedostatky: „*To co by mělo býti v každém městě a místě běžným zvykem, jest dosud ojedinělou zvláštností. Z 90 % se ostatně památky před cizinci skrývají pod nánosem špíny a přímo okázalou indolencí majitelů i věrných institucí.*“⁵³² Byl to jeden z prvních, zato významných, „krůčků“ k oživení památek.

Zpočátku Wirtha dosti vytěžovala např. činnost v Národním shromáždění nebo také sestavování rozpočtu v jeho vymezené oblasti. V prvním roce svého úřadu dostal k dispozici částku jednoho a půl milionu korun, kterou měl za úkol (po náležitém schválení nadřazených instancí) přerozdělit potřebným projektům či institucím. Mezi neméně intenzivní činnosti, jimž se Wirth věnoval, patřila archivní a spisová rozlučka s Vídní nebo také „Vídeňská akce“,⁵³³ jak byla někdy nazývána. Intenzivní přípravy na ni probíhaly již od poloviny října roku 1918.⁵³⁴ Zajímavé je, že i při této činnosti Wirth myslel na přítele Lábka. Svědčí o tom zasláný seznam archivních pramenů z vídeňského archivu na začátku roku 1920, které se větším či menším dílem vztahovaly k plzeňskému prostředí. Pro zamýšlený plzeňský svazek „Plzeň a město“ Wirth podklady ve Vídni nenašel, zato obohatil badatele z Plzně informacemi o pramenných zdrojích pro budoucí bádání.⁵³⁵

Z muzejní oblasti Wirth v počátcích první republiky usiloval např. o zřízení župních konzervátorů (krajských pracovníků), kteří by v jednotlivých částech republiky ochraňovali památky, dříve než by došlo k jejich zničení, dohlíželi na přestavby nebo záchranné práce památek, poskytovali by rady památkářům, muzejníkům nebo laikům. Jejich funkce byla myšlena jako preventivní péče nebo následná první pomoc památkám, sbírkám apod. Měli zasahovat tam, kde jich bylo potřeba. Projekt tím zároveň reagoval na tehdejší nedostatečnou pružnost tehdejších konzervátorů, kteří zasahovali až po vyzvání či nejedné upomínce. Akci ale limitovala finanční otázka a zřejmě i praktické provedení.⁵³⁶

---

⁵³² UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1919–1920, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 3. 5. 1920.

⁵³³ Jednalo se o rozdělení spisů podle předem sjednané dohody a to po roce 1918 a 1992. Viz např. RAMEŠ, Václav, *Slovník pro historiky a návštěvníky archivů*, Praha 2005, s. 239 (rozlučka archivní). Jiřina ŠTOURÁČOVÁ, *Úvod do archivnictví*. Masarykova Univerzita v Brně 1999, s. 74–75.

⁵³⁴ AM Plzeň, L. L., kart. 383, sl. 1920–1925, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 20. 11. 1918.

⁵³⁵ Tamtéž, 24. 2. 1920.

⁵³⁶ O této problematice pojednávají následující dopisy: AM Plzeň, L. L., kart. 383, sl. 1920–1925, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 24. 7. 1920. UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1919–1920, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 7. 7. 1920. UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1921–1922, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 31. 5. 1921.

Pravděpodobně až od roku 1922 Wirth řídil Kulturní odbor ministerstva školství a národní osvěty.⁵³⁷ Co je ale jistě neméně zajímavé, finančně si prý Wirth zpočátku příliš nepolepšil, jak uvádí historik umění a za doby první republiky též úředník ministerstva školství a národní osvěty Kamil Novotný: „*Budiž to jednou konečně prozrazeno: Obchodní a živnostenská komora, Wirthova dřívější zaměstnavatelka, vyplácela mu po celý rok rozdíl mezi platem musejního úředníka a odborového rady ministerstva školství a národní osvěty.*“⁵³⁸ „*Úřednická šed*“ Wirtha příliš nelákala, zato zodpovědnost k památkám cítil jako osobní povinnost, proto byl ochotný přestoupit na ministerstvo i za cenu nižších příjmů.⁵³⁹

Wirthovu práci na ministerstvu ale poněkud nelichotivě hodnotil politik, právník a profesor Jan Krčmář: „*Vážil jsem si ho neobyčejně pro jeho suverénní ovládnutí některých oborů uměleckých, tj. oněch, kterých náležely v ministerstvu do odd. V/I (musejnictví), jakož i výtvarnictví, pokud náleželo do odd. V/2. Pro divadlo a literaturu (rovněž odd. V/2) sotva mnoho znamenal, a pro hudbu sotva více než dobrý výkonný diletant, jsa v tomto oboru ostatně pod vlivem Ostrčilovým.*“⁵⁴⁰ Snad i ve věcech současného umění dopřával prof. [Antonínu] Matějčkovi a doktoru [Václavu] V[ilému] Štechovi více vlivu, než se slušelo. Do dalších dvou oddělení svého odboru (lidová výchova a kulturní styky s cizinou), jež se mně zdá, nezasahoval vůbec, přenechávaje přednostům Matulovi a Spíškovi plnou volnost.“⁵⁴¹ Jan Krčmář hodnotil Wirthův přínos ze své pozice ministra školství a národní osvěty, kterou zastával v meziválečném období hned dvakrát, a to v roce 1926 (19. 3. – 17. 10.) a následně pak v letech 1934–1936, takže s Wirthem blíže spolupracoval. Třeba na reorganizaci Uměleckoprůmyslové školy v Praze, která měla být sloučena s Akademií výtvarných umění a ustanovena jako samostatná fakulta Akademie. Nový statut a název však škola

---

⁵³⁷ Schéma budoucího ministerstva osvěty nastínili již v září 1918 odborníci kolem Wirtha. To se téměř beze změny stala jeho ústředním schématem. Ministerstvo bylo rozděleno do sedmi odborů, z nichž páté (osvětové) zahrnovalo vědu, umění a lidovou výchovu a dělilo se do následujících oddělení: Odd. 14a – Organizace vědecké práce mimoškolní, Odd. 14b – Archaeologie, musejnictví, ochranu památek, Odd. 15a – Literatura a novinářství, péče jazyková, censura, Odd. 15b – Divadlo, tanec, kinematograf, censura, Odd. 15c – Hudba, Odd. 15d – Výtvarné umění, užité umění, umělecké školství a Odd. 16 – Lidová výchova. JANÁK, Pavel, *Organisace ministerstva školství a národní osvěty Československé republiky, Umění 1918–1921*, č. 1, s. 247. I přesto, že Z. Wirth neměl k dispozici žádný vzor, vypracoval řádně organizační statuta odboru. NOVOTNÝ, K., *Zdeněk Wirth v ministerstvu*, s. 118.

⁵³⁸ NOVOTNÝ, K., *Zdeněk Wirth v ministerstvu*, s. 118.

⁵³⁹ Tamtéž.

⁵⁴⁰ Otakar Ostrčil (1879–1935) byl český hudební skladatel a dirigent.

⁵⁴¹ Krčmář znal Wirtha předně jako člena Klubu Za starou Prahu. ČECHUROVÁ, Jana – KOTALÍK, Jan, *Jan Krčmář. Paměti. Díl II. (Skoro státníkem). Díl III. Pelhřimov 2007*, s. 150–151. Antonín Matula, ministerský rada MŠNO (tamtéž, s. 422) a Ferdinand Spíšek, ministerský rada MŠNO (tamtéž, s. 437).

získala až roku 1946 (Vysoká škola uměleckoprůmyslová), přesto v té době nezanedbatelnou měrou alespoň posílila svou pozici a samostatnost.⁵⁴²

Do jaké míry jsou Křčmářovy výroky pravdivé můžeme zřejmě jen spekulovat, neboť se zdá, že Wirth ve svém úřadě s prací neotálel, neboť jej čekalo nezvykle náročné období života. V první republice se potýkal s inventarizováním památek, budováním účinné sítě konzervátorů památek všeho druhu, snažil se zamezit vývozu předmětů národního dědictví do zahraničí, chránil památkové budovy a prostory proti záboru k veřejným účelům, podílel se na úpravě správy uměleckého inventáře ve státních objektech, zajišťoval spoluúčast památkové péče při provádění pozemkové reformy a organizoval řízení veškeré památkové služby v novém státě.⁵⁴³ Wirth na svá bedra obdržel i další, neméně náročný úkol, zcela nově zorganizovat vědecky řízenou ochranu přírody a přírodních památek a zřídit síť přírodních rezervací, jak uvádí historik umění Rudolf Maximovič: „*Snahou Wirthovou bylo, aby do zákonů a nařízení, které měly zejména za předmět exploitaci přírody, byla pojata ochranná ustanovení a předpisy o úředním řízení*“,⁵⁴⁴

Pro efektivní výkon Wirthovy svěřené správy prosadil přechod ústředí památkové služby přímo pod jeho ministerstvo,⁵⁴⁵ kde bylo nutné zřídit potřebné odborné ústavy, k čemuž došlo právě začátkem fungování první republiky. Mezi takové ústavy patřily třeba Státní archeologický ústav, Státní historický a vydavatelský ústav a Státní fotoměřičský ústav,⁵⁴⁶ v jehož čele stanul Wirth od roku 1936.⁵⁴⁷

---

⁵⁴² J. ČECHUROVÁ – Jan KOTALÍK, *Jan Krčmář*, s. 163–164 a 207–208.

⁵⁴³ DVORÁKOVÁ, V., *Zdeněk Wirth*, in CHADRABA, Rudolf, Kapitoly z českého dějepisu umění. II. Dvacáté století, Praha 1986, s. 131–132.

⁵⁴⁴ MAXIMOVIČ, Rudolf, *Zdeněk Wirth a ochrana přírody*, ZPP II, 1938, č. 8, s. 125–126.

⁵⁴⁵ V bývalých historických zemích našeho státu byl památkový úřad pouze v Čechách, rozdělený na českou a německou sekci. Morava a Slezsko byly z památkového hlediska spravovány z Vídně a Slovensko mělo památkovou organizaci podstatně jinou. Wirth proto založil Státní památkový úřad pro Moravu a Slezsko v Brně, sloučil českou a německou sekci ve Státní památkový úřad pro Čechy v Praze a Státní referát na ochranu památek na Slovensku v Bratislavě. NOVOTNÝ, K., *Zdeněk Wirth v ministerstvu*, s. 118.

⁵⁴⁶ Státní ústav fotoměřičský 1919–1953 (1955) se sídlem v budově Strahovského kláštera byl založen původně pod názvem Státní ústav pro fotografování, měření a odlévání, ale záhy byl přejmenován právě na Státní ústav fotoměřičský, který měl za úkol pořizovat fotografie, odlitky či nákresy k památkám po celém území Československé republiky. Z finančních i nedostatečných personálních důvodů se však jeho činnost rozbíhala jen velmi pomalu. Odborná činnost ústavu se dělila do pěti oddělení – I. provádělo soupis historický, umělecký a přírodních památek, pořizovalo k nim materiály z literatury, archivních pramenů a řídilo soupis bohemik. II. oddělení zajišťovalo fotodokumentaci, III. provádělo zaměřovací práce na památkách a zhotovovalo plány, IV. oddělení tvořila knihovna a poslední sloužilo potřebám archivu. Za nacistické okupace dostal ústav specifické zaměření spočívající v přesném evidování památkových předmětů, aby bylo do budoucna zabráněno vývozu, zneužití či odvozu památek do říše. Po válce pak ústav do jisté míry pokračoval ve své činnosti, ale více se zaměřil na záchranu poničených či odcizených památek a zároveň na nové úkoly související tehdy se znárodněním kulturních památek. Své původní projekty zaměřené na soupisné akce ústav nikdy nedokončil a se začátkem padesátých let

Pro potřebu organizace památkové péče nového státu to však ještě nestačilo, neboť bylo nutné vydat ucelený a kompletní památkový zákon, který by pojal veškerou problematiku. Se vznikem Československé republiky zintenzívněly apelace na vydání památkového zákona, avšak nově vzniklá republika neměla žádnou podobnou starší normu, na kterou by mohla navázat. Ačkoliv tedy potřeba památkového zákona trápila mnoho odborníků, soustavné práce na jeho vyhotovení začala až v roce 1928, třebaže tehdejší ministerstvo školství vypracovalo již o šest let dříve osnovu všeobecného památkového zákona. Prvním návrhatelem zákona byl tehdejší přednosta 1. oddělení V. odboru Ministerstva školství a národní osvěty Jan Dvořák. Ten roku 1928 prostudoval zahraniční zákonodárství a na základě těchto poznatků sestavil předběžný návrh památkového zákona, který již v roce 1930 přepracovával Zdeněk Wirth, aby jej o rok později zaslal k připomínkování nejružnějším institucím, spolkům i jednotlivcům (jako Ladislavu Lábkovi). Wirth sice obdržel mnoho odpovědí i námitek, které se nejčastěji týkaly nepřesné terminologie, avšak většina z dotazovaných nebrala ohled na včasné zaslání odpovědí, stejně jako tomu bylo v roce 1934, kdy byl pozměněný památkový zákon poslán k ministerskému připomínkovému řízení, které zákon pozdrželo o další dva roky. Wirth tedy památkový zákon opět přepracoval, ale ani jeho obměna neprošla v roce 1937 schválení a kolotoč dotazování i připomínkování se rozjel znovu. To už však zasáhla změna politické situace ve druhé polovině třicátých let, která oddálila finální vyhotovení památkového zákona.⁵⁴⁸ Wirth věnoval přípravě návrhů mnoho pozornosti, ale doba ještě dostatečně neuzrála, a tak bylo nutné počkat na vydání památkového zákona ještě více než 40 let.⁵⁴⁹

K Wirthovým funkcím přibyla roku 1925 také přednášková činnost na Vysoké škole chemicko-technologické v Praze. Wirtha přednášení studentům těšilo, takže se mu podařilo vyčlenit pro ně ze svého času hned čtyři hodiny týdně. Dle svého programu vyučoval dvě hodiny týdně gotiku v prvním ročníku a zbylé dvě hodiny přednášel

---

ukončil svou činnost začleněním do Státní památkové správy spolu s odborem ministerstva školství, věd a umění a Státním památkovým ústavem. VRBATA, Jaroslav a kol, *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Díl 2, sv. 1, Praha 1988, s. 214–215.

⁵⁴⁷ „Jako jeden z prvních Wirth vycítil, že částečně zapadá do oblasti umělecké tvorby i obor fotografie, a to nejen jako médium k památkové, vlastivědné a sociální dokumentaci a analýze, ale přímo jako prostředek estetické kultivace.“ Zajímal se rovněž o výtvarnou stránku fotografií. O zřízení dnešního Fotoměřického ústavu se zasloužil spolu s Josefem Sudkem. DVOŘÁKOVÁ, V., Zdeněk Wirth, s. 131–132.

⁵⁴⁸ ŠTONCER, P., Příspěvky k dějinám památkové péče v Československé republice v letech 1918–1938. Část 4. – Snahy o vydání památkového zákona, *ZPP* 65, 2005, č. 3, s. 246–250.

⁵⁴⁹ František Roubík poznamenal, že dlouhé čekání zapříčinila neochota mnoha stran. ROUBÍK, F., *K osmdesátinám akademika Zdeňka*, s. 130.

čtvrtému ročníku o umění ve 20. století. Kromě výuky na vysoké škole přednášel také v nejrůznějších spolcích, v nichž byl členem nebo z pozice svého úřadu.⁵⁵⁰

Vášnivý hudebník Zdeněk Wirth však v poválečné době spolupracoval též se Smetanovým muzeem v Praze. Tam byl dokonce ve třicátých letech vybrán za člena muzejního kuratoria.⁵⁵¹ Největší Wirthův přínos v souvislosti s Muzeem Bedřicha Smetany spatřujeme při jeho založení, na čemž se intenzivně podílel ku příkladu se Zdeňkem Nejedlým. Muzeum bylo založeno v roce 1926 a po deseti letech usilovné práce, dne 12. května 1936, slavnostně otevřelo své brány návštěvníkům v budově Staroměstské vodárny nedaleko Karlova mostu. Wirthova největší zásluha zde spočívala např. v získání pozůstalosti po Bedřichu Smetanovi, instalaci smetanovských výstav a pomoci architektu Štokarbernkopfovi při vypracovávání plánu pro adaptaci muzejní budovy.⁵⁵²

Wirth ale úplně neopustil ani své dřívější působiště a v poválečné době chodíval do Uměleckoprůmyslového muzea v Praze, kde svou činnost bral spíše jako „dovolenou“, neboť zde pobýval obvykle od čtyř do sedmi hodin večer.⁵⁵³ Muzeum poskytovalo Wirthovi jistý odpočinek od jím neoblíbené byrokracie, jednání, anket, schůzí, nezáživných setkání s úředníky, diktování nekonečných úředních dopisů, kvůli kterým někdy ztrácel chuť i do psaní osobní korespondence.⁵⁵⁴ Útěk od reality spatřoval také ve svém působení v Klubu Za starou Prahu nebo třeba ve svém celoživotním „koníčku“, hudbě, pro kterou si našel volné chvíle také v období první republiky. Prvé mírové jaro věnoval s Orchesterálním sdružením, kde byl toho času vůbec jedním z nejstarších členů, nacvičování Berliozova Requia. Skladba měla premiérové představení v roce 1837 a měla být jakýmsi pomníkem pro padlé vojáky během červencového povstání v Paříži roku 1830, po němž se začala psát nová historie konstituční monarchie ve Francii. Nyní, o více než osm desítek let později, byla skladba symbolicky hrána také v nově vzniklé Československé republice jako pomyslný pomník vojákům z první světové války.⁵⁵⁵

V meziválečném období Wirth působil také ve správním výboru (kuratoriu) Národního technického muzea v Praze, dále se angažoval v Židovském muzeu v Praze, Muzeu hlavního města Prahy, Národní galerii, Uměleckoprůmyslovém muzeu v Praze,

---

⁵⁵⁰ AM Plzeň, L. L., kart. 383, sl. 1920–1925, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 19. 6. 1925.

⁵⁵¹ AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 22. 12. 1936.

⁵⁵² JAVŮRKOVÁ, J., *Akademik Zdeněk Wirth*, s. 19 a 20.

⁵⁵³ AM Plzeň, L. L., kart. 383, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 11. 12. 1918.

⁵⁵⁴ Tamtéž, 30. 4. 1919.

⁵⁵⁵ Tamtéž.

přípravnému výboru Muzea Pražského hradu i v Národním muzeu. V těchto institucích pomáhal v oblasti reorganizace a zejména při instalaci výstav a mnoho dalšího.⁵⁵⁶

Wirthův svět se tedy netočil pouze kolem subvencí, státního rozpočtu, politiky nebo rozhlasových přednášek, kterým se v meziválečném období věnoval,⁵⁵⁷ ale také kolem jemu oddechové vědecké publikační činnosti, které se ve volných chvílích věnoval. Bohatým zdrojem podkladů mu pak byl i přítel Lábek, s nímž si za dobu první republiky vyměnili nespočet materiálů, zejména pak knih, studií nebo článků, ať už z vlastní tvorby či z tvorby jejich kolegů. A zbyl-li Wirthovi čas, vracel se ve volnějších chvílích, zejména o Vánocích nebo v létě, ke svým nedokončeným plánům a k uspořádání věcí úředních i neúředních.⁵⁵⁸

Co však poněkud přerušilo Wirthovu činnost, byla operace tříselné kýly na podzim roku 1937, o které informoval jen rodinný okruh a Ladislava Lábka. Wirth se tím chtěl vyhnout nepříjemným návštěvám i soustavnému obtěžování, proto všude rozhlásil, že se chystá k odjezdu na výstavu do Paříže. Nejednalo se o nijak náročnou či snad nebezpečnou operaci, ale pod hrozbou doživotního nošení kýlního pásu k ní byl Wirth chtě nechtě přinucen. Úspěšnou operaci provedl „virtuos“ doktor Kreissinger,⁵⁵⁹ který tak Wirthovi „připravil dobré stáří“.⁵⁶⁰ Patrně již koncem listopadu byl Wirth v rodinném kruhu na ambulantním léčení.⁵⁶¹ A v novém roce Wirth opět nastoupil v plné síle do svého úřadu.

Co se publikační činnosti Wirtha v tomto období týče, zmiňme např. „Antonín Wiehl a česká renesance“ (1921), „Hlavní město Praha jako stavební dílo“ (1921), „Pražské hřbitovy. I. Olšany“ (1923), „Československé umění“ (1926), „Praha v pěti století“ (1932, další vydání 1934, 1938), „Československé hrady a zámky“ (1937 a 1939) aj.

Hodnotíme-li Wirthovu aktivitu v meziválečném období, hovoříme zejména o „předním organizátorovi české památkové péče u nás“.⁵⁶² Přispíval k dokončení a restauraci staveb – např. zasedáním v porotách, stavebních výborech a komisích pro

---

⁵⁵⁶ JAVŮRKOVÁ, J., *Akademik Zdeněk Wirth*, s. 21.

⁵⁵⁷ Např. pět přednášek „Procházky Prahou ode dneška do pravěku“ pro Český rozhlas (knižně vyšlo v roce 1939). MALINA, J. *Zdeněk Wirth*, s. 15.

⁵⁵⁸ AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 30. 12. 1934.

⁵⁵⁹ AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 17. 10. 1937 a též viz AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dop. R. Wirthové rodině Lábků, 31. 10. 1937.

⁵⁶⁰ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1936–1943, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 19. 10. 1937.

⁵⁶¹ Tamtéž, 26. 11. 1937.

⁵⁶² Více na Autor neuveden, *Zdeněk Wirth*, Ústav dějin umění AV ČR, datum zveřejnění neuvedeno [cit 2008-6-25]. URL: <<http://www.udu.cas.cz/archiv/wirth/wirth.html>>.

obnovu objektů,⁵⁶³ přičemž zde byl brán jako přední odborník, nikoliv pouze jako další z mnoha konzultantů, podílel se na přípravách domácích i zahraničních výstav,⁵⁶⁴ publikoval odborné články a mnoho dalšího.⁵⁶⁵

Wirth kolem sebe dovedl vždy soustředit schopné pracovníky, nadšence či odborníky na slovo vzaté, kteří ochotně vypomáhali všude tam, kde jich bylo zapotřebí nejvíce. Přestože měl Wirth doma mladou milující rodinu, neváhal ani na okamžik zhostit se tak velikého a náročného závazku. Z lásky k nim i ke své práci vstoupil do nového zaměstnání s nejlepšími předpoklady. Úřadu, muzeu, kulturním spolkům a mnoha dalším aktivitám věnoval veškerý svůj čas. Wirth ale oproti Lábkovi, který obětoval své práci vše, znal o něco lépe své možnosti, proto každoročně navštěvoval lázeňské prostředí, kde mohl uklidnit ducha i tělo od hektického života,⁵⁶⁶ a kde se čas od času potkával s Antonínem Matějčkem nebo Josefem Cibulkou.⁵⁶⁷

6.4 Vybrané projekty Lábka a Wirtha v meziválečném období

Lábek nebyl Wirthovi jen přítelem, pozorovatelem, kolegou, nýbrž i osobním rádcem, jehož upozornění, výtky či doporučení Wirth nikdy nebral na lehkou váhu. Společně usilovali o kulturní povznesení v nejrůznějších oblastech dění, snažili se zabránit vývozu a krádežím památek, čehož byli v meziválečném období nejednou svědky. A protože iniciativě meze nekladli, vítali vzájemné návrhy či podněty. Jako například Lábkův popud, aby se do školních osnov zařadil povinný předmět kulturní historie.⁵⁶⁸ K takovému záměru k lítosti Lábka nedošlo a pravděpodobně ani nedojde, důležité je ovšem samotné úsilí, přestože se výsledek práce nemusí pokaždé dostavit.

Oboustranná spolupráce Lábka i Wirtha je patrná již od počátků československého státu. Wirth ze svého postu na ministerstvu poskytoval nejrůznějším institucím, spolkům či jednotlivcům poradenství, významnou měrou se podílel na přerozdělování subvencí, intervenoval za významné projekty či osobnosti a mnoho

---

⁵⁶³ ROBOVÁ, D., *Zdeněk Wirth*, s. 74. Jednalo se o stavební výbory Pražského hradu, Černínského paláce, Klementina, chrámu svatovítského, Karolina, Staroměstské radnice, Betlémské kaple a Univerzity. Wirthův hlas zde nebyl jen poradním, hlasem znalce i odborníka. JAVŮRKOVÁ, J., *Akademik Zdeněk Wirth*, s. 24.

⁵⁶⁴ Výstava soudobé kultury v Brně 1928, výstava v Paříži 1925 a 1937, ve Stockholmu 1931 atd. JAVŮRKOVÁ, J., *Akademik Zdeněk Wirth*, s. 25.

⁵⁶⁵ Zmíňme např. Wirthovu účast ve stavebních výborech Pražského hradu, Černínského paláce, Klementina, svatovítského chrámu, Karolina, Staroměstské radnice, Betlémské kaple aj. Tamtéž, s. 25.

⁵⁶⁶ AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1926–1932, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 13. 9. 1931.

⁵⁶⁷ AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 24. 8. 1938.

⁵⁶⁸ UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1919–1920, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 1. 10. 1920.

dalšího. Řídil se dle svého kréda, které znělo asi následovně: „*Úřad je k tomu, aby pomohl, kde může, a věci spravedlivé nepotřebují přímluvy. Já z toho nic pro sebe nikdy nedočkám, ale ani po tom netoužím.*“⁵⁶⁹ Byla to současně i Wirthova odpověď na Lábkovy prosby o pomoc s některými jeho projekty, které přiblížíme níže. Z Lábkových dopisů vyplívá, že Wirthovy pomoci se snažil využít co možná nejméně a totéž platilo i pro Zdeňka Wirtha, který nejednou potřeboval Lábkovu pomoc např. při zařizování nejrůznějších služebních záležitostí v plzeňském regionu, dohledávání literatury, uměleckého materiálu nebo třeba pomoc při řešení sporných otázek z oblasti západočeské kultury. Lábek i Wirth toužili vykonat co nejvíce pro památkovou i muzejní sféru a bylo-li jen trochu v jejich silách, kde jakou akci podpořit či „urychlit“, neváhali tak učinit.

Ve dvacátých až třicátých letech Lábek s Wirthem společně usilovali o rekonstrukci mnoha památek, z nichž největší jmenujme alespoň kostelík U Ježíška, Šternberskou kapli u sv. Bartoloměje, hrad Radyni, Rotundu sv. Petra ve Starém Plzenci nebo Mariánskou Týnici nedaleko Kralovic. Peníze směřovali na projekty ze subvencí, nejčastěji prostřednictvím Kroužku přátel starožitností nebo Společnosti pro ochranu památek v Plzni aj.⁵⁷⁰

Lábek vždy Wirthovi vděčil za jeho velikou pomoc s propagací památek, schvalováním projektů či se získáváním finančních dotací na obnovu památek. Na druhou stranu pociťoval obavy, aby snad Wirtha kvůli jeho pomoci nepotkaly nesnáze nebo dokonce neztratil jeho přízeň: „*Prosím vás tedy, nehleďte na mne a na naše přátelství, nechci ani za celý svět aby ono svaté a vzácné přátelství mělo být prostředkem k něčemu nesprávnému a nespravedlivému. Kdybyste napsal = jsem vyčerpán a nemohu dát nic, přijmu takovou zprávu stejně rád jako každou jinou.*“⁵⁷¹ „*Jen mám obavy, abyste se neutahoval jinde, máte těch žebráků jistě dost, ale zde aspoň můžete být ujištěni, že nepřijde krejcar na zmar a na nesprávnou věc.*“⁵⁷² „*Jste jako náš tatíček, který ví kde třeba zacpat díru, a buďte ubezpečen, že tu každý groš přijde k platnosti.*“⁵⁷³ Lábek si byl oproti tomu vědom, s jak omezenými finančními prostředky ministerstvo školství disponovalo, obzvláště pak Wirth, proto prosil za „přímluvu“ nebo

⁵⁶⁹ AM Plzeň, L. L., kart. 383, sl. 1920–1925, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 25. 9. 1921.

⁵⁷⁰ Podrobnější zprávy o všech rekonstrukcích jednotlivých památek lze dohledat v archivu stavebního odboru města Plzně (uložení dle čp. jednotlivých objektů). Úpravy od padesátých let minulého století je navíc možné vyžádat ve stručném znění i na NPÚ v Plzni (dohledání památek dle konkrétních objektů v jednotlivých městských obvodech).

⁵⁷¹ UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1919–1920, dop. L. Lábkovi Z. Wirthovi, 5. 8. 1920.

⁵⁷² UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1921–1922, dop. L. Lábkovi Z. Wirthovi, 9. 4. 1921.

⁵⁷³ UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1921–1922, dop. L. Lábkovi Z. Wirthovi, 13. 1. 1922.

finanční podporu jen v případě nutnosti, pokud se mu samotnému nedařilo získat peníze z jiných zdrojů třeba dotací od města, pomocí od různých institucí či veřejnou sbírkou.⁵⁷⁴

Státní památková péče v Československu se na druhou stranu potýkala od svého vzniku s mnoha těžkostmi, z nichž nejcitelnější byly např. personální či finanční. Oporu našlo mnoho odborníků, Zdeňka Wirtha nevyjímaje, u dobrovolných organizací či spolků jako Klubu československých turistů, Společnosti přátel starožitností českých, Klubu Za starou Prahu nebo Společnosti pro národopis a ochranu památek a Kroužku přátel starožitností v Plzni,⁵⁷⁵ s nimiž jsme se setkali v předešlých kapitolách.

Po vzniku republiky se Lábek spolu s Wirthem mohl účastnit předně budování nové struktury památkové péče, neboť Wirth v té době hledal oporu v mnoha odbornících i dobrovolnících, mezi které Ladislav Lábek beze sporu náležel. Problémy počátků Československého státu spočívaly pro památkáře právě v ochraně památek před zcizením, ale také zničením, neboť někteří lidé dávali své nadšení ze vzniku republiky najevo dosti nevybíravým způsobem, kdy dávali najevo, jak o starém mocnářství smýšlejí. Docházelo přitom k ničení významných památek v podobě císařské symboliky na sochách, omítkách, morových sloupech nebo třeba pomníků atd.⁵⁷⁶ Vztyčování nebo naopak strhávání pomníků (či symbolů) nejsou jen naší, nýbrž i světovou specialitou. Ve druhém případě společnost mnohdy pod vlivem událostí nerozlišuje mezi uměleckou a obecnou představou konkrétních památek či pomníků. Od minulosti do současnosti se nejednou prokázalo, že právě pomník bývá často místem nejrůznějších demonstrací nebo manifestací. Symbolika pomníků vždy provázela společnost, byla jí oporou či zkázou a dávala jí pocit určité satisfakce, ať už to pro památku znamenalo zánik či její symbolické povýšení.⁵⁷⁷

Se vznikem Československé republiky a novým uspořádáním hranic státu se proto naplno rozhořela snaha o záchranu a zachování památek, kterým zcizení hrozilo. V hektické době byly národním výborem na dočasnou dobu přizvány na pomoc i nejrůznější regionální osobnosti, kdy pro oblast západních Čech byli povoláni Ladislav Lábek, Fridolín Macháček a historik umění Jindřich Čadík. Jejich úkol spočíval předně v ochraně movitých památek před vývozem do ciziny. Je nutné si uvědomit jejich

---

⁵⁷⁴ AM Plzeň, L. L., kart. 383, sl. 1919, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 30. 4. 1919.

⁵⁷⁵ ŠTONCER, P., *Příspěvek III, Konzervátoři a další instituce a spolky*, ZPP 65, 2005, č. 1, s. 62.

⁵⁷⁶ ŠTONCER, P., *Příspěvek I.*, s. 430 a též viz AM Plzeň, L. L., kart. 383, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 14. 11. 1918.

⁵⁷⁷ HOJDA, Zdeněk – POKORNÝ, Jiří, *Pomníky a zapomněny*, Praha – Litomyšl 1997, 2. vydání, s. 9–19.

zásluhy, poněvadž se stali nepostradatelným článkem v meziobdobí od vzniku republiky do utvoření nové organizace ochrany památek. Výše jmenovaní měli dohlížet nad památkami a zabezpečit inventáře před zcizením, přičemž oporou jim byly vojenské a ústřední orgány, které měly být nápomocné ve vstupu do potřebných objektů apod.⁵⁷⁸ Lábek se tak stal přímým Wirthovým spolupracovníkem.⁵⁷⁹

Organizace muzejnictví byla se vznikem republiky oproti ochraně památek ve svých počátcích. Oporou ministerstvu byla rovněž regionální muzea a jejich nadšení pracovníci,⁵⁸⁰ mezi kterými měl své místo též Ladislav Lábek. V rámci reorganizace muzejní sféry byl Lábek v roce 1919 vybrán do muzejního kuratoria uměleckoprůmyslového a historického muzea v Plzni (s platností od ledna roku 1920).⁵⁸¹ Při výběru členů měl veliký vliv právě Zdeněk Wirth, který ho podle Jany Domanické (dříve Synkové) využil k tomu, aby mohl Lábek v Plzni zasahovat do odborných muzejních záležitostí a vyvážit svůj vliv oproti řediteli Škorpilovi a jeho stoupenců, s nimiž se často dostával do konfliktů.⁵⁸² Kuratorium mělo následně za úkol pořádat pravidelná setkání, podávat zprávy o činnosti a co bylo neméně důležité – Lábek dostal od Wirtha za úkol vytvářet si takřkajíc styky, které mu do budoucna měly pomoci při jeho projektech.⁵⁸³ V prvorepublikové době se Lábek navíc za Wirthova přispění stal členem „Komise pro ochranu památek v západních Čechách“, jejímž jednatelem byl muzeolog Fridolín Macháček.⁵⁸⁴

Lábka nesmírně těšila důvěra, s níž Wirth k němu přistupoval. Oproti tomu ze své skromnosti cítil obavy, aby přeci jen Wirth nepřecenil jeho možnosti, proto mu v roce 1920 napsal: „*Pamatujte, že jsem stále jen laik, více citově nežli vědecky založený a moje práce může nanejvýš poněkud skypřiti onen úhor zájmu o historii umění jaké je dnes, aby nám v budoucnosti vyrostlo po Čechách takových dosud jedinečných, jako hub po dešti.*“⁵⁸⁵

---

⁵⁷⁸ ŠTONCER, P., *Příspěvek I*, s. 428–429.

⁵⁷⁹ AM Plzeň, L. L., kart. 383, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 11. 12. 1918. Nebo viz AM Plzeň, L. L., kart. 383, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 12. 12. 1918.

⁵⁸⁰ JANÁK, P., *Organisace ministerstva školství*, s. 252.

⁵⁸¹ AM Plzeň, L. L., kart. 383, sl. 1920–1925, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 24. 1. 1920.

⁵⁸² SYNKOVÁ, J., *Poslední Plzeňák*, s. 51–52.

⁵⁸³ AM Plzeň, L. L., kart. 383, sl. 1920–1925, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 24. 1. 1920.

⁵⁸⁴ BĚLOHLÁVEK, M., *Průvodce po fondech a sbírkách*, s. 69–70.

⁵⁸⁵ UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1919–1920, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 30. 7. 1920.

6.4.1.1 Náprstkovo muzeum

Wirth vždy věřil v Lábkovy schopnosti, ctil jeho názory a vážil si práce, kterou v národopisném muzeu vykonal, proto naskytla-li se možnost spolupráce a bylo-li to v Lábkových silách, směřoval Wirth svůj zájem právě k němu. Jako třeba na podzim roku 1932, když Náprstkovo muzeum v Praze uvažovalo o zřízení inventáře svých sbírek, které potřebovaly řádné označení a lepší způsob evidence. V roce 1932 se totiž Náprstkovo muzeum stalo složkou Národního muzea. Z důvodu slučování sbírek bylo proto zapotřebí provést revizi sbírek a sloučit katalogizaci obou institucí. Správou muzea bylo tehdy pověřeno na dvacet osob, mezi kterými zasedali třeba Gustav Fridrich, Zdeněk Nejedlý nebo Zdeněk Wirth.⁵⁸⁶

A právě Wirtha napadla myšlenka, že by se tohoto úkolu mohl zhostit Lábek, protože měl již tou dobou bohaté zkušenosti s inventarizováním z národopisného muzea a jeho náhledy byly známé z muzeologické příručky. Tehdejší předseda muzejního kuratoria prof. Jan Krčmář⁵⁸⁷ souhlasil s vytvořením inventáře i pověřením Ladislava Lábka k jeho sestavení, a to i přesto, že v oblasti orientu neměl potřebné odborné vzdělání. Wirth poznamenal Lábkovi, který měl z tak významného úkolu jisté obavy, že nemusí mít nejmenší obavy, neboť je zapotřebí především jeho pílě, zkušenosti s inventarizováním a chuť do práce, která Lábkovi nikdy nechyběla. Konec konců, Lábek měl v Náprstkově muzeu k dispozici bohatou příruční knihovnu, kde bylo možné vyhledat veškeré potřebné informace. Práce na inventáři měla probíhat od pondělí do pátku a otázka honoráře zůstala prozatím otevřená. S předstihem se předpokládalo, že vyplácení bude týdenní nebo měsíční, paušální či za odvedenou práci.⁵⁸⁸ Z akce však nakonec sešlo, zřejmě i z důvodů Lábkova zaneprázdnění, neboť v říjnu téhož roku byla jeho sestře udělena vysněná koncese pro nakladatelskou činnost a Lábka naplno zaměstnávala i přestavba v Chotěšovském domě. O tom, že ve

6.4.1.2 Ocenění kolegům

Lábkek s Wirthem neusilovali pouze o subvence, odborné posudky a schválení projektů, jak by se mohlo zdát, ale také o vyzdvižení významu dosud žijících osobností,

---

⁵⁸⁶ VRCHOTKA, Jaroslav, *Národní muzeum v Praze, pokladnice české vědy a kultury 1918–1988*, Praha 1988, s. 11–12.

⁵⁸⁷ Krčmář byl do muzejního kuratoria Náprstkova muzea zvolen jako odborník na právní záležitosti ohledně převedení sbírek do rukou státu. Záležitost inventáře ve svých pamětech nijak nezohlednil, ale zřejmě se o jeho pořízení uvažovalo, alespoň soudě podle poznámek o chaotickém stavu: „*nepořádky ve sbírkách*“. ČECHUROVÁ, J. – KOTALÍK, J., *Jan Krčmář*, s. 299–300.

⁵⁸⁸ AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1926–1932, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 22. 9. 1932 a tamtéž, 25. 9. 1932.

kteřé si to za své životní zásluhy náležitě zasloužily. Mezi takové patřily např. botanik František Moloch, který oslavil dne 24. dubna 1938 sedmdesát pět let života, nebo také mykolog František Tyttl, jenž 28. prosince 1936 dosáhl věku osmdesáti let. Lábek při příležitosti jejich významných životních jubileí žádal Wirtha o posouzení, zda by si zasloužili pozornost ministerstva prostřednictvím čestného uznání apod. Wirth nemusel dlouho přemítat, aby obě osobnosti poctil ministerským dopisem a blahopřáním k jejich významným životním mezníkům.⁵⁸⁹ Jindy pak Wirth s Lábkem nezištně vypomohli výjimečným jedincům k zajištění lepších pracovních příležitostí či je zahrnuli do některých akcí, na nichž pracovali přímo oni nebo jejich kolegové. Ne snad z důvodu obsazování postů svými příznivci nebo příbuznými, ale pro jejich schopnosti nebo přínos.⁵⁹⁰

6.4.1.3 Mlýnská strouha v Plzni

Jedním z intenzivních bojů, který sváděl Lábek s Wirthem na počátku 20. století, byl ve znamení zachování proslulé Mlýnské strouhy v Plzni, o jejíž podobu usiloval Lábek s Wirthem již několik let z doby před první světovou válkou, jak bylo naznačeno v kapitole č. 4. Mlýnská strouha dotvářela kolorit města již téměř odnepaměti a dodávala mu tak na půvabu a romantickém rázu, ale na přelomu 19. a 20. století, měla obhájit svou existenci.⁵⁹¹ Převážně na konci 19. století vzrostla potřeba regulace plzeňských řek, s níž měla být Mlýnská strouha zcela zasypána.⁵⁹² To však mezi

---

⁵⁸⁹ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1936–1943, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 16. 12. 1937 a tamtéž, 27. 12. 1937. Dále viz AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 28. 12. 1937.

⁵⁹⁰ To byl také případ nadaný zpěváka, hudebníka a malíře Jaroslav Kordy z Plzně, který toužil nastoupit na učitelské místo, ale jako čerstvý absolvent učitelského ústavu v roce 1934, musel s ostatními čekat rok na přidělení místa. Lábek, jemuž Korda bez nároku na honorář, vypomáhal v národopisném muzeu, prosil Wirtha o případnou radu či pomoc s hledáním nějakého východiska. (UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1931–1935, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 15. 4. 1935 a tamtéž, 25. 4. 1935. Nebo viz AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 1. 4. 1935.). Wirthovi se nakonec podařilo, aby mladík nastoupil do Prapořiště u Nové Kdyně na uvolněné učitelské místo. (UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1931–1935, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 23. 5. 1935.). Avšak štěstěna Kordovi nebyla právě nakloněna. V následujícím roce ho potkaly blíže nespecifikované zdravotní komplikace, díky kterým nemohl v plné míře zastávat svůj učitelský post. Opět se tedy s rozpaky obrátil na Lábka, aby mu ještě jednou vypomohl s nalezením místa, tentokrát poblíž Liberce, kde by mohl mladík pracovat a zároveň se léčit u svých příbuzných. Vyjednávání začala nanovo a již 1. října roku 1936 nastoupil Korda na uvolněné místo po vysloužilém učitel v Horním Růžodole. (UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1936–1943, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 16. 7. 1936.).

⁵⁹¹ V té době Mlýnská strouha odbočovala z Radbuzy před budovou dnešního Západočeského muzea a ústila do Mže u Střelnice (nyní Středisko volného času a mládeže v Pallově ulici). Před budovou muzea za Královským jezem ji překonával Královský most a před Plzeňským dvorem (Continental) Červený (Pirnerovský) most. Další úsek strouhy pokračoval okolo Masných krámů až k Pražskému mostu, za kterým (proti proudu) leží ony plzeňské Benátky. JANDA, Jan – KRČMÁŘ, Luděk, *Pět plzeňských řek*, Domažlice 2009, s. 24–28.

⁵⁹² Projekt byl k zasypání strouhy předložen již v roce 1894. Regulace řeky Radbuzy probíhala v letech 1915–1916, 1919–1923. JANDA, J. – KRČMÁŘ, L., *Pět řek*, s. 35.

Plzeňany zvedlo vlnu sympatií i nevole. Po mnoha jednání dospělo město ke „kompromisu“ – úsek od bývalého Královského jezu byl zasypán až k Pražskému mostu a zbylá část byla zasypána jen na úroveň vodní hladiny.⁵⁹³ Vítězství tehdy slavili předně sociální demokraté na plzeňské radnici, kteří v předvolební vřavě roku 1925 upozorňovali, že právě díky nim se „*jezero plné páchnoucích bacilů*“ změnilo v nádherný květinový park,⁵⁹⁴ což bylo do určité míry oprávněné, neboť zasypání strouhy bylo předmětem jednání také kvůli hygienickému hledisku.⁵⁹⁵ Vraťme se ale na chvíli o něco málo zpět, na konec první světové války, kdy Lábek spolu s Václavem Kleinem a dalšími apelovali od počátku sporu na městský stavební úřad, památkový úřad, zemskou regulační komisi i ministerstvo školství, aby jim pomohlo významnou památku města Plzně, Mlýnskou strouhu, zachovat.⁵⁹⁶

Wirth byl Lábkově akci samozřejmě od začátku nakloněn. Spolu s Klubem Za starou Prahu, Společností přátel starožitností českých v Praze i pomocí svého úřadu vyjednával s plzeňskou radnicí.⁵⁹⁷ To samé se nedalo říci o architektu Josefu Škorpilovi, řediteli umělecko-průmyslového muzea, který prý zaslal městu propracovaný sáhodlouhý elaborát, v němž strouhu i její význam po zrušení mlýnů označil za bezcennou, navíc pro město zcela neestetickou.⁵⁹⁸ Lábek, Wirth ani další příznivci stoky neztráceli víru ve zdárný konec celé akce: „*O stoku bojujeme, snad ještě rok se nic na ní neudělá.*“⁵⁹⁹ Aby neponechali nic náhodě, nechali příznivci stoky vypracovat finanční odhad pro případ, že by stoka zůstala zachována. Regulace Radbuzy bez zasypání stoky měla vyjít na dva miliony korun, nicméně plzeňský stavební úřad měl dojít k částce 2 380 000 tisíc korun.⁶⁰⁰ Město kromě toho stálo před dalším zásadním problémem, dovozem zeminy na zasypání strouhy. Pro nedostatek materiálu i jeho dovážení z velké dálky docházelo totiž k navyšování nákladů.⁶⁰¹ Ačkoliv příznivci stoky bojovali statečně, rozhodnutí města nemohli zvrátit a tak jim nezbylo, než s lítostí přijmout onen slavný „kompromis“ o zřízení parku se soustavou rybníků. K tomu ale

---

⁵⁹³ A největší rozepře směřovali právě do této oblasti – určení výšky vodní hladiny. UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1919–1920, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 10. 2. 1919.

⁵⁹⁴ JANDA, J. – KRČMÁŘ, L. *Pět řek*, s. 28–30.

⁵⁹⁵ K zasypání Mlýnské strouhy vedlo také rozhodnutí na základě technické povahy, otázek finančních a zdravotních. KŘÍŽÍK, F. *Město Plzeň*, s. 334.

⁵⁹⁶ UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1919–1920, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 10. 2. 1919 a tamtéž, 12. 3. 1919 a tamtéž, 10. 5. 1919.

⁵⁹⁷ AM Plzeň, L. L., kart. 383, dop. Z. Wirthovi L. Lábkovi, 10. 11. 1918.

⁵⁹⁸ UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1919–1920, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 2. 11. 1919.

⁵⁹⁹ Tamtéž, 2. 12. 1919.

⁶⁰⁰ Tamtéž.

⁶⁰¹ UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1919–1920, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 8. 12. 1919.

Wirth v roce 1920 poznamenal: „*My ovšem budeme úporně státi na svém, že stoka musí býti zachována a odmítneme kompromis, nějaké rybníčky nebudeme dělati!*“⁶⁰² Mlýnská strouha v Plzni byla ovšem navzdory velikému úsilí v průběhu roku 1921 a předně roku 1922 postupně zasypána.⁶⁰³ S příchodem podzimu roku 1921 bylo zasypání strouhy téměř uzavřenou kapitolou. Město prý shánělo „*majitele kdejaké nečistoty na zasypání*“ a pracovalo na následném plánu obnovy krajiny v oblasti bývalé mlýnské strouhy.⁶⁰⁴ Mlýnská strouha nebo také „Plzeňské Benátky“, jak byly vždy nazývány, ale v současné době zažívají doslova znovuzrození, neboť po více než sto letech došlo ke zrealizování jejich konečné podoby,⁶⁰⁵ která tak dala centru městu příjemná a odpočinková zákoutí. Snad by Lábkovi bylo alespoň malou útěchou, že po tolika letech město konečně dotáhlo plán obnovy Mlýnské strouhy do finální podoby.⁶⁰⁶

Lábek spolu s příznivci Mlýnské stoky obhajovali její existenci, bránili jejímu zasypání a apelovali na umělecký vkus Plzeňanů s cílem vyburcovat veřejnost k boji za zachování tváře staré Plzně. Zároveň nechtěli, aby komerce udávala tón veškerým stavebním úpravám v Plzni. Kroužku se sice nepodařilo zabránit zasypání Plzeňských Benátek, ale patřil alespoň k těm, kteří pomohli změnit původní záměr města, který počítal s vystavěním tržnice na místě stoky. Avšak ani zrealizování tamější soustavy městských parků a rybníčků nebyl Lábek zřejmě nikdy plně akceptován.⁶⁰⁷

6.4.1.4 Německé gymnázium u sv. Anny

Další akcí, na níž se Lábek s Wirthem přičinil, ale bohužel opět bez výsledků, bylo snaha o zamezení stěhování prodejen a skladů Elektrických podniků města Plzně do prostorů německého gymnázia u kostela sv. Anny, k čemuž došlo ve třicátých letech, kde ještě předtím narušovalo budovu několik samostatných bytů, zřízených v objektu po světové válce.⁶⁰⁸ Lábek označil takové nakládání s památkovými objekty za „*hanebné*

⁶⁰² AM Plzeň, L. L., kart. 383, sl. 1920–1925, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 12. 5. 1920.

⁶⁰³ UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1921–1922, dop. L. Lábkovi Z. Wirthovi, 8. 3. 1921.

⁶⁰⁴ Tamtéž, 21. 9. 1921.

⁶⁰⁵ JANDA, J. – KRČMÁŘ, L., *Pět řek*, s. 30.

⁶⁰⁶ V nedávné době byl o Mlýnské strouze (její historii a významu) natočen podnětný a poutavý dokument s Annou Hostičkovou a Janem Anderlem. ANTON, Miroslav, *Plzeňská zastavení I. Mlýnská strouha*, Plzeňská televize, 2005 [cit 2010-6-9]. URL: <<http://www.plzenska-televize.cz/video/17/media/mlynska-strouha>>.

⁶⁰⁷ LÁBEK, L., *Ještě slovo k zachování mlýnské stoky v Plzni*, Plzeňsko 1, č. 1, 1919, s. 15.

⁶⁰⁸ Klášterní život ukončili reformy Josefa II. v roce 1782. O rok později připadl objekt městu. Zprvu sloužil ke vzdělávacím potřebám (Hlavní škola a gymnázium) a pro bytové prostory učitelům. Na místě, kde dříve žilo na dvacet šest jeptišek, muselo se následně vyjít na osm set lidí. Po dvaceti letech prošel celý objekt přestavbou, aby vyhovoval potřebám gymnázia a ústavu pro filozofická studia. S první světovou válkou propadl objekt vojenským účelům, díky kterým značně zchátral. Po válce zde byly

kšeftaření“ či „jidášské dílo“⁶⁰⁹ a dodal: „Bouří se mně krev, ale myslím, že zůstanu v Plzni sám, protože i ti, kteří oficiálně mají památky hájit, budou se snažiti o dobré oko! Jednou již zhanobili gymnázium i klášter nouzovými byty, tenkrát bez protestu zničili i refektář s freskami a teď to dorazí.“⁶¹⁰ Wirth k takovému nakládání s památkami poznamenal: „Vaše parte vystihuje situaci.“ Dobře věděl, jak podobné objekty časem sejdou bez zásahů sami, nehledě na umístění do jejích prostorů podobných záležitostí, proti kterým toho ani Wirth v některých případech mnoho nezmoohl: „Od 1918 jsem již zažil mnoho obtíží a mnoho překvapení, ale nejsem otrlý – jenom bezmocný.“⁶¹¹ Skutečností je, že celá budova vyžadovala značné stavební úpravy a s tím samozřejmě spojenou finanční náklady, které město ani spolky neměly. V roce 1936 složily městské elektrické podniky nájemné na dvacet pět let dopředu a zavázaly se k provedení rekonstrukce. Objekt bývalého kláštera, německého gymnázia a kostela sv. Anny sloužil od té doby jako sídlo některých firem, dále pak prodejen, skladů a vzorkoven Elektrického podniku města Plzně, sociálních bytů a z části i pro obecní knihovnu s čítárnou vědeckých knihoven.⁶¹²

Lábek sice ještě zkoušel intervenovat ve Společnosti přátel starožitností českých v Praze, aby vypomohla svým vlivem se změnou zamýšleného projektu a pomohla apelovat na obec ke splnění původních záměrů: „Obec je určila na „Husův dům“, ale teď tam strká prodejnu a sklad elektrických podniků.“⁶¹³ Vše ale bylo marné a opakovala se tím situace z dvacátých let, kdy byla celá budova přislíbena pro kulturní účely.⁶¹⁴ Také tehdy zvítězily v boji o budovu ve velké míře finanční možnosti města.⁶¹⁵ Začátkem dvacátých let minulého století usilovaly o propůjčení prostorů kostela sv. Anny dokonce také Československá církev a Československá církev evangelická. Jejich žádost však byla zamítnuta a církve dostaly k užívání jiný objekt na Pražském předměstí.⁶¹⁶

---

postaveny nouzové byty pro chudé (1924). HORÁKOVÁ, Ivana, *Kronika 60 let Studijní a vědecké knihovny Plzeňského kraje*, Plzeň 2009, s. 7–15.

⁶⁰⁹ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1936–1943, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 12. 10. 1936. Viz příloha 12.1-V.

⁶¹⁰ Tamtéž, 2. 3. 1936.

⁶¹¹ AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 4. 10. 1936.

⁶¹² KLEIN, V., *Přestavba budovy býv. německého gymnázia, dům čp. 179 v ul. Fodermayerově v Plzni*, *Architekt SIA* 36, 1937, č. 8, s. 126–127.

⁶¹³ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1936–1943, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 2. 3. 1936.

⁶¹⁴ V roce 1925 se v Plzni hovořilo o věnování objektu bývalého gymnázia u sv. Anny pro vědecké i čtenářské účely plzeňských knihoven a čítáren. LÁBEK, L., *Budova staroslavného gymnasia u sv. Anny v Plzni byla zničena adaptací*, *Plzeňsko XVIII*, 1936, č. 4, s. 65.

⁶¹⁵ Tamtéž.

⁶¹⁶ Autor neuveden. *Zamítnutí žádosti arciděkana Ant. Havelky*, *Nová doba XXVII*, č. 57, 27. 2. 1921, s. 3.

6.4.1.5 Časopis Plzeňsko

Opusťme na chvíli hmotné památky a věnujme pozornost také literárnímu úsilí Lábka a Wirtha. Jen několik měsíců po válce totiž Lábek začal s přípravou vydání nového, ještě slavnějšího, periodika než byla „Edice Kroužku přátel starožitností v Plzni“ (1912–1914) či „Věstník Kroužku přátel starožitností pro Plzeň a okolí“ (1913–1914), a sice „Plzeňska: listu pro národopis a ochranu památek“ (1919–1936). Lábek se zřejmě v tu dobu potýkal s markantním nedostatkem členů ve spolcích, jak naznačil ve svém dopise: „*Nás je tu půldruhého na práci a ti ještě mají tučet dalších funkcí.*“⁶¹⁷ Někteří navíc raději odcházeli do větších metropolí, kde hledali své uplatnění: „*Vše nám uteklo a utíká do Prahy a na Slovensko.*“⁶¹⁸

Lábek usiloval o vydání nového kulturního časopisu ještě na jaře roku 1919, aby tak poválečné dílo vyšlo co nejdříve. Tiskárně tedy nezbylo nic jiného, než tisknout „*dnem i nocí*“, aby mohlo být „Plzeňsko“ začátkem dubna téhož roku k dispozici všem zájemcům.⁶¹⁹ „Plzeňsko“ se těšilo značné oblibě, o čemž hovoří i počty odběratelů. Dva roky po vydání prvního čísla totiž stoupl počet stálých odběratů na více než pět set.⁶²⁰ Ve dvacátých letech pak bylo „Plzeňsko“ oživeno přílohami, a to „Kulturním věstníkem Plzeňska“ (1924–1925) a „Věstníkem plzeňských muzeí“ (1922–1928), které vycházely v jednotlivých číslech vždy jedenkrát či dvakrát do roka. Přestože přispěvatelů i čtenářů stále přibývalo, neuniklo „Plzeňsko“ finančním peripetiím. Lábek zřejmě již od samého počátku žádal na podporu periodika o státní subvenci.⁶²¹ A právě z finančních důvodů ukončilo „Plzeňsko“ svou nepříliš dlouhou historii v roce 1936. Náhradou mu byla prestiž i pověst jednoho z nejkvalitnějších periodik podobného zaměření vůbec, a proto se Lábek do budoucna pokoušel oživit jeho tradici, leč bez výsledků. Dalším oblíbeným listem, který Lábek založil, se po válce stala „Mladá stráž: noviny pro mládež západních Čech“ (1918/1919 – 1940/1941), na podporu vydávané „Stráž: lidového měsíčníku pro západní Čechy“ (1919 – 1920). „Mladá stráž“ byla určena těm nejmenším čtenářům, měla rozvíjet jejich znalosti, pobavit i vzbudit zájem o kulturní dění u těch nejmladších,⁶²² slovy spisovatele Václava Krofity (Ivana Duchoně 1875 – 1972) byla

⁶¹⁷ UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1919–1920, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 10. 2. 1919.

⁶¹⁸ Tamtéž, 12. 3. 1919.

⁶¹⁹ Tamtéž, 6. 4. 1919. Viz příloha 12.1-I.

⁶²⁰ UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1921–1922, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 31. 5. 1921.

⁶²¹ Zmiňují se o tom následující dopisy: AM Plzeň, L. L., kart. 383, sl. 1919, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 12. 3. 1919. UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1919–1920, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 12. 3. 1919 a UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1923–1926, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 12. 12. 1926.

⁶²² UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1919–1920, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 6. 4. 1919. Viz příloha 12.1-I.

určena: „perle nejvzácnější na šňůře našich nadějí“.⁶²³ Všimněme si, že Lábek usiloval o šíření osvěty mezi Plzeňany již od nejútlejšího možného věku.

Přestože bylo „Plzeňsko“ Lábkovým „dítětem“ už od kolébky, významnou měrou do něj zasáhl i Wirth. Zřejmě jemu a jeho pomoci se získáváním subvencí vděčilo periodikum za svou dlouholetou existenci, neboť mohlo vycházet až do poloviny třicátých let.

6.4.1.6 Umění československého lidu

Ve druhé polovině dvacátých let pak Lábek s Wirthem spolupracovali na dalším literárním díle – „Umění československého lidu“ (1928).⁶²⁴ Poskytovali jeden druhému konzultace, společně sbírali informace a podněty, fotografie, reprodukce, kresby aj. Lábek pro Wirtha zpracovával např. teorii o lidových krojích, krajkách, plenách, výšivkách, ale také špercích nebo keramice, nejen z oblasti západních Čech.⁶²⁵ Celá publikace spěla v srpnu roku 1927 k závěru, přičemž definitivní redakce knihy proběhla v září až říjnu roku 1927. Až na drobné nedostatky byl text hotový a spolu s tiskařskými štočky připravený k vazbě,⁶²⁶ proto již nic nebránilo jejímu vydání. Na Vánoce proto Lábek obdržel od ministerstva školství jak finanční honorář, tak několik autorských výtisků (čtyři knižní, jedno školní vydání).⁶²⁷ Lábek ale nejvíce uvítal vědecký rozsah celé publikace: „*Kniha bude jakýmsi krédem Vaší folkloristické filosofie u nás a doufám, že zбудí veliký ohlas.*“ „*Konečně něco můžeme poslat do ciziny o lidovém umění.*“⁶²⁸

6.4.1.7 Plzeňský „Soupis“

K dalším přínosným projektům, kterým věnovali Lábek s Wirthem svou pozornost, patřil opětovně plzeňský Soupis. Lábek i Wirth netrpělivě vyčkávali konce války, aby mohli opět začít pracovat na jednom z nejvýznačnějších plzeňských titulů. Přestože oba autory válka doslova odstříhla od soustavnější práce, snažili se zajistit alespoň vhodné podmínky pro mírovou dobu, kdy hodlali Soupis dokončit. Wirth proto ve druhé polovině roku 1918 vyjednal další peněžní prostředky k jejich práci a navíc

⁶²³ KROFTA, Václav, *Úvodem*, Mladá stráž 1, 1918/1919, r. 1, č. 1, s. 1.

⁶²⁴ AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1926–1932, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 24. 1. 1927.

⁶²⁵ Tamtéž, 27. 2. 1927 a tamtéž, 6. 3. 1927. UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1927–1930, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 13. 8. 1927 a tamtéž, 30. 3. 1927 a tamtéž, 15. 3. 1927. UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1919–1920, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 1. 12. 1920.

⁶²⁶ AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1926–1932, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 24. 8. 1927.

⁶²⁷ Tamtéž, 13. 9. 1927. Tamtéž, 1. 10. 1927. UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1927–1930, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 13. 8. 1927.

⁶²⁸ UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1927–1930, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 2. 12. 1927 a tamtéž, 22. 12. 1927.

očekával brzké dokončení díla: „Přijde-li do jara mír, může soupis do měsíce býti venku.“⁶²⁹ Byly to k naší lítosti mylné představy, zrcadlící jen veliké nadšení autorů. V létě roku 1919 strávil Wirth s Lábkem v Plzni celkem deset dní a po celou dobu redigovali, opravovali i doplňovali jednotlivé části Soupisu.⁶³⁰ Přestože autoři pilně pracovali, zajišťovali spolupráci s nakladatelstvím Jana Štence, který měl dílo v poválečné době vydat, průběžně připravovali tiskařské štočky a vyjednávali s Antonínem Podlahou potřebnou finanční podporu, protože v roce 1920 vyšla práce na Soupisu zhruba na tisíc korun měsíčně.⁶³¹ Soupis „ani tehdy, ani později“ již vydat nestihli. Dokončení zřejmě vážlo častěji u architekta Kamila Hilberta, jak vyplývá z Wirthovi korespondence, který se v poválečné době podílel na přestavbě svatovítského chrámu a práci na Soupise pak definitivně ukončil svou smrtí v roce 1933.⁶³² Nedokončení Soupisu považovali Lábek s Wirthem za „nevýčísitelnou kulturní škodu“.⁶³³ Přes veškeré úsilí o jeho finální podobě nejednou pochyboval též Lábek: „Snad i soupis jednou dočká konce.“⁶³⁴ „Kdo zná poměry na venkově, zejména u nás v Plzni, musí přiznati, že se dělalo, co se dalo.“⁶³⁵ Válka tedy Soupis odložila o více, než si kdo po válce myslel. Přesto Lábek s Wirthem pracovali usilovně dál, a to nejen na Soupisu, nýbrž i dalších významných akcích.

Lábka s Wirthem pojilo přátelství, jež se do veliké míry odráželo na jejich práci. Při osobním setkání nebo u rodinných návštěv beztak věnovali společně strávený čas rozdělaným projektům jako např. nekonečnému, nikdy nedokončenému plzeňskému Soupisu. Do práce byli natolik horliví, že i přes hodiny či dny strávené diskusemi nad svými projekty, byli schopni po příjezdu domů sednout za stůl a dál si sdělovat nápady či postřehy, na které pozapomněli: „Žena se mi směje, že jsme jako dva milenci. Jen jsme se rozešli, píše Vám dopis.“⁶³⁶

---

⁶²⁹ AM Plzeň, L. L., kart. 383, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 22. 10. 1918. O kladném vyřízení subvence hovoří též tamtéž, 4. 12. 1918.

⁶³⁰ Tamtéž, 31. 8. 1919.

⁶³¹ UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1919–1920, dop. L. Lábkovi Z. Wirthovi, 10. 6. 1920.

⁶³² Více viz následující dopisy: AM Plzeň, L. L., kart. 383, sl. 1919, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 9. 10. 1919. AM Plzeň, L. L., kart. 383, sl. 1920–1925, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 15. 3. 1920. AM Plzeň, L. L., kart. 383, sl. 1920–1925, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 20. 5. 1923. AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1926–1932, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 22. 4. 1928 wirth a tamtéž, 14. 7. 1928.

⁶³³ AM Plzeň, L. L., kart. 383, sl. 1920–1925, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 15. 3. 1920.

⁶³⁴ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1931–1935, dop. L. Lábkovi Z. Wirthovi, 1. 9. 1931

⁶³⁵ UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1923–1926, dop. L. Lábkovi Z. Wirthovi, 2. 1. 1935.

⁶³⁶ AM Plzeň, L. L., kart. 383, sl. 1919, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 12. 9. 1919.

7 *„Kdy a jak skončí tento vývoj. Kdy a jak řekne technika: Člověku, tak už to dál nejde.“⁶³⁷*

Další plodné období Lábka a Wirtha ale opět přerušil světový válečný konflikt. Lábek a Wirth si však po celou dobu války posílali mnoho podkladů pro své bádání, knihy, nepublikované či vydané práce, stejně jako tomu bylo v předešlých obdobích. I nadále se informovali o rodinných záležitostech či pracovních povinnostech. Ne vše ale svěřili svým dopisům, neboť měli oba bohaté zkušenosti s cenzurou z doby první světové války. Lábek s Wirthem si ovšem i v této pohnuté době častěji vzájemně sdělovali své pocity o tehdejších dění, materiálních ztrátách, morálce nebo obavy o budoucí politiku v československém státě.⁶³⁸

Lábek s Wirthem se za války snažili tříditi svůj nashromážděný materiál, uspořádat si pracovní i osobní záležitosti a připravit na mírovou dobu program všech náležitostí, které chtěli vyplnit dříve, než by museli přenechat otěže své práce další generaci. Řečeno Wirthem: *„Jsem připraven na základní oběti osobní na majetku i na nezdraví, ale to mne nezdrží. Pokud mi Bůh popřeje zdraví, chci pokud možno dokončit všecko, co jsem připravil, rozpracoval na všech polích své činnosti. Je to[ho] moc a tolik, že si to netroufnu ani sám sobě sestavit v souvislý přehledy, ale má odvahu to zdolat.“⁶³⁹*

I když oběma mužům pracovní povinnosti nebo rodinné záležitosti neumožnily častý písemný styk, vždy si alespoň ve zkratce sdělili události, které ovlivňovaly jejich život, byť jim oproti válečnému dění připadaly osobní problémy někdy malicherné, na což poukazuje třeba Lábkův dopis: *„Nepsal jsem již dlouho. Zdálo se mně, že toho není ani třeba, neboť dnes se staly osobní záležitosti věcí celkem podřízenou, když se rozhoduje o osudu nás všech a naší vlasti.“⁶⁴⁰*

Každý se s válečnou dobou vyrovnával po svém a v případě Lábka nás ani nepřekvapí, že útočiště hledal ve své práci a samozřejmě rodině: *„Člověk přestává dnes mysliti na sebe, protože se cítí jen malou součástíkou těžce postiženého celku. Život fyzický i duševní u jednotlivce, jest odvislým od života celého národa.“* *„Jde pouze o to, přečkati vše alespoň s neotřeseným zdravím. Nervy do toho ovšem nepočítám.“* *„Věřte,*

⁶³⁷ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1951–1961, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 3. 1. 1955.

⁶³⁸ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1936–1943, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 11. 5. 1942.

⁶³⁹ AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 1. 1. 1944.

⁶⁴⁰ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1936–1943, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 12. 10. 1939.

*nebýt povzbuzování ženušky a stálé a hojné práce, už bych snad nebyl ani při zdravém rozumu.*⁶⁴¹

Lábek i Wirth často ve svých dopisech vzpomínali na mladá léta, společné zážitky a první setkání. Těšili se na dobu dalšího shledání i spolupráce a předně si ale oba dodávali vzájemně pocit odvahy i chuť do další činnosti. Zejména to byl Lábek, který často propadal stísněným pocitům či dokonce beznaději, jak vidíme z následujících vybraných citací: *„Píši vám v těžké duševní krizi a potácení se z naděje do beznaděje a závidím těm, kteří se spokojí animálním životem a nic jiného si nepřipouští. Kulturnímu člověku jest dnes těžko a ještě hůře z pomyšlení, co vše by mohlo následovati.*⁶⁴² *„Ten strašný pocit poroby v těch věcech, které jsou nám nejsvatější. Jsem žádostiv až do konce a přetřpím-li i ty rány, které mně osobně stíhají! Víte, že pracuji rád a obětavě až v tom vidím smysl mého života. Tím bolestnějším jest však myšlenka, že by to mohlo býti nadarmo.*⁶⁴³ *„Bezťak se divím, kde беру ještě tu sílu ducha ku práci na hromadě trosek, která denně roste, a která v nejlepším případě znamená několik vzácných let zbytku života jen k obnovení toho, co již bylo hotovo. Při mé citlivosti nebylo by divu, kdyby mně v hlavě kolečko přeskočilo.*⁶⁴⁴

Oproti Lábkovi vnímal Wirth vždy dění o něco optimističtěji, proto se snažil svými postoji dodávat Lábkovi víru v lepší časy i potřebnou dávku optimismu, jak ukazují následující citace Wirthových dopisů: *„Zapomeňte v práci na současnou dobu, žijte institutem a vírou.*⁶⁴⁵ *„Tak hlavu vzhůru, milovaný příteli, v práci je naše spása.*⁶⁴⁵ *„Vše, co doba donese, berte chladně na vědomí a žijte vírou...⁶⁴⁶ „Víra hory přenáší a myslí pozdvihuje až do nebetyčných výšek, to je zásada, s kterou pevně v srdci zakotvenou, přetřpíte všechny doby dnešního času.*⁶⁴⁷

Co ale Lábka s Wirthem neméně trápilo, bylo omezení svobody slova i šíření poznatků z oblasti jejich bádání. Lábek spolu s Wirthem museli pro nepřízeň doby sepisovat své práce „do šuplíku“ a doufat v brzké otištění ve svobodném státě.⁶⁴⁸ Koncem války si Lábek postěžoval Wirthovi: *„O každém slovíčku, aby se uvažovalo*

⁶⁴¹ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1936–1943, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 29. 12. 1939.

⁶⁴² Tamtéž, 3. 3. 1941.

⁶⁴³ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1944–1950, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 18. 7. 1944. Viz příloha 12.1-VIII.

⁶⁴⁴ Tamtéž, 6. 7. 1944.

⁶⁴⁵ AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 7. 3. 1941.

⁶⁴⁶ Tamtéž, 26. 8. 1941.

⁶⁴⁷ AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 23. 12. 1943.

⁶⁴⁸ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1936–1943, dop. L. Lábka Z. Wirthovi 29. 12. 1942. V roce 1944 například intenzivně pracoval na plzeňských potulkách. Některé z nich vydal již ve 30. letech a nyní sbíral materiál pro jejich obohacení. UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1944–1950, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 5. 12. 1944.

*a u nás dvojnásob, protože naše ovzduší jest docela jiné než vaše. Vy ještě pracujete poměrně klidně, ale my ráno odcházíme z domova se strachem (ne snad z toho deště, to nás nerozhází) a večer si hluboce oddechujeme, že jsem zase jeden den bez úhony za námi. (...) Ale může být hůř a na konci z té kultury budou střípky.*⁶⁴⁹

Ve svých dopisech se Lábek i Wirth nejednou zmiňovali o možné kulturní reorganizaci po válce. Hlavní změny dle Lábka vyžadovaly instituce na venkově nebo v menších městech, které potřebovaly zlepšit svou prestiž např. zřízením vědeckých ústavů, vybudováním knihoven, zlepšením kvalifikace pracovníků aj.⁶⁵⁰ Lábek s Wirthem uvažovali do budoucna o umístění solidních kulturních střediscích do jednotlivých krajů, včetně plně funkčních muzeí, divadel, vědeckých knihoven apod.⁶⁵¹ Oba se shodovali na poválečném zajištění existence stálých ústavů, kontrole a především zákonné úpravě všech kroků. Lábek též vyzdvihoval, že je potřeba neklást na „ochotníky“ zbytečné nároky, neboť předpokládal, že nastane obdobná situace jako po první světové válce, kdy právě dobrovolníci sehráli velikou úlohu v obnově státu.⁶⁵²

Wirth s Lábkem úzkostlivě sledovali ztráty a rozkrádání majetku, řádění překupníků nebo i přístup muzeí jako takový: *„Muzea dnes jen hledí na bohaté výstavní věci, representaci a turistiku, ale v kanceláři a skladišti neumějí pomoci.*“⁶⁵³ Mnohem horší však pro ně bylo bezmocné přihlížení protektorátním způsobům, jak poznamenal Wirth Lábkovi v roce 1940: *„Kdybyste viděl, co tu komentují: v[e] stát[ní] galerii, u sv. Víta, v ministerstvu školství, jak právě do kulturní autonomie proti výslovnému slibu strkají prsty a vnucují proti vědeckému poznání svůj názor! (...) A k tomu musí přihlížet moje generace, která proti svým dědům a otcům byla tak spravedlivá a bez národnostní vášně, kde šlo o vědu, o umění a vůbec dobré schopnosti. To jsou všechno hříchy proti duchu svatému, nejtěžší hříchy člověka vůbec.*“⁶⁵⁴

V dopisech tedy kladli důraz na řádnou vnitřní organizaci institucí, odbornost i uspořádání všech náležitostí a lepší legislativní oporu, zejména ve vydání památkového zákona, o který usilovali již v meziválečném období. V případě muzeí se shodli, že bylo stále ještě zapotřebí upravit přístup muzeí ke své činnosti: *„Je nejdůležitější, je-li museum pramenem studia a ne hrobkou!*“⁶⁵⁵ Bylo tím myšleno,

⁶⁴⁹ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1944–1950, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, září 1944.

⁶⁵⁰ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1936–1943, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 20. 10. 1943.

⁶⁵¹ AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 14. 8. 1943.

⁶⁵² UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1944–1950, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 10. 10. 1944.

⁶⁵³ Tamtéž, 18. 7. 1944. Viz příloha 12.1-VIII.

⁶⁵⁴ AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 20. 12. 1940.

⁶⁵⁵ Tamtéž, 3. 5. 1942.

že je třeba nejen soustavně sbírat, zakládat, pořádat a vystavovat významné exponáty, ale také pořádat pro veřejnost přednášky, snažit se najít si cestu k novým návštěvníkům, publikovat, poskytovat případné poradenství aj. Muzeum dle Lábka a Wirtha tedy nemělo dáno „ve vínku“ pouze schraňovat nejrůznější předměty s historickou nebo kulturní hodnotou, ale přiblížit je lidem a konat co možná nejrozsáhlejší vědeckou činnost. Wirth na svém plánu o uspořádání kulturních památek v poválečné době usilovně pracoval zřejmě již od začátku války, jak to vyplývá z jeho dopisů: „*Mám do detailů připraveno, jak po válce postupovat. Již dva roky pracuji na organizaci osvětových záležitostí.*“⁶⁵⁶ Třebaže měl Wirth pečlivě připravený návod na „ozdravení“ poválečné kultury, dobře si uvědomoval, že hlavním slovem bude mít v celé záležitosti politický vývoj, který nenechával vlažným ani Lábka, ani Wirtha, jak je patrné z jejich dopisování: „*Taky bych si přál ideální stranu u nás, kde by kvetly všechny kulturní sbory bez zásahů politiky a osobního sobectví!*“ *kdyby se lidi dobré vůle věnovali této problematice!*“⁶⁵⁷ Co je však pro někoho zásadním problémem společnosti, pro jiného může být okrajovou vědu. Ať už se Lábek s Wirthem připravovali na návrat demokracie sebeintenzivněji, předpokládat rozsah a intenzitu „éry“, která přišla jen tři roky po konci druhé světové války, zřejmě nemohli.

7.1 Lábkův osobní i profesní život za doby válečné

Druhá světová válka byla pro Lábka jedním z nejtěžších období v jeho životě, kdy bojoval nejen o existenci svou, ale předně své rodiny. Neméně ho trápilo postavení národopisného muzea a zachování sbírek v něm uložených. Jeho práce byla po celou válečnou dobu sabotována a reorganizována, nehledě na zastrašování od německých úřadů, kterým si Lábek za války procházel. Jak poznamenal Zdeňku Wirthovi: „*Jsem v trojím ohni, neboť jak úřad, tak obchody i domov přináší mně denně nové rány i události a každá z nich by byla kdysi stačila, aby se o ni uvažovalo i mluvilo celý měsíc.*“⁶⁵⁸

Válečná doba stála oběti jak na straně Ladislava Lábka, tak na straně jeho nejbližších. Lábková mladší dcera Věnceslava v předválečném čase dospívala a přemítala, kam dál povedou její životní kroky. Toužila vystudovat vysokou školu a věnovat se naplno učitelství, ale její plány záhy ukončil 17. listopad 1939 a s ním

⁶⁵⁶ Tamtéž, 8. 7. 1944.

⁶⁵⁷ Tamtéž, 3. 5. 1942.

⁶⁵⁸ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1936–1943, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 4. 7. 1943.

spojené uzavření vysokých škol. Jejímu snu však nebylo přáno. K vysokoškolskému studiu se nikdy nedostala a po absolvování obchodní školy zůstala v rodinném podnikání.⁶⁵⁹ Druhá Lábkova dcera Bohumila musela pod tlakem pracovního úřadu nastoupit zjara roku 1943 do plzeňské Škodovky, do oddělení se zapalovači, avšak oproti jiným měla štěstí v tom, že nemusela opustit domov a odejít na nucené práce do říše. Přesto její úloha v továrně nebyla nikterak snadná, neboť pracovala bez přestávek mnoho hodin, a to v náročných podmínkách i nebezpečném prostředí. Dříve Bohumila vypomáhala otci a jeho sestřím v obchodě, ale nyní, jedna z pomocných sil a opora rodiny, trávila celé dny v továrně, která mohla být každým dnem cílem náletů, jak v závěru války ukázaly útoky na strategické objekty v Plzni.⁶⁶⁰ Podobně jako Bohumila, musela od května roku 1943 nastoupit na nucené práce také její matka Ludmila.⁶⁶¹

Lábkovi začínali za války svůj běžný den o tři čtvrtě na čtyři ráno a končili v pozdních nočních hodinách, přičemž v důsledku zaměstnanosti celé rodiny býval jejich domov po většinu dne bez jakéhokoliv dozoru. Lábek se proto bál o bezpečí rodiny, ale také o osud svých soukromých sbírek, které měl v rodinné vile uložené. Všichni členové rodiny obstarávali po práci nezbytně nutné záležitosti pro uspokojení rodinných potřeb a po večerech vypomáhali v rodinném obchodě či na soukromé zahrádce, která jim byla po celou dobu války důležitým zdrojem obživy, jíž se dostávalo postupem doby čím dál méně. Na druhou stranu jim byla místem úniku od těžkostí všedního dne, pokud pomineme, že mnohdy se k jejímu obstarání dostali až v pozdních večerních hodinách.⁶⁶² Nicméně zahrada přinášela především Lábkovi možnost odreagování se i útěku od povinností v úřadě či v obchodě: „*V posledních letech přilnul jsem k přírodě natolik, že bych chtěl spíše sedlačit někde v odlehlejší víšce, nežli žít, uprostřed té „kultury“ velkého města.*“⁶⁶³ Lábkova slova naznačují touhu po klidné a příjemnější práci, které se mu za války dostávalo jen sporadicky.

Lábek tak svým zahradničením zajistil kvalitnější přídělky nejen pro svou vlastní rodinu, ale také pro Wirthovu rodinu, které na přilepšenou zasílal „válečnou úrodu“ v podobě například ovoce. Lábek již za doby první světové války podobně hospodařil ve frontových podmínkách, takže o zkušenosti určitě neměl nouze. V obavách o trvání

---

⁶⁵⁹ PEŘINOVÁ, A., *Ladislav Lábek*, s. 32.

⁶⁶⁰ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1936–1943, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 22. 4. 1943.

⁶⁶¹ Tamtéž, 4. 7. 1943.

⁶⁶² Tamtéž.

⁶⁶³ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1936–1943, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 7. – 8. 3. 1940.

války a s ní spojené aprovizční podmínky, rozšířil Lábek zjara roku 1940 své skromné hospodářství o chov králíků a navýšil počet slípek.⁶⁶⁴ Na zahradě pak pěstoval např. brambory, řepu a rozšířil počet ovocných stromů.⁶⁶⁵ Úroda však rok od roku slábla, stejně jako naděje v mírovou budoucnost. Snad nejhorší „žalostnou úrodu“ měli Lábkovi na podzim roku 1944. Lábek tehdy poznamenal svému příteli: „Už ani ty stromy nechtějí poslouchat“.⁶⁶⁶ Oproti tomu je ale do budoucna čekala již jen „sklizeň mírová“. I přes veliké přičinění Ladislava Lábka to nic neměnilo na tom, že rodina za války značně strádala: „Doma jsme všichni zdraví a bídu zatloukáme společným úsilím. Doufáme pevně, že to již do konce vydržíme.“⁶⁶⁷ Přesto se Lábkovi podařilo uchránit svou rodinu před nejhorším strádáním.

Zajištění rodiny a úřadu zabralo Lábkovi většinu z jeho dne. Mimo to ale velkou část volného času trávil v rodinném knihkupectví, zejména od Vánoc roku 1939, kdy z obchodu odešla pomocná síla. Lábek se musel čím dál více „ohánět“, aby udržel obchod v chodu a zajistil tak dobrý finanční základ pro svou rodinu. Ve volném čase, kterého se Lábkovi již téměř nedostávalo, zkoušel obchod reorganizovat. Zbavoval se „pochybné“ literatury a ponechal v regálech zejména umění a historii. Tím zajistil větší zájem u široké veřejnosti, která obchod vyhledávala čím dál častěji. Pokud byl tedy zájem u publika, Lábek věděl, že jeho práce ještě není zcela marná. Z počátku války se knihkupectví rodiny Lábkových dařilo poměrně dobře, což dokazuje i Lábkův dopis Zdeňku Wirthovi z doby kolem Vánoc roku 1941, ve kterém poznamenal, že lidé vykupovali veškeré dostupné tituly.⁶⁶⁸ Lábkovi si změnami v sortimentu zajišťovali solidní postavení, ale válečné doba samotná a s ní spojený „katastrofální nedostatek zboží“ i pravidelné kontroly znesnadňovaly postavení obchodu, který od léta roku 1943 bojoval o svou existenci.⁶⁶⁹

Lábek cítil, že je v bezvýchodné situaci, proto žádal o radu Zdeňka Wirtha, zda obchod udržet nebo zavřít. Ten ale věděl, že natolik zkušený obchodník, jakým Lábek bezesporu byl, zvládne svou nelehkou situaci a dodal mu alespoň slova útěchy.⁶⁷⁰ Wirth totiž neměl v obchodní oblasti tolik zkušeností jako Lábek, proto se zřejmě obával

---

⁶⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁶⁵ Tamtéž, 11. 5. 1942.

⁶⁶⁶ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1944–1950, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, září 1944.

⁶⁶⁷ Tamtéž, 27. 4. 1945. Viz příloha 12.1-XI.

⁶⁶⁸ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1936–1943, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 21. 11. 1941.

⁶⁶⁹ Zmiňují to následující dopisy: UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1944–1950, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 28. 12. 1944. UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1936–1943, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 29. 12. 1941. Viz příloha 12.1-X.

⁶⁷⁰ AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 17. 10. 1943.

jakýchkoliv doporučení, aby snad svému příteli ještě nepřitížil. Sám si byl ale dobře vědom toho, jaké podmínky se kladly knihkupcům a nakladatelům do cesty. Celou problematiku znal dobře z pražského prostředí, kde prý byla situace o něco příznivější než toho času v Plzni, jak uvádí ve svých dopisech, ale přesto se nedalo na nic spoléhat. Vlastivědné nakladatelství Marie Lábkové prožívalo za války nejednou těžké chvíle jako většina jiných obchodů či institucí, avšak nepotýkalo se s drastickým omezením své činnosti či dokonce likvidací.⁶⁷¹

V dobách nejtěžších vždy hledal český národ povzbuzení ve své minulosti, aby tak získal sílu čelit své přítomnosti i budoucnosti. Jinak tomu nebylo ani v době druhé světové války, kdy čtenáři, potenciální zákazníci knihkupectví a nakladatelství rodiny Lábkových, obraceli svou pozornost zejména k historickým odborným titulům, jednomu z hlavních artiklů knihkupectví Marie Lábkové, ale též k próze či poezii, které vycházely v nemalých nákladech, přestože redukce vydávaných titulů (s odvoláním na nedostatek papíru) byly od roku 1940 stále intenzivnější. Od roku 1940 též německé úřady výrazněji usilovaly o omezení počtu malých knihkupectví, nicméně k jejich dramatickému rušení nedošlo. Oproti tomu pak knihkupci čelili seznamům nevhodné literatury a autorů, avšak mezi nejrůznějšími nařízeními dokázali často obratně manévrovat, takže se v knihkupectvích objevovala veškerá možná literatura, třebaže někdy v pololegálním (či ilegálním) vydání. Všemožné zákroky proti písemnictví v době války tedy čeští nakladatelé a knihkupci zdolávali a zájem o knihy rostl. Z odborné literatury, která byla za války k dostání, prošly cenzurou např. Kamil Krofta „Z doby naší první republiky“ (1939) nebo jeho „Nesmrtelný národ“ (1940), dále pak Petr Václav a jeho „Česká vzdělanost v Evropě“ (1939) nebo František Roubík s dílem „Národní kronika česká“ (3 díly, 1940–1941).⁶⁷² Pro představu uvedme několik údajů o počtu vydaných knih ve válečném období. Před druhou světovou válkou u nás vyšlo kolem 7 700 titulů. Pro válečná léta vypadala situace následovně: rok 1938 – 9 644 titulů, rok 1939 – 4 542 titulů, rok 1943 – 5 674 titulů, rok 1944 – 2 471 titulů a 1945 – 5 000 titulů.⁶⁷³

---

⁶⁷¹ Omezení pro vydavatele se stupňovala od roku 1942 a výrazněji o rok později, kdy vydavatelé mohli připravit k vydání jen 50 % toho, čeho v roce 1942, přesto cenzura snížila vydávání na minimum. AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi 20. 12. 1942. Wirth i Lábek se obávali, zda bude vůbec možná knihkupecká živnost po válce. AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 1. 1. 1944.

⁶⁷² DOLEŽAL, J., *Česká literatura za protektorátu*, s. 99–165.

⁶⁷³ Autor neuveden, *Jak vypadá naše knižní produkce*, s. 4.

Rodinné obchody Lábka natolik zaměstnaly, že jediný volnější den, který míval obvykle v sobotu, věnoval doplňování a třídění knih.⁶⁷⁴ Lábek však na práci v obchodě nebyl nikdy sám, jak bylo naznačeno výše. Velké pomocnice měl ve svých sestřích, přesto ale od jara 1943 trávil v obchodě více času než kdekoliv jinde. Neméně zatěžkávací zkouškou pak byl pro rodinný podnik jakýsi institut kosmetiky, který zabral Lábkovým skladiště zboží pro své účely, a jistá nejmenovaná obchodnice usilovala následně i o prostory v Lábkově papírnictví.⁶⁷⁵ Obchodu tedy hrozilo vystěhování na úkor salónu krásy, nicméně rodina svou existenci opět uhájila.⁶⁷⁶

Koncem roku 1944 postihla rodinu Lábků dvojí těžká rána. Ta první přišla se srdečním záchvatem Marie Lábkové a druhá jen o pár dní později, kdy Marii následoval i její bratr Ladislav. Srdeční slabost ho však zastihla u příbuzných, kteří mu včas dokázali zajistit první pomoc. Zřejmě se tak stalo v důsledku vyústění celkového fyzického i psychického vyčerpání a pomyslnou „poslední kapkou“ pak mohly být nálety na Plzeň v prosinci roku 1944, při nichž byla zasažena i Lábkova vila, z níž naštěstí všichni ve zdraví vyvázli.⁶⁷⁷ Rodina si za války prošla vším možným a nebyla tedy ušetřena ani přímého ohrožení života.

Nebylo to pro ni první přímé nebezpečí takového typu. „*Opravdový prvý řádný nálet*“, jak poznamenal Lábek, zažili na svůj dům již dříve, v polovině května roku 1943, po kterém zůstala rozbitá okna, stěna v knihovně a několik dalších věcí. Následky ve městě však byly katastrofálnější,⁶⁷⁸ přitom ale měsíc před náletem poznamenal Lábek v dopise Wirthovi, že do krytu ještě jít nemuseli, tudíž „*neprojevují strach*“.⁶⁷⁹

7.1.1.1 Národopisné muzeum Plzeňska

Podíváme-li se ale nyní podrobněji na Lábkovu činnost v Národopisném muzeu Plzeňska za druhé světové války, musíme předně ocenit jeho velikou odvahu i píli, kterou do práce vkládal. Lábek ve svém úřadě setrval přes všechny překážky po celou dobu války, přestože k 1. červenci 1941 dostal „*vyhazov*“, ⁶⁸⁰ jak píše, ale neoficiálně na své pozici zůstal i nadále, třebaže takřka z dobré vůle, aby ochránil muzejní sbírky:

---

⁶⁷⁴ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1936–1943, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 11. 9. 1941

⁶⁷⁵ Tamtéž, 22. 4. 1943.

⁶⁷⁶ Tamtéž, 4. 7. 1943.

⁶⁷⁷ Tamtéž, 28. 12. 1944. Viz příloha 12.1-X.

⁶⁷⁸ Tamtéž, 14. 5. 1943.

⁶⁷⁹ Tamtéž, 22. 4. 1943.

⁶⁸⁰ Tamtéž, 23. 6. 1941. V červenci roku 1941 byl Lábek sice penzionován, ale přesto mu bylo zástupci města oficiálně dovoleno pokračovat ve své práci v muzeu. Autor neuveden, *Direktor L. Lábek 60 Jahre alt*, Úřední list města Plzně XX, 1. 2. 1942, č. 3, s. 21.

„nejsou lidi, tak dělám dál jako by nic a zadarmo!“; poznamenal Lábek příteli v květnu roku 1941.⁶⁸¹

Většina odborných činitelů kulturního života v Plzni byla za války postupně zbavována svobodné činnosti i rozhodování a nesměla bez zvláštního svolení publikovat. Správci muzeí, knihoven, galerií apod. se museli každou středu dostavit k výslechu o činnosti a navíc měsíčně vyhotovit písemnou podobu zpráv o činnosti příslušné instituce. Veškeré akce byly samozřejmě podmíněny schválením. Vše se mělo orientovat výhradně na německé obyvatelstvo, historii, tradice apod. Velká část kulturních pracovníků se ovšem nechtěla podvolit, proto omezila činnost na minimum a zaměřili se na vnitřní uspořádání svých institutů.⁶⁸²

Lábkovým snahám o udržení muzea údajně nijak nepomáhal postoj plzeňského archiváře Fridolína Macháčka. Ten byl s Lábkovou těžkou situací dobře obeznámen, přesto prý prostřednictvím dopisů a nejrůznější intervence usiloval, jak píše Lábek: „znemožnit mi další činnost.“⁶⁸³ Kromě Lábkových dopisů o tom ale nejsou známy další podrobnosti. Mohlo to být jen nedorozumění, chybný úsudek nebo se třeba Macháček snažil svým postojem Lábka naopak ochránit. Jakási „rivalita“ a napjaté vztahy byly ale mezi Lábkem a Macháčkem patrné již za doby první světové války, jak o tom vypovídá korespondence.⁶⁸⁴

Snad nejhorší etapa národopisného muzea začala dne 15. března 1943,⁶⁸⁵ kdy do muzea přišel nový správce, Ulrich Nicolai z Eisenachu v Bavorsku, který byl pověřen správou a reorganizací v plzeňských muzeích. Podle Lábkových slov: „Řádil v místnostech po svém, od sklepa až na půdu, že mu zřízení muzea nestačil ani posluhovati.“⁶⁸⁶ Novému správci bylo dáno za úkol reorganizovat plzeňská muzea, národopisné nevyjímaje. Lábka nejvíce rozhořčovala a zároveň bolela skutečnost, že Nicolai s ním o ničem nejednal a jeho názory nebral vůbec v úvahu.⁶⁸⁷ Plzeňská regionální literatura potvrzuje, že v letech 1939 – 1945 plzeňská muzea jen těžce čelila stupňujícímu tlaku německých úřadů, mařící jakoukoliv jejich činnost a zabraňující vědecké činnosti. Ze strachu o muzejní sbírky uschovali plzeňští muzejníci některé

---

⁶⁸¹ Tamtéž, 23. 6. 1941.

⁶⁸² LÁBEK, L., *Za německé nadvlády*, s. 5–6.

⁶⁸³ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1936–1943, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 11. 9. 1941.

⁶⁸⁴ AM Plzeň, L. L., kart. 395–397, korespondence Ladislava Lábka rodině z let 1914–1918.

⁶⁸⁵ Respektive od začátku roku 1943. V tu dobu se začali šířit zvěsti o novém německém „odborníkovi“, který měl vést reorganizaci plzeňských muzeí LÁBEK, L., *Za německé nadvlády*, s. 7.

⁶⁸⁶ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1936–1943, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 4. 7. 1943.

⁶⁸⁷ Jako například při pořádání výstavy německé kultury v Plzni v létě roku 1943, kdy se Lábek obával ztráty exponátů, špatného zacházení i opětovné instalace na původní místa. Tamtéž, 22. 4. 1943.

exponáty ze sbírek v památkových objektech v Plasích, Manětíně či Žinkovech, odkud je po válce svážely zpět do Plzně.⁶⁸⁸ Přesto ale mnoho cenností zmizelo v nenávratnu.

O rozkradení muzejních sbírek v Plzni hovoří také články v periodiku „Nový den“ na začátku měsíce června roku 1945. V nich se uvádí, že nejen Národopisné muzeum Plzeňska, ale také další muzea (např. plzeňské uměleckoprůmyslové muzeum) utrpěla značné ztráty ve svých muzejních sbírkách. I zde byl prý na vině správce Nickolaie a bývalý starosta Plzně Walter Sturm. Některé zajímavosti sbírek se podařilo na poslední chvíli zachránit, jiné se již do muzeí nevrátily třeba z důvodu nuceného „darování“ důstojníkům německé armády jako upomínku na jejich odchod z Plzně na přelomu dubna a května roku 1945.⁶⁸⁹ Rozkradení uměleckých předmětů však nebyl problém jen našeho území, ale mnoha dalších, kde se německá armáda či správa vyskytovala. Mezi jednu z nejvíce postižených zemí zřejmě náležela Francie.⁶⁹⁰

V říjnu roku 1943 začala pro plzeňská muzea další etapa vývoje, neboť Ulrich Nicolai představil svou koncepci reorganizace plzeňských muzeí, čímž po všech stránkách přetvořil „Lábkovo dílo“. Lábek obdržel na dvaceti stranách instrukce o novém nakládání se sbírkami v muzeu. Lábek dlouho nečekal a napsal městské správě patnácti stránkovou odpověď se svými připomínkami, které pochopitelně nebyly vyslyšeny, naopak Lábkovy ještě přitížily. Na to mu ale Nicolai odvětil, že buď vezme své připomínky zpět, nebo bude svého úřadu zbaven a dán k dispozici pracovnímu úřadu.⁶⁹¹

V poslední naději na záchranu více než třicetileté práce napsal Lábek vrchnímu starostovi v Plzni Waltru Sturmovi, aby muzeum ušetřil. Dostal ale přímý rozkaz, aby do čtyř neděl provedl změny dle původních nařízení a navíc se musel osobně dostavit k podání vysvětlení svého vzdoru k novému správci.⁶⁹² Zdeňku Wirthovi tehdy Lábek poznamenal: „*Když budeme klást odpor, dají nás pracovnímu úřadu, který nás nějak zaměstná!*“⁶⁹³ To ale nebyl nejhorší důsledek celé věci. Lábek byl novým správcem poučen, že pokud by i nadále kladl odpor, musel by mu starosta odpovědět „Gestapem“.⁶⁹⁴ Takové hrdinství si Lábek ale nemohl dovolit, byť jen z povinnosti ke své rodině. Navíc to byl Lábkův v pořadí již třetí oficiální protest. Ten první Lábek

⁶⁸⁸ FRÝDA, F., – METLIČKOVÁ, J., *Plzeňská muzea*, s. 169–172.

⁶⁸⁹ Autor neuveden, *Rozkradené musejní sbírky v Plzni*, Nový den 1, 3. 5. 1945, č. 18, s. 4.

⁶⁹⁰ Autor neuveden, *Nakradené umělecké poklady v Německu*, Nová doba 1, 6. 6. 1945, č. 21, s. 2.

⁶⁹¹ LÁBEK, L., *Za německé nadvlády*, s. 8.

⁶⁹² UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1936–1943, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 19. 11. 43. Srovn. přepis dopisu starostovi viz též LÁBEK, L., *Za německé nadvlády*, s. 9.

⁶⁹³ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1936–1943, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 2. 12. 1943.

⁶⁹⁴ LÁBEK, L., *Za německé nadvlády*, s. 9.

podnikl krátce před nástupem nového správce, kdy odstranil z muzea všechny německé nápisy, pod dojmem blížícího se konce války, které musel nedlouho po vzniku Protektorátu Čechy a Morava zaměnit za české. K Lábkově smůle ale přišla v roce 1943 do muzea kontrola a Lábek musel nápisy opravit.⁶⁹⁵

Lábkovi nezbylo nic jiného, než provést nařízené změny, které se citelně dotýkaly expozice v Chotěšovském i Gerlachovském domě, kde původní řemeslnické a zemědělské oddělení nahradila zbrojnice, jež musel Lábek s těžkým srdcem pomáhat stěhovat.⁶⁹⁶ Při stěhování ale sbírky trpěly nejen poškozením, ale také „ztrátami“.⁶⁹⁷ Wirth tyto zásahy do plzeňského muzejnictví označil ve svém dopise doslova za „*naprosté idiotství*“.⁶⁹⁸ Nebyly to ale jediné zásahy. Některé exponáty z národopisného muzea jako stará pila nebo rumpál z věže sv. Bartoloměje byly pro rozměrnost a „zbytečnost“ rozbity, stejně a s nimi také některé skříně nebo vitríny, které se Nicolaiovi do národopisného muzea nehodily. Nicolai v národopisném muzeu přestavěl celkem 14 místností, přičemž nedbal významu ani časového zařazení vystavovaných předmětů.⁶⁹⁹

Lábka tedy v následujících letech čekal přetěžký úkol – bezmocně přihlížet rozkrádání muzejních sbírek, osobně asistovat při přetvoření jeho evidence a stěhování materiálu národopisného muzea do nových prostor ve sklepení nebo výstavním sále v budově dnešního Západočeského muzea. K tomuto kroku Lábek dodal: „*Válka, jak jest patrnó, potrvá ještě dlouho a nezbyvá tedy, nežli se smířiti s osudem a vypítí kalich utrpení až na dno.*“⁷⁰⁰ Lábek se opět cítil zcela beznadějným: „*Jest to prostě již hotové utrpení sedět dole v tom úřadě jako kůl v plotě, do něhož každý jen kopne, nevytrhne-li jej a nepraští jím o zem.*“⁷⁰¹ Lábek dokonce uvažoval, že z muzea úplně odejde, ale vyslechl radu Wirtha, který mu kladl na srdce, aby muzeum neopouštěl, chránil cenné památky a byl připravený k novému poválečnému uspořádání: „*Setrvejte na bojišti, abyste byl v pravou chvíli na místě!*“⁷⁰² V případě, že by se Lábek skutečně rozhodl k odchodu, kladl mu Wirth na srdce, aby spolu s ním odešel z muzea veškerý Lábkův

---

⁶⁹⁵ Tamtéž, s. 5–6.

⁶⁹⁶ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1944–1950, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, září 1944.

⁶⁹⁷ LÁBEK, L., *Za německé nadvlády*, s. 10.

⁶⁹⁸ AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 8. 10. 1944.

⁶⁹⁹ LÁBEK, L., *Za německé nadvlády*, s. 10–13.

⁷⁰⁰ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1936–1943, dop. L. Lábka Z. Wirthovi 2. 12. 1943. Za války to ale pro Lábka nebylo jediné stěhování muzejních sbírek. V září roku 1941 ho naplno zaměstnávala reorganizace Školského muzea Komenského, respektive převoz sbírkového materiálu. Tamtéž, 11. 9. 1941.

⁷⁰¹ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1936–1943, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 4. 7. 1943.

⁷⁰² AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 5. 12. 1943.

materiál, aby alespoň část svého díla uchránil.⁷⁰³ V průběhu roku 1944 Lábek chtěl nechtě musel odevzdat klíče od muzea, byl mu zamezen přístup do sbírek muzea, a tak Nicolai získal volné pole působnosti pro své muzejní plány. Naneštěstí ale Lábek nejcenější věci ze sbírek před svým odchodem uschoval. Značným ztrátám se ale muzeum ubránit nemohlo.⁷⁰⁴

Za války tedy Lábkovi nezbylo mnohdy nic jiného, než přihlížet ztrátám a chátrání památek jako třeba Mariánské Týnici u Kralovic, kde bylo zapotřebí provést nezbytné restaurátorské zásahy, jejichž význam v té době Lábek přirovnal k „*hašení obrazu v plamenech*“.⁷⁰⁵ Lábek také velmi těžce nesl demontáže zvonů, které za války postihly většinu našeho území, proti kterým se cítil stejně bezmocným jako za první světové války.⁷⁰⁶

Na druhou stranu se Lábek snažil proti nacistické správě bojovat podporou plzeňské odbojové činnosti, pro kterou rozšiřoval ilegální letáky, které schovával v rodinném obchodě a v Gerlachovském domě dokonce ukrýval zbraně pro případ potřeby.⁷⁰⁷

Již jen to, že přes všechna příkoří v muzeu setrval na své pozici, můžeme označit za odbojovou činnost, neboť pracoval na uchování významných historických památek dokumentující české dějiny a snažil se vzdorovat tehdejšímu režimu a usiloval. Lábek detaily o své činnosti v odboji dopisům raději nesvěřil a jen sporadicky svému příteli naznačil, že ochrana věcí z muzejních sbírek „*před nálety a jiným nebezpečím*“ neprobíhala tak „čistě“, jak by se mohlo zdát. Zdeňku Wirthovi v jednom z dopisů poznamenal: „*Bohdá, že Vám to někdy podrobně vylíčím.*“⁷⁰⁸ Nebylo ale v silách Lábka, aby ochránil vše, přestože si to přál. Navzdory tomu se nejen díky jemu, Zdeňku Wirthovi, ale také mnoha dalším, dalo po válce navázat tam, kde končily jejich možnosti, a začínala další etapa velkého snažení.

Avšak co byly ztráty na památkách v porovnání s oběťmi a strádáním lidí za války: „*Jak malicherná připadá například ochrana památek, proti utrpení lidí i vše ostatní, co jsme nazvali kulturou, a bylo hlavní náplní našeho života.*“⁷⁰⁹ Třebaže měl Lábek o budoucím mírovém životě někdy obavy, přeci jen mu Wirthova slova dokázala

---

⁷⁰³ Tamtéž, 5. 12. 1943.

⁷⁰⁴ LÁBEK, L., *Za německé nadvlády*, s. 12–14.

⁷⁰⁵ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1936–1943, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 7. – 8. 3. 1940.

⁷⁰⁶ Tamtéž, 18. 4. 1942.

⁷⁰⁷ SYNKOVÁ, J., *Poslední Plzeňák*, s. 61.

⁷⁰⁸ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1944–1950, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 27. 4. 1945. Viz příloha 12.1-XI.

⁷⁰⁹ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1936–1943, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 4. 7. 1943.

nejednou dodat odvahy: „Bude se třeba rvát s duchem doby. A někdy si zase myslím, že přijde takový duševní převrat, který vyrovná dřívější nezáměrem obecnost o literaturu a hudbu na 90 % a pomůže lepším věcem člověku k rozkvětu.“⁷¹⁰

7.2 „Kéž se dočkáme krásného léta na výsluní míru.“⁷¹¹

Název kapitoly, Wirthův citát, vyjadřuje z metaforického hlediska Wirthův osobní a zejména profesní život ve válečné době. Oproti Lábkovi měl o něco větší výhody i možnosti k práci v oblasti památkové péče, kde jako hlavní konzervátor pro Prahu a venkov mohl působit v kulturních podnicích, podílet se částečně na vědecké práci nebo zajišťovat potřebný materiál pro ty, jimž se této výsady nedostávalo. Na druhou stranu byl ale přímo v centru dění protektorátní správy, kde ani on neunikl pozornosti úřadů, o čemž pohovoříme níže. Při čtení následujících stránek se nám může na první pohled zdát, že Wirth měl zajištěné stabilní místo, ale stejně jako Lábkovi ani jeho nenechávala klidným myšlenka, že by snad musel svou práci opustit a vydat se napospas pracovnímu úřadu, který za války vládl silnými zbraněmi a mohl výběrem „vhodné profese“ rozhodnout o osudu každého. Další nejistota vyplývala u Wirtha z možného povolání do války. V roce 1943 mu bylo již šedesát pět let, přesto měl ale místy obavy, aby v důsledku mobilizace neodešli frontu jeho kolegové, přátelé nebo dokonce on sám. Wirth doufal, že Lábek je chráněn před úřadem práce svým muzeem a on sám funkcí konzervátora. Naštěstí se tyto úvahy v průběhu války potvrdily.⁷¹²

„*Krásné léto na výsluní míru*“ netrpělivě očekávali nejen lidé, ale také utajovaná umělecká tvorba, kterou ve válečné době podporovali ze všech sil mnozí jedinci, mezi nimiž své zastoupení Lábek s Wirthem zajisté našli.

7.2.1.1 Rodinný život

Třebaže byl Wirthův profesní život za druhé světové války poklidnější, v rodinném životě převládal strach o rodinu, zejména o jedinou dceru Bajdu, které hrozila těžká práce v továrně jako Bohumile Lábkové nebo dokonce odchod do říše. Bajda pracovala od podzimu 1939 do 1. prosince 1942 jako soukromá sekretářka u spisovatele Eduarda Basse, který ze zdravotních důvodů nemohl v té době již po tři roky řádně pracovat. Bajda proto musela odejít a hledat jiné uplatnění. Pro rodinu Bajdy

⁷¹⁰ AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 7. 7. 1944.

⁷¹¹ AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 29. 3. 1945.

⁷¹² Tamtéž, 31. 1. 1943.

tak vyvstala otázka, co dál. Nakonec ji ale Wirth zajistil místo pomocnice s inventarizováním a katalogizováním knihovny ve Státním ústavu fotoměřičském, kde setrvala až do konce války.⁷¹³ Její síly zde byly plně využity a průměrně pracovala kolem 54 hodin týdně.⁷¹⁴

V průběhu války si Bajda doplňovala jazykové znalosti a ještě před nástupem dofotoměřičského ústavu prý docházela na tři hodiny denně do anglicko-ruské školy,⁷¹⁵ kde na jaře roku 1943 měla úspěšně složit zkoušku z anglického jazyka.⁷¹⁶ Ohledně studijního kurzu Boženy Wirthové se nabízí hned několik možností vysvětlení. Pokud by navštěvovala neoficiální (utajovaný) kurz, zřejmě by se tato informace ve Wirthově a Lábkově korespondenci neobjevila, neboť měli oba bohaté zkušenosti s cenzurou z první světové války. Můžeme se tedy domnívat, že Bajda navštěvovala oficiální kurz zatím blíže neurčené rusko-anglické školy někde v Praze. V případě že by absolvovala kurz až v Německu, patrně by se o tom Wirth Lábkovi zmiňoval blíže, alespoň z pozice otce, který se obával o dítě. Nejpravděpodobnější se zdá být vysvětlení, že Bajda docházela do nějakého oficiálního kurzu a následně pak složila zkoušku na Německé univerzitě Karlově v Praze, která byla funkční až do května roku 1945 (z právního hlediska do října téhož roku).⁷¹⁷ V Praze sice byla za doby protektorátu možnost docházet do několika oficiálních kurzů či seminářů, ale všechny plně poplatné německým ideologiím.⁷¹⁸ Po válce chtěla Bajda opět nastoupit na univerzitu a dokončit svá studia, ale tentokrát uvažovala o změně zaměření z latiny – češtiny na angličtinu – ruštinu.⁷¹⁹

Wirthova dcera vyvázla z nucených prací mnohem lépe než Lábkova, přesto jí nezbyvaly volné chvíle na výpomoc v rodině, kde její matku sužovaly zdravotní problémy. Růženu Wirthovou trápilo onemocnění dolních končetin, které ji kromě bolestí značně omezovaly na pohybu.⁷²⁰ Naštěstí měli Wirthovi na výpomoc doma hospodyně, která se však v průběhu roku 1943 provdala za berlínského krejčího

---

⁷¹³ Tamtéž, 20. 12. 1942.

⁷¹⁴ Tamtéž, 26. 4. 1943 nebo viz tamtéž, 17. 10. 1943.

⁷¹⁵ AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 13. 11. 1942.

⁷¹⁶ Tamtéž, 26. 4. 1943.

⁷¹⁷ KUKLÍK, Jan, *Mýty a realita tzv. „Benešových dekretů“*. *Dekrety prezidenta republiky 1940–1945*, Praha 2002, s. 349–352.

⁷¹⁸ Otázku školství na území Protektorátu Čechy a Morava podrobněji zpracoval podrobněji např. historik Jiří Doležal. DOLEŽAL, J., *Česká kultura za protektorátu*, s. 35–95.

⁷¹⁹ AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 26. 4. 1943.

⁷²⁰ Tamtéž, 7. 7. 1944 nebo viz tamtéž, 13. 7. 1943.

a na výpomocné práce u Wirthových ji následně příliš času nezbyvalo. Veškeré domácí práce se tedy zdržovaly nebo případně přesouvaly na pozdější termín.⁷²¹

Wirthovi ale netrápila jen správa domácnosti. Žili v každodenních obavách o sebe i své blízké a nesnáze pro rodinu představovalo i nedostatečné zásobování. Nejednou si Wirth v dopise Lábkovi postěžoval na potravinové příděly: „*S jídlem se držíme nad vodou*“,⁷²² což vzhledem k době a možnostem bylo ještě slušné zajištění, ba můžeme říci, že Wirthovi patřili k těm šťastnějším. Jako jiní i oni si museli vystačit s málem či svépomocí. Wirth proto záviděl Lábkovi jeho zahradničení, jak pro možnost získání lepší obživy, tak pro pobyt na čerstvém vzduchu. Sám se k tomu prý nikdy nedostal.⁷²³ Dárků v podobě Lábkovy sklizně si tedy cenila celá Wirthova rodina, přestože je přijímali s určitými rozpaky, vzhledem k finančním možnostem Lábkovy rodiny. S jídlem proto nanejvýš šetřili a ukládali jej do sklepních prostorů, aby vydrželo co nejdélejší možnou dobu.⁷²⁴

Rodinu Wirthových pak neméně zaměstnávaly problémy s vlastním bydlením, neboť žili v permanentním napětí, zda budou muset opustit svůj domov a nastěhovat se jinam do menších nebo horších prostorů. Obavy rodiny plynuly ze záboru bytů i domů, které postihly rodiny v jejich bezprostředním okolí.⁷²⁵ Toho času Wirthovi bydleli v Praze I, v ulici Na Zábradlí, kam se přestěhovali z Kamy na konci roku 1940. Svého nového domova se nikdo z rodiny vzdát nechtěl,⁷²⁶ navíc by dalším stěhováním mohla přijít na zmar také Wirthova knihovna, čítající v lednu 1944 na třináct skříní a dvanáct přepravek, které by doměší domácnosti stěhovali jen s velikými obtížemi.⁷²⁷ A nebyly to jediné starosti, které Wirthům ubytování přinášelo. Pro častý nedostatek uhlí, zejména v zimě roku 1942 a 1944, trpěli nejednou chladnými dny, ale asi nejhorší situace přišla v závěru války, kdy v lednu 1945 byla rodina schopná vytápat maximálně jednu obytnou místnost.⁷²⁸

Volných chvil se za války nikomu z rodiny Wirthů příliš nedostávalo, proto umožnila-li to doba, převážně tedy v létě, odjížděli společně na chalupu v Jizerských horách nebo do Čeřova u Jičína, kde mohli alespoň na chvíli utéci od každodenních

---

⁷²¹ AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 26. 4. 1943.

⁷²² Tamtéž, 13. 11. 1942.

⁷²³ Tamtéž, 12. 3. 1940.

⁷²⁴ Tamtéž, 29. 9. 1941.

⁷²⁵ Tamtéž, 13. 11. 1942.

⁷²⁶ Tamtéž, 20. 12. 1942.

⁷²⁷ Tamtéž, 1. 1. 1944.

⁷²⁸ Navíc jim zásoby uhlí postačovaly jen do března roku 1945. Tamtéž, 16. 1. 1945.

pražských peripetií.⁷²⁹ Tam ale Wirth vždy pokračoval ve své započaté práci, na svých projektech, chodíval po večerech na dlouhé procházky do přírody nebo na schůzky s přáteli, aby přišel na jiné myšlenky a načerpal inspiraci ke své tvorbě.⁷³⁰

7.2.1.2 Wirth v úřadě, v odboji i v penzi

Podívejme se ale také podrobněji na Wirthovu profesní činnost za druhé světové války. Ve smutné době protektorátu pracoval ilegálně v Klubu umělců, v konsorciu, v němž se soustřeďovala činnost české inteligence přípravného rázu. Po celou dobu nesvobody se umělci a příznivci Spolku výtvarných umělců Mánes scházeli potají ve „Spolkové budově Mánesu“ a připravovali plány pro chvíli, kdy válka dospěje ke svému závěru.⁷³¹ V obou skupinách se Wirth podílel na zajištění uměleckohistorických památek před jejich zničením nebo „zavlečení“ do ciziny, střežil smetanovský poklad i literární archiv Zdeňka Nejedlého, který toho času působil v Moskvě.⁷³²

V dusné atmosféře nacistické okupace Wirth využil v roce 1939 zahajovacího projevu výstavy „Tvář Prahy“, aby proti počínající, jak poznamenal: „šovinistické nacistické interpretaci Prahy jako města německého“,⁷³³ zdůraznil vznik a vývoj Prahy jako výsledek práce českého národa. Další jeho manifestací měla být realizace výstavy „České město a české vesnice“, ale ta již nebyla možná. Wirthova činnost připadala Němcům již příliš provokativní, proto ho dali pod „dohled“ německému úředníkovi a původně historikovi, Josefu Pfitznerovi, který měl Wirtha dlouhodobě pronásledovat. Pokud tomu tak skutečně bylo, Pfitzner takovou práci nevykonával osobně, ale spíše zajišťoval, aby se Wirthovi dostalo patřičné pozornosti z příslušných stran a celou akci maximálně monitoroval.⁷³⁴

---

⁷²⁹ Čefov – původně barokní zámek z roku 1650 (vystavěn jezuitským řádem), který po úpravě ve druhé polovině osmnáctého století sloužil v letech 1782–1952 jako na hostinec a v sedmdesátých letech coby internát s kulturním sálem v přízemí. POCHE, E., *Umělecké památky Čech (A-J)*, Praha 1977, s. 598. V současné době je zámek Čefov v soukromém vlastnictví a veřejnosti nepřístupný.

⁷³⁰ AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 26. 8. 1941.

⁷³¹ Odtud Wirth přešel do Národní rady. Tamtéž, 26. 8. 1941.

⁷³² Tamtéž

⁷³³ POCHE, E., *Památková péče a umělecká řemesla*, in PETRÁŇ, Rudolf (ed.), *Staletá Praha XII*, Praha 1982, s. 12–13. JAVŮRKOVÁ, J., *Akademik Zdeněk Wirth*, s. 48.

⁷³⁴ Josef Pfitzner (1901–1945) byl původně profesor východoevropských dějin na Německé univerzitě (Karlo-Ferdinandově univerzitě) v Praze a do počátku druhé poloviny třicátých let i kolegou historiků Josefa Pekaře či Josefa Šusty. V roce 1935 vstoupil do strany SdP (Sudetendeutsche Partei), kde začala jeho vlivná, „neslavná“ kariéra, za kterou byl 6. září 1945 u Mimořádného lidového soudu trestního v Praze odsouzen k trestu smrti oběšením. Pfitzner vstoupil do povědomí také jako člen NSDAP nebo SA, především však od 16. března 1939 coby náměstek primátora, čímž se stal do konce německé okupace nejmocnějším mužem pražského magistrátu. Podílel se na potlačování české identity, udávání i fyzické likvidaci českých úředníků (např. za nedostatečnou loajalitu Němcům) apod. Dále měl

Shrneme-li ve ale ve stručnosti Wirthovu aktivitu v tomto období, je třeba zmínit kromě jeho uvedené funkce konzervátora také činnost v několika podnicích, jako např. ve Společnosti přátel starožitností českých v Praze, výpomocné činnosti ve Smetanově muzeu v Praze nebo v Klubu Za starou Prahu, kde Wirth v letech 1940–1941 připravoval výstavu o jubileu Klubu a jeho snahách o zachování památek. Na podzim roku 1941 byla ale práce zastavena.⁷³⁵ Wirth zůstal za války spolupracovníkem oficiálních i spolkových ochrannářských časopisů a přednášel v kursu nových dopisovatelů památkové služby. Ve svém nepřekonatelném optimismu věřil v brzký konec násilí a jako aktivní člen domácího odboje připravoval organizaci vědeckých a památkářských zařízení pro obnovený československý stát o ochraně památek a jubileu Klubu za starou Prahu (od r. 1900), která byla na podzim roku 1941 zastavena.⁷³⁶

Nemálo ale Wirtha za války natrápilo stěhování Státního ústavu fotoměřičského, ke kterému došlo v prosinci roku 1940. Nejprve se vše převáželo z Klementina do Lobkovického paláce a odtud pak do paláce Toskánského.⁷³⁷ Zde ovšem nebyly pro sbírky nejvhodnější prostory, zejména z důvodu vlhkosti a omezené prostorové kapacity, proto se ústav po dvou a půl letech stěhoval do Karmelitské ulice, sídla Státního památkového úřadu. Fotoměřičský ústav tedy dostal vhodné podmínky v přízemí, I. i II. patře budovy.⁷³⁸ Při stěhování byl Wirth překvapen, kolik materiálů se svými kolegy za více než 20 let nashromáždil a uložil do ústavu.⁷³⁹ Akce sice obnášela

---

bezprostřední vliv na poněmčení pražských ulic, změně pražského znaku, ničení pomníků a československých symbolů nebo apelování na povinné zkoušky úředníků z německého jazyka. V rámci své práce na pražském magistrátu opatroval ubytování pro raněné vojáky a děti, kteří přijížděli z Německa do protektorátu na zotavení, byty pro nacistické prominenty, dohlížel na městské finance, zásobování, plnění pracovní povinnosti, odvodů do armády, sloužil v civilní protiletectvé ochraně a účastnil se organizování nacistické lidobraný. Pro svou přílišnou horlivost však získal také mnoho nepřátel mezi samotnými německými prominenty jako třeba říšským protektorem Reinhardem Heydrichem nebo říšským ministrem propagandy Josephem Goebbelsem aj., kteří usilovali o jeho sesazení. Atentát na Heydricha dal Pfitznerovi příležitost k potvrzení své oddanosti říši, kterou projevoval např. velkolepými proslovy. Celá záležitost s převelením Pfitznera tak byla odsunuta na neurčito. Pfitzner by za své zločiny proti Československé republice odsouzen k trestu smrti, který byl vykonán dne 6. září 1945. MÍŠKOVÁ, Alena – ŠUSTEK, Vojtěch, *Josef Pfitzner a protektorátní Praha v letech 1939–1945. Deník Josefa Pfitznera. Úřední korespondence Josefa Pfitznera s Karlem Hermannem Frankem*, Praha 2000, s. 8–38.

⁷³⁵ AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 20. 10. 1941.

⁷³⁶ POCHE, E., *Zdeněk Wirth*, s. 537.

⁷³⁷ AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 20. 12. 1940.

⁷³⁸ Tamtéž, 16. 5. 1943.

⁷³⁹ V roce 1939 Wirth daroval fotoměřičskému ústavu své třicetileté dílo, tedy většinu z fotografických a soupisných sbírek, proto bylo v jeho zájmu, aby na stěhování osobně dohlédl. MORÁVEK, J., *K sedmdesátce*, s. 85–87.

mnoho vyřizování, nemluvě o fyzické námaze, ale na druhou stranu umožnila alespoň rámcovou prohlídku stavu sbírek.⁷⁴⁰

Wirth také od roku 1941 intenzivně shromažďoval materiál pro svou další publikaci „Valdštejnův Jičín“ (1946), pro níž hledal za války inspiraci přímo v jičínském kraji. Kniha mohla vyjít za finanční podpory jičínské spořitelny, jež projekt od začátku podporovala. V době, kdy Wirth začínal s prací na „Valdštejnově Jičíně“, připravoval též přednášku „České hrady“ pro výstavu v galerii Mánes, redigoval články pro časopis „Umění“ a publikaci z výstavy „Za novou architekturu“⁷⁴¹. V roce 1941 též vypomáhal s druhým vydáním knihy Karla Vika „Praha v barevných dřevorytech“ (1944)⁷⁴² a v neposlední řadě je třeba uvést i Wirthův podíl na archeologickém bádání na zbytcích středověkého hradiště v Budči u Prahy, kterého se zúčastnil v roce 1941 spolu s archeologem Václavem Krolmusem.⁷⁴³

V roce 1942 Wirth spolupracoval s Rudolfem Hlubinkou, přednostou stavebního referátu pražského magistrátu, na památném plánu Prahy. Wirth ze své pozice pražského konzervátora zasáhl významně při akci zabavování zvonů pro vojenské účely, která u nás probíhala nejintenzivněji asi od roku 1942. Wirthovi se podařilo zachránit zejména zvony z období od patnáctého do osmnáctého století, kdežto zvony z let 1800–1938 (asi na šest set kusů) vesměs končily ve sběrnách, kde ale na poslední chvíli ještě několik význačných zvonů odebral, takřka těsně před jejich zničením.⁷⁴⁴ Velkou zkušeností s rekvizicí zvonů poskytla Wirthovi právě první světová válka, které padlo za oběť kolem šedesáti pěti až sedmdesáti procent všech zvonů na našem území, z nichž za dobu trvání první republiky byly rekvírované zvony ze 70 procent doplněny. Z toho ale v další vlně rekvizice padlo v letech 1940–1943 na 13 500 zvonů o hmotnosti 2370 tun.⁷⁴⁵

Ani ve válečné době Wirth neustál se shromažďováním knih a jejich následném rozesílání do příslušných institucí a knihoven, kde jich bylo zapotřebí nejvíce. Mnoho knih Wirth proto zaslal do archivu Kutné Hory, který ještě v polovině roku 1942 neměl

---

⁷⁴⁰ AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 3. 4. 1942.

⁷⁴¹ Kolektiv autorů, *Architektura. 1. č.: práce českých architektů 1900–1940*, Praha (Výbor výstavy *Za novou architekturu*) 1940.

⁷⁴² AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 26. 8. 1941.

⁷⁴³ Tamtéž, 20. 10. 1941.

⁷⁴⁴ Tamtéž, 3. 4. 1942.

⁷⁴⁵ LUNGA, Radek – SOLAŘ, Jaroslav, *Kostelní věže a zvonice. Kampanologie, navrhování, poruchy, rekonstrukce a sanace*, Praha 2010, s. 63.

plně vybavenou vlastní příruční knihovnu. O tom, že se některé zajímavosti dostaly také do národopisného muzea k Ladislavu Lábkovi, není vůbec pochyb.⁷⁴⁶

V letech 1941–1942 se pak Wirth dále podílel např. na akci pro amatérské fotografy, od nichž přijímal veliké množství negativů o vesnické architektuře, a ze kterých následně vybíral 200 nejlepších exemplářů, s nimiž se můžeme seznámit i v dnešní době prostřednictvím Wirthových publikací, protože právě tam vybrané snímky našly své uplatnění. Wirthovým hlavním záměrem ale bylo zvětšit obrazovou základnu o české vesnici a zároveň tak dát šanci nadějným fotografům, díky nimž rozšiřoval řady dobrovolníků pro spolupráci na ochraně památek. Zřejmě právě v průběhu této akce Wirth procházel starší rozdělané práce, když narazil na svůj spis o „Malém městě“, která vyšla jako I. svazek „Zmizelé Prahy“ (1945). Wirth tento titul rozpracoval na frontě za doby 1. světové války. Neváhal tedy pustit se znovu do práce, paradoxně opět za světového válečného konfliktu.⁷⁴⁷

Během následujícího období v přelomových letech 1942 a 1943 Wirth připravoval cyklus přednášek „1000 let výtvarné kultury v Praze“, kde přednášel spolu s osobnostmi jako historiky umění Emanuelem Pochem, Vladimírem Denksteinem nebo Oldřichem Jakubem Blažičkem aj.⁷⁴⁸ Akce probíhala po 17 večerů ve třech cyklech po pěti přednáškách a to vždy v neděli odpoledne.⁷⁴⁹

Asi největší zklamání přineslo Wirthovi jaro roku 1943, kdy byl penzionován z postu hlavního konzervátora pro Prahu a venkov. Nejprve se dostavil na pracovní úřad, odevzdal potřebné dokumenty a následně byl zbaven funkce, již zastával po celou dobu meziválečného Československa.⁷⁵⁰ Wirth byl tedy přinucen stáhnout se do své soukromé pracovny, avšak přesto i nadále zůstal v úzkém styku s kolegy i spolupracovníky, kteří ho informovali o dění a vyhledávali ke konzultacím. Wirth v soukromí dál aktivně pracoval na topograficko-uměleckých pracích, přednášel v rozhlasu v cyklu „O staré i nové Praze“ a podílel se na sborníku „Jak rostla Praha“ aj.⁷⁵¹

Velikou útechou pak v nejhrošších chvílích byla Wirthovi hudba. Od roku 1937 osobně vedl s hudebním skladatelem a dirigentem Išou (Františkem)

---

⁷⁴⁶ AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 3. 5. 1942.

⁷⁴⁷ Tamtéž, 24. 8. 1942 a nebo viz tamtéž, 9. 4. 1944.

⁷⁴⁸ Tamtéž, 13. 11. 1942.

⁷⁴⁹ Tamtéž, 31. 1. 1943.

⁷⁵⁰ Tamtéž, 26. 4. 1943.

⁷⁵¹ MORÁVEK, J., *K sedmdesátce*, s. 85–87. DĚDINA, Václav – FILIP, Jan – GUTH, Karel, *Jak rostla Praha. Cyklus přednášek z roku 1936*, Praha 1939.

Krejčím Orchesterální sdružení a v letech 1940 až 1945 doslova propagovali českou hudbu v symfonických koncertech ve Smetanově síni, v Národním divadle i na nejrůznějších zájezdech, aby tak tichou demonstrací podpořili domácí odboj.⁷⁵² S orchestrem Wirth také třikrát týdně (včetně nedělí) nacvičoval I. díl melodramatu Hippodamie (Námluvy Pelopovy) pro Vinohradské divadlo.⁷⁵³ Premiéra s dvanácti tříhodinovými představeními byla hrána v době od 19. května do konce června roku 1943. Wirtha hraní sice odvádělo od rozdělané práce, na druhou stranu mu ale poskytovalo „úlevu“ od náročných povinností.⁷⁵⁴

V týdnu Wirtha dále zaměstnávaly např. přednášky ve Masarykově lidovýchovném ústavu,⁷⁵⁵ díky kterým zavítal do Mladé Boleslavi, Kutné Hory nebo do Prahy – Liboce na letohrádek Hvězda, kde byla původně plánována přednáška, která se nakonec musela odehrát až v okolí letohrádku, neboť byl Wirthovi pro jeho přednes v českém jazyce znemožněn přístup do objektu.⁷⁵⁶ Jedna z posledních velkých akcí roku 1943 byla pro Wirtha např. práce na podkladech regulačních plánů ve Slaném a Mladé Boleslavi.⁷⁵⁷

Ve zbývajícím čase války Wirth dokončoval rozdělané akce a publikace, přednášel v Praze a dalších městech, intenzivně sbíral psaný i obrazový materiál pro své budoucí projekty, připravoval již zmíněný návrh reorganizace muzejnictví a vypomáhal všude tam, kde ho bylo zapotřebí.

Závěr války pak Wirth pociťoval s velikým vypětím sil jako kdokoliv jiný. Poslední nálety, poslední chmurné pocity z okamžiků nesvobody, poslední dny strádání. Tak vypadal Wirthův závěr války, plný skepsí i nadějí. Těmto dnům však předcházelo veliké úsilí i odvaha mnohých jedinců, ať už vojáků, prostých obyvatel v zázemí, umělců nebo třeba muzejníků a památkářů. Mezi hrdiny druhé světové války, kteří nasadili za svobodu či ochranu státu svůj život nebo majetek, jistě právem náleží jména

---

⁷⁵² Vyvrcholením úsilí Orchesterálního sdružení byla účast v r. 1944 na Vrchlického-Fibichově melodramatické trilogii „Hippodamie“. JAVŮRKOVÁ, J., *Akademik Zdeněk Wirth*, s. 49.

⁷⁵³ AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 26. 4. 1943. Pořadatelem celé akce byla Národní odborová ústředna zaměstnanecká (NOÚZ). Tamtéž, 21. 5. 1943.

⁷⁵⁴ Tamtéž, 21. 5. 1943.

⁷⁵⁵ Svaz osvětový 1905–1925, od roku 1925 přeměněn na Masarykův lidovýchovný ústav. V 50. letech byl název změněn na Osvětový ústav a od roku 1991 se přetransformoval na Informační a poradenské středisko pro místní kulturu (IPOS). Poslední změna názvu proběhla v roce 2004 na Národní informační a poradenské středisko pro kulturu (NIPOS). FRAJDL, Jiří, Za protektorátu: Protektorátní kolaborantské a fašistické organizace 1939–1945, Klub českého pohraničí, o. s., 12. 9. 2009 [cit 2010-5-30]. URL:<<http://www.kcprymarov.estranky.cz/clanky/nase-knihovna/protektoratni-kolaborantske-a-fasisticke-organizace-1939-1945>>.

⁷⁵⁶ AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 6. 6. 1943.

⁷⁵⁷ Tamtéž, 17. 10. 1943.

Ladislava Lábka a Zdeňka Wirtha. Oba se postavili za ochranu památek či objektů a všemožně chránili národní odkaz. Těžko asi posoudíme, kdo z nich se přičinil více či méně. Oba svedli neméně náročný, nebezpečný a intenzivní boj proti nacistické okupaci.

8 První poválečné roky Ladislava Lábka a Zdeňka Wirtha

Předposlední etapu přátelství i spolupráce Ladislava Lábka a Zdeňka Wirtha vyplnila v poválečném období intenzivní snaha o záchranu a obnovu památek i muzejních sbírek jako kdysi v období po první světové válce. Opět tedy navázali tam, kde jim válka znemožnila činnost úplně či jen v omezené míře. Válečný konflikt byl sice zažehnán, přesto ale každého čekalo ještě mnoho úsilí a sebezapření.

Stejně jako v předchozích letech, tak i v mírové době si Wirth s Lábkem sdělovali své postřehy o současném vývoji, vize do budoucna a čím dál častěji bilancovali nad minulým, současným nebo budoucím životem tak jako třeba Lábek v roce 1946: „*Zatím se svět změnil a vše kolem nás radikálně, ale jak vidím, my staří jdeme stále za svým štítem a nedbáme o to, co o nás soudí přítomnost! Ať je její cesta jakákoliv, může dopídit cíle jen láskou a poctivou prací a proto my můžeme odejít s klidným svědomím. Nové cíle se v minulosti vytvořily již vícekrát, ale udržely se jen tenkrát, pakliže byly poctivě a lidsky řízeny.*“⁷⁵⁸ Wirth s Lábkem vkládali po válce své naděje do budoucí mladé generace a věřili, že negativní změna morálních hodnot lidí, která byla v poválečném období patrná, bude jen přechodným jevem: „*Známky naší situace vnitřní se dají označiti jedině jako mravní rozklad. Jsem přesvědčen, že národ jest ještě zdravý přes 50 % a že rozvrat překoná.*“ Oba doufali, že právě prostřednictvím mladých nakonec „*kultura dočká ocenění.*“⁷⁵⁹

Lábek i Wirth se od února roku 1948 snažili s režimem smířit a vypořádat, jak jen to bylo možné. Každý z nich měl jiné možnosti či příležitosti. A byl to předně Lábek, na něhož tíha doby dopadala přeci jen výrazněji, navíc ho sužovaly obavy o budoucnost i ústrky z jeho okolí, jak vyplývá z dopisu z roku 1950: „*Beztak žijeme ve stálém napětí a strachu.*“⁷⁶⁰ Lábek vždy cítil, že mu je rodná Plzeň domovem, ale v poválečné době si asi více než kdy jindy posteskl nad svým odchodem z Prahy

⁷⁵⁸ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1951–1961, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 7. 1. 1954.

⁷⁵⁹ AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 20. 12. 1946.

⁷⁶⁰ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1951–1961, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 11. 9. 1950.

v dobách jeho výučních let, kde měl tolik známých, kontaktů a snad i přívětivější prostředí ke své práci: „*Já žiji životem více do sebe uzavřeným, nežli Vy v Praze, kde Vás obklopují přátelé i spolupracovníci.*“⁷⁶¹

Lábek i Wirth se postupem doby dostávali do úctyhodného věku, a tak se častěji pouštěli do své práce s takovým odhodláním, jakoby to mělo naposledy, aby včas dokončili své projekty. Příležitostí k návštěvám sice z důvodů časové vytíženosti neměli tolik, ale na druhou stranu vždy dokázali o to více využít společně strávený čas, ať už za přítomnosti rodiny nebo na osobních schůzkách. Ovšem pro jejich nesmírnou vytíženost tomu bylo sporadicky, proto společná setkání považovali za zvláštní událost či dokonce „*svátek*“.⁷⁶²

8.1 Osobní život Ladislava Lábků a Zdeňka Wirthů v letech 1945–1961

Lábka s Wirthem i po převratu spojovalo pevné přátelství, a dál se proto prostřednictvím dopisů informovali o rodinném životě svých nejbližších. Díky tomu získáváme také pro poválečné období lepší představu o jejich zázemí a prostředí, v němž pracovali.

8.1.1 Ladislav Lábek

Lábkovi byla v poválečné době i nadále oporou milující žena Ludmila, jeho sestry a neméně také dcery. Ty však do mírových let vkročily s novými vizemi, obě začaly zvolna opouštět „rodné hnízdo“, přesto ale až do smrti svých rodičů udržovaly srdečné vztahy a byly v nepřetržitém kontaktu.⁷⁶³

Lábek prožíval první světovou válku společně s přítelem Františkem Homolkou, ale jejich cesty se významněji střetly také v období druhé světové války.⁷⁶⁴ V roce 1944 totiž Lábkovi přijali Homolkova syna Svatopluka do rodinného knihkupectví, aby se vyučil řemeslu a třeba i jednou zastal významnou pozici v rodinném podniku Lábkových.⁷⁶⁵ Lábek se tehdy ale nemálo obával „*znárodnovací horečky*“,⁷⁶⁶ aby snad

---

⁷⁶¹ Tamtéž, 24. 5. 1954.

⁷⁶² Tamtéž, 7. 1. 1954.

⁷⁶³ Vzpomínky Věnceslavy Homolkové, leden–únor 2008, archiv autorky.

⁷⁶⁴ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1944–1950, dop. L. Lábků Z. Wirthovi, 2. 11. 1946.

⁷⁶⁵ Taktéž Wirth viděl ve sňatku mladých příjemnou budoucnost i po obchodnické stránce. Předně ale pevně věřil ve šťastné manželství. AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dop. Z. Wirthů L. Lábkovi, 22. 12. 1946.

⁷⁶⁶ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1944–1950, dop. L. Lábků Z. Wirthovi, 2. 11. 1946.

rodina nepřišla o významný finanční příjem a jejich vytoužený rodinný „sen“ přinášející radost i vzdělanost nejen jim, ale také plzeňské veřejnosti. Homolkův syn Svatopluk našel při své službě u Lábka zalíbení v Lábkově mladší dceři Věnceslavě a k radosti celé rodiny uzavřeli roku 1946 sňatek. Věnceslavy prvotní zaměstnání spočívalo nejprve v podpoře rodinného podnikání, ale nakonec zůstala až do penze v plzeňských Škodových závodech.⁷⁶⁷ Věnceslavy umělecky nadaná sestra Bohumila, provdaná Brujová, od mládí tíhla k rodinnému životu, proto zůstala převážně ženou v domácnosti. A právě ona po letech převzala také správu o domácnost v rodinné vile Lábků, avšak její životní cesta skončila v devadesátých letech 20. století.⁷⁶⁸ Ze vzpomínek Věnceslavy Homolkové víme, že k otci měla Bohumila velmi blízko a vzhledem k tomu, že pobývala v rodinné vile, znala také mnoho detailů o profesním i osobním životě Lábka i jeho sester. Bohumily vzpomínky však zůstaly nezaznamenané.⁷⁶⁹

Lábkovy sestry Marie i Božena vedly i v poválečném období své obchody, a to až do padesátých minulého století, kdy přišly díky režimu o možnost podnikání, což znamenalo těžkou ráno pro celou rodinu Lábků, obzvláště pro Marii, která vysněné živnosti zasvětila takřka celý život. Navzdory svým zdravotním problémům, které ji začaly sužovat právě po odejmutí obchodů, vypomáhala bratrovi v muzeu, a to zcela zadarmo, bez nároků na honorář.⁷⁷⁰ Marie i Božena zemřely nedlouho po sobě v šedesátých letech a jejich smrt znamenala pro Lábka další těžkou životní zkoušku, neboť spolu s nimi odešly Lábkovy nejbližší přítelkyně.

Rodina Lábkových byla již od nástupu komunistického režimu trnem v oku vládnoucích garnitur. O tom, že antipatie byly na obou stranách, nebyl nikdy pochyb, ale k jistému vyostření došlo zřejmě až po Lábkově účasti na plzeňské demonstraci, která vypukla v Plzni 1. června jako reakce na měnovou reformu, avšak velmi rychle se přeměnila v protikomunistickou manifestaci.⁷⁷¹ V jejím důsledku pak vznikl seznam nepohodlných osob s cílem vystěhování z Plzně, na němž se ocitlo právě Lábkovo jméno. Kromě Lábkovy účasti na demonstraci byla důvodem vystěhování i jeho společná domácnost se sestrami, které byly údajně „*přímo fanaticky nábožensky založené a agitují mezi lidem pro účast na bohoslužbách*“.⁷⁷² Lábek byl navíc nařčen z účasti v národně socialistické straně, třebaže když do ní nikdy nevstoupil a její

---

⁷⁶⁷ PEŘINOVÁ, A., *Ladislav Lábek*, s. 32–33.

⁷⁶⁸ Tamtéž, s. 33.

⁷⁶⁹ PEŘINOVÁ, A., *Ladislav Lábek*, s. 11.

⁷⁷⁰ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1951–1961, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 12. 12. 1954.

⁷⁷¹ DOUŠA, J. a kol., *Plzeň v datech*, s. 453–454.

⁷⁷² Vzpomínky Věnceslavy Homolkové, leden–únor 2008, archiv autorky.

myšlenky veřejně ani soukromě nepodporoval. Třebaže se Lábkovo jméno ocitlo na seznamu, k oficiálnímu vyzvání k vystěhování z Plzně nikdy nedošlo.⁷⁷³

Další, s čímž se rodina Lábkových musela v poválečné době vypořádat, byly hned dva pokusy o zabránění jejich rodinné vily. První přišel v padesátých letech, kdy měla být Lábkova vila zabavena ve prospěch objektu mateřské školky, jeslí a družiny. Pro tento projekt zabralo město několik sousedních vil a rodinu Lábků zachránila jen skutečnost, že jejich dům nebyl vybaven ústředním topením a jeho zavedení by vynakládalo značné finanční investice i zdržení, což město naštěstí nechtělo absolvovat. Další hrozbu představovala pro Lábků stavba kulturního domu v Plzni, který místo původního umístění v centru měl být vystavěn v místech Lábkovy vily v Bezovce, kde již město disponovalo několika zabranými parcelami. Celý plán brzdila jen podoba stavebního komplexu a Lábkovým hrozilo, že tentokrát definitivně přijdou o svůj vysněný dům. Nakonec však ze záměru sešlo a „monstrózní“ kulturní dům, „*dům hrůzy u Radbuzy*“, byl v osmdesátých letech 20. století postaven v centru Plzně nedaleko hlavního vlakového nádraží.⁷⁷⁴

8.1.2 Zdeněk Wirth

Ačkoliv Lábkův rodinný život zaznamenal v průběhu tohoto období mnoho změn, u Zdeňka Wirtha tomu bylo naopak. Jeho rodinný život plynul po válce oproti Lábkově poněkud poklidněji. Wirthova dcera Bajda pokračovala ve studiu a po nějakém čase začala dokonce pracovat ve Státním literárním ústavu.⁷⁷⁵ Také ona, stejně jako Lábkova dcera Věnceslava, chystala v roce 1946 svatbu s právníkem Otakarem Perglem,⁷⁷⁶ se kterým ovšem s největší pravděpodobností nesdílela společnou domácnost, neboť byla údajně více nakloněna lásce žen. Alespoň se o tom v tehdejší době hovořilo, zejména v kruzích kolem architekta Otakara Kuči,⁷⁷⁷ avšak konečnou odpověď by nám mohla poskytnout bohatá rodinná korespondence, která by vydala

⁷⁷³ O této kauze nevěděla Věnceslava Homolková ani Ludmila Lásková. Z jejich vyprávění vyplývá, že o záměru vystěhování nevěděl pravděpodobně Ladislav Lábek ani jeho sestry. Vzpomínky Věnceslavy Homolkové, leden-únor 2008, archiv autorky.

⁷⁷⁴ DOMANICKÁ, J., *Rodinný dům Ladislava Lábka*, in: ULRICH, Petr (ed.), *Slavné vily Plzeňského kraje*, Plzeň 2009, s. 116.

⁷⁷⁵ O studiu Boženy Wirthové hovoří dop. Lábka z konce roku 1945. UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1944–1950, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 25. 11. 1945. Nástup Boženy Wirthové do Státního literárního ústavu zachycuje zpětně Wirthův dop. AM Plzeň, L. L., kart. 385, sl. 1949–1961, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 13. 7. 1952.

⁷⁷⁶ Oznámení o svatbě Otakara Pergla a Boženy Wirthové. AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 8. 7. 1946.

⁷⁷⁷ E-mailová zpráva Kristiny Uhlíkové Anně Peřinové, 17. 6. 2010, archiv autorky.

na samostatnou obsáhlou práci. Božena Wirthová užívala v padesátých letech své rodné příjmení, což může evokovat k závěru, že se rozvedla či si své jméno po svatbě ponechala.⁷⁷⁸ Wirthova i Lábkova korespondence však o Bajdině muži podrobněji nehovoří. Po letech se ale Bajda zřejmě provdala znovu, tentokrát za docenta ekonomie a právníka, Lumíra Smetanu. Avšak nejen Lábkovi byli druhým sňatkem Boženy zaskočeni, neboť se o svatbě dozvěděli až dodatečně. Obřad proběhl na přání snoubenců v naprosté tichosti i soukromí a jak poznamenal Wirth: „*Ale nepadlo jablko daleko...*“⁷⁷⁹ Z dopisu se totiž dozvídáme, že taktéž Zdeněk Wirth uzavřel v roce 1908 sňatek podobným způsobem se svou tehdejší partnerkou Růženu Procházkovou. Po svatebním obřadu novomanželé odjeli do Prahy a téměř po měsíci manželství informovali rodinu a známé o jejich kroku.⁷⁸⁰

V říjnu roku 1949 si však Zdeněk Wirth prošel těžkou životní zkouškou, kdy zesnula jeho manželka a životní přítelkyně Růžena Wirthová,⁷⁸¹ což Lábkovi vzhledem k pevnému rodinnému přátelství zasáhlo o to víc: „*Odešla duše nanejvýš ušlechtilá, která mimo to byla nám všem vzácnou a věrnou přítelkyní. To nejsou jen prázdná slova, ale skutečnost, neboť jsme na ni všichni velmi často a s vděčností vzpomínali.*“⁷⁸² Nadešel čas, kdy Lábek i Wirth dávali častěji sbohem svým blízkým, proto se oba snažili dodat si vzájemně povzbudit a dodat odvahu jeden druhému.⁷⁸³ Wirth se již nikdy více neoženil, ale v jeho domě zůstávala na výpomoc alespoň hospodyně, paní Kolertová, dřívější úřednice z ministerstva lehkého průmyslu a zároveň Wirthova nájemnice. Tím pomáhala nejen s vedením domácnosti, ale také s finanční situací Zdeňka Wirtha, neboť pravidelným nájmem přispívala na společné bydlení.⁷⁸⁴ Služebná zůstala s Wirthem až do léta roku 1960, kdy odešla do důchodu, čímž uvolnila pokoj pro Bajdina manžela, Lumíra Smetanu a Wirthovi přibyla za paní Kolertovou na výpomoc nová externí síla,⁷⁸⁵ takže se svém bytě v ulici Na Zábradlí nezůstali osamoceni.

---

⁷⁷⁸ Tamtéž.

⁷⁷⁹ AM Plzeň, L. L., kart. 385, sl. 1949–1961, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 9. 7. 1960.

⁷⁸⁰ Tamtéž.

⁷⁸¹ Oznámení o smrti Růženy Wirthové. AM Plzeň, L. L., kart. 385, sl. 1949–1961, příloha dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 20. 10. 1949.

⁷⁸² UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1944–1950, dop. L. Lábkovi Z. Wirthovi, 24. 10. 1949.

⁷⁸³ Tamtéž, 4. 1. 1950. Viz příloha 12.1-XVIII.

⁷⁸⁴ AM Plzeň, L. L., kart. 385, sl. 1949–1961, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 13. 7. 1952.

⁷⁸⁵ Tamtéž, 9. 7. 1960.

Také v tomto období Wirth jezdíval s dcerou (do roku 1949 i se ženou) a hospodyní na letní odpočinkový pobyt. Nejčastěji patrně do Bedřichova v Jizerských horách (v červenci až srpnu) či na jejich oblíbený Čeřov u Jičina.

8.2 Činnost Ladislava Lábka a Zdeňka Wirtha od květnového povstání po únorový převrat

8.2.1 Lábek v boji za obnovení muzejní činnosti

Po válce čekalo na Lábka hned několik nelehkých úkolů. Musel znovu obnovit zašlou slávu Národopisného muzea Plzeňska, lépe řečeno zachránit, co se dalo, opět postavit rodinný obchod opět na nohy a pokusit se šířit znovu osvětu o staré Plzni, aby její podoba nebyla zapomenuta a pomohla svým příkladem zachránit do budoucna další památky. Tentokrát nejen prostřednictvím přednášek, článků či Lábkových „Potulek po staré Plzni“, ale také rozhlasu, který Lábka doslova strhl k další činnosti. Lábek, jak říkával, využíval rozhlasu předně k „*propagaci muzejních zájmů*“.⁷⁸⁶ Lábek na moderní techniku nikdy úplně nezanevřel, přestože k ní byl někdy poněkud skeptický, obzvláště když mu umožňovala informovat najednou více lidí a tím snadněji vstoupit do povědomí veřejnosti. Takovou práci nanejvýš kladně hodnotil i Zdeněk Wirth: „*Je stále čínorodá, v thematech nová a v souladu se současnou potřebou.*“⁷⁸⁷ Lábek mohl nyní snadněji šířit své vlastní myšlenky i náhledy, a to nejen v muzejní oblasti. Navíc mu tento přístup umožnil sdělit to, co se do jeho článků a knih již nevešlo.⁷⁸⁸

Lábek nehleděl na svůj věk či potíže, jichž se mu za války dostávalo z mnoha stran, vrhl se do práce se stejným entusiasmem jako na počátku 20. století. Válka pro něj byla sice trpkou zkouškou, ale pouhé přihlížení k problémům neměl zkrátka nikdy v povaze. Na „znovu obnovování“ muzea ovšem nebyl sám, jak by se mohlo zdát. Byla tu řada odborníků na slovo vzatých jako např. Jindřich Čadík, Fridolín Macháček nebo Zdeněk Wirth. Ti všichni společnými silami usilovali o poválečnou obnovu a organizaci v plzeňských muzeích.⁷⁸⁹ Nyní jim tedy bylo k dluhu, že i za války, bylo-li jim to

---

⁷⁸⁶ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1944–1950, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 12. 2. 1947.

⁷⁸⁷ Tamtéž, 16. 2. 1947.

⁷⁸⁸ Tamtéž.

⁷⁸⁹ Tamtéž, 29. 7. 1946.

umožněno,⁷⁹⁰ věnovali čas muzejní činnosti, jak uvedl Lábek: „*Co přitom člověka těší, že nepromarnil ten čas mimo dobu válečnou, kterou nám byl ovšem čert dlužen!*“⁷⁹¹

Konec druhé světové války znamenal nejen začátek „nového života“,⁷⁹² ale také nové starosti. Jak poznamenal Lábek: „*Probrali jsme se již z prvního opojení (...). Snažíme se nyní zachrániti něco z toho, co bylo Němci rozkradeno v muzeích. Největší krádeže u mne, kterou si ponechali na poslední chvíli, jsem v posledním okamžiku zmařil.*“⁷⁹³ „*Mnoho se přihodilo v poslední době, ač jsem leccos z toho očekával. Nečekal jsem však takové jančení našeho dělnictva a stejně ne tak chudou kulturní úroveň kulturních i jiných činitelů, kterým jest svěřeno vedení našeho života v obcích. Doufáme přesto, že jsou to nutné dětské nemoci, a že se z nich brzo dostaneme (...). Za Němců bylo té trpkosti dost, ale teď se zdá, že je ve všem a všude. Likvidace této války bude pro nás bolestná.*“⁷⁹⁴ Jak Lábek poznamenal, nebylo času k dlouhému otálení, proto se správou muzea začal bezprostředně po květnovém povstání.⁷⁹⁵ Ještě po letech mu však co chvíli někdo nabízel k prodeji předměty z muzejních sbírek či jiný materiál kulturní hodnoty, který pocházel z válečných krádeží. Lábek v jednom z dopisů Wirthovi smutně poznamenal „*Potvrdilo se „Bömischen Zicken“ (česká hloupost).*“⁷⁹⁶ Za řadou z krádeží stálo ale také české obyvatelstvo, což Lábka i Wirtha bolelo více než okrádání ze strany Němců: „*Veřejný život jakoby toužil po dřívějším dusnu a napětí, a to působí nyní hůře nežli za německé okupace. Nepředstavoval jsem si nikdy, že máme tolik lidí bezcharakterních a tolik zlodějů, jako se jeví dnes, a to bolí více nežli sebe horší útisk Němců.*“⁷⁹⁷

Lábka čekala v národopisném muzeu snad největší práce za celý život: „*Bez pomoci dozorců, bez dělníků a řemeslníků, mám vybudovati v krátké době to, co jsem budoval deset let a vlastně více, neboť muzeum jest rozloženo nejen ve sbírkách, ale i ve své vnitřní organizaci.*“⁷⁹⁸ Lábek musel z vlastní iniciativy a navíc za pomoci vlastních finančních prostředků, kterých během války markantně ubylo, shánět řemeslníky pro úpravy Gerlachovského a Chotěšovského domu, kde sídlilo muzeum

---

⁷⁹⁰ Fridolín Macháček byl od roku 1944 intervenován v koncentračním táboře Flossenburk. ŠPÉT, Jiří, *Fridolín Macháček jako muzeolog a organizátor českého muzejnictví*, Plzeň 1996, s. 19.

⁷⁹¹ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1944–1950, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 12. 2. 1947.

⁷⁹² Tamtéž, 27. 4. 1945. Viz příloha 12.1-XI.

⁷⁹³ Tamtéž, 10. 5. 1945.

⁷⁹⁴ Tamtéž, 30. 6. 1945.

⁷⁹⁵ Tamtéž, 10. 5. 1945.

⁷⁹⁶ Tamtéž, 29. 6. 1948. Viz příloha 12.1-XV.

⁷⁹⁷ Tamtéž, 28. 4. 1946.

⁷⁹⁸ Tamtéž, 30. 6. 1945.

i instalaci sbírek v něm uložených. Mnoho předmětů, které ukrývali za války plzeňští muzejníci za městem, bylo třeba nyní převést zpět do Plzně, což bez peněz, pracovní síly a dle Lábka i malého zájmu ze strany plzeňských radních šlo velmi ztěžka: „*Sbírám usilovně zbytky svého nadšení, neboť obec mne úplně ignoruje. Co jsem zkusil za poslední měsíc svobody je kapitola sama pro sebe, ale ustál jsem i nervový záchvat.*”⁷⁹⁹ A situace v muzeu se nezlepšila ani po dvou měsících: *V muzeu valím balvan obnovy stále sám a za nejtěžších překážek.*“⁸⁰⁰ Wirth sice Lábkovi nemohl finančně pomoci, přesto se alespoň snažil, aby mu dodal pocit odhodlání setrvat ve svém úsilí: „*To je vaše morální síla proti té tupé nevšímavosti nynějších udržitelů moci na radnici a zadostiučinění pro budoucnost. Nehleďte vpravo ani vlevo a dokončete svou práci s tím milým nadšením.*”⁸⁰¹

Avšak nic nevypadá tak černě jak se nám může na první pohled zdát. Ještě do konce roku 1945 zvládl Lábek základní rekonstrukci Národopisného muzea Plzeňska, vydal spis o národopisném muzeu za války a zahájil práci na výstavě: „*Obraz kulturního města v 19. století. Domácnost v 19. století.*”⁸⁰² O něco dříve však byla zahájena první poválečná výstava národopisného muzea, kterou Lábek představil veřejnosti necelý měsíc po osvobození Plzně, 3. června roku 1945. Výstava s názvem „*Co jsme ukrývali před Němci*“ zahrnovala umělecké i běžné předměty z doby před vpádem Hunů na naše území a její jedinečnost spočívala mimo jiné v tom, že ji Lábek po celou dobu války úspěšně skrýval před pozorností německých úřadů.⁸⁰³

Nedlouho po konci druhé světové války pak Lábka neméně zaměstnala výstava „*Staré plzeňské tisky*“ pořádaná od 25. května roku 1947, která se konala u příležitosti sjezdu faktorů knihtiskáren a grafických závodů Československa v Plzni. Na výstavě byl představen stručný nástin vývoje nejstaršího období plzeňského knihtisku od roku 1468, kdy byla v Plzni (a vůbec v Čechách) prvně vytištěna kniha („*Kronika trojanská*“ od Guidona z Colony) do roku 1534 (kdy po 250 letech zanikla vlivem třicetileté války první plzeňská tiskárna). Další část výstavy zachycovala příchod knihtiskaře Josefa Jana Morgensäulera do Plzně v roce 1788 a končila působením plzeňského knihtiskaře

---

⁷⁹⁹ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1944–1950, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 30. 6. 1945. Wirth vinil z nervového zhroucení právě představitele plzeňské obce, kteří Lábka v jeho práci příliš nepodporovali. AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 29. 10. 1946. Viz příloha 12.1–XIV.

⁸⁰⁰ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1944–1950, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 10. 10. 1945.

⁸⁰¹ AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 20. 12. 1945.

⁸⁰² UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1944–1950, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 25. 11. 1945. Spis o národopisném muzeu viz LÁBEK, L., *Národopisné muzeum Plzeňska za německé nadvlády 1939–1945*. Plzeň 1945.

⁸⁰³ LÁBEK, L. (?), *Národopisné muzeum v Plzni se obnovuje*, Nová doba 1, č. 28, 14. 6. 1945, s. 3.

Ignáce Schiebla v Plzni do roku 1901.⁸⁰⁴ K vidění byly též portréty, knihtiskařů posledního století, jejich dokumentace (originály i reprodukce) nebo technické zařízení pro knihtisk.⁸⁰⁵

Národopisnému muzeu ovšem v poválečné době nemálo pomohla i široká veřejnost. Ať už návštěvou výstavy, morální či finanční podporou. Již v prvních dnech svobody se totiž do muzea začaly opět dostávat hodnotné dary i příspěvky jako třeba od plzeňského učitele Jaroslava Slívy, který ze svých rodinných pokladů věnoval unikátní loutkové divadlo s více než 60 ručně vyřezávanými loutkami a mnoho dalšího. Peněžitým obnosem ve výši 200 korun pak vypomohla plzeňská vlastenka Božena Thomayerová.⁸⁰⁶

Národopisné muzeum hned na přelomu května a června usilovně pracovalo na renovaci svých depozitářů, kanceláří i výstavek. V obnově mu pomáhal zedník z Blovic, plzeňský truhlář a zasilatelská firma Panýrek, která si vzala na starosti přestěhování nábytku podle původních návrhů před nástupem Nicloaie do čela plzeňských muzeí, který interiér Lábkova muzea přetvořil dle svého vkusu, ale v rozporu s kulturními či historickými zájmy.⁸⁰⁷ V letech 1945–1949 měl Lábek k ruce hned tři pomocné síly – truhláře – restaurátora, správce depozitáře a budoucí etnografku Marii Ulčovou. Roku 1950 pak obě mužské síly přešly natrvalo do průmyslového odvětví a Lábek zůstal v muzeu pouze s Marií Ulčovou.⁸⁰⁸

Později Lábek Wirthovi napsal, že z Ulčové se snad jednou „vyklube“ národopisná pracovnice, avšak úvahu, že by snad ona mohla pokračovat v jeho odkazu, označil za „chybnou kalkulaci“.⁸⁰⁹ V letech 1963–1986 však etnografka Marie Ulčová nahradila Ladislava Lábků ve správcovství Národopisného muzea Plzeňska. Tehdy se ukázalo, jak velmi se Lábek ve svých vizích zmýlil, neboť právě Marie Ulčová byla jeho důstojnou pokračovatelkou.⁸¹⁰

---

⁸⁰⁴ LÁBEK, L., *Výstava starých plzeňských tisků*, Nová doba III, 29. 5. 1947, č. 124, s. 5.

⁸⁰⁵ Autor neuveden, *Výstavka starých plzeňských tisků*, Nová doba III, 23. 5. 1947, č. 120, s. 4.

⁸⁰⁶ LÁBEK, L. (?), *Národopisné museum v Plzni se obnovuje*, s. 3.

⁸⁰⁷ Tamtéž, s. 3.

⁸⁰⁸ ULČOVÁ, M., *Muzeum života na Plzeňsku*, s. 15. Nebo viz též UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1944–1950, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 27. 1. 1946.

⁸⁰⁹ V té době Ulčová již studovala na FF. UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1944–1950, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, nedatovaný z druhé poloviny listopadu 1947.

⁸¹⁰ Marie Ulčová (1925–1998) se původně chtěla stát učitelkou, ale kvůli uzavření českých vysokých škol nacisty v době druhé světové války jí to nebylo umožněno. Dne 20. listopadu 1945 nastoupila proto do zásobovacího referátu pro plzeňský magistrát, odkud byla po několika týdnech přeložena do Národopisného muzea Plzeňska. Tam objevila svou láskou k národopisu a etnografii, kterou po druhé světové válce vystudovala na Univerzitě Karlově. V Národopisném muzeu Plzeňska zůstala po celý život. BERNÁŠEK, Vladimír, *Etnografka PhDr. Marie Ulčová*, Plzeňsko 11, 23. 9. 2000, s. 11. Nebo viz „pd“;

Přestože Lábek dostal k dispozici pracovní sílu, stále nedostával dostatečné finanční prostředky. Muzeum tedy i nadále dotoval z vlastní penze (2100 Kčs) a pro svou potřebu mu zůstávala „odměna“ 1200 Kčs. Jistou úlevu mu poskytl také Zdeněk Wirth v podobě jmenovacího dekretu ve věci zajištění německého majetku, kterým Lábek získal více pravomocí a současně jakési „vyznamenání“ za dosud odvedenou práci.⁸¹¹ V padesátých letech minulého století pak národopisné muzeum navíc čelilo též politickým tlakům, neboť jeho správce nebyl poplatný režimu a dostatečně nepropagoval jeho ideje. Dokonce se snad objevily myšlenky na vystěhování či přetvoření muzea na „politicky přínosnější“.⁸¹²

8.2.1.1 Další poválečná činnost Lábka

Kromě jiného Lábek po válce usiloval také o restauraci Mariánské Týnice u Kralovic (v té době měla dluh zhruba 150 tisíc Kčs) a Radyně (dluh cca 100 tisíc Kčs), které se toho času nacházely ve špatném a navíc také zadluženém stavu. Lábka velmi trápilo, že by snad tyto památky měly časem zcela zchátrat, proto zkusil vyzvědět Wirtha, proč vážnou veškerá jednání o poskytnutí dotace.⁸¹³ Wirth se domníval, že důvodem toho mohla být pravděpodobně něčí nevráživost vůči Lábkovi, protože dotací (i když v omezené míře) se dle jeho dopisu dostávalo tehdy ještě poměrně snáze.⁸¹⁴ Lábek se ale nevzdával snadno, a proto zažádal o pomoc samotného prezidenta – Edvarda Beneše, který mu odsouhlasil pomoc s restaurováním památek, nicméně únor roku 1948 zastavil jejich snažení.⁸¹⁵

Lábek se tedy v poválečné období naplno věnoval muzeu a rodinným obchodům, proto mu na vlastní tvorbu příliš volných chvil nezbyvalo. Kromě několika článků či přednášek vydal knihu „Plzeňští zámečníci: pohled do jejich života a práce“ (1947). Lábek ve své skromnosti o knize Wirthovi sdělil, že je „méně vědecká“ a vydaná ve spěchu,⁸¹⁶ nicméně Wirth Lábkovu publikační schopnost označil jako vždy za „čistě Lábkovskou“, „tedy zdařilou, na fotografiích založenou, s úplným materiálem a čistou formou“.⁸¹⁷

Zemřela PhDr. Marie Ulčová. Odešla významná etnografka a znamenitá vypravěčka, Plzeňský deník 7, 20. 3. 1998, č. 67, s. 12.

⁸¹¹ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1944–1950, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 27. 1. 1946. Nebo viz též SYNKOVÁ, J., *Poslední Plzeňák*, s. 63.

⁸¹² ULČOVÁ, M., *Muzeum života na Plzeňsku. 75 let Národopisného muzea Plzeňska*, Historie VII, s. 15.

⁸¹³ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1944–1950, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 27. 1. 1947.

⁸¹⁴ AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 26. 11. 1947.

⁸¹⁵ Vzpomínky Věnceslavy Homolkové, leden–únor 2008, archiv autorky.

⁸¹⁶ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1944–1950, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 27. 1. 1947.

⁸¹⁷ AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 26. 11. 1947.

V meziválečném období vycházelo v Plzni nám již známé periodikum „Plzeňsko“, ale finanční nesnáze vydávání časopisu v roce 1936 ukončily. O jeho znovu vydávání usiloval Lábek opět po ukončení války, stejně jako o obrodu rodinného nakladatelství.⁸¹⁸ Ve „vzkříšení Plzeňska“ doufal i Zdeněk Wirth, který jej prohlásil za „nejlepší regionální časopis vůbec“.⁸¹⁹ Avšak ani jeden z projektů neměl podporu ministerstva informací.⁸²⁰ Lábek v roce 1947 po marném boji „pohřbil Plzeňsko“ a nakladatelskou činnost „pověsil na hřebík“.⁸²¹ Přesto se v padesátých letech minulého století objevily snahy o vydávání periodika podobného „Plzeňsku“, ve kterém se ale Lábek pro jeho „socialistický náboj“ neangažoval. Následovníkem „Plzeňska“ měl být tedy magazín „Život Plzeňska“, který vycházel v letech 1950 – 1955 z iniciativy Lidové univerzity Husovy v Plzni.⁸²²

Co se nakladatelské činnosti týče, je třeba zmínit, že již v roce 1945 vyšla ve Vlastivědném nakladatelství Marie Lábkové velmi úspěšná básnická sbírka Sylvy Boháčové-Žikešové „Šel Velký pátek po Čechách“. Žádosti o vydání dalších publikací se rodině nedařilo prosadit a nepomohl ani nový ediční program z poloviny roku 1946. Podle Lábkova názoru byly publikace vydávané po květnu 1945 orientovány spíše na politickou tematiku, kterou Lábkovi ve svém nakladatelství tolik nepodporovali.⁸²³ I přes veliký úspěch sbírky od Boháčové-Žikešové se tedy vydání její knihy neobešla bez drobných komplikací. Sbírkou sice zájemci vykoupili během několika dní, ale Lábkovi tížily obavy z odepření dotisku, proto zažádal o přímluvu u Zdeňka Wirtha.⁸²⁴ Ten ale odvětil, že tehdejší ministerstvo informací „brzdilo podobné kulturně-historické podniky“, proto se tedy osobně zasadil o pomoc Lábkovi k získání osvědčení pro další vydání.⁸²⁵

Třebaže měla Marie Lábková se svým bratrem problémy ve vydavatelské činnosti, v knihkupectví se jim zřejmě dařilo o něco lépe, alspůň tak můžeme soudit z plzeňských novin, které informují o rostoucím zájmu o knižní produkci, zejména pak

---

⁸¹⁸ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1944–1950, dop. L. Lábkovi Z. Wirthovi, 30. 6. 1945.

⁸¹⁹ AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dop. Z. Wirthovi L. Lábkovi, 16. 2. 1947.

⁸²⁰ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1944–1950, dop. L. Lábkovi Z. Wirthovi, 28. 4. 1946.

⁸²¹ Knihkupectví ovšem fungovalo dál až do roku 1953. SYNKOVÁ, J., *Poslední Plzeňák*, s. 64. O tom, že Lábkovi ukončili nakladatelskou činnost, svědčí zřejmě i přehled nakladatelství od Jana Halady, v němž Lábkovi již nefigurují. HALADA, Jan, *Encyklopedie českých nakladatelství 1949–2006*. Praha 2007.

⁸²² SYNKOVÁ, J., *Poslední Plzeňák*, s. 67–68.

⁸²³ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1944–1950, dopis L. Lábkovi Z. Wirthovi, 10. 10. 1945. Navíc se knihkupecký trh začal pozvolna zaplavovat ruskými tituly. Tamtéž, 30. 6. 1945.

⁸²⁴ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1944–1950, dop. L. Lábkovi Z. Wirthovi, 5. 7. 1945.

⁸²⁵ AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dop. Z. Wirthovi L. Lábkovi, 29. –31. 10. 1945.

o Vánocích, z nichž v poválečných letech byly pro plzeňské knihkupce nejméně úspěšnější Vánoce v roce 1947, neboť přes vyšší ceny knih byli lidé stále ochotni do literatury investovat. Zároveň to byl ale také první poválečný rok, kdy byla z největší části uspokojena poptávka trhu a navíc již úplně vymizela poptávka po tzv. „brakové literatuře“ z doby války a otevřel se nový trh pro kvalitní literaturu.⁸²⁶ Nakladatelská koncese Marie Lábkové byla pod vlivem politických změn v Československu zrušena o dva roky později.⁸²⁷

V poválečné době pak Lábek vydal též několik prací: „Plzeňští zámečníci. Pohled do jejich života a práce“ (1947), „Plzeň v letech šedesátých, vznik Občanské záložny“ (1947), „Počátky českého knihtisku“ (1948), „Traktát o plzeňských impresorech“ (1947).

Jak je vidět, Lábek měl od konce války do únorového převratu v roce 1948 více než napilno. Avšak práce v jeho milovaném muzeu ho den ode dne těšila méně: „*Úřadování v muzeu stalo se pro mne beztak utrpením, které jsem ve svém stáří neočekával a také jsem netušil, že v našem národě se projeví tolik špatných a nízkých charakterů, kteří úplně ovládnou, a proti nim nebude odvolání. Jelikož nemohu z muzea odejít, protože by to znamenalo jeho úplnou zkázu, musím se smířiti s osudem a trpět dál.*“⁸²⁸ O úplném opuštění muzea Lábek přemýšlel mnohokrát,⁸²⁹ přesto na své pozici vytrval až do odchodu do důchodu. Obával se totiž, že po jeho předčasném odchodu by muzeum vzalo rychle za své a dalším důvodem setrvání na jeho pozici byla snaha o zajištění vhodného pokračovatele v díle.

8.2.2 Wirthova snaha o záchranu památek

Asi nejvýstižněji zachytil Wirthovu činnost po válce Josef Štulc: „Pokud bychom měli zhodnotit Wirthovu činnost v oblasti památkové péče po druhé světové válce, nelze jinak, než obdivovat jeho preciznost, s níž shromažďoval a dokumentoval konfiskáty. Díky tomu bylo možné provést po roce 1990 restituci konfiskovaných zámeků původním vlastníkům včetně jejich mobiliáře.“⁸³⁰

⁸²⁶ Autor neuveden, *Dobrý důkaz: kupují se jen hodnotné knihy*, Nová doba III, 9. 1. 1947, č. 7, s. 5.

⁸²⁷ BĚLOHLÁVEK, M., *Průvodce po fondech a sbírkách*, s. 69–70.

⁸²⁸ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1944–1950, dop. L. Lábkova Z. Wirthovi, nedatovaný dop. z druhé poloviny měsíce ledna roku 1947.

⁸²⁹ Ve svém dopise Zdeňku Wirthovi si např. postěžoval, že by byl udělal lépe, kdyby odešel již v roce 1945. Tamtéž, 29. 6. 1948. Viz příloha 12.1-XV.

⁸³⁰ Autor neuveden, Josef Štulc, Česká komora architektů. Více na <http://www.cka.cc/priloha/josef-stulc>, datum zveřejnění neuvedeno [cit 2008-6-25]. URL: <<http://www.cka.cc/priloha/josef-stulc>>.

Název podkapitoly vymezuje Lábkův i Wirthův profesní život do let 1945–1948, avšak Výčet Wirthových aktivit, započatých po druhé světové válce, poněkud přesahuje námi určené období. Důvodem toho je Wirthovo působení v Národní kulturní komisi (NKK), která ho naplno zaměstnala zejména v letech 1947–1951. Změna státního režimu zde sice hrála významnou roli, nicméně Wirthovu funkci nebo jeho přesvědčení nijak nezměnila, snad jen zamezila některým Wirthovým snahám. Avšak Wirthova činnost může být pro některé historiky diskutovaná otázka právě pro jeho postavení za totalitní éry. Poukazuje na to historička umění Kristina Uhlíková, která ve své knize o „Národní kulturní komisi“ upozornila na odsouzení Wirtha a jeho činnost pro NKK některými svými kolegy jako historika umění Karla Šourka, jenž označil Wirtha za „diktátora československé oficiální péče o výtvarné umění, muzejnictví a památkářství“.⁸³¹ Naproti tomu historik Josef Hanzal vyzdvihuje Wirthovu činnost v této době na příkladu třeba ČSAV, které pomohl udržet si alespoň omezenou míru svobody a autonomie.⁸³²

Třebaže tedy intenzivní práce v NKK začala nedlouho po skončení války, věnujme této otázce pozornost až v následující kapitole, abychom zachovali jistou časovou posloupnost.

Podívejme se nyní na Wirthovu další, neméně významnou aktivitu na poli kulturním. Ještě za trvání válečného stavu Wirth soustavně a neúnavně sledoval osudy památek všeho druhu, zajímala ho otázka jejich zabezpečení proti náletům i jiná válečná opatření, kterými se usilovalo o uchování památek. Wirth se rovněž obklopil kruhem mladých architektů, s nimiž se ocitl při vypuknutí revoluce 5. května 1945 mezi čelnými pracovníky revoluční České národní rady.⁸³³ Tento okamžik následně přirovnal k „nejkrásnějším chvílím života“.⁸³⁴ Wirth samotné květnové povstání prožíval s dcerou Bajdou i manželkou jak v euforii, tak ve značném napětí, protože, jak poznamenal: „*Mohlo se státi leccos hrozného u nás, co se přihodilo pár desítek metrů od nás na ulici i v domech.*“⁸³⁵

Již v průběhu třetího dne revoluce Wirth vydával letáky se seznamem nejdůležitějších památek s příkazy o záchraně statků a institucí; rozeslal je sokolům,

---

⁸³¹ UHLÍKOVÁ, K., *NKK*, s. 58–61.

⁸³² HANZAL, Josef, *Cesty české historiografie 1945–1989*, Praha 1999, s. 150 a 246.

⁸³³ MORÁVEK, J., *K sedmdesátce*, s. 86 a 87.

⁸³⁴ AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 24. 5. 1945. Viz příloha 12.1–XII.

⁸³⁵ Tamtéž.

skautům i přátelům, mezi kterými se osvědčili především „*smetanovští pracovníci*“,⁸³⁶ které Wirth pověřil konkrétními úkoly k zabezpečení jednotlivých památek.⁸³⁷ To však byla jen jedna z mnoha Wirthových bezprostředních poválečných akcí pro záchranu kulturního dědictví. Ještě před vydáním platných nařízení a norem, které tomu měly pomoci, podnikal „*informační zájezdy*“ po zámcích a hradech, kde zajišťoval státní kulturní majetek, třídil jej a organizoval.⁸³⁸

Jen několik málo dní po květnovém povstání, v Praze, dne 12. května 1945 (výročí úmrtí Bedřicha Smetany), proběhlo na Vyšehradě symbolické setkání smetanovských pracovníků k uctění Smetanovy památky a rovněž prvnímu mírovému setkání s přáteli i spolupracovníky, kterého se Zdeněk Wirth pochopitelně zúčastnil.⁸³⁹

Wirth se po druhé světové válce účastnil i další, neméně významné akce, která měla poukázat na šestiletý útlak, „*porobu*“ a okupaci Němců v našem státě. Tichá demonstrace proběhla např. prostřednictvím kalendáře s fotografiemi zachycujícími ztrátu kulturních památek v Praze, na němž se Wirth podílel s fotografem a svým tehdejší sousedem, Josefem Sudkem.⁸⁴⁰

Po květnovém povstání čekala Wirtha opět intenzivní práce. Válka tedy byla konečně zažehnána, ale nebyl to jen Wirth, koho čekala dlouhá a úmorná práce na obnově Československého státu, aby o tři roky později přišla další trpká zkouška v životě mnohých lidí. Wirth byl nejprve pověřen vedením kulturní práce v Zemském národním výboru,⁸⁴¹ za což vděčil ministru Zdeňku Nejedlému a dostal se díky němu též do funkce poradce osvětového sektoru ministerstva školství, aby pomáhal s celou řadou akcí v odboru pověřeném ochranou přírody, památek, archivů, muzeí a galerií.⁸⁴² Od časných ranních hodin až do noci Wirth spolupracoval na druhé pozemkové reformě, restitucích, reparacích, chystal zákony o základních osvětových věcech aj.⁸⁴³ Měl před sebou úkoly jako obnovu Židovského muzea v Praze (v duchu myšlenek z počátku 20. století, nikoliv za doby nacistické okupace)⁸⁴⁴ dokončení restaurace

---

⁸³⁶ Pracovníci Muzea Bedřicha Smetany.

⁸³⁷ Více viz JAVŮRKOVÁ, J., *Akademik Zdeněk Wirth*, s. 27.

⁸³⁸ Více podrobností k Wirthově působení v NKK viz J. JAVŮRKOVÁ, *Akademik Zdeněk Wirth*, s. 35 a 51–53. Nebo viz UHLÍKOVÁ, K., *Národní kulturní komise 1947–1951*. Praha 2004.

⁸³⁹ JAVŮRKOVÁ, J., *Akademik Zdeněk Wirth*, s. 20.

⁸⁴⁰ DVOŘÁKOVÁ, V., *Zdeněk Wirth a potřeba dějin*, s. 9. Nebo viz též POCHE, E., *Encyklopedie*, s. 797.

⁸⁴¹ POCHE, E., *Encyklopedie*, s. 570

⁸⁴² MORÁVEK, J., *K sedmdesátce*, s. 88.

⁸⁴³ AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 29. – 31. 10. 1945.

⁸⁴⁴ Tamtéž, 29. 7. 1946. Historii Židovského muzea v Praze začal psát v roce 1906 Spolek k založení a udržování židovského muzea, který vytvořil historik Hugo Šalamouna Lieben. Původním záměrem bylo

Karolina,⁸⁴⁵ postátnění Národního muzea (1949), zákon č. 148/1949 Sb. o Národní galerii v Praze, reorganizaci České akademie věd na Československou akademii věd (1953), aj.

V roce 1946 Wirth spolupracoval také např. na výstavě „Pražský hrad ve středověku“, z níž vzešla stejnojmenná publikace (1946).⁸⁴⁶ O rok později měla výstava pokračování pod názvem „Pražský hrad v renesanci a baroku 1490–1790“, z níž rovněž vzešla příručka pod názvem „Pražský hrad v renesanci a baroku 1490–1790.“⁸⁴⁷ Před rokem 1948 Wirth ještě stihl ve spolupráci s Emanuelem Pochem vydat knihu

---

zachovat cenné umělecké předměty z pražských synagog, které byly v rámci přestavby Židovského města počátkem 20. století zbořeny. Do začátku druhé světové války se tak pražské židovské muzeum začlenilo mezi celkově čtyři muzea na území Československé republiky, která byla dále v Mladé Boleslavi, Mikulově a Prešově. Dne 15. března 1939 však pro muzeum začala nejtěžší zkouška, neboť se svými sny i více než tisíci inventárnými předměty mělo čelit budoucnosti v nově ustanoveném Protektorátu Čechy a Morava. (VOLAVKOVÁ, Hana, *Příběh židovského muzea v Praze*, Praha 1966, s. 72–73.) Nejustilovnější snahy o záchranu i další vývoj muzea pak začala psát právě sama nacistická okupace. Aby židovské tradice, historie i národ jako takový neupadl v zapomnění, ustanovilo roku 1942 několik intelektuálů v čele s Karlem Steinem Ústřední židovské muzeum. Tehdejší protizidovská politika však rozhodně nepodporovala myšlenky na ochranu židovské identity a konfiskovaného židovského majetku, proto nebyl podán návrh na muzeum jako takové, ale spíše na zřízení jakéhosi sběrného místa, kde měly být soustředěny a tříděny umělecké předměty ze všech zrušených městských i venkovských židovských obcí a synagog protektorátního území. Zhruba tři desítky prvních pracovníků muzea žilo v permanentní strachu z „návštěvy“ německých vojáků a zanedlouho i obávaných transportů, proto pracovalo nezvykle rychle, systematicky, podávalo podrobné zprávy o činnosti a snažilo se uchovávat celé muzeum v úzkostném pořádku. Avšak ani pracovníci muzea nebyli ušetřeni, neboť většina z nich zemřela v koncentračních táborech, aby je následně nahradili další zaměstnanci. Muzeum tak poskytlo další naději na život mnohým lidem a dalo jim možnost „bojovat“ za záchranu svého národa prostřednictvím nově vzniklého ústavu, který ve válečné době nastřádal více než sto tisíc předmětů a poskytl budoucí program muzeu. (Tamtéž, s. 27–41). Po 2. světové válce židovské muzeum přešlo pod správu Rady židovských náboženských obcí v ČSR. V roce 1950 pak bylo pod nátlakem převedeno do vlastnictví státu. Až po pádu komunistického režimu v roce 1989 se vytvořily podmínky, které vedly ke změně postavení muzea. K 1. říjnu 1994 byly budovy vráceny Židovské obci v Praze a sbírky Federaci židovských obcí ČR a současně vzniklo Židovské muzeum v Praze jako nestátní instituce. Autor neuveden, *O muzeu. Historie muzea. Židovské muzeum v Praze, 2004–2008* [cit 2010-7-26]. URL: <<http://www.jewishmuseum.cz/cz/czmuseum.htm>>.

⁸⁴⁵ Snaha o celkovou přestavbu Karolina se táhla již ze čtyřicátých let 19. století, kdy budova rektorátu a dvou světských fakult nevyhovovala pro další účely. V roce 1848 mělo Karolinum obdržet k pětistému výročí vzniku univerzity dárek v podobě rekonstrukce, nicméně k tomu došlo až v následujícím století. Teprve rok 1934 byl ve znamení zahájení velkolepého projektu obsahujícího tehdy stavební úpravy celého historického objektu Karolina, jehož vyústění bylo naplánováno symbolicky na další univerzitní výročí, tentokrát k roku 1948. Stavebně-umělecké zásahy však zanedlouho ukončila válečná doba i poválečné hospodářství. Do uvedeného data mohl vedoucí projektu, profesor Akademie výtvarných umění architekt Jaroslav Fragner, dokončit jen symbolicky prostory Velké auly a její okolí, kde probíhaly výroční oslavy. V následujícím období, a to až do roku 1959, tedy do odhalení Husovy sochy na nádvoří, se však budově Karolina dostalo potřebné rekonstrukce a roku 1962 bylo Karolinum dokonce vyhlášeno národní kulturní památkou. V letech 1963 až 1968 probíhaly stavební úpravy rektorského křídla karolinského areálu a v dalších letech pak univerzitního areálu mezi ulicemi Kamzíkovou, Celetnou a Ovocným trhem. Moderní úpravy topení, elektřiny nebo třeba zvukové aparatury proběhly v Karolinu v letech 1995–1997. PETRÁŇ, Josef, *Památky Univerzity Karlovy*, Praha 1999, s. 86–97.

⁸⁴⁶ AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 29. 7. 1946.

⁸⁴⁷ Tamtéž, 22. 12. 1946. MORÁVEK, J., – WIRTH, Z., *Pražský hrad v renesanci a baroku 1490–1790*, Praha 1947.

„Zmizelá Praha. 4. díl. Vyšehrad a zevní okresy Prahy“ (1947) a spolupracoval na vydávání „Časopisu společnosti přátel starožitností českých v Praze“.

V soukromém životě se Wirth vrhnul na pořádání osobní korespondence,⁸⁴⁸ kterou na konci roku 1947 tvořilo na neuvěřitelných dvanáct beden (za léta 1894–1947). V jednu chvíli Wirth dokonce uvažoval o sepsání svých pamětí a snad to bylo právě u příležitosti pořádání svého písemného pokladu, nad kterým jistě zavzpomínal na minulé časy.⁸⁴⁹ K tématu se dokonce vrátil o necelých osm let později Lábek, který Wirtha nabádal k sepsání pamětí, byť jen kvůli jeho úsilí v NKK, aby upozornil na své skutečné záměry a dal tak veřejnosti k dispozici svou malou zповěď: „*Bylo by dobře, abyste napsal své paměti pro provádění konfiskátů, byl by to jednou dokument, že se v takové době a za takové příležitosti našel někdo, kdo to vše provedl čestně a osobně z toho netěžil. Však by ty pány vedla k Vám jistě především úcta před Vaším charakterem a to Vás jistě potěšilo (?), protože každý, kdo poctivě a nezištně pracuje, také někdy rád slyší trochu té chvály ještě za živa.*“⁸⁵⁰

8.3 Odborná činnost Ladislava Lábka a Zdeňka Wirtha od nástupu komunismu k moci

S nástupem komunistického režimu k moci se leccos změnilo, jak pro Ladislava Lábka, tak pro Zdeňka Wirtha. Pro Lábka znamenala doba další útlum činnosti, opět byl v pozornosti tajné služby a opět se musel přičiňovat, co to šlo, aby finančně zabezpečil rodinu. Wirth sice setrval na svém postu, nicméně to bylo spíš „sňatkem z rozumu“ než spolupráce za podpory komunistických idejí. Dříve, než se podíváme na projekty, v nichž se angažovali Lábek i Wirth společně, věnujme opět pozornost stručnému nastínění jejich samostatné činnosti tak, jak se odráží ve vzájemné korespondenci.

---

⁸⁴⁸ Když se k této činnosti vrátil koncem 50. let, našel zajímavé fotografie, které bez váhání nabídl Lábkovi k uložení do muzea. Avšak za tu řadu let se v důsledku režimu poměry v muzeu značně změnily. Lábka sice těšil Wirthův zájem, přesto mu na odpověď: „*Dát je do našeho muzea, byla by to jejich jistá smrt.*“ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1951–1961, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 8. 8. 1958.

⁸⁴⁹ AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 26. 11. 1947. Pro potřebu UDU vznikl dodnes nepublikovaný jakýsi životopis Zdeňka Wirtha. UDU, *Řada dokumentací ČSAV*, č. 264 (Jiřina JAVŮRKOVÁ, *Akademik Zdeněk Wirth*), Praha 1953.

⁸⁵⁰ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1951–1961, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 3. 1. 1955.

8.3.1 Ladislav Lábek

Rok 1948 přinesl pro národopisné muzeum jednu významnou změnu, kdy jednou pro vždy ztratilo svou samostatnost, neboť již přestalo existovat jako samostatná plzeňská instituce. V roce 1948 se stalo součástí hned tří plzeňských muzeí, které společně utvořilo Západočeské muzeum v Plzni. Vzhledem k tomu, že celý vývoj reorganizace plzeňských muzeí zásadně ovlivnil Zdeněk Wirth, přenechejme mu samostatný oddíl v kapitole věnované společným projektům Lábka a Wirtha po roce 1948.

Mezi jeden z Lábkových významných a badateli dodnes oceňovaných počínů, kterým se krátce po převratu intenzivně věnoval, patří uspořádání muzejní knihovny národopisného muzea, čítající tehdy na 3 000 svazků a zároveň knihovny školského muzea, která byla v národopisném muzeu od začátku války a v červnu roku 1948 obsahovala plných 6 000 titulů, zejména pedagogického rázu. Mnoho z knih přibýlo do seznamů obou institucí nejen díky snaživosti Lábka, ale také Wirtha, který vždy podporoval vzdělání a přístup k informacím svými pravidelnými dodávkami nově vydaných nebo starších publikací od nejrůznějších autorů, kterých se mu díky výhodné pozici na ministerstvu dostávalo ze všech stran.⁸⁵¹

V druhé polovině roku 1950 pak Lábek například usiloval o restauraci Františkánského kláštera s kostelem Nanebevzetí Panny Marie v Plzni ze 14. století, konkrétně o restauraci gotické sochy panny Madony a barokního sousoší uvnitř kostela, jež více než jiné památky tohoto objektu vyžadovaly rychlý zásah restaurátorů. Lábek se však dostal do křížku s badatelem Bedřichem Stiessem,⁸⁵² který stejně jako Lábek sice neměl potřebné odborné vzdělání a své znalosti získal praxí přímo v terénu i působením ve významných plzeňských institucích. V tom se tedy do jisté míry podobal Lábkovi. A právě Stiess projekt v jeho celistvosti zřejmě neschvaloval. Lábek ve svém dopise Wirthovi neuvedl konkrétní příčinu sporu, proto nevíme, zda se jednalo o neshody ohledně přístupu, užití konkrétních restauračních postupů, výběru

---

⁸⁵¹ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1944–1950, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 29. 6. 1948. Viz příloha 12.1–XV.

⁸⁵² Bedřich Stiess (1907–1988) vynikal jako badatel v oblasti západočeském sklářství, věnoval se problematice zestátněných klášterů (Kladruby) aj. Od 20. let 20. století spolupracoval s Národop.ným muzeem Plzeňska, v roce 1945 se stal knihovníkem Uměleckohistorického muzea a osm let později působil v muzeu jako správce sbírek. V letech 1964–1971 působil na Krajském středisku státní památkové péče a ochrany přírody v Plzni. (BĚLOHLÁVEK, M., *75 let Bedřicha Stiesse*. Minulostí západočeského kraje XVIII, 1982, s. 279.) Jeho badatelská činnost bývá kladně hodnocena např. Ivanem Martinovským (MARTINOVSKÝ, Ivan, *Im memoriam Bedřicha Stiesse*, Minulostí západočeského kraje XXIV, 1988, s. 256.) nebo Janem Merglem (MERGL, Jan, *Bedřich Stiess osmdesátiletý*, Minulostí západočeského kraje XXIII, 1987, s. 233–4.).

restaurátora apod. Dále nám chybí také informace o tom, zda Stiess neschvaloval celý plán obnovy či jen jeho konkrétní část a zda se na opravě následně vůbec podíleli, neboť další korespondence již kauzu neřeší, třebaže Lábek na základě sporu požádal o pomoc Zdeňka Wirtha, aby ze své pozice pomohl projekt uskutečnit.⁸⁵³

8.3.1.1 Pivovarské muzeum

Neméně zajímavý je též projekt o zřízení Pivovarského muzea v Plzni v padesátých letech, jehož stoupenci byli od počátku Ladislav Lábek i Zdeněk Wirth, ale na celé akci měl zásluhy právě Lábek. Myšlenka na pivovarnické muzeum ovšem sahá až do roku 1929, přičemž k ustanovení muzejního výboru došlo po pěti letech. Pivovarské muzeum mělo od svého vzniku shromažďovat památky související s historií pivovarnictví, které byly do té doby uloženy v plzeňském pivovaru nebo v rodinách tehdejších právozárečných měšťanů. V roce 1936 začalo shromažďování muzejních sbírek, ale druhá světová válka zastavila další vývoj až do faktického zřízení v roce 1958 v budově bývalé sladovny ve Veleslavínově ulici čp. 6.⁸⁵⁴ Lábek se na vzniku podílel již od počátku, kdy pomáhal budoucímu řediteli pivovarského muzea Janu Hejtmánkovi se samotným zřízením, výběrem materiálů i s otevřením muzea. A právě k době zřizování muzea v padesátých se nám dochovala jedna úsměvná příhoda, kterou v devadesátých letech Ulčová popsala následovně: „*Můj kolega, historik, člověk neobvykle chytrý, ale v jistém směru podivín, štítíl se a bál pro mne nepochopitelně veškeré havěti pernaté a chlupaté. Na pozvání pana Hejtmánka reagoval tehdy prozíravým dotazem: „A pane řediteli, nejsou tam krysy?“ Načež pan ředitel odpověděl s ochotou a patrnou radostí, že může odpovědět: „Ó pane doktore, tam jich je!“ A pan doktor, jak se říká, šel do kolen.*“⁸⁵⁵

8.3.1.2 Lábkova publikační činnost

Zaměříme se ale na nyní na Lábkovu literární činnost, při které se potýkal s nemožností publikování, jež vyplývala z dříve uvedených problémů s komunistickým režimem. Přesto ale Lábkova pisatelská aktivita neutichla úplně, přestože příteli

---

⁸⁵³ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1944–1950, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 11. 9. 1950. Podklady byly dohledávány v NPÚ v Plzni (NPÚ v Plzni, Historické jádro 12198, městský obvod Plzeň 3, areál Františkánského kláštera 187, čp. 121, Františkánská 9, spisy 1955–1966) i ve spisovně Magistrátu města Plzně (Stavební archiv Magistrátu města Plzně, Východní Předměstí 22, Františkánský klášter) avšak bez objasnění sporu, nalezení dopisových žádostí apod.

⁸⁵⁴ Tamtéž, s. 166 a 175–176.

⁸⁵⁵ ULČOVÁ, M., *Moji milí, drazí. O časech minulých, lidském štěstí a osudech*, Plzeň 1998, s. 160–161.

Wirthovi poznamenal: „V Plzni nejde nic vydávat“.⁸⁵⁶ Místy však sepsal článek s žádostí o otištění a v padesátých letech mu např. vyšel článek „Truhlíčky svatební“ nebo „Zlatníci v Plzni do konce XVI. Století“.⁸⁵⁷ Druhý jmenovaný článek měl poněkud svízelnou cestu k vydání. Lábek zaslal „Zlatníky“, jak je nazýval, do „Časopisu společnosti přátel starožitností v Praze“ s prosbou o zveřejnění, odkud ale po několik měsíců nedostal žádnou odpověď, proto se obrátil na přítele Wirtha, aby mu (jako přední člen) pomohl alespoň získat článek zpět, když už o vydání, jak se domníval, neměl nikdo zájem. Lábek se totiž obával, že časopis odmítl jeho článek otisknout z důvodů osobních či politických nebo snad pro jeho nedostatečnou odbornost.⁸⁵⁸ Zanedlouho však Lábek svůj článek dostal k vrácení i k přepracování, respektive ke zkrácení obsahu, a poté již nic nebránilo úspěšnému otištění, zřejmě po Wirthově přičinění.⁸⁵⁹

Z Wirthových dopisů známe ale i další Lábkovy práce, jako např. „O českém truhlářství“, kterou po přečtení hodnotil nanejvýš kladně právě Zdeněk Wirth: „Vaše práce je dobře methodická, dále užitečná pro odborníky i širší formou, pak „lábkovsky důkladná a konečně v naší literatuře nová. (...) Vaše práce má jedinou vadu, že není vytištěna.“⁸⁶⁰ Bohužel tato práce, jako mnoho jiných, nebyla dodnes vydána a spolu s dalšími skončila v Lábkově „šuplíku“ nebo jako dárek nejbližším: „Já totiž své práce dávám ženě neb sestřím na památku, a to je také krásné užití.“⁸⁶¹ Oproti tomu neutichla Lábkova výstavní aktivita.⁸⁶²

8.3.1.3 Výstavní činnost

V roce 1957 se Lábek spolupodílel s Krajskou galerií v Plzni, městských archivem a Krajským muzeem v Plzni na výstavě „Obrazy Plzně. Od nejstarších pohledů po současné“ konané od 8. do 16. května 1957. Téma výstavy vyplynulo ze snahy vysledovat podrobněji kulturní historii města i současnost na příkladech obrazů, které dokumentují nejstarší podobu města a přibližují návštěvníkům umělecká díla, jež zpodobňovala nebo utvářela Plzeň jako takvou. Výstava měla zároveň přispět

⁸⁵⁶ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1951–1961, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 12. 12. 1954.

⁸⁵⁷ LÁBEK, L., *Truhlíčky svatební*. Český lid 44, 1957, s. 15–17. LÁBEK, L., *Zlatníci v Plzni do konce XVI. Století*, Časopis Společnosti přátel starožitností LXIII, 1953, s. 129–141.

⁸⁵⁸ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1951–1961, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 12. 12. 1954.

⁸⁵⁹ AM Plzeň, L. L., kart. 385, sl. 1949–1961, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 26. 12. 1954.

⁸⁶⁰ Tamtéž, 19. 8. 1952. Viz příloha 12.1-XXI.

⁸⁶¹ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1951–1961, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 3. 1. 1955.

⁸⁶² Tamtéž, 30. 7. 1957.

ke každoročním květnovým oslavám ku příležitosti osvobození Plzně.⁸⁶³ Obrazy byly pojaty výhradně coby dokumentace kulturního života v Plzni, neboť zachycovaly Plzeň ve specifických etapách jejího vývoje. Výrazy těchto uměleckých děl Lábek pro jednodušší pochopení přirovnával ke krojům nebo šatům, které se měnily spolu s dobou, a na kterých můžeme rovněž pozorovat měnící se trendy, společenské hodnoty i styl. Výstava tak v Plzni vůbec poprvé představila nejvýznamnější, nejstarší i nejpřekvapivější podoby Plzně od nejstarších dob a snažila se širší veřejnosti ukázat, že obrazy nemusí vyvolávat jen estetické pocity či údiv nad uměleckým dílem, jak by se mohlo zdát, ale také upozornit na doklad kulturní historie – paměť města.⁸⁶⁴

A jednu z posledních zmínek o výstavnictví národopisného muzea přenechejme oblíbenému tématu společnosti snad v každém období – hračkám. Již od založení NMP byly hračky součástí jeho sběrného programu, neboť je Lábek považoval za vzácné ukázky lidové tvorby, ne jen jako milé vzpomínky na léta dětství. Výstavy hraček tak do jisté míry byly vždy nedílnou součástí národopisného muzea. Nejprve jako součást lidových řezb a městských hraček, ale od roku 1924 si vydobily vlastní expozici a v letech 1926–1927 dokonce své samostatné oddělení.⁸⁶⁵ Za doby působení Lábka a Ulčové byly hračky sbírány spíše nahodile, protože při omezeném počtu zaměstnanců muzea i finančních prostředků nebylo možné věnovat se sběru hraček systematictěji. Národopisné muzeum se přesto snažilo své sbírky průběžně doplňovat a oživovat tematickými výstavami, z nichž poslední Lábek připravoval před odchodem do důchodu a její název „Hračka – radost mladých“, která se uskutečnila od konce roku 1962 do 27. ledna 1963,⁸⁶⁶ napovídá zaměření výstavy, jež prezentovala např. nejoblíbenější hračky dětí z různých sociálních skupin. Je třeba podotknout, že významnou součást sbírek hraček dodnes tvoří hračky z českého Krušnohoří, které se do muzea dostaly darem nebo zakoupením od Boženy Lábkové z jejího obchodu „Svéráz“.⁸⁶⁷ V současné době muzeum stálou expozicí hraček nedisponuje, neboť ji značně limitují prostory i finanční možnosti, ale přesto je tu a tam součástí jeho výstavních prostor, například ve

---

⁸⁶³ KUBA, Oldřich, K výstavě, in LÁBEK, L., (ed.), *Výstava Obrazy Plzně. Od nejstarších pohledů po současnost*, Plzeň 1957, úvodní část (nestránkováno).

⁸⁶⁴ LÁBEK, L., *Obrazy Plzně*, úvodní část (nestránkováno).

⁸⁶⁵ MADEROVÁ, M. – KORANDA, Jiří, *Hračky našich předků. Katalog sbírek hraček národopisného muzea Plzeňska*, úvodní část (nestránkováno).

⁸⁶⁶ Výstava pak byla převezena do Blovic (8. února 1963) a následně do Klatov (27. června téhož roku). Kolektiv autorů, *Výstavy pořádané*, Historie VII (sborník ZČM), s. 110.

⁸⁶⁷ UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1923–1926, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 20. 6. 1925 a také tamtéž, 14. 6. 1926.

druhém patře Chotěšovského domu nejdeme kočárek Marie Ulčové, který do muzea darovala.⁸⁶⁸

8.3.1.4 V národopisném muzeu

Lábek byl v poúnorové době do určité míry perzekuovaný režimem jak na činnosti, tak na mzdě a neméně pociťoval obavy o své místo městského správce národopisného muzea: „*V tom stálém vření je i moje postavení choulostivé*“.⁸⁶⁹

V souvislosti s národopisným muzeem Lábka nejvíce trápila jeho bezmoc při rozhodování o některých zásadních náležitostech či organizaci, neboť, jak napsal Wirthovi: „*do muzea zasahují všelijaké divočiny*“,⁸⁷⁰ čímž měl na mysli politické vlivy, které neměl šanci ovlivnit a vzhledem k jeho „oblíbenosti“ u státní tajné bezpečnosti mu nezbyvalo, než se s nastalou poúnorovou situací smířit: „*Žiji a žijeme všichni dál v tiché rezignaci*“.⁸⁷¹ V opačném případě by se musel z muzea takřkajíc „poroučet“. Marie Ulčová v devadesátých letech rovněž uvedla, že jeden čas se snad dokonce objevily myšlenky na vystěhování či přetvoření muzea na „politicky přínosnější“ instituci.⁸⁷² Lábkovy obavy byly tedy opodstatněné.

Lábkova výplata činila v padesátých letech zhruba 600 Kčs měsíčně, ze které živil sebe, manželku a sestry Marii i Boženu, přičemž šance na přivýdělek psaním mu byla v maximální možné míře znemožňována. Lábkova sestra Božena vypomáhala Ladislavovi v muzeu, ale ze zdravotních důvodů nemohla od druhé poloviny roku 1953 do muzea vůbec docházet, čímž Lábkovi tehdy odpadla snad „*jediná schopná pracovní síla*“.⁸⁷³ Lábkovi ale v muzeu vypomáhala ještě sestra Marie, která však postupem doby ztrácela na síle a navíc za svou činnost v muzeu nebyla jako Božena nijak honorována, tedy ani ona nemohla významněji pomoci s rodinným rozpočtem.⁸⁷⁴

Rodina navíc roku 1954 přišla o své obchody, takže významná část rodinného příjmu byla nenávratně pryč.⁸⁷⁵ Lábkovi své papírnictví i knihkupectví obhájili až do padesátých let, ale přese všechnu snahu jim režim nedal spát a jejich činnost výrazně znesnadňoval. Lábkovi byli nuceni zlikvidovat řadu knižních titulů jako kdokoliv jiný,

---

⁸⁶⁸ Muzeum v současnosti nabízí též ojedinělou možnost zakoupení ručně vyrobené imitace dřevěných hraček z předminulého století. Exkurze v NMP, 10. 12. 2010, archiv autorky.

⁸⁶⁹ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1951–1961, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 22. 9. 1953.

⁸⁷⁰ Tamtéž.

⁸⁷¹ Tamtéž, 29. 11. 1957.

⁸⁷² ULČOVÁ, M., *Muzeum života na Plzeňsku. 75 let Národopisného muzea Plzeňska*, Historie VII, s. 15.

⁸⁷³ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1951–1961, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 22. 9. 1953.

⁸⁷⁴ Tamtéž, 12. 12. 1954.

⁸⁷⁵ Tamtéž, 12. 12. 1954. O ztártě obchodů rodiny Lábků se zmiňuje též Miloslav Bělohávek. BĚLOHLÁVEK, M., *Původce po fondech a sbírkách*, s. 378.

takže jejich dávný sen o kvalitní odborné literatuře v knihkupectví vzal významně za své.⁸⁷⁶ V roce 1959 však Lábkovi svítla naděje na lepší finanční vyrovnání, neboť mu byla přislíbena smlouva o dílo, čímž by si mohl finančně polepšit. Ze slibů ale velice záhy sešlo. Lábek tak zřejmě pobíral patrně jen plat ve výši zmíněných 600 Kčs, tedy plat penzisty, což bylo zapříčiněno jeho penzionováním za nacistického režimu a následnému „nereaktivování“. Nicméně finanční situace rodiny se časem o něco málo, avšak v zanedbatelné míře, zlepšila po udělení penze Lábkovým sestřám, které dohromady pobíraly též 600 Kčs.⁸⁷⁷ Lábek mohl alespoň pracovat pro rozhlas a sháněl „melouchy“, jak jen mu to doba i podmínky umožnily.⁸⁷⁸

8.3.1.5 Objekt kostela sv. Anny v padesátých letech

V polovině padesátých let pak Lábek dál pracoval na podpoře památkových objektů. Podílel se např. na rekonstrukci již několikrát zmiňovaného, objektu německého gymnázia u sv. Anny v Plzni, kdy vnitřní prostory dvora připadly na čítárnu Státní vědecké knihovny v Plzni, ale zřejmě bez potřebného posouzení vhodnosti zásahů do památkového objektu. Lábek proti postupu agitoval, vyžadoval zjednání nápravy a řádného posouzení celé věci, nicméně jeho úsilí bylo marné. Stavba začala narychlo, „aby se prostě úřady postavily před hotovou věc“, jak Lábek uvedl v dopise Wirthovi v roce 1954.⁸⁷⁹ Lábek tehdy marně navrhoval umístit knihovni čítárnu do místností v přízemních prostorách objektu, směrem do sadů, aby tak našel přijatelný kompromis pro obě strany. K tomu Lábek Wirthovi poznamenal: „Byl bych rád, kdyby se zabránilo tomu novému zohyzdění této památky“.⁸⁸⁰ Lábek usiloval alespoň o pozastavení stavby kvůli řádnému projednání a znovu zvážení všech variant.⁸⁸¹ Wirth navíc na Lábkovu prosbu rozeslal přípisy na ministerstvo školství a ministerstvo kultury, dále na KNV v Plzni a Státní památkovou správu. Přípis podepsal i Svaz československých architektů,⁸⁸² přesto přese všechno byla stavba povolena a patrně dále neprojednávána. Podle Lábkova dopisu Wirthovi ze září roku 1954 je patrné, že rekonstrukce dvora u kostela, kde od té doby stojí čítárna, na nějakou dobu ustala.⁸⁸³

---

⁸⁷⁶ Tamtéž, 25. 1. 1950.

⁸⁷⁷ Tamtéž, 23. 8. 1959.

⁸⁷⁸ Tamtéž, 16. 4. 1959.

⁸⁷⁹ Tamtéž, 28. 5. 1954.

⁸⁸⁰ Tamtéž.

⁸⁸¹ Tamtéž.

⁸⁸² AM Plzeň, L. L., kart. 385, sl. 1949–1961, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 1. 6. 1954.

⁸⁸³ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1951–1961, dop. L. Lábkovi Z. Wirthovi, 9. 9. 1954.

K rozhodnutí o stavbě však došlo dávno před Lábkovými prosbami a Wirhovými přípisy. Šance na zvrácení projektu byly tedy již od samého začátku jen minimální.

8.3.1.6 Do aktivní penze

Třebaže Lábek odešel do důchodu v roce 1963, snad pro „*oprošťování muzea od přestárlých lidí*“, jak uvádí Ulčová,⁸⁸⁴ nebo z důvodu rozhodnutí nadřízených orgánů jako „nepohodlná osoba“, na plzeňské památky nezapomněl. V záchraně se i nadále angažoval a v letech 1966 – 1968 bojoval s Jindřichem Čádkem, coby signatáři petice kulturních pracovníků, v poslední Lábkově památkové kauze – v boji o zachování hotelu Central v Plzni, který nakonec musel ustoupit modernější stavbě nového stejnojmenného hotelu.⁸⁸⁵ Plzeň sice ztratila další historickou budovu, avšak její odchod nahradil nález středověkých předmětů v základech stavby, který je dnes součástí sbírek Západočeského muzea v Plzni.⁸⁸⁶

V létě roku 1968 se však náhle podlomil Lábkův zdravotní stav a o dva roky později zemřel v kruhu rodinném, s největší pravděpodobností na následky mozkové mrtvice.⁸⁸⁷

Lábka v jeho práci nahradila již zmíněná Marie Ulčová.⁸⁸⁸ Přestože Lábek o Ulčové zpočátku pochyboval, stala se nenahraditelnou a nejdůstojnější pokračovatelkou jeho odkazu, třebaže ona sama o své muzejní kariéře nejprve neuvažovala, protože, jak sama uvedla, nechtěla se „*mořit za pár šupů v muzeu*“.⁸⁸⁹ Plzeňské dějiny obohatila nejrůznějšími výstavami, rozhlasovými přednáškami i publikacemi a stala se jednou z nejvýznamnějších osobností plzeňské muzeologie vůbec. Mezi nejpopulárnější práce Marie Ulčové patří její strhující kniha „*Moji milí, drazí. O časech minulých, lidském štěstí a osudech*“ plná rozhlasového vyprávění o jejím životě, rodině, přátelích i plzeňských zajímavostech. Kniha byla za velikého ohlasu publikovaná nedlouho před její smrtí v roce 1998, kde nejednou hovoří o svém vzoru a laskavém učiteli Ladislavu Lábkovi, který ji vždy kladl na srdce, že je třeba rodinné i osobní paměti uchovat pro další generaci.⁸⁹⁰ Avšak historie peripetií muzea se opakovala i za doby správcovství Marie Ulčové, která měla za své letité působení v muzeu k dispozici snad jen příležitostnou pracovní sílu (obvykle dvě pomocnice).

⁸⁸⁴ ULČOVÁ, M., *Muzeum života na Plzeňsku*, s. 16.

⁸⁸⁵ DOUŠA, J., a kol, *Plzeň v datech*, s. 478.

⁸⁸⁶ Tamtéž, s. 481.

⁸⁸⁷ SYNKOVÁ, J., *Poslední Plzeňák*, s. 72.

⁸⁸⁸ BERNÁŠEK, V., *Etnografka PhDr. Marie Ulčová*, s. 12.

⁸⁸⁹ ULČOVÁ, M., *Moji milí*, s. 42.

⁸⁹⁰ Tamtéž, s. 42.

Ulčová se snažila pokračovat v Lábkově odkazu, rozšiřovala muzejní sbírky a neúspěšně usilovala o získání finančních prostředků na stavební úpravy muzea. Aby toho nebylo málo, stejně jako její předchůdce, také ona byla v roce 1988 více méně nedobrovolně pensiována. Na její místo pak nastoupila další významná žena plzeňského muzejnictví, etnografka Marie Maderová.⁸⁹¹

V současné době muzeum stále sužují nedostatečné prostory pro ukládání muzejních sbírek a výstavní prostory. Z časových i finančních důvodů se muzeu nemůže zabývat vědeckou činností v takovém rozsahu, v jakém by si přálo, ale orientuje se spíš na jeho správu, udržení a výstavní činnost. V roce 1991 muzeum opět zahájilo cyklus přednášek s celou řadou výstav ke kulturní historii Plzeňska. Od května téhož roku navíc usiluje o své osamostatnění a rehabilitaci, neboť se z důvodů častých reorganizací Západočeského muzea a mnoha nejrůznějších nařízeních s nimi spojené obává o svou budoucnost.⁸⁹² V současné době muzejní fond Národopisného muzea Plzeňska obsahuje více než 76 tisíc evidenčních čísel sbírkových předmětů, které vznikaly v dobách od středověku po současnost. Část z nich je instalována v expozici, jiné se vystavují při tematických výstavách v národopisném muzeu a jako výpůjčky ostatním muzeím v České republice či v zahraničí.⁸⁹³

8.3.2 Zdeněk Wirth

Podíváme-li se také na Wirthovu činnost v poválečné době, jistě naší pozornosti neunikne jeho vedoucí úlohu v Národní kulturní komisi pro zemi Českou a Moravskoslezskou v Praze, do které Wirthovi dopomohl historik umění Zdeněk Nejedlý. Wirth za tuto příležitost prý Nejedlému napsal: „*Osvobodil jste mne hned po pražské revoluci z passivity pensisty a pověřil úkoly, které mi daly znovu bohatý život a cíl. Dal jste mi v Národní kulturní komisi příležitost pracovat na díle, které se naskytne jednou za staletí, z Vašeho rozhodnutí jsem pak opětovně spolupracoval na všech významných akcích budování našeho státu v oblasti kulturní.*“⁸⁹⁴

V NKK Wirth věnoval velkou pozornost osudu nemovitých i movitých památek, postížených konfiskací zemědělského majetku podle dekretu č. 12/1945 Sb.,

---

⁸⁹¹ FIRSTOVÁ, Zdeňka – MADEROVÁ, M., *Společné výročí (PhDr. Marii Ulčové k pětasedmdesátinám)*, in Sborník Západočeského muzea. Historie VII (sborník ZČM. K 75. výročí Národopisného muzea Plzeňska), Plzeň 1991, s. 87–87.

⁸⁹² MADEROVÁ, Marie, *Současnost a budoucnost národopisného oddělení ZČM*, in Historie VII (sborník ZČM), s. 19–22.

⁸⁹³ MADEROVÁ, M., *Národopisné muzeum Plzeňska*, Plzeň 2004, s. 1. (skládanka).

⁸⁹⁴ KAPLANOVÁ, K., *Zdeněk Wirth, Zdeněk Nejedlý*, s. 175.

o konfiskaci zemědělské půdy (později i majetek ostatního dle dekretu č. 18/1945 sb.). Z popudu prezidenta Edvarda Beneše došlo k prvním textacím zákona o tzv. národních kulturních fondech, z čehož po některých legislativních změnách a po překonání administrativních překážek vzešel v platnost zákon pro správu státního kulturního majetku č. 137/1946 Sb., o Národních kulturních komisích, ze dne 16. května 1946. Také jejich organizační a jednací řád komisí náleží k Wirthově dílu, který si svou dlouholetou záslužnou prací otevřel cestu ke zvolení předsedy NKK, jejímž byl „*duchovním otcem*“.⁸⁹⁵ Faktickou činnost NKK můžeme vytyčit roky 1947–1951, kdy ji ukončilo vládní nařízení č. 112/1951 Sb., jímž se zrušila NKK a podle kterého měla být změněna na poradní sbor Ministerstvo školství, věd a umění – ten se však nikdy nesešel.⁸⁹⁶ V roce 1953 byla kancelář Národní kulturní komise přičleněna k tehdy již Ministerstvu školství a národní osvěty, přičemž Wirth stanul jako expert na Ministerstvu pro státní kulturní majetek. Akce na záchranu národního kulturního majetku tedy po celých šesti letech skončila.⁸⁹⁷

Wirth se po nástupu do čela NKK ujal hospodaření s konfiskovaným a postátněným památkovým fondem.⁸⁹⁸ Problematice věnoval pozornost spolu s malou skupinou vybraných spolupracovníků – po ročním působení mu přibyli kolegové T. Kubátová, Em. Charvátová a B. Hirsch.⁸⁹⁹ Dle zákona tvořili NKK zástupci ministerstev školství a osvěty, vnitra, financí, zemědělství, techniky, vnitřního obchodu, Státního úřadu plánovacího a ministerstva národní obrany a další členové pocházeli z řad znalců – ochrany přírody, archivnictví, knihovnictví a tři z oboru muzejnictví.⁹⁰⁰

Wirth při své práci narazil na zásadní problém, a sice na nedostatek kvalifikovaných lidí, kterých v jednotlivých krajích bylo zapotřebí. V roce 1950 proto spolupůsobil v kurzu pro památkářské úředníky, aby zajistil dostatek vzdělaných odborníků i do budoucna, přednášel od roku 1951 na Ústavu dějin umění Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Wirthovy přednášky směřovaly k ochraně památek, praxi,

---

⁸⁹⁵ HOROVÁ, Anděla, *Nová encyklopedie českého výtvarného umění*, dodatky, Praha 2006, s. 529.

⁸⁹⁶ MORÁVEK, J., *K sedmdesátce*, s. 87 a 88. Nebo též viz HOROVÁ, A., *Encyklopedie*, dodatky, s. 530.

⁸⁹⁷ JAVŮRKOVÁ, J., *Akademik Zdeněk Wirth*, s. 51–53.

⁸⁹⁸ Komise měla především vyhledat a převzít do své správy umělecky a historicky nejhodnotnější objekty a předměty z majetku, který podléhal dekretu č. 12 (1945 Sb. o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů a zrádců a dekretu č. 108/1945 Sb. o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy. HOROVÁ, A., *Encyklopedie*, dodatky, s. 529.

⁸⁹⁹ J. JAVŮRKOVÁ, *Akademik Zdeněk Wirth*, s. 53.

⁹⁰⁰ HOROVÁ, A., *Encyklopedie*, dodatky, s. 529.

metodám, restauraci, konzervaci apod.⁹⁰¹ Dal si tedy za úkol zajistit řádné pokračovatele v jeho usilovné práci.

Jak je vidět, nejvíce času Wirth tedy bezesporu věnoval NKK. Již v roce 1946 poznamenal Lábkovi, že díky zákonu o NKK potrvá „zámková akce“, jak ji nazývali, odhadem tak pět let a jak se ukázalo, termín byl dodržen.⁹⁰² Z pěti set deseti zámků měla NKK vybrat ty, které měly vhodné pro muzejní účely a ty, které měly sloužit k nemocničnímu, rekreačnímu, studijnímu aj. užívání.⁹⁰³ Lábka však celá akce vyváděla poněkud z míry: „Vím, že jest to jediné možné a správné východisko, konfliskovati majetek našich Něm[ců] a kolaborantů, ale nepovažuji za správné, odváží-li se inventář někam do ústředny aby se zpeněžil či vřadil do muzejí či jiných zámků...“⁹⁰⁴ Wirth ovšem Lábka uklidňoval a zpočátku tomu také věřil, že nashromážděné předměty budou nanejvýš chráněny před zničením či zneužitím,⁹⁰⁵ což se v nesčetných případech, bohužel, nedělo.⁹⁰⁶ Wirth navíc počítal s ponecháním originálních památek místního původu v místně příslušných muzeích a originály cizího charakteru chtěl poskytnout velkým regionálním výstavám (např. pražským). Co se velkých knihoven týče, Wirth je chtěl ponechat pohromadě, v jejich celistvosti, stejně jako série rodinných písemných pozůstalostí (korespondenci, deníky, paměti aj. – tedy rodinné archivy). Pro lepší přehled a orientaci v dané problematice byla prý již v roce 1946 připravena publikace o NKK, která oficiálně vyšla o tři roky později.⁹⁰⁷

Wirth zasílal Lábkovi do správy národopisného muzea vybraný státní kulturní majetek oficiálně až od května 1948, ale k převodu některých věcí docházelo zřejmě ještě před tímto datem, jak vyplývá ze vzájemné korespondence. Důvodem toho nebyly snahy o „pochybné převody“, ale pávě snaha zamezit případným ztrátám či ničení. Majetek putoval ale i do zbylých plzeňských muzeí nebo také do Stání vědecké

⁹⁰¹ JAVŮRKOVÁ, J., *Akademik Zdeněk Wirth*, s. 35–36.

⁹⁰² V květnu 1948 upřesnil konec akce do roku 1949. Bylo to v důsledku rychlého postupu NKK. 31. 5. 48 wirth

⁹⁰³ AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 29. 7. 1946.

⁹⁰⁴ Přesto svému příteli poskytl útočiště ve svém domě a architekt Hanuš mu přislíbil automobil pro snadnější přepravu, když pracoval na západočeských zámcích. Tamtéž, 2. 11. 1946.

⁹⁰⁵ Některé zabavené předměty skončily např. v prostorech pod poštovní spořitelnou v Praze – 16 metrů pod dlažbou Václavského náměstí. Třebaže to na může znít všelijak, teplota i vlhkost odpovídaly podmínkám k uložení. Tamtéž, 14. 1. 1950.

⁹⁰⁶ Vypráví o tom např. „všeříkající“ kniha Vladimíra Votýpky. Autor se problematiky chopil z trochu jiného úhlu. Poutavě v knize pojednává o šestnácti příbězích šlechty, která v tehdejší Československu přišla po únoru 1948 o majetek a ze dne na den se prakticky ocitla na ulici, v pracovních dolech apod. Někteří z nich přihlíželi rozprodávání majetku za směšné částky, krádežím či ničení. Přesto na Československo povětšinou nezanevřeli. VOTÝPKA, Vladimír, *Příběhy české šlechty*, Praha 1995.

⁹⁰⁷ AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 22. 12. 1946. Ministerstvo školství, věd a umění, *Národní kulturní komise: Zpráva o zřízení, činnosti a úkolech*. Praha 1949. Exemplář je uložen v Národním knihovně v Praze v konzervačním fondu.

knihovny v Plzni.⁹⁰⁸ Lábkovu pomoc Wirth využil i např. při pořádání věcí v Plasích, kdy Lábka zažádal o doporučení, kam umístit obrazy z plaského kláštera, které potřebovaly vhodnější podmínky k uložení. A právě na Lábkovu radu nechal Wirth obrazy umístit do nedaleké Mariánské Týnice, která jim měla zabezpečit lepší budoucnost.⁹⁰⁹

Vždy, když Wirth našel v jakémkoliv zámeckém (či jiném) objektu zajímavý materiál o západních Čechách (literaturu, časopisy aj.),⁹¹⁰ který se hodil do Lábkova národopisného nebo jiného plzeňského muzea (či jiné instituce), uvědomil o tom nejdříve Lábka, aby si mohl svěřený majetek vybrat jako první.⁹¹¹ Věděl, že u něj je materiál v nejlepších rukách. A naskytla-li se pak časem Lábkovi příležitost, cestoval s manželkou, ze studijních, zájmových i turistických důvodů, po některých hradech a zámcích, čímž měl např. možnost prohlédnout si Wirthovy zásahy přímo v terénu. Za všechny jmenujme alespoň jejich návštěvu na Červené Lhotě,⁹¹² na hradě Kost nebo v Ratibořicích koncem roku 1954.⁹¹³ Na posledním jmenovaném místě Lábka nejvíce zaujala expozice vývoje bytové kultury. Wirth původně uvažoval o jejím instalování zhruba ve dvaceti zámcích, nakonec k tomu k jeho lítosti došlo jen v Ratibořicích a částečně v Litomyšli.⁹¹⁴

Ačkoliv Wirth zprvu pracoval v NKK po celý kalendářní rok, od zimy 1948 vždy práci na několik měsíců pozastavil. Příčinou tohoto rozhodnutí byly zdravotní důvody, neboť zámky byly po většinou zcela nevytápěné a Wirtha tím sužovaly nemoci z prochladnutí.⁹¹⁵

I přesto, že od začátku celého projektu NKK Wirth věřil v přínosné i solidní postupy, přeci jen zalitoval, že se do projektu pustil. Jeho původní vize se od těch

---

⁹⁰⁸ Tamtéž, 20. 5. 1948 a tamtéž, 25. 5. 1948. Z dopisu Wirtha Lábkovi z června roku 1948 je zřejmé, že vědecké knihovně v Plzni již Wirth další materiál nezaslal. Bylo to v důsledku Lábkova dopisu (nedochován), který mu o knihovně „nalil čistého vína“. Wirth mu v odpovědi poznamenal: „V těchto poměrech je to poprvé a naposledy, co v [vědecké] knihovně materiál přiděluji.“ Tamtéž, 14. 6. 1948.

⁹⁰⁹ Tamtéž, 31. 5. 1948.

⁹¹⁰ Na druhou stranu i Lábek prosil Wirtha, aby mu dal vědět vždy, když narazil na nějakou topografickou či vlastivědnou literaturu o západních Čechách. Lábkův zájem směřoval např. k německým záležitostem. UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1944–1950, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 11. 9. 1950, 29. 6. 1948. Viz příloha 12.1-XV.

⁹¹¹ AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 14. 6. 1948. a též viz tamtéž, 6. 7. 1948.

⁹¹² Do Červené Lhoty Lábek zavítal u příležitosti návštěvy rodiště svého otce v jižních Čechách. Obdivoval její obnovu, fresky i „vhodnou náplň“. UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1944–1950, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 11. 9. 1950.

⁹¹³ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1951–1961, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 12. 12. 1954.

⁹¹⁴ AM Plzeň, L. L., kart. 385, sl. 1949–1961, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 26. 12. 1954. Srovn. UHLÍKOVÁ, K., NKK, s. 12.

⁹¹⁵ AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 6. 7. 1948.

tehdejších lišily.⁹¹⁶ Nejvíce na Wirtha dopadalo asi nakládání s postátněnými kláštery. „Řádění“ v nich označil za „*razie podobné za dob Josefa II.*“: „*Původní plán, schválený u [Zdeňka] Fierlingera byl jiný. Provádí ho diletanty a nevzdělanci a způsobují škody nevyčíslit. Mezi odborníky v Praze to budí pohoršení.*“⁹¹⁷ Podle Wirtha se s inventarizací objektů příliš spěchalo, vše se dle jeho slov dělalo „*diletantsky*“ a materiál byl svážen všude možně – ne vždy do určených odborných institucí jako do Národní galerie či Národního muzea, jak Wirth původně očekával. Wirthovy možnosti na ovlivnění zásahů nebyly tak velké, jak by se mohlo zdát: „*Nemyslete, že máme v NKK na různých ustláno. Zápasíme se sobectvím, nekulturností různých činitelů, nevyjímaje ani určité ministry, předsedy národních výborů a jiných.*“⁹¹⁸ Nebo: „*Znám ted' z cest po venkově chování a názory členů mísntích národních rad, vidím často nafoukanost a zase úžasnou nevděčnost „zástupců lidu“, že je to k pláči.*“⁹¹⁹ Wirth byl tedy mnohokrát napadán, že zábořem zámků ničí památkové budovy či chystá nečestné převody a prodeje interiérového zařízení. V době, kdy Wirth psal Lábkovi tato slova, měl již ve správě na 95 zámků a často se mu stalo, jak dále uvedl, že ten či onen objekt „ztratil“ z důvodu rozhodnutí státu umístit do objektů vojsko (Roudnice), výzkumný ústav (Kačina), zaměstnance uranového dolu (Bečov) atd..⁹²⁰ Těmito a jimi podobnými zásahy objekty značně chátraly a na rekonstrukci čekaly celá dlouhá léta, mnohdy do dnes.

I když NKK oficiálně ustala ve své činnosti v roce 1950, čekala ji ještě letitá práce se zestátněným majetkem a nashromážděným materiálem. Wirthovi osud těchto věcí nebyl nikdy lhostejný, ačkoliv názory na to se různí, jak bylo uvedeno výše na příkladu Karla Šourka. Wirth si přál, aby do jeho osmdesátých narozenin došlo ke konečnému instalování všech předmětů a umístění knih či periodik do příslušných ústavů.⁹²¹ Praxe za dob komunistického režimu ale byla k jeho lítosti zcela odlišná a tak k naplnění Wirthových představ přeci jen nedošlo. Ze slibného záměru vznikly jen větší nedostatky, spory i křivdy.

---

⁹¹⁶ AM Plzeň, L. L., kart. 385, sl. 1949–1961, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 5. 1. 1950. Viz příloha 12.1-XIX.

⁹¹⁷ Tamtéž, 12. 9. 1950.

⁹¹⁸ Tamtéž, 12. 9. 1950.

⁹¹⁹ Tamtéž, 29. 10. 1946. Viz příloha 12.1-XIV.

⁹²⁰ Tamtéž, 12. 9. 1950.

⁹²¹ Tamtéž, 24. 12. 1952.

8.3.2.1 Wirthova činnost po roce 1948 mimo NKK

Ačkoliv většinu času Zdeňka Wirtha zabrala v prvních poválečných letech práce v NKK, našel si čas na práci v mnoha organizacích jako třeba předseda Společnosti přátel starožitností českých, předseda Společnosti Smetanova muzea, člen výboru Klubu Za starou Prahu, člen poradních sborů Ministerstva školství, vědy a umění nebo také aktivní činnost v České akademii věd (Československá akademie věd až od roku 1953),⁹²² v níž byl navíc jmenován předsedou její šesté (společenskovědní) sekce.⁹²³ Ani pokročilý věk neubral Wirthovi na elánu při organizaci sekce, zřizování podřízených společenských ústavů a kabinetů.⁹²⁴ V říjnu roku 1956 Wirth stanul v čele delegace na konferenci odborníků z Československa, NDR a Polské demokratické republiky o dějinách stavby sídlišť, památkové péči a rekonstrukci historických jader měst, konané v Erfurtu. Na další konferenci ve dnech 17. – 19. prosince 1956 přednesl příspěvek „ Vývoj zásad ochrany památek v období 1800–1950“.⁹²⁵ V roce 1957 se podílel na přípravě druhé odborné konference, navazující na konferenci v Erfurtu, tentokrát konané na Dobříši.⁹²⁶

Přesto si Wirth našel čas k dokončení několika svých projektů např. knihy „Státní hrady a zámky“ (1953, 1956). Potřeboval-li Wirth nějaký materiál, např. z Plzně nebo okolí a bylo-li v Lábkových možnostech jej zajistit, svému příteli bez váhání ochotně vypomohl. Vzájemná výpomoc fungovala vždy na obou stranách, jak již bylo několikrát nastíněno. Na přelomu padesátých let Wirth např. spolupracoval s historikem umění Františkem Cimburkem na „Dějínách nábytkového umění“ (1948–1952). Pro svou stať o nábytku v českých zemích od středověku do poloviny 19. století potřeboval fotografii mramorované skříně z roku 1500 z kostela sv. Bartoloměje v Plzni.⁹²⁷ Získat fotografii zachované památky nebylo pro Lábka nic obtížného, avšak problémy mohly nastat s nedochovanými objekty jako s domem „U Červeného srdce“ z roku 1894, jehož fotografii Wirth potřeboval ke svému dalšímu studiu. Avšak ani to nebylo pro Lábka, který byl již od mládí náruživý fotograf a navíc disponoval bohatým fotografickým

⁹²² Tamtéž, 13. 7. 1952.

⁹²³ Kolektiv autorů, *Slovníček osobností*, in: Sto let Klubu s. 252.

⁹²⁴ POCHE, E., *Zdeňk Wirth*, s. 537.

⁹²⁵ VINTER, Vlastimil, Úvod do dějin a teorie památkové péče II: teoretické otázky hodnot a hodnocení, zachování a kulturně výchovného uplatnění památek: teoretické otázky zásad a koncepce památkové péče, Praha 1971, s. 137. Na konferenci měla prý Wirthova delegace celkem sedm přednášek, tedy nevíce ze zúčastněných stran. Přednášející prý navíc vynikli i přednesem samotný, neboť ze všech delegací měli k dispozici nejvíce obrazové i plánové dokumentace, včetně filmové projekce. AM Plzeň, L. L., kart. 385, sl. 1949–1961, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 22. 11. 1956.

⁹²⁶ ROUBÍK, F., *K osmdesátinám*, s. 131.

⁹²⁷ AM Plzeň, L. L., kart. 385, sl. 1949–1961, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 12. 9. 1950.

archivem.⁹²⁸ Před smrtí pak Wirth usilovně pracoval např. na knize „Barokní gotika“, k níž mu dal impuls Zdeněk Nejedlý.⁹²⁹ Avšak Wirthovi již nebylo dáno, aby své dílo dokončil, stejně jako publikaci „Tisíc let architektury v českých zemích“.⁹³⁰

Po únoru 1948 však byly možnosti k práci také pro Wirtha o něco složitější. Mnoho státních či nestátních institucí muselo projít reorganizací, dostaly nové „politické“ úkoly či došlo k jejich zrušení. Památky navíc zažívaly těžké časy, na jejichž obnovu se nedostávalo finančních prostředků a k jejichž rychlejší degradaci přispívala i skutečnost, že mnoho z památkových objektů obecně sloužilo pro státní účely, což Wirth i Lábek vždy odsuzovali: „*Naše veřejnost i mnozí činitelé se stále domnívají, že těch památek máme příliš mnoho, a proto se jen starají, aby jich ubylo.*“⁹³¹

Významná díla opět končila v tzv. „šuplíku“ a opět se doufalo v jejich vydání. Nikdo však tehdy netušil, že režim by měl trvat tak dlouho, že se mnozí autoři otištění svých prací již nedočkají. Wirth přesto doufal v lepší zítřky pro své přátele a na svět se díval z onoho optimistického pohledu: „*Mám dojem, že v tomto ohledu přijdou lepší poměry a že přestane to hazardování mozky a zkušenostmi. Vidím to už v oboru technickém, kde se z nezbytnosti a pro pozorování škod sahá znovu k odborníkům, před několika lety vypuzeným. A bylo i pro mne zadostiučinění, abyste i Vy nastoupil se svou duševní prací do řady.*“⁹³² Kdežto Lábek na základě svých zkušeností a skrze jeho skepsi viděl budoucnost o něco temnější: „*Co se od té doby stalo! Jak jsme zestárlí, jak se svět kolem nás změnil! Ale nic se nevrací, to víme z dějin, jen varianty v úpravě nebo zhoršení přijdou, ale zásadní směr se nezmění.*“⁹³³

Wirthovu práci v letech 1956–1961 uzavírala činnost v Komisi pro vodní hospodářství při ČSAV, kde měl na starosti výzkum v zátopových oblastech povodí Vltavy, Ohře, Berounky i menších řek. Komisi tvořilo šest oddělení, spolu s vědeckými odborníky např. z oblasti geologie, archeologie (pravěké, historické), dějepisu umění, národopisu, urbanismu a přírodních věd. Kromě výzkumu, zpracování analýz a návrhu případných řešení, měla Komise v popisu práci i následné vydávání zpráv, článků či publikací, na kterých se podílel mezi jinými také Zdeněk Wirth. Nebyla to poslední z význačných činností Zdeňka Wirtha v druhé polovině padesátých a začátkem šedesátých let. Wirth se do jisté míry snažil podílet na tvorbě nové ústavy z roku 1960, kde Wirth bojoval

---

⁹²⁸ Tamtéž, 26. 11. 1957.

⁹²⁹ Tamtéž, 20. 8. 1958.

⁹³⁰ Tamtéž, 4. 9. 1960.

⁹³¹ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1951–1961, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 12. 12. 1954.

⁹³² AM Plzeň, L. L., kart. 385, sl. 1949–1961, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 28. 8. 1953.

⁹³³ Tamtéž, 26. 12. 1954.

za včlenění do ústavy pasáže stavějící ochranu památek rovnocenně vedle přírody, čímž by památkáři dostali do rukou zbraň proti nicnedělání s chátrajícími objekty a měli by větší možnosti, jak zasáhnout, případně získat finanční prostředky. Avšak tento záměr neprošel z předem známého důvodu: „Bránil strach, že by pak musel být opatrován každý křížek a kaple na polích.“⁹³⁴ Přestože se Wirthovi nepodařilo uskutečnit tuto velkou myšlenku, přeci jen mu náleží uznání za jeho snahu.

A bylo to až koncem padesátých let, kdy se Wirth spolu s Lábkem dožili dávného snu – vydání zákona č. 22/1958 Sb., o národních kulturních památkách, na kterém společně pracovali za doby první republiky, jak bylo nastíněno dříve. Politické dohadování tehdy odsunuly zákon na několik desítek let. Po druhé světové válce Wirth o vydání památkového zákona znovu uvažoval, avšak realizaci brzdily opět nejasnosti např. spory o zasahování do soukromovlastnických vztahů, problematiky vlastnění a spravování církevních staveb nebo samotná organizace památkové péče či definice základních pojmů.⁹³⁵ V roce 1958 tedy legislativní úprava vůbec poprvé definovala pojmy jako památka, vytvořila kategorii národních a kulturních památek, svěřila výkon ochrany památek národnímu výboru a stanovila občanskou povinnost, aby každý byl ochraně památek nápomocný.⁹³⁶ Přes veškeré úsilí mohla Lábka i Wirtha těšit alespoň skutečnost, že vydání památkového se oba dožili.⁹³⁷

Ačkoliv Wirth na sklonku padesátých let usilovně pracoval na svých publikacích a projektech, několik měsíců před smrtí ho potkala nehoda, na první pohled malicherná, která ve svém důsledku ztížila Wirthovu práci a na nějaký čas mu znemožnila pokračování v jeho činnosti. V létě roku 1960 Wirth utrpěl úraz pravé dolní končetiny, když upadl ve Starochodovské (dříve Stalinově) ulici před nakladatelstvím Orbis. Svému zranění nevěnoval přílišnou pozornost a odjel na chatu do Bedřichova jako každé léto. Po měsíci mu ale v pravém kolením kloubu vznikl zánět, kvůli kterému byl k jeho mrzutosti na nějaký čas zcela upoután na lůžko: *Co to na mne, poprvé v životě přišlo! Jsem z toho celý nesvůj, spím sice dobře, ale nohu musím opatrovat, chodil jsem o dvou, teď chodím o jedné holi, ale stále to nejsem já!*“ *Prý to bude dobré, ale mně to*

---

⁹³⁴ AM Plzeň, L. L., kart. 385, sl. 1949–1961, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 4. 9. 1960.

⁹³⁵ ŠTONCER, P., *Příspěvek IV.*, s. 250.

⁹³⁶ WIRTH, Z., *K vývoji památkové péče na území Československa. 1. svazek, Přehled právních dokumentů a nástin vývoje 1749 – 1958*, Praha 1958, s. 15.

⁹³⁷ Zákon obsahoval paragrafy o ochraně památek a péče o ně, rozsahu a způsobu péče o památky, působnost a náležitosti památkových orgánů (např. Ústředního památkového orgánu). Zákon č. 22/1958 Sb., o kulturních památkách. Zákon platil až do roku 1988, kdy vešel v platnost zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, který se změnami platí dodnes.

*překáží v činnosti.*⁹³⁸ Wirth kvůli svému zranění odjel v měsíci říjnu na několik dní do Mariánských Lázní,⁹³⁹ avšak nedlouho poté končí Wirthova a Lábkova vzájemná korespondence. Krátce za pozdravem z lázeňského pobytu, obdržel Lábek parte o smrti svého přítele. Zdeněk Wirth zemřel dne 25. února 1961 v důsledku zdravotních komplikací, které ho sužovaly bezmála měsíc.⁹⁴⁰ Dodnes však poznáváme, studujeme a míváme jeho odkaz všude kolem nás. K příležitosti stého výročí jeho narození, došlo dne 11. srpna 1978 k odhalení jeho bronzové portrétní busty na jeho bývalém domě na Kampě čp. 501/III.⁹⁴¹

Wirthovi se však oproti jiným, např. Lábkovi, dostalo skutečného ocenění ještě za jeho života např. – v r. 1907, kdy byl jmenován členem Archeologické komise při České akademii věd a umění (jejím mimořádným členem byl od r. 1932 a řádným od r. 1934), dále i mimořádným členem Královské české společnosti nauk (1931) a do svých řad jej zvolila také Masarykova akademie práce v roce 1927. Čeští a slovenští architekti zvolili Wirtha roku 1953, u příležitosti své první celostátní konference, čestným členem Svazu československých architektů.⁹⁴² Neméně významné bylo pro Wirtha i udělení čestného občanství města Kutné Hory s přáním „*aby dr. Zdeněk Wirth zůstal i nadále věrným příznivcem města a jeho památek*“.⁹⁴³

Na podzim roku 1968 se Lábkovi dostalo ocenění od Západočeského krajského národního výboru v Plzni, aby bylo alespoň zčásti napraveno dřívější opomíjení jeho činnosti a zásluh. Jak ale výstižně napsala v roce 1968 Milada Suchá: „*Lábek ovšem nikdy netoužil po poctách, nikdy neusiloval o výhody a přednosti, ba nikdy na nic takového nepomyslel. Jeho největší touhou a ctižádostí bylo poznávat moudrost a krásu a štědře je rozdávat lidem pro vznešenost a odvahu života skromného a poctivého.*“⁹⁴⁴

Lábkovo celoživotní dílo pak doceněno krátce před jeho smrtí. V květnu roku 1970 obdržel od ministra kultury Miloslava Brůžka čestné uznání, které mu bylo

---

⁹³⁸ Tamtéž, 9. 7. 1960.

⁹³⁹ Tamtéž, 18. 10. 1960.

⁹⁴⁰ POCHE, E., *Památce akademika*, s. 15. Zákon byl po téměř dvaceti letech nahrazen novým zákonem č. 20/1987 Sb., O státní památkové péči, který je s úpravami platný dodnes.

⁹⁴¹ Autorem Wirthovy busty je akademický sochař Antonín Kulda a celá akce vznikla z iniciativy Pražského střediska státní památkové péče a ochrany přírody. HRUBEŠ, Josef, *Zdeněk Wirth*, Večerník Praha 8, 14. 8. 1998, s. 18.

⁹⁴² STARÝ, Oldřich, *K životním jubileu akademika Zdeňka Wirtha (11. 8. 1878)*, *Architektura ČSR* 12, 1953, s. 144.

⁹⁴³ Čestné občanství bylo schváleno zastupitelstvem města Kutná Hora dne 31. 12. 1931. FIALA, Jan, *Zdeněk Wirth a Kutná Hora*, *ZPP II*, 1938, č. 8, s. 129.

⁹⁴⁴ SUCHÁ, Milada, *O zasloužilém Plzeňanu Ladislavu Lábkovi, člověku prostém a štědrém. Pro své město*, *Pravda* 49, 26. 10. 1968, č. 258, s. 4.

uděleno za jeho zásluhy v kulturně-politické, respektive památkové sféře, a to u příležitosti k dvacátému pátému výročí osvobození Plzně.⁹⁴⁵

Než však úplně ukončíme naše vyprávění, podívejme se na jedny z posledních společných projektů Ladislava Lábka a Zdeňka Wirtha.

8.3.3 Významné akce Ladislava Lábka a Zdeňka Wirtha po únoru 1948

8.3.3.1 Sloučení plzeňských muzeí pod Západočeské muzeum v Plzni

Jedním z nejdiskutovanějších problémů v oblasti muzejnictví v Plzni byla již od konce války reorganizace plzeňských muzeí, na níž se Lábek podílel. Důvodem toho byla správní roztržičnost a konkurenční zápasení mezi jednotlivými muzei, která vzájemně nespolupracovala, ani se nepodporovala. V květnových dnech roku 1945 byly představeny tři koncepce s návrhem řešení, kdy ředitel Historického muzea Bohdan Bayer navrhl sloučení historického a Uměleckoprůmyslového muzea v Plzni, ale proti takovému návrhu vystoupil archeolog, historik umění a ředitel Uměleckoprůmyslového muzea Jindřich Čadík.⁹⁴⁶ Ten navrhoval zachovat dosavadní stav. Spor se dostal až na ministerstvo ke Zdeňku Wirthovi, který hledal kompromis mezi oběma návrhy. Wirth navrhoval osamostatnění městského archivu a vědecké knihovny, dále vznik muzea se zaměřením historickým, národopisným, přírodovědným i technickým, v neposlední řadě také ustanovení uměleckoprůmyslového muzea s galerií a nakonec ještě lidovýchovné ústavy, kde měla být zastoupena celá kulturní a osvětová scéna v Plzni.⁹⁴⁷ Problém nakonec vyřešilo až poúnorové vedení města, které se v roce 1948 zasadilo o sloučení všech tří plzeňských muzeí (Historického muzea v Plzni, Uměleckoprůmyslového muzea v Plzni a Národopisného muzea Plzeňska) v jediné, a to pod názvem Západočeské muzeum se čtyřmi odbory (národopisný, historický, uměleckoprůmyslový a přírodovědný),⁹⁴⁸ přičemž o čtyři roky později se název muzea změnil na Krajské muzeum v Plzni,⁹⁴⁹ avšak po letech se název opět

---

⁹⁴⁵ SYNKOVÁ, J., *Poslední Plzeňák*, s. 72.

⁹⁴⁶ MORÁVKOVÁ, N., *Miloslav Bělohávek*, s. 51–52.

⁹⁴⁷ FRÝDA, F., – METLIČKOVÁ, J., *Plzeňská muzea*, s. 172–173.

⁹⁴⁸ V roce 1948 byl z fondů Západočeského muzea oddělen městský archiv, v jehož čele stanul Miloslav Bělohávek a vědecká knihovna. Tamtéž, s. 174.

⁹⁴⁹ Změnu názvu neprovázela změna organizační struktury, přestože se o ni Fridolín Macháček, Ladislav Lábek a Bohdan Bayer pokusili. Společně podali návrh Společnosti pro vědu umění a práce (kopii zaslali Zdeňku Wirthovi). Návrh obsahoval reorganizaci jednotlivých oddělení Západočeského muzea, respektive vznik nových oddělení národopisné=kulturně-historické, přírodovědné, praehistorické,

vrátil k původnímu, tedy Západočeskému muzeu v Plzni. V roce 1954 přibyla k plzeňským institucím také Krajská galerie v Plzni (od roku 1960 Západočeská galerie v Plzni), která do určité míry vznikla na úkor prostorů uměleckoprůmyslového odboru.⁹⁵⁰

A to nás přivádí k další akci, na které Lábek i Wirth do jisté míry spolupracovali – k boji za osamostatnění městské galerie v Plzni. Roku 1954 došlo k vyčlenění části sbírek obrazů z uměleckoprůmyslového odboru Západočeského muzea, která tvořila expozici nově vzniklé Galerie v budově Krajského muzea v Plzni.⁹⁵¹ Galerie tehdy zabrala větší část prostor uměleckoprůmyslového oddělení a vzbudila tak vášnivé debaty mezi veřejností, ale předně mezi odborníky, ke kterým náležel i Wirth s Lábkem. Wirth byl po celou dobu žádostivý po aktuálních zprávách, mapujících další postup kraje ohledně samostatnosti galerie a právě díky tomu se dozvídáme z jeho dopisů Lábkovi o celém průběhu akce.⁹⁵² Galerie měla zprvu přislíbeno pouze jedno křídlo Krajského muzea v Plzni, kde byly původně uloženy sbírky umělecko-historického oddělení s některými fondy Státní vědecké knihovny v Plzni⁹⁵³. Pro tu ale bylo vybráno vhodnější místo v objektu bývalého německého gymnázia u sv. Anny. Díky intervenci příznivců galerie na plzeňských úřadech nakonec galerie obdržela celé druhé poschodí budovy muzea, kde ale byly uloženy sbírky uměleckoprůmyslového oddělení. Lábek nás svou korespondencí informuje, že ne všichni z řad odborné veřejnosti hodlali situaci přesunu sbírek řešit ke spokojenosti obou stran. Dle Lábka někteří dokonce neměli potřebu projednávat, kam budou sbírky přemístěny. V Plzni se proto zvažovaly nejrůznější možnosti umístění a kolem celé reorganizace se zřejmě šířilo mnoho pomluv i hypotéz. Fridolín Macháček tehdy navrhoval umístit sbírky po „*všech ústavech*“ (myšleno odborných institucí s muzejním či památkovým zaměřením), a jak poznamenal Lábek: „*vytvořit z nich ideologický obraz kraje, vyhovující dnešnímu*

---

historické, uměleckoprůmyslové = umělecko-historické, technické a technologické, měšťanská galerie a městský archiv.). UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1951–1961, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 9. 7. 1953.

⁹⁵⁰ MORÁVKOVÁ, N., *Miloslav Bělohávek*, s. 52–53. Ředitelem Krajské galerie v Plzni byl Oldřich Kuba. DOUŠA, J. a kol., *Dějiny Plzně v datech*, s. 457.

⁹⁵¹ MORÁVKOVÁ, N., *Miloslav Bělohávek*, s. 52

⁹⁵² AM Plzeň, L. L., kart. 385, sl. 1949–1961, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 5. 9. 1954.

⁹⁵³ Státní vědecká knihovna v Plzni (od r. 1954), původně Státní studijní knihovna v Plzni (1950–1954) vznikla k 1. 1. 1950 (o jejím ustanovení rozhodla vláda 28. 2. 1950) předně pro potřeby studentů i pedagogů vysokých škol. S více než 72 tisíci tituly se měla přestěhovat do budovy bývalého kláštera a gymnázia v ulici Bedřicha Smetany. Prostory toho času patřily Veřejné knihovně města Plzně, Elektrickým podnikům města Plzně a několika bytům. Trvalo až do roku 1960, než přestavba dominikánského klášterního objektu umožnila plné přestěhování státní vědecké knihovny, mimo jiné i z nedalekého Západočeského muzea. MORÁVKOVÁ, N., *Miloslav Bělohávek*, s. 77–78. a též viz I. HORÁKOVÁ, *Kronika 60 let*, s. 18–21.

politickému zaměření“, což se naprosto přičilo představám Ladislava Lábka: „*Jak je vidět, dělají se kotrmelce tak jako to ten, neb onen potřebuje a o nějaké rozvaze a odbornosti nemůže být řeči. Kdo by se pak ohradil, svolá na sebe všechny možné represálie, aby si dal podruhé chuť zajít.*“⁹⁵⁴ Kvůli četným rozporům se konala schůze zájemců v Řemeslnické besedě na Náměstí Republiky. Avšak i ta měla spíš soukromý ráz. Zasedání totiž neprobíhalo na plzeňském KNV, jak by se očekávalo. Osud muzejních sbírek stoupencům galerie dle Lábka vrásky patrně nedělal. Na otázku, kam umístit materiál z muzea mělo být odpovězeno: „*Po Plzni je dost prázdných krámů!*“⁹⁵⁵ Schůze se účastnilo mnoho výtvarníků i muzejníků, vyjma Fridolína Macháčka, který údajně místo konání schůze nenašel. Dle Lábka měl „*zálsk*“ na místo vedoucího svazu muzeí a nechtěl si proto nikoho znelíbit.⁹⁵⁶ Avšak mohla to být jen jeho domněnka. Lábek z obav o sbírky uměleckoprůmyslového muzea navrhl umístit sbírky galerie do zámku v Křimicích, aby tak uvolnily místo v muzeu pro původní uměleckoprůmyslové sbírky. Návrh se ale nesetkal s větší odezvou, poněvadž zámek v Křimicích již tehdy značně chátral. Lábek s Wirthem se nakonec s reorganizací museli smířit, neboť již rozhodnutí nebylo možné zvrátit.⁹⁵⁷

V závěru bylo rozhodnuto uskladnit uměleckoprůmyslové sbírky do nedalekého františkánského kláštera, kam byly v roce 1957 skutečně přestěhovány. Podmínky pro uchování muzejních předmětů to sice nebyly nejvýhodnější, nicméně sbírky byly do té doby uloženy v ještě více nevyhovujících suterénních podmínkách Krajského muzea v Plzni. Z celého projektu reorganizace některých kulturních institucí v Plzni nakonec nejhůře dopadlo právě uměleckoprůmyslové oddělení, které na stěhování sbírek z františkánského kláštera čekalo až do roku 1993. Avšak s návratem dobou perzekuovaného Jindřicha Čadíka do muzea, o němž pohovoříme v následující kauze, kterému se zde podařilo v sedmdesátých letech získat alespoň brigádnické místo konzultanta, dostalo se sbírkám první opravdové záchrany. Nebýt Čadíka, zaznamenaly by jistě citelnější ztráty, neboť mnoho exponátů ze sbírek poničilo již samotné stěhování. Některé části sbírek ovšem po reorganizaci zůstaly ještě v hlavní muzejní budově, ale právě ty navíc v roce 1968 zásadně poničila havárie štukových stropů.⁹⁵⁸ Nedostatek vhodných prostorů pro umístění sbírek netrápilo jen uměleckoprůmyslové

---

⁹⁵⁴ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1951–1961, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 22. 9. 1953.

⁹⁵⁵ Tamtéž, 25. 9. 1953.

⁹⁵⁶ Tamtéž.

⁹⁵⁷ Tamtéž, 3. 1. 1955.

⁹⁵⁸ FRÝDA, F., – METLIČKOVÁ, J., *Plzeňská muzea*, s. 177–180.

oddělení, ale také plzeňskou galerii. Ta získávala pro své exempláře vyhovující umístění až do devadesátých let minulého století.⁹⁵⁹

Ptáme-li se, zda tato náročná reorganizace plzeňských muzeí a s nimi spojené nepříjemnosti i nevraživost přinesla lepší atmosféru či podmínky v plzeňských muzeí, odpověď je bohužel nejednoznačná, alespoň co se týče doby šedesátých či sedmdesátých let. Výhledově to ovšem byl krok správným směrem, neboť sloučení plzeňských muzeí umožnilo lepší muzejní koordinaci, jednotné a účinnější působení muzea na veřejnost, soustředění do té doby rozptýlených materiálních a finančních prostředků i zabezpečení dalšího vývoje. Ovšem vnitřní spory mezi některými odborníky, lhostejnost i sobecké sledování úzce specializovaných zájmů činily potíže muzeu ještě dlouhá léta. Nová generace muzejníků našťastí v této tradici již nepokračovala.⁹⁶⁰

Na okraj ještě uvedme, že v roce 1958 vznikl v Plzni Krajský vlastivědný ústav, který administrativně spojoval muzeum, galerii i Krajské středisko státní památkové péče. Organizace byla funkční pouhý jeden rok.⁹⁶¹

8.3.3.2 Kauza Čadík

Přestože Lábek i Wirth vykonali za totalitní doby mnoho pro záchranu památek národního dědictví, jedním z jejich nejvýznačnějších počínů zůstane do jisté míry úspěšná snaha o záchranu života již několikrát zmíněného historika umění Jindřicha Čadíka.

Jindřich Čadík, původně rodák z východních Čech (nar. 1891 u Nechanic), vystudoval klasickou archeologii a již roku 1911 nastoupil coby asistent Archeologického ústavu Univerzity Karlovy v Praze. Od roku 1923 začal psát svou minulost v plzeňském prostředí, po boku významných českých historiků, archivářů, muzeologů a mnoha dalších výjimečných odborníků. Právě zde Čadík nastoupil na místo ředitele Uměleckoprůmyslového muzea, avšak prostředí pražské univerzity úplně neopustil, neboť zde dál přednášel a bádával.⁹⁶² A byl to právě on, kdo spolu s Ladislavem Lábkem a Fridolínem Macháčkem „povznesl plzeňské muzejnictví

---

⁹⁵⁹ V dnešní době sídlí Západočeská galerie v Plzni ve třech budovách v ulici Pražská čp. 13/83, čp. 16/86 (Dům U Kibitzů) a čp. 18/353 (Masné krámy).

⁹⁶⁰ Tamtéž, s. 176.

⁹⁶¹ Tamtéž s. 175.

⁹⁶² BOUZEK, Jan, *Profesor Jindřich Čadík zemřel*, Časopis Národního muzea v Praze CIL, 1980, č. 1–2, s. 82.

na evropskou úroveň“.⁹⁶³ Stejně jako Lábek ani Čadík nemohl přihlížet nacistickému řádění, proto stanul v čele plzeňské odbojové skupiny.⁹⁶⁴ Roku 1943 byl však zatčen a odsouzen k trestu smrti. Nebyť bombardování Drážďan v únoru 1945, kdy zahynul prokurátor, jenž měl patrně Čadíkovi podepsat definitivní rozsudek smrti, možná by svému trestu neunikl.⁹⁶⁵ Prostředí koncentračního tábora naštěstí nevzalo Čadíkovi další chuť do práce ani do boje s následným komunistickým režimem. A právě ten byl jemu i jeho následné práci osudným.⁹⁶⁶ Pět let od konce války se stal Čadík zřejmě obětí spiknutí. Údajně měl svému příteli, nejmenovanému francouzskému vyslanci, předat jakési „protistátní“ materiály. Třebaže měl pochybnosti, pustil se do akce v naději, že snad zachrání život někomu, komu hrozilo nebezpečí. Za svou snahu pomoci zaplatil vysokým trestem, a sice odnětím svobody na dlouhá léta.⁹⁶⁷ Ve dnech 28. – 30. června 1951 se celá Plzeň stala v Odborovém domě Peklo svědkem vykonstruovaného procesu s protistátní špionážní skupinou – „nebezpečnou záškodnickou buňkou“. Mezi obžalovanými Antonínem Čechem, přednostou plzeňské transfuzní stanice a Josefem Sporkou, důstojníkem SNB, figurovalo i jméno Jindřicha Čadíka. Jemu hrozil trest nejvyšší, stejně jako Sporkovi. Čadík měl dostat s Čechem doživotní vězení,⁹⁶⁸ ale díky svým řečnickým schopnostem (obhajoval se zcela sám), byl nakonec odsouzen k dvaceti letům vězení.⁹⁶⁹ Čadíkovi byl rozsudek později změněn na třináct let vězení, z nichž si ve skutečnosti odseděl „pouhých“ deset. Jeho dřívější propuštění mohlo být zapříčiněno i v důsledku chatrného zdravotního stavu Jindřicha Čadíka, za kterým stálo prostředí nacistického a následně komunistického vězení. Celou kauzu od začátku sledovali Čadíkovi přátelé, známí a mnoho vlivných osobností, kteří neváhali intervenovat za jeho omilostnění. Jedněmi z nich byli také Ladislav Lábek a Zdeněk Wirth. Zdeněk Wirth na základě domluvy s Lábkem zaslal tehdejšímu prezidentu republiky Antonínu Novotnému žádost o amnestii pro Jindřicha Čadíka. Lábek si jistě

⁹⁶³ MORÁVKOVÁ, N., *Miloslav Bělohlávek*, s. 168.

⁹⁶⁴ Ta, jak uvádí Jan Bouzek, byla napojena na Londýn a pracovala proti nacistům zřejmě déle než kterákoliv jiná skupina. BOUZEK, Jan, *Profesor Jindřich Čadík*, Ústav pro klasickou archeologii, datum zveřejnění nevedeno [cit 2010-5-10]. URL: <http://ukar.ff.cuni.cz/CZ/dejiny_ustavu.html>.

⁹⁶⁵ MORÁVKOVÁ, N., *Miloslav Bělohlávek*, s. 169. Od prvních dní osvobození vítala Plzeň a řada dalších měst či obcí bývalé vězně koncentračních táborů. Jen do konce května 1945 z nich prošlo Plzeň na plných 18 000 těch, kteří se hlásili u repatriačního odboru při Národním výboru v Plzni. Do těchto počtů ke svému štěstí náležel také Jindřich Čadík, neboť ještě mnoho dalších dní poté přicházeli do Plzně bývalí vězni, kteří se vraceli z koncentračních táborů domů. Autor neveden. *Z koncentračních táborů*, Nový den 1, č. 14, 30. 5. 1945, s. 1.

⁹⁶⁶ MORÁVKOVÁ, N., *Miloslav Bělohlávek*, s. 169.

⁹⁶⁷ LOSENICKÝ, Bronislav, *Historik umění a vězeň totalitních režimů*, Plzeňský deník 6, 3. 1. 1997, č. 2, s. 1.

⁹⁶⁸ MORÁVKOVÁ, N., *Miloslav Bělohlávek*, s. 39.

⁹⁶⁹ BOUZEK, J., *Profesor*, staženo 10. 5. 2010.

přál zaslat na podporu i svůj osobní dopis, ale vzhledem ke statutu „nepohodlné osoby režimu“ tak mohl udělat jediné Wirth. Lábek tedy mohl fungovat alespoň jako „spojka“. Dodával Wirthovi potřebné informace a mapoval situaci přímo v centru dění Plzně. Osvobození Čadíka sice nedocílili, avšak snížení trestu alespoň o několik málo let bylo také jistým „triumfem“.⁹⁷⁰

Návrat do společnosti však Čadíkovi plnohodnotně nebyl již nikdy umožněn. Pod svým jménem nemohl bádát, psát, publikovat ani vyučovat a navíc byl zřejmě pod stálým dohledem tajné služby. Čadík později na adresu procesu údajně prohlásil: „*Gestapo, to byli ještě slušní lidé – ještě mne ani nepopravili, a už začali ženě vyplácet vdovskou penzi, ale komunisté nečekali ani na rozsudek a už vyhodili ženu a dceru z bytu a zaměstnání.*“⁹⁷¹ Přestože se Jindřich Čadík dočkal roku 1968 rehabilitování, byla mu Plzeň jakýmsi pomyslným „vězením“.⁹⁷² Poslední léta svobody mu i nadále ztrpčoval tehdejší režim, třebaže mu ještě na nějaký čas povolil „brigádnickou práci“ v muzeu. Jindřich Čadík zemřel na Nový rok 1979.

8.3.3.3 Soupis – „Plzeň a město“

Další významnou akcí, na níž Wirth i Lábek spolupracovali, byl již několikrát zmiňovaný soupis památek „Plzeň a město“, jehož historii jsme nastínili v kapitole č. 4. Začátkem padesátých let Wirth i Lábek opět zvažovali dokončení tohoto díla, přičemž neobyčejně horlivým byl tehdy právě Lábek: „*Co tu ještě nesplněných cílů a já bych tak vroucně rád alespoň ten soupis viděl na národním kulturním stole a mé milé Plzně zvlášť! Byla by to jistě i Vaše radost a životní uspokojení!*“⁹⁷³ Lábek s Wirthem uvažovali o dokončení plzeňského soupisu již dva roky po válce, ale z časových i finančních důvodů to zkrátka nebylo reálné. Wirth tehdy propočítal, že jeden svazek by v přepočtu vyšel na „pouhých“ 12 000 Kčs, nehledě na to, že Soupisu nepřála ani situace na vydavatelském trhu.⁹⁷⁴ O pět let později vyslovil Wirth ve svém dopisu Lábkovi lítost nad skutečností, že čas i poměry brzdí tento velkolepý projekt: „*Je mi líto, že se tolik změnilo kolem Vás i kolem mne a že naše bývalé, těsné spolupracovníctví na plzeňských věcech patří už léta k minulosti. Je mi to líto, ale věřte, nemohu jinak. Již*

⁹⁷⁰ AM Plzeň, L. L., kart. 385, sl. 1949–1961, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi (příloha: dopis ministerstva spravedlnosti v Praze dává Z. Wirthovi na vědomí rozhodnutí ve věci omilostnění Jindřicha Čadíka), 29. 12. 1957.

⁹⁷¹ BOUZEK, J., *Profesor*, (staženo 10. 5. 2010).

⁹⁷² ŠOLLE, Miloš, *Sto let od narození univ. prof. Dr. Jindřicha Čadíka*, Archeologické rozhledy XLIII, 1991, č. 2, s. 325.

⁹⁷³ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1951–1961, dop. L. Lábkovi Z. Wirthovi, 23. 12. 1953.

⁹⁷⁴ AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 26. 11. 1947.

úřad v první republice mi zabíral čím dál více času a čím více se rozšiřoval okruh mého vlivu a mých společenských styků až k okolí obou prezidentů, Masaryka i Beneše, tím více se oddalovaly všechny podniky, které byly obsahem mých let v Uměleckoprůmyslovém muzeu a které pokračovaly ještě přes válku a do první republiky (...). Je mi útěchou, že snad přece tyto práce dojdou teď svého uskutečnění, jak v dalším naznačím.“⁹⁷⁵

Wirth ani Lábek ovšem svůj boj za vydání onoho významného plzeňského díla nevzdali, proto Wirth znovu upozornil na Soupis opět v roce 1953: „*V koutku je stále na číhané „Soupis památek města Plzně“ a jiné pěkné věci, které se třeba podaří vsunout do programu příštích pěti let. Dejž Pánbůh!*“⁹⁷⁶ A skutečně, o pět let později, začali oba dva na Soupisu znovu intenzivně pracovat. Dříve jim to neumožňovaly jiné závazky v úřadě, ve spolcích, v rodině, v případě Lábka i v rodinných podnicích a neméně čas, který byl k jejich projektům vždy nekompromisní: „*Lituji, že nejsem mladší aspoň o 10–15 let, to snad by stačilo, abych splnil všechno, co jsem si s Vámi sliboval.*“⁹⁷⁷

V posledních dnech roku 1957 Wirth znovu oživil myšlenku na dokončení Soupisu a plánoval vydat samostatně nejprve soupis soukromých domů jako „předvoj“ zbylého díla. Lábkova úloha měla spočívat v popisu dějin těchto domů, jejich majitelů i obyvatel a Wirth měl zpracovat jejich numismatickou a umělekohistorickou část. Navíc dle jeho úsudku projekt díky výběru neměl narážet na „*nechuti náboženské*“, které by jistě vyvstaly při snahách o vydání např. kostelů. Vydání Wirth naplánoval u Krajského nakladatelství⁹⁷⁸, kde měl Soupis jako zásadní regionální publikace vyjít. Wirth dále uvažoval, že pokud by Soupis v takové podobě nenarazil na politické obtíže, chtěl svazek rozšířit o církevní a světské monumentální budovy a vzít jejich stavební vývoj jako úvod k zamýšlenému Soupisu.⁹⁷⁹ Vydání Soupisu podpořil nemalou měrou také městský archivář Miloslav Bělohlávek, jenž Wirthovi i Lábkovi přislíbil svou pomoc. Nejvíce se z celé akce těšil samozřejmě Lábek, jehož rodné město mělo být publikací „povýšeno“: „*Vždyť je to moje dávná touha vysvobodit ten soupis ze zajetí, bez něhož to se vši prací stále kulhá, a který považuji za jednu za základních památek.*“

⁹⁷⁵ Tamtéž, 13. 7. 1952.

⁹⁷⁶ Tamtéž, 28. 8. 1953.

⁹⁷⁷ Tamtéž, 28. 8. 1953. Též v roce 1954 Wirth upozornil při schůzce Svazu československých architektů v Plzni na otázku Soupisu a to s dobrou odezvou. (Tamtéž, 29. 5. 1954.) Také dva roky na to si Wirth postěžoval, že materiál na Soupis leží ladem. Přesto se k němu dostali až v roce 1958. Tamtéž, 2. 3. 1956.

⁹⁷⁸ Krajské nakladatelství vzniklo v roce 1950, od roku 1965 nese název Západočeské nakladatelství v Plzni. MORÁVKOVÁ, N., *Miloslav Bělohlávek*, s. 80.

⁹⁷⁹ AM Plzeň, L. L., kart. 385, sl. 1949–1961, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 29. 12. 1957.

Lábek měl ovšem obavy ze svých schopností, proto navrhl Wirthovi vyzkoušet nejprve svůj „um“ na menší části text. Zároveň navrhl skromnou podmínku, a to zpracovat nejprve historické plzeňské náměstí, aby v případě jeho úmrtí bylo alespoň jádro Soupisu hotové.⁹⁸⁰ Wirth s podmínkou souhlasil a plzeňské náměstí si vzal za úkol sám, aby Lábek mohl začít „s něčím menším“, jak si přál.⁹⁸¹ Za necelé dva měsíce Lábek zaslal Wirthovi ukázkou k Soupisu, avšak pro nedostatek volného času bez obrazové přílohy, dle Wirtha i Lábka základu každého Soupisu. Lábek chtěl po Wirthovi objektivní posudek, zda na práci stačí nebo zda by bylo vhodnější vybrat někoho jiného „i když honorovaného“. Kromě zbytečného podceňování svých sil vidíme u Lábka také snahu pracovat na projektu zcela zdarma.⁹⁸² Stával se tak jedním z předních mecenášů plzeňských památek, aniž by si to veřejnost mnohdy uvědomovala. Dle Wirthových dopisů je ale více než zřejmé, že o ten Lábkových schopnostech rozhodně nikdy nepochyboval. Chápal však jeho obavy, proto mu svými dopisy dodával trochu ztracené sebedůvěry: „*Bud'te sebedůvěrný, vykonal jste za všechny práci znamenitou.*“ Navíc poukazyval na Lábkovy „Potulky po Plzni staré i nové“ (1930–1931) ve čtyřech svazcích, které se staly jakýmsi „předvojem“ plzeňského Soupisu: „*Vaše Potulky jsem vítal, dokud vycházely, měla z toho Plzeň požehnání.*“⁹⁸³

I přes veliké úsilí, které Lábkovi ani Wirthovi nechybělo, nepodařilo se Soupis do dnešních dnů dokončit.

8.3.3.4 „Minulostí Plzně a Plzeňska“

Jedním z posledních společných projektů Lábka a Wirtha byl sborník „Minulostí Plzně a Plzeňska“ z roku 1958. Spoluredaktorem tehdejšího prvního čísla nebyl nikdo jiný než Zdeněk Wirth.⁹⁸⁴ A právě jemu patřilo úvodní slovo prvního čísla, kde vyzdvihl Lábkův přínos plzeňskému muzejnictví a kultuře vůbec.⁹⁸⁵ Příspěvek navíc vznikl díky přičinění Lábkovy sestry Marie, která Wirthovi poskytla veškeré potřebné životní údaje i mnoho dalších informací.⁹⁸⁶ Při té příležitosti vyšla ve sborníku ucelená bibliografie

---

⁹⁸⁰ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1951–1961, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 7. 1. 1958.

⁹⁸¹ AM Plzeň, L. L., kart. 385, sl. 1949–1961, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 5. 3. 1958.

⁹⁸² UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1951–1961, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 2. 3. 1958.

⁹⁸³ AM Plzeň, L. L., kart. 385, sl. 1949–1961, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 5. 3. 1958.

⁹⁸⁴ BĚLOHLÁVEK, M., *Vzpomínka na Ladislava Lábka, Minulosti Západočeského kraje XVIII*, 1982, s. 275.

⁹⁸⁵ Zdeněk WIRTH, *Předmluva*. In *Minulostí Plzně a Plzeňska* 1, 1958, s. 6.

⁹⁸⁶ AM Plzeň, L. L., kart. 385, sl. 1949–1961, dop. Z. Wirtha M. Lábkové, 28. 12. 1956.

Ladislava Lábka, kterou zpracoval na popud Miloslava Bělohlávka Lábek za pomoci sestry Marie.⁹⁸⁷

Sborník měl být jedním ze série darů pro Ladislava Lábka od jeho přátel i příznivců. Další takovou pozorností měl být i narozeninový večírek, k němuž měl ale Lábek „*kategorický odpor*“, jak poznamenal Wirthovi: „*Šlo by o naprostou komedii, která by měla zakrýti všechnu tu nízkost i neupřímnost, kterou v museu dnes prožívám.*“⁹⁸⁸ Večírek na počest Lábka se pravděpodobně vůbec nekonal, jak vyplývá z dopisu Zdeňka Wirtha Lábkově sestře Marii.⁹⁸⁹ Wirth navíc Lábkův postoj k akci podpořil s plným pochopením i souhlasem. Chtěl jen, aby Lábek přijal sborník jako vyjádření hluboké úcty k jeho práci i dílu, jak poznamenal Lábkově sestře: „*Doufám, že mu uděláme Sborníkem radost, protože z něho vycítí, že mu stavíme upřímně literární pomník.*“⁹⁹⁰ Lábek celou záležitost ohledně oslavy sedmdesátých pátých narozenin i vydání sborníku prožíval se smíšenými pocity: „*Nejraději bych se přes ty dny někam ztratil, abych se vyhnul i těm stereotypním gratulacím, za nimiž převážně vězí skytá radost, že už je čas, abych jednou zmizel a tady nepřekážel. Po nějakých 10–20 letech budou o mne mluvit jako o chudáku Škorpilovi, jehož práce se hanobí až hrůza a nejen to, ale soustavně ničí, tak jako se bude ničiti moje, jakmile jednou odejdu z muzea.*“⁹⁹¹ V takových pocitech Lábka utvrzovala i skutečnost, že v té době ještě stále neměl vybraného vhodného zástupce do muzea. Těch krásných sedmdesát pět let života ho zkrátka těšilo i děsilo zároveň, protože mu připomínaly závěrečnou etapu života a on přitom stále ještě toužil po další práci.⁹⁹² Lábek se ale z výsledného sborníku nakonec přeci jen radoval, i když se do poslední chvíle domníval, že doba jeho vydání zastaví.⁹⁹³ Konec konců „*sborník prolomil úplně dřívější hráz (od roku 1948) nezájmu a podceňování vlastivědných témat...*“⁹⁹⁴ a s velikou prestiží vychází dodnes.

---

⁹⁸⁷ Publikace byly následně vystaveny ve vitrínách dnešního Západočeského muzea.

⁹⁸⁸ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1951–1961, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 27. 12. 56.

⁹⁸⁹ AM Plzeň, L. L., kart. 385, sl. 1949–1961, dop. Z. Wirtha M. Lábkové, 28. 12. 1956.

⁹⁹⁰ Tamtéž.

⁹⁹¹ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1951–1961, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 27. 12. 56.

⁹⁹² Tamtéž.

⁹⁹³ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1951 – 1961, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, nedatovaný dop., září – prosince 1958.

⁹⁹⁴ Tamtéž, 20. 8. 1958.

9 Závěr – „Ušlechtilé přátelství, které se dostává jen hrstce lidí.“⁹⁹⁵

Po úvodních kapitolách, zachycující základní životní mezníky, osudy i dílo Ladislava Lábka a Zdeňka Wirtha, máme již o něco ucelenější přehled o tom, jací byli, co vykonali, co je spojovalo, a v čem se případně mohli rozcházet.

Kořeny přátelství obou mužů sahají do přelomu 19. a 20. století, kdy se Ladislav Lábek a Zdeněk Wirth setkali v době Lábkových praktikantských let v Praze, a kdy Lábek vstoupil do Společnosti přátel starožitností českých v Praze a Klubu Za starou Prahu. Do obou organizací chodíval na tématické přednášky a účastnil se mnoha exkurzí po pražských památkách. A právě tam se seznámil se Zdeňkem Wirthem, jak již bylo uvedeno v kapitole č. 2. Jak ale poznamenala Jana Synková: „*skutečné a po celý život trvající přátelství začalo psát svou historii kolem roku 1910*“.⁹⁹⁶ S největší pravděpodobností se tak stalo právě při setkání v Plzni na výstavě a s ní spojené přednášce „O výstavbě staré Plzně“.

V jednom dopise Wirth Lábkovi poznamenal, že společně prošli různými změnami, měli několik názorových střetů např. v otázkách náboženských, teoretických nebo politických aj.⁹⁹⁷ Přesto si ale vždy udrželi své přátelství, o čemž hovoří i Lábkova slova: „*Jednou pro vždy vážím si Vás, Vaší práce a myšlení a nikdy mi nic nenapadne ani pomyslit, abych ve vašem odlišném názoru viděl projev nepřátelství. Vědecké přesvědčení každého je svaté a jediné a mění se jen z vlastní vůle a ne k vůli někomu. Proto buďte klidni, kdybyste stál úplně na posledním pólu některé otázky, nikdy Vás nepřestanu milovat a ctít*“.⁹⁹⁸ Přátelství obou mužů ustálo vše, včetně veřejného mínění, které někdy Wirthovi vytýkalo jeho výsledky práce, zejména v NKK. Lábek se svou rodinou nikdy nedal na plané řeči a bylo tomu tak i v případě Wirtha.

Ladislava Lábka a Zdeňka Wirtha spojovalo skromné sociální zázemí, z něhož pocházeli, dále též dětství prožívané v početné rodině, v níž matka vždy vytvářela útočiště rodiny a místo k setkání pro všechny blízké i vzdálené příbuzné. Oba muže bohužel spojovala i jistá tragika, která postihla jejich rodiny v podobě předčasných úmrtí. V případě Wirtha to byl odchod jeho otce, v případě Lábka smrt jeho sourozenců, kteří sice zemřeli před Lábkovým narozením, ale jejich smutné osudy poznamenaly

⁹⁹⁵ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1951–1961, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 3. 1. 1955.

⁹⁹⁶ SYNKOVÁ, J., *Poslední Plzeňák*, s. 45.

⁹⁹⁷ AM Plzeň, L. L., kart. 385, sl. 1949–1961, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 19. 8. 1952. Viz příloha 12.1-XXI.

⁹⁹⁸ AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1926–1932, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 25. 9. 1931.

rodinné štěstí Lábkových a provázely rodinu po zbytek života. Měly tedy zásadní vliv na vývoj Ladislava Lábka a jeho přeživších sester, neboť semkly rodinu pevným poutem, v jehož důsledku přetrvávaly v rodině vřelé vztahy po celé generace.

Na druhou stranu měli Lábek s Wirthem milující rodinu a po svém boku našli manželku, která jim byla zároveň životní přítelkyní, rádkyní i oporou do posledních dní. Přátelské vztahy Lábka a Wirtha se tak přenesly též na jejich drahé polovičky i potomky, obě rodiny se vzájemně navštěvovaly, sdělovaly si radosti či starosti všedních dní a po celou dobu jejich života udržovaly přátelské vztahy.

Lábek s Wirthem si byli často blízcí ve svých náhledech na práci i na život, ale jejich povahy se spíše rozcházely. Wirth si zachoval věčný optimismus, kdežto Lábek měl spíše sklony k pesimistickým náhledům. Wirth s Lábkem si byli po dlouhá léta oporami nejen v literárních a publikačních otázkách, ale též v osobním životě, jak jsme v předešlých kapitolách nastínili. Lábek viděl ve Wirthových pracích vzor opravdového odborného díla, a to nejen po stránce faktografické. Snažil se proto svými pracemi přiblížit Zdeňku Wirthovi, svému učiteli i rádci. Lábek též býval o něco uzavřenější než Wirth, který spíše než Lábek vyhledával společenské dění a přátelské posezení s kolegy. V případě Lábka na tom měla podíl jeho povaha, ale do určité míry snad také nejistota a jeho sebepodceňování.

Wirth vždy podporoval Lábka v jeho úsilí a vyzdvihoval jeho dosavadní úspěchy. Oba se také vzájemně informovali o aktuálním dění, diskutovali o nejrůznějších tématech, rozebírali nejožehavější problémy na poli muzejním, památkové péče nebo politiky a inspirovali se k další činnosti. Oporou jim byly nejen společné dopisy, ale také nepřeborné množství materiálu, jímž se oba muži za své dlouholeté přátelství zásobili. Ať už to byly knihy, články, studijní pomůcky či posudky jejich děl.

Podíváme-li se na dosažené vzdělání Ladislava Lábka podrobněji, je třeba připomenout, že do nastoupení vedoucího místa v Národopisném muzeu Plzeňska roku 1919 nebyl skutečným vědeckým pracovníkem. Scházelo mu vysokoškolské studium, k němuž byl často vybízen přáteli, tehdejšími předními odborníky, mezi které náležel rovněž Zdeněk Wirth. Lábek neměl v mládí pro absolvování vyššího studia motivaci a v pozdějším věku se k tomu již nedostal. Na adresu svého studia v padesátých letech prohlásil: *„Lituji dnes i nelituji, že jsem se nedal předem na cestu vyššího studia, kterými jak nepodceňuji, ale dosažený titul by méně byl oloupil o řadu let praktické*

*muzejní činnosti a kdož ví také, co by se ze mě stalo.*⁹⁹⁹ Národopisec a historik Chodská i Pošumaví Jaroslav Kramařík k Lábkově nedokončenému studiu jednou poznamenal: *„měl však všechny vlastnosti, které mu tento nedostatek nahradily, předně vytrvalost, pílí a soustavnost, neustálou snahu učit se, nikdy neustrnout a být pořád ve styku s vědeckým pokrokem.*“¹⁰⁰⁰ O pravdivosti jeho slov svědčí celá řada badatelů, kteří Lábka pro jeho odborné posouzení či konzultaci vyhledávali.

Lábek i Wirth po sobě zanechali úctyhodnou práci a odkaz budoucím generacím, což vidíme nejen v dokumentech z jejich osobních pozůstalostí, ale také v památkách kolem nás. Po celý život byli nadšeni pro svou práci, a to především do zakládání nejrůznějších kulturních spolků i podniků, pořádání kulturních akcí, „spoluzakládání“ či přispívání do nejrůznějších periodik apod. Spjovala je víra v demokracii a svobodu národa, nikdy se nezaprodali nebo nekolaborovali s režimem, ať už nacistickým či komunistickým, třebaže na jejich práci bývá nahlíženo s jistou obezřetností, způsobenou ale pouze dobou, v níž působili, případně lidmi, s nimiž spolupracovali. Dodnes jsou uznávaní v odborných kruzích, zejména v památkové a muzejní sféře, jíž zasvětili takřka celý svůj život a oba jsou v současné době v živém zájmu, především mladších, ale i starších badatelů.

Wirtha i Lábka spojovala též veliká láska, úcta i hrdost k Praze, přestože jejich rodinné kořeny sahaly do více či méně vzdálených končin. Říká se, že doma je člověk tam, kde se tak cítí, proto jedním z domovů pro ně navždy zůstala Praha, místo všech významných dění, vědeckých kružků a prvních opravdových přátelství.

Lábek i Wirth pocházeli ze stejné generace, přesto z jejich dopisů vyčteme takový respekt a vážnost, že někdy nabýváme dojmu, jakoby si dopisoval či radil žák s učitelem, a to jak v životě soukromém, tak profesním. Vzájemné přátelství těchto „velikánů“ přetrvalo přes více než padesát let. Dokladem toho jsou dodnes živé vzpomínky rodiny i blízkých, ale předně slova obsažená v početné korespondenci, poskytující dnešním badatelům jedinečnou možnost, jak proniknout nejen do života dvou přátel, ale také doby, v níž se odehrávaly významné dějinné události a sledovat, do jaké míry bylo Lábkovi i Wirthovi umožněno tyto události ovlivnit. „Společnou cestu“ uzavřel až Wirthův „odchod ze scény“, jedna z nejbolestivějších chvil v Lábkově životě.

---

⁹⁹⁹ UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1951–1961, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 27. 12. 1956.

¹⁰⁰⁰ KRAMAŘÍK, J., Ladislav Lábek osmdesátníkem, s. 100.

Wirth řadil Lábka ke svému nejužšímu kruhu přátel: „*I já vás čítám k několika nejlepším ojedinelým přátelům a myslím na Vás tak často, že to ani netušíte. Dovedu cenit cit, toho druhu a to hned od začátku jsem poznal, jak si rozumíme a jak jsme si blízcí, ačkoliv náš styk volní a omezuje na několik dní, ba hodin v roce. Jsem přesvědčen, že my se budeme míti rádi za třicet let, důvěřuji toho, jak[o] odnes, protože naše přátelství je založené na duševním podkladu, na ideální snaze a společných názorech. Prosím osud, abychom i jako starci tak se vzájemně ctili jako nyní.*“¹⁰⁰¹

Závěrem je třeba říci, že množství dochovaných dokumentů o životě i díle Ladislava Lábka a Zdeňka Wirtha dávají další možnosti mnoha badatelům k jejich studiu. Jistě by stálo za pečlivější prozkoumání např. Wirthovy kompletní rodinné korespondence, která je uložena v Ústavu dějin umění a obsahuje téměř deset kartonů s dopisy určenými dětem, sourozencům, blízkým či vzdáleným příbuzným nebo manželce.¹⁰⁰² Právě osobní korespondence Zdeňka Wirtha a jeho manželky Růženy nabízí zajímavé téma „Nedocené manželky kunsthistoriků“, které nebyly jen životními družkami, rodinnými pečovatelkami, ale často také osobními sekretářkami, které své muže doprovázely na cestách a pomáhaly jim s výkonem jejich povolání. Dále by jistě stálo za úvahu, zda by například Marie Lábková nebo Božena Lábková nezasloužily svou samostatnou práci, neboť obě pomáhaly Lábkovi s ustanovením národopisného muzea, se zřízením a následně s vedením rodinných podniků (nejintenzivněji od roku 1914) a obě se svými schopnostmi i pílí vypracovaly v uznávané národopisné pracovnice, jejichž hlavním zájmem bylo studium lidových krojů a krajek.¹⁰⁰³ A v neposlední řadě je třeba upozornit také na Národopisné muzeum Plzeňska, které by jistě zasloužilo novější monografii o svém vzniku a činnosti, např. na podkladě dosud nepublikovaných archivních dokumentů ze sbírek muzea či z archivních fondů. Již samotná výstavní činnost muzea by vydala na samostatnou monografii, neboť výstavy svými tématy reagovaly nejen na historické či kulturní zajímavosti, ale také na politické dění ve státě. Kromě toho je možné z Lábkovy pozůstalosti čerpat též podklady k dějinám Plzně, neboť součástí jeho fondu je na 84 kartonů místopisného materiálu a pohlednic, které Lábek za svůj život nashromáždil.¹⁰⁰⁴

¹⁰⁰¹ AM Plzeň, L. L., kart. 383, sl. 1920–1925, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 25. 12. 1921.

¹⁰⁰² UDU, Z. W., kart. 187–195.

¹⁰⁰³ K životu a dílu Marie a Boženy Lábkových je v Archivu města Plzně k dispozici na dvě desítky kartonů s nejrůznějším materiálem, ať už vztahujícího se k obchodní nebo národopisné činnosti. BĚLOHLÁVEK, M., *Průvodce po fondech a sbírkách*, s. 378.

¹⁰⁰⁴ BĚLOHLÁVEK, M., *Průvodce po fondech a sbírkách*, s. 410.

10 Seznam zkratek

aj. – a jiné

apod. – a podobně

AM Plzeň – Archiv města Plzně

AV ČR – Akademie věd České republiky

apod. – a podobně

atd. – a tak dále

BBC – British Broadcasting Corporation

(Britská televizní vysílací společnost)

c. k. – císařský a královský

č. – číslo

ČČH – Časopis český historický

čp. – číslo popisné

ČSAV – Československá akademie věd (1953–1992)

čsl. – československý

dop. – dopis

ed. – editor

edd. – editoři

inv. č. – inventární číslo

K, Kč – koruna československá

kart. – karton

Klub – Klub Za starou Prahu

kol. – kolektiv

KNV v Plzni – Krajský národní výbor v Plzni

Kroužek – Kroužek přátel starožitností v Plzni

L. L. – Ladislav Lábek

např. – například

nar. – narozen, narozena

NMP – Národopisné muzeum Plzeňska

NKK – Národní kulturní komise

NSDAP – Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterparte

(Národně socialistická německá dělnická strana)

NTM – Národní technické muzeum v Praze
RK – Rukopis královédvorský
RmVM – Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě
roč. – ročník
RZ – Rukopis zelenohorský
s. – strana
SA – Sturmabteilung (příslušníci SA, „hnědé košile“)
SdP – Sudetendeutsche partei (Sudetoněmecká vlastenecká strana)
sign. – signatura
SNB – Státní národní bezpečnost
sl. – složka
SOA Plzeň – Státní oblastní archiv v Plzni
Soupis – „Plzeň a město“ (plzeňský soupis památek)
Společnost – Společnost pro ochranu a národopis památek v Plzni a okolí
sv. – svatý
SVK v Plzni – Státní vědecká knihovna v Plzni
tzv. – tak zvané
tj. – to je
UK – Univerzita Karlova
UDU – Ústav dějin umění Akademie věd České republiky
VHA – Vojenský historický archiv v Praze
ZČM – Západočeské muzeum v Plzni
ZPP – Zprávy památkové péče
Z. W. – Zdeněk Wirth

11 Seznam pramenů a literatury

11.1 Archivní prameny

AM Plzeň, L. L., dopisy rodičů do Karlových Varů 1900–1901.

AM Plzeň, L. L., dopisy rodičů do Prahy 1902–1903.

AM Plzeň, L. L., dopisy rodičů do Prahy a Prachatic 1903–1904.

AM Plzeň, L. L., dopisy rodičů do Prahy 1907–1908.

AM Plzeň, L. L., kart. LP 2156, dopis L. Lábka rodičům do Prahy a Prachatic 1903–1904.

AM Plzeň, L. L., kart. 382, sl. 1911–1912, dopisy Z. Wirtha L. Lábkovi.

AM Plzeň, L. L., kart. 382, sl. 1912–1913, dopisy Z. Wirtha L. Lábkovi.

AM Plzeň, L. L., kart. 382, sl. 1913–1914, dopisy Z. Wirtha L. Lábkovi.

AM Plzeň, L. L., kart. 398, korespondence odeslaná 1914–1916.

AM Plzeň, L. L., kart. 399, korespondence odeslaná 1917–1918.

AM Plzeň, L. L., kart. 395, korespondence přijatá L. Lábkem 1914–1916.

AM Plzeň, L. L., inv. č. 6, kart. LP 2159, deník L. L. 1914–1915.

AM Plzeň, L. L., inv. č. 153/1–153/11, kart. LP 2186,

korespondence přátelská – Karel Kután.

AM Plzeň, L. L., kart. 400, fotografie z války 1914–1918.

AM Plzeň, L. L., kart. 383, sl. 1919–1920, dopisy Z. Wirtha L. Lábkovi.

AM Plzeň, L. L., kart. 383, sl. 1920–1925, dopisy Z. Wirtha L. Lábkovi.

AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1926–1932, dopisy Z. Wirtha L. Lábkovi.

AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dopisy Z. Wirtha L. Lábkovi.

AM Plzeň, L. L., kart. 385, sl. 1949–1961, dopisy Z. Wirtha L. Lábkovi.

AM Plzeň, L. L., sign. 32e67, Můj život I, rukopis 1950.

AM Plzeň, L. L., sign. 32e68, Můj život II, rukopis 1950.

AM Plzeň, L. L., sign. 32e69, Můj život III, rukopis 1950.

Knihovna UDU, Z dopisů Zdeny Wirthů z Nimes (přepis dopisů), interní dokument, sign. C 6365/12 (49208).

UDU, Řada dokumentací ČSAV, č. 264 (JAVŮRKOVÁ, J., *Akademik Zdeněk Wirth*), interní dokument, Praha 1953.

UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1911–1912, dopisy L. Lábka Z. Wirthovi.

UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1919–1920, dopisy L. Lábka Z. Wirthovi.
UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1921–1922, dopisy L. Lábka Z. Wirthovi.
UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1923–1926, dopisy L. Lábka Z. Wirthovi.
UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1927–1930, dopisy L. Lábka Z. Wirthovi.
UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1931–1935, dopisy L. Lábka Z. Wirthovi.
UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1936 – 1943, dopisy L. Lábka Z. Wirthovi.
UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1944–1950, dopisy L. Lábka Z. Wirthovi.
UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1951–1961, dopisy L. Lábka Z. Wirthovi.
Vojenský historický archiv v Praze, Sbírka kmenových listů, Zdeněk Wirth.
Vojenský historický archiv v Praze, Sbírka kmenových listů, Ladislav Lábek.

11.2 Muzejní prameny

RmVM, Rodina Wirthova, kart. č. 2, úmrtní oznámení Marie Wirthové.
RmVM, Rodina Wirthova, kart. č. 7, deník Marie Wirthové.
RmVM, Rodina Wirthova, karton č. 4., fotografie Zdeňka a Stanislava Wirthových.

11.3 Archiv autorky

E-mailová zpráva Kristiny Uhlíkové Anně Peřinové, 17. 6. 2010, archiv autorky.
E-mailová zpráva Petry Váchové Anně Peřinové, 21. 10. 2010, archiv autorky.
Exkurze v NMP, 10. 12. 2010, archiv autorky.

11.4 Oral history

Vzpomínky Věnceslavy Homolkové, 10. 3. 2010, archiv autorky.
Vzpomínky Věnceslavy Homolkové, leden–únor 2008, archiv autorky.

11.5 Zákony a nařízení

Sbírka zákonů a nařízení státu československého, částka II., Zákon č. 13, 29. 10. 1918, s. 2.
Zákon č. 22/1958 Sb., o kulturní památce.
Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči.

11.6 Literatura

Autor neuveden, *Dobrý důkaz: kupují se jen hodnotné knihy*, Nová doba III, 9. 1. 1947, č. 7, s. 5.

Autor neuveden, *Jak vypadá naše knižní produkce*, Nová doba III, 7. 3. 1947, č. 5, s. 4.

Autor neuveden, *Nakradené umělecké poklady v Německu*, Nová doba 1, 6. 6. 1945, č. 21, s. 2.

Autor neuveden, *Rozkradené musejní sbírky v Plzni*, Nový den 1, 3. 5. 1945, č. 18, s. 4.

Autor neuveden, *Smutek Plzně nad oběťmi leteckého teroru*, Nová doba 50, 24. 12. 1944, č. 339, s. 1.

Autor neuveden, *V sobotu pohřeb za oběti posledního leteckého útoku*, Nová doba 50, 23. 12. 1944, č. 338, s. 3.

Autor neuveden, *Direktor L. Lábek 60 Jahre alt*, Úřední list města Plzně XX, 1. 2. 1942, č. 3, s. 21.

Autor neuveden, *VI. jubilejní výstava v Plzni v roce 1938*, Úřední list města Plzně XVI, 1938, č. 1, s. 2.

Autor neuveden, *Plzeň v letech čtyřicátých. Výstava Národopisného musea Plzeňska*, Český deník 23 (70), 26. 10. 1934, č. 295, s. 4.

Autor neuveden, *Výstava poštovních známek v Plzni*, Český deník 18 (65), č. 247, 8. 9. 1929, s. 3–4.

Autor neuveden, *Založení Školského muzea v Plzni*, *Stručný průvodce*, Plzeňsko IX, 1927, č. 2, s. 1–3.

Autor neuveden, *Třicetileté jubileum Klubu fotografů amatérů v Plzni*, Český deník 13 (60), 25. 10. 1924, č. 295, s. 4.

Autor neuveden, *Mezinárodní výstava uměleckého průmyslu v Paříži v r. 1922*, Styl I, 1920–1921, č. VI., s. 42–43.

Autor neuveden, *Besedy. O automobilech*, Nová doba XXVII, 1921, č. 86, 29. 3. s. 3.

Autor neuveden, *Další regulace řek v Plzni*, Nová doba XXVIII, 13. 5. 1921, č. 130, s. 1.

Autor neuveden, *Kultura a školství*, Český deník 10 (58), 5. 6. 1921, č. 152, s. 3.

Autor neuveden, *Kultura a školství*, Český deník 10 (58), 25. 5. 1921, č. 149, s. 2.

Autor neuveden, *Regulační práce na Radbuze*, Český deník, 29. 4. 1921, č. 116, s. 2.

Autor neuveden, *Školská výstava v Plzni*, Nová doba XXVII, 18. 5. 1921, č. 134, s. 2.

Autor neuveden, *Zamítnutí žádosti arciděkana Ant. Havelky*, Nová doba XXVII, č. 57, 27. 2. 1921, s. 3.

- BĚČKOVÁ, Kateřina, *Klub Za starou Prahu 1900 – 2000. Jubilejní sborník*, Praha 2000.
- BĚČKOVÁ, Kateřina, *Svědectví Langweilova modelu Prahy*, Praha 1996.
- BĚLOHLÁVEK, Miloslav, *Soupis prací Ladislava Lábka do roku 1957*, *Minulostí Plzně a Plzeňska 1*, Plzeň 1958, s. 250.
- BĚLOHLÁVEK, Miloslav, *Význam Ladislava Lábka v plzeňské kulturní historii*, *Historie VII (sborník ZČM)*. Plzeň, 1998, s. 65–74.
- BĚLOHLÁVEK, Miloslav, *Archív města Plzně. Původce po fondech a sbírkách*, Plzeň 1987.
- BĚLOHLÁVEK, Miloslav, *Vzpomínka na Ladislava Lábka*, in *Minulosti Západočeského kraje XVIII*, Plzeň 1982, s. 276–277.
- BĚLOHLÁVEK, Miloslav, *75 let Bedřicha Stiesse*. *Minulostí západočeského kraje XVIII*, 1982, s. 279.
- BĚLOHLÁVEK, Miloslav, *K nedožitým devadesátinám Ladislava Lábka*, in *Minulostí západočeského kraje X*. 1974, s. 198.
- BĚLOHLÁVEK, Miloslav a kol., *Dějiny Plzně I. Od počátků do roku 1788*, Plzeň 1965.
- BĚLOHLÁVEK, Miloslav, *Plzeň a její dějepisci*, Plzeň 1959.
- BERNÁŠEK, Vladimír, *Etnografka PhDr. Marie Ulčová*, *Plzeňsko 11*, 23. 9. 2000, s. 11.
- BLÜML, Josef, *Josef Šusta – historik umělec*, in BLÜML, Josef – BLÜMLOVÁ, Dagmar – JIROUŠEK, Bohumil (edd.), *Jihočeši v české literární vědě*, České Budějovice 1999, s. 91–112.
- BOROVSKÝ, František Antonín, *Schůze odboru umělecko-historického dne 29. 10. 1919*, *Památky archaeologické 31*, 1919, č. 1, s. 168–169.
- BOUZEK, Jan, *Profesor Jindřich Čadík zemřel*, *Časopis Národního muzea v Praze CIL*, 1980, č. 1–2, s. 82.
- BUCHA, František, *K rodovým kořenům sourozenců Lábkových*. *Plzeňsko 19*, 3. 4. 1992, č. 4, s. 38.
- BULENA, Pavel. *Život rakouského kavaleristy na ruské frontě v 1. světové válce (deníky důstojníků)*, in PRCHAL, Vítězslav (ed.), *Prameny osobní povahy k vojenským dějinám 17. – 19. století*, v tisku.
- ČADÍK, Jindřich, *Ladislav Lábek*, *Časopis společnosti přátel starožitností 43–45*, 1946, č. 51–53, s. 141–142.

- ČECHUROVÁ, Jana – KOTALÍK, Jan, *Jan Krčmář. Paměti. Díl II. (Skoro státníkem). Díl III.* Pelhřimov 2007.
- ČEPELÁK, Václav a kol., *Dějiny Plzně II. Od roku 1788 do roku 1918*, Plzeň 1967.
- DOLEŽAL, Jiří, *Česká kultura za protektorátu. Školství, písemnictví, kinematografie*, Praha 1996.
- DOMANICKÁ, Jana, *Až vydáme Soupis...*, ZPP 70, 2010, č. 1, s. 51–52.
- DOMANICKÁ, Jana, *Rodinný dům Ladislava Lábků*, in: Petr Ulrich (ed.), *Slavné vily Plzeňského kraje*, Plzeň 2009, s. 116–119.
- DOMANICKÝ, Petr, *Hanuš Zápal 1885–1964*, Architekt 4, 2005, s. 68–71.
- DOUŠA, Jaroslav a kol., *Dějiny Plzně v datech od prvních stop osídlení až po současnost*, Praha 2004.
- DRNEC, Václav, *Fotografický archiv Kroužku přátel starožitností pro Plzeň a okolí*, Věstník Kroužku 1, 1913–1914, č. 1, s. 5–6.
- DVOŘÁKOVÁ, Vlasta, *Dobroslava Menclová*, in CHADRABA, Rudolf, *Kapitoly z českého dějepisu umění. II. Dvacáté století*, Praha 1986.
- DVOŘÁKOVÁ, Vlasta, *Zdeněk Wirth*, in CHADRABA, Rudolf, *Kapitoly z českého dějepisu umění. II. Dvacáté století*, Praha 1986, s. 126–137.
- DVOŘÁKOVÁ, Vlasta, *Zdeněk Wirth a potřeba dějin výtvarného umění*, Umění XXVII, 1979, s. 1–14.
- FETTERS, Aleš, *Univ. prof. PhDr. Václav Černý*, in Aleš FETTERS (ed.), *Václav Černý v rodném kraji. Sborník k nedožitým 90. narozeninám univ. prof. Václava Černého*, Náchod 1997, s. 61–66.
- FIALA, Jan, *Zdeněk Wirth a Kutná Hora*, ZPP II, 1938, č. 8, s. 129–130.
- FIRSTOVÁ, Zdeňka – MADEROVÁ, Marie, *Společné výročí (PhDr. Marii Ulčové k pětasedmdesátinám)*, in Sborník Západočeského muzea. Historie VII (sborník ZČM. K 75. výročí Národopisného muzea Plzeňska), Plzeň 1991, s. 87–90.
- FRÝDA, František – METLIČKOVÁ, Jarmila, *Plzeňská muzea, střediska hmotné paměti západních Čech*, Západočeský historický sborník 1 (Plzeň – 700 let krajské metropole), 1995 (SOA v Plzni), s. 153–186.
- HALADA, Jan, *Encyklopedie českých nakladatelství 1949–2006*. Praha 2007.
- HANUŠ, Jiří, *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století s antologií textů*, Brno 2005.
- HANZAL, Josef, *Cesty české historiografie 1945–1989*, Praha 1999.
- HERAIN, Karel a kol., *Jan Štenc – život a práce*, Praha 1941.

- HLAVÁČKOVÁ, Ludmila, *Dějiny lékařství v českých zemích*, Praha 2004.
- HOJDA, Zdeněk – POKORNÝ, Jiří, *Pomníky a zapomínky*, 2. vydání, Praha-Litomyšl 1997.
- HORÁKOVÁ, Ivana, *Kronika 60 let Studijní a vědecké knihovny Plzeňského kraje*, Plzeň 2009.
- HOROVÁ, Anděla, *Nová encyklopedie českého výtvarného umění, dodatky*, Praha 2006.
- HRUBEŠ, Josef, *Zdeněk Wirth*, *Večerník Praha* 8, 14. 8. 1998, s. 18.
- HRUBÝ, Václav – PATEJDL, Vladimír, *Plzeňský adresář*, Plzeň 1938.
- CHRASIL, Pavel – WERICH, Jan, *Na Kampě pod pokličkou*, Praha 2004.
- CHURANĚ, Milan, *Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století*, Praha 1994, s. 475.
- CHYSKÝ, Čeněk, *Zdeněk Wirth a město Slaný*, *ZPP II*, č. 8, 1938, s. 126–127.
- CHVÁTAL, Tomáš – KRČMÁŘ, Luděk, *Obrazy z dějin českého zvonařství. Rekviziční fotografie z první světové války ze sbírek Západočeského muzea v Plzni*, Domažlice 2006.
- JANDA, Jan – KRČMÁŘ, Luděk, *Pět plzeňských řek*, Domažlice 2009.
- JANÁK, Pavel, *Organisace ministerstva školství a národní osvěty Československé republiky*, *Umění 1918–1921*, č. 1, s. 246–254.
- KAPLANOVÁ, Kristina, *Zdeněk Wirth, Zdeněk Nejedlý a Národní kulturní komise*, *ZPP 61*, 2001, s. 174–175.
- KEJHA, Josef – JANOUŠKOVEC, Jiří, *Zmizelá Plzeň*, Plzeň 2010.
- KLEIN, V., *Přestavba budovy býv. německého gymnázia, dům čp. 179 v ul. Fodermayerově v Plzni*, *Architekt SIA 36*, 1937, č. 8, s. 126–127.
- KLEIN, Václav, *Společnost pro národopis a ochranu památek v Plzni*, *Kulturní věstník Plzeňska*, Plzeňsko VII, č. 7, 1925, s. 2–4.
- KLEIN, Václav, *Chotěšovský dům v Plzni*, *Plzeňsko 2*, 1920, č. 3, s. 33–38.
- Kolektiv autorů, *Domácnost jako poslání*, in LENDEROVÁ, Milena – KOPIČKOVÁ, Božena – BUREŠOVÁ, Jana – MAUR, Eduard (edd.), *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*, Praha 2009.
- Kolektiv autorů, *Osobnosti – Česko. Ottův slovník*, Praha 2008, s. 799.
- Kolektiv autorů, *Ottův slovník naučný. Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí*, 12. díl, doplňky, Praha 1909, s. 1131.
- Kolektiv autorů, *Ottův slovník naučný. Ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí XXVII*, Praha 1908, s. 529–534

- Kolektiv autorů. *Ottův slovník naučný. Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí XXI.*, Praha 1904, s. 342–343.
- Kolektiv autorů, *Ottův slovník naučný. Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí XV*, Praha 1900, s. 44–56.
- Kolektiv autorů, *Ottův slovník naučný. Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí XV.*, Praha 1900, s. 980.
- KOŘÁN, Ivo, *Práce na Uměleckých památek Čech*, ZPP 70, 2010, č. 1, s. 52–53.
- KOSTINEC, Antonín, a kol. *Dům Gerlachovský v Plzni*, Plzeň 1917.
- KOTALÍK, Jiří T, *Zdeněk Wirth a výzkum barokní gotiky*, in: *Zdeněk Wirth pohledem dnešní doby, seminář o Zdeňku Wirthovi ze dne 17. září 2008*, v tisku.
- KRAMAŘÍK, Jaroslav, *Ladislav Lábek osmdesátníkem*, Český lid 49, 1962, č. 2, s. 100–103.
- KRAUS, Jiří, *Nový akademický slovník cizích slov A–Ž*, Praha 2005.
- KRÁTKÝ, Martin, *Pětatřicátníci 1914–1918*, Plzeň 1993.
- KREJČÍ, Marek, *K výročí vídeňské Ústřední komise pro památkovou péči*, ZPP 61, č. 6, 2001, s. 171–172.
- KRIEGER, Miloslav, *Plzeňský poutník, aneb, Plzní ze všech stran*, Plzeň 2008.
- KROFTA, Václav, *Úvodem*, Mladá stráž 1, 1918/1919, r. 1, č. 1, s. 1.
- KŘÍŽ, František, *Město Plzeň. Přehled složení a činnosti obecní správy za léta 1919–1924*, Plzeň 1925.
- KŘÍŽEK, Jiří, – NEJEDLÝ, Vratislav, *Historie a současnost soupisů památek*. Odborný seminář o uměleko-historické topografii a její úloze v památkové péči, Liberec 5. 11. 2009, ZPP 70, 2010, č. 1, s. 41–44.
- KUKLÍK, Jan, *Mýty a realita tzv. „Benešových dekretů“*. *Dekrety prezidenta republiky 1940–1945*, Praha 2002.
- KUMPERA, Jan, *Osobnosti a západní Čechy. I. díl. Do poloviny 19. století*, Plzeň 2005.
- LÁBEK, Lábek, *Národopisné muzeum za německé nadvlády 1939–1945*, Plzeň 1945.
- LÁBEK, Lábek (?), *Národopisné muzeum v Plzni se obnovuje*, Nová doba 1, č. 28, 14. 6. 1945, s. 3.
- LÁBEK, Ladislav, *Dům Guldenerovský v Plzni*, Minulostí Západočeského kraje III, 1964, s. 191–207.
- LÁBEK, Ladislav, *Zkáza staré Plzně*, Plzeň 1940.
- LÁBEK, Ladislav, *Zdeněk Wirth a Plzeň*, ZPP II, 1938, č. 8, s. 130.

- LÁBEK, Ladislav, *Budova staroslavného gymnasia u sv. Anny v Plzni byla zničena adaptací*, Plzeňsko XVIII, 1936, č. 4, s. 63–66.
- LÁBEK, Ladislav, *XIX. výstavka Národopisného musea „Veselá Plzeň“*, Plzeňsko XVIII, 1936, č. 1, s. 104.
- LÁBEK, Ladislav, *Chotěšovský dům, odkaz renaissance*. Plzeň 1933.
- LÁBEK, Ladislav, *Gerlachovský dům, měšťanský dům středověku*, Plzeň 1933.
- LÁBEK, Ladislav, *Lid na Plzeňsku*, Plzeň 1927.
- LÁBEK, Ladislav, *Památky svatováclavské. Co doprovod k výstavě Národopisného musea Plzeňska*, Plzeň 1927.
- LÁBEK, Ladislav, *Školské muzeum Komenského v Plzni*. Plzeň 1927.
- LÁBEK, Ladislav, *Kroužek přátel starožitností v Plzni*, Kulturní věstník Plzeňska (samostatná příloha), Plzeňsko VII, č. 7, 1925, s. 1–2.
- LÁBEK, Ladislav, *Deset let Národopisného musea Plzeňska*, Plzeň 1925.
- LÁBEK, Ladislav, *Gerlachovský dům v Plzni. Historie i popis domu a příručka pro návštěvníky muzea*, Plzeň 1924.
- LÁBEK, Ladislav, *Katalog výstavy dámské módy a rodinných portrétů z XIX. století*, Plzeň 1923.
- LÁBEK, Ladislav, *Ředitel umělecko-průmyslového muzea Josef Škorpil*, Plzeňsko IV, č. 2, 1922, s. 39.
- LÁBEK, Ladislav, *Počátky a rozvoj fotografie v Plzni, co doprovod k výstavě Staré fotografie plzeňské spojené s jubilejní výstavou „Klubu fotografů amatérů“ v Plzni*, Plzeň 1921.
- LÁBEK, Ladislav, *Výstavy*, Plzeňsko III, 1921, č. 3, s. 47–48.
- LÁBEK, L., *Zpráva o činnosti Národopisného musea Plzeňska v roce 1920*, Plzeň 1921.
- LÁBEK, Ladislav, *Plzeňské konvářství. O starém cínovém nádobí a jeho značkách*, Plzeň 1920.
- LÁBEK, Ladislav, *Hlídka pro ochranu památek. Kronika památek*. Plzeňsko I, 1919, č. I, s. 16.
- LÁBEK, Ladislav (?), *Gerlachovský dům v Plzni. Národopisné muzeum* (skládanka o muzeu), Plzeň [19--], (SVK v Plzni, sign. 391A15288).
- LÁBEK, Ladislav, *Ještě slovo k zachování mlýnské stoky v Plzni*, Plzeňsko 1, č. 1, 1919, s. 15.

- LÁBEK, Ladislav, *Model „staré Plzně“*, Věstník Kroužku přátel starožitností pro Plzeň a okolí 1, č. 2, Plzeň 1913, s. 17–18.
- LÁBEK, Ladislav – MACHÁČEK, Fridolín, *Národopisná výstava Plzeňska*, Plzeň 1912.
- LEDVINKA, Václav a kol, *Archiv hlavního města Prahy. Pamětní kniha k otevření novostavby*, Praha 1997.
- LOSENICKÝ, Bronislav, *Historik umění a vězeň totalitních režimů*, Plzeňský deník 6, 3. 1. 1997, č. 2, s. 1.
- LOUKOTA, Stanislav, *Dějiny Plzeňské banky 1910–1940*, Plzeň 2000.
- LUNGA, Radek – SOLAŘ, Jaroslav, *Kostelní věže a zvonice. Kampanologie, navrhování, poruchy, rekonstrukce a sanace*, Praha 2010.
- MADEROVÁ, Marie, *Národopisné muzeum Plzeňska*, Plzeň 2004.
- MADEROVÁ, Marie – MAZNÝ, Petr, *Plzeň očima Ladislava Lábka*, Plzeň 2003.
- MADEROVÁ, Marie, *Současnost a budoucnost národopisného oddělení ZČM*, in *Historie VII* (sborník ZČM), s. 19–22.
- MALINA, Jiří, Zdeněk Wirth. *Výběr personální bibliografie*, Praha 1980.
- MAREŠOVÁ, Jana, *Dědictví soupisové činnosti Archeologické komise v současnosti*, ZPP 70, 2010, č. 1, s. 48–50.
- MARTINOVSKÝ, Ivan, *Im memoriam Bedřicha Stiesse*, *Minulostí západočeského kraje XXIV*, 1988, s. 256.
- MAXIMOVIČ, Rudolf, *Zdeněk Wirth a ochrana přírody*, ZPP II, 1938, č. 8, s. 125–126.
- MAZNÝ, Petr – KRÁTKÝ, Vladislav, *100 zajímavostí ze staré Plzně II*, Plzeň 2007.
- MAZNÝ, Petr – KRÁTKÝ, Vladislav, *100 zajímavostí ze staré Plzně*, Plzeň 2003.
- MERGL, Jan, *Bedřich Stiess osmdesátiletý*, *Minulostí západočeského kraje XXIII*, s. 233–234.
- MERHOUT, Cyril – WIRTH, Zdeněk, *Zmizelá Praha 2., Malá Strana a Hradčany*, Praha 2002.
- MÍŠKOVÁ, Alena – ŠUSTEK, Vojtěch, *Josef Pfitzner a protektorátní Praha v letech 1939 – 1945. Deník Josefa Pfitznera. Úřední korespondence Josefa Pfitznera s Karlem Hermannem Frankem*, Praha 2000.
- MORÁVEK, Jan, *K sedmdesátce Zdeňka Wirtha*, *Časopis Společnosti přátel starožitností v Praze LVI*, 11. VIII. 1948, s. 81–89.

- MORÁVKOVÁ, Naděžda, *Miloslav Bělohlávek a Plzeňská historická škola. Cesty plzeňského odborného dějepiscectví. Část I. (od počátků do roku 1965)*, Plzeň, 2008.
- MUCHKA, Ivan P., *Sto let od vydání prvního svazku Dehiova Handbuchu*, ZPP 66, 2006, č. 6, s. 256–259.
- NEJEDLÝ, Zdeněk, *Husův Betlém a náš dnešek. Projev na slavnostním táboru lidu na Betlémském náměstí při odevzdání Betlémské kaple našim pracujícím dne 5. července 1954.*
- NOVOTNÝ, Kamil, *Zdeněk Wirth v ministerstvu školství a národní osvěty*, ZPP II, č. 8, 1938, s. 118–120.
- OPAT, Jaroslav, *Filozof a politik T. G. Masaryk 1882 – 1893*, Praha 1990.
- „pd“, Zemřela PhDr. Marie Ulčová. Odešla významná etnografka a znamenitá vypravěčka, Plzeňský deník 7, 20. 3. 1998, č. 67, s. 12.
- PEČÍRKA, Jaromír, *Zdeněk Wirth a umění*, in ŠTENC, Jan, *Umění Zdeňku Wirthovi k šedesátinám*, Praha 1938, s. 3–8.
- PETRÁŇ, Josef, *Památky Univerzity Karlovy*, Praha 1999.
- POCHE, Emanuel, *Památková péče a umělecká řemesla*, in PETRÁŇ, Rudolf (ed.), *Staletá Praha XII*, Praha 1982, s. 12–13.
- POCHE, Emanuel, *Památce akademika Zdeňka Wirtha. Projev Dr. Emanuela Pocheho při odhalení pamětní desky na domě čp. 501-III., na Kampě 11. 8. 1978*, *Staletá Praha XII*, red. Rudolf Petráň a kol., 1982, s. 9–14.
- POCHE, Emanuel, *Zdeněk Wirth*, *Památky a příroda III*, 1978, s. 530–532.
- POCHE, Emanuel, *Umělecké památky Čech (A-J)*, Praha 1977, s. 598.
- POCHE, Emanuel, *Encyklopedie českého výtvarného umění*, Praha 1975, s. 571.
- POCHE, Emanuel, *Zdeněk Wirth a práce soupisná*, ZPP II, č. 8, 1938, s. 120–121.
- PROFOUS, Antonín, *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny*, díl I., Praha 1947.
- PTÁČNÍK, František, *Významní plzeňští rodáci*, Plzeňský deník 7, 2. 9. 1998, č. 1, s. 15.
- PREISS, Pavel, *Sedmdesát pět let Ladislava Lábka*, *Zprávy památkové péče* 17, 1957, č. 1, s. 76–78.
- PEŘINOVÁ, Anna, „*Dopisy a deník Ladislava Lábka, vojáka 35. pěšího pluku, za 1. světové války*“, in PRCHAL, Vítězslav (ed.), *Prameny osobní povahy k vojenským dějinám 17. – 19. století*, v tisku.

- PEŘINOVÁ, Anna, *Ladislav Lábek – život a dílo* (diplomová práce), Univerzita Pardubice 2008.
- ROBOVÁ, Dita, *Zdeněk Wirth*, *Architekt* 44, 1998, s. 74–75.
- ROUBÍK, František, *K osmdesátinám akademika Zdeňka Wirtha*, *Časopis Společnosti přátel starožitností v Praze* LXVI, 1958, s. 129–131.
- RYANTOVÁ, Marie, Antonín Podlaha a automobil, in *Čas rychlých kol a křídel, aneb, Mezi Laurinem a Kašparem. Kapitoly z kulturních dějin přelomu 19. a 20. století (Historia culturae XIV, Studia 9)*, České Budějovice 2008, s. 182–188.
- S. H., *Umělecká topografie království Českého*, *Nová česká revue* 1, 1903–1904, č. 6, s. 461.
- SHUKMAN, Harold, *Stalinovi generálové*, Praha 2001.
- SCHIEBL, Jaroslav, *Ladislav Lábek. Lid na Plzeňsku*, *Český deník* 18 (65), 29. 6. 1927, č. 177, s. 5.
- SCHIEBL, Jaroslav, *Historie plzeňského poštovníctví na filatelistické výstavě* 18 (65), *Český deník*, č. 247, 8. 9. 1929, s. 3–4.
- SLANINA, Josef – VALIŠ, Zdeněk, *Generál Karel Kutlvašr*, Praha 1993.
- SOKOL, Jan, *Moje plány, Paměti architekta*. Praha 2004.
- SOMMER, Otakar, *Zdeněk Wirth a veřejná správa*, in ŠTENC, J., *Umění Zdeňku Wirthovi k šedesátinám*, Praha 1938, s. 9–12.
- SPĚVÁČEK, Václav, *Školské muzeum a jeho knihovna*, *Historie VII* (sborník ZČM), Plzeň 1991, s. 45–48.
- STANĚK, Tomáš, *Odsun Němců z Československa 1945–1947*, Praha 1991.
- STARÝ, Oldřich, *K životním jubileu akademika Zdeňka Wirtha (11. 8. 1878)*, *Architektura ČSR* XII, 1953, s. 144–145.
- STEHLÍK, Josef, *Z. Wirth – J. Benda: Státní hrady a zámky*, *Naše vlast* III, 1955, č. 3, s. 46–47.
- SUCHÁ, Milada, *O zasloužilém Plzeňanu Ladislavu Lábkovi, člověku prostém a štědrém. Pro své město*, *Pravda* 49, 26. 10. 1968, č. 258, s. 4.
- SVOBODA, Jan – LUKEŠ, Zdeněk, *Architekt Bohumil Hübschmann*, *Umění a řemesla*, 1989, č. 2, s. 17–20.
- SYNKOVÁ, Jana, *Poslední Plzeňák, který měl své město rád: osobnost a dílo Ladislava Lábka v památkové péči* (diplomová práce), Západočeská univerzita v Plzni 2008.
- ŠEDIVÝ, Ivan, *Češi, české země a velká válka 1914–1918*, Praha 2001, s. 11–20.

- ŠOLLE, Miloš, *Sto let od narození univ. prof. Dr. Jindřicha Čadíka*, Archeologické rozhledy XLIII, 1991, č. 2, s. 325.
- ŠPÉT, Jiří, *Fridolín Macháček jako muzeolog a organizátor českého muzejnictví*, Plzeň 1996, s. 10–11.
- ŠRAJBOVÁ, Magda, *Lábkova knihovna ve Státní vědecké knihovně v Plzni*, in VYČICHLO, Jaroslav, *50 let Státní vědecké knihovny v Plzni, studie, data, vzpomínky*, Plzeň 2000, s. 137–145.
- ŠRAJBOVÁ, Magda, *Knihovna Ladislava Lábka* (Seminární práce – Státní vědecká knihovna Plzeň), Praha 1996.
- ŠTENC, Jan, *Kronika. Úvodem*, Umění 1, 1918, s. 87.
- ŠTONCER, Petr, *Příspěvek k dějinám památkové péče v Československé republice v letech 1918–1938. Část 1. – Vznik nové organizace památkové péče v roce 1918*, ZPP 64, 2004, č. 5, s. 426–430.
- ŠTONCER, Petr, *Příspěvky k dějinám památkové péče v Československé republice v letech 1918–1938. Část 3. Konzervátoři a další instituce a spolky*, ZPP 65, 2005, č. 1, s. 58–62.
- ŠTONCER, Petr, *Příspěvky k dějinám památkové péče v Československé republice v letech 1918–1938. Část 4. – Snahy o vydání památkového zákona*, ZPP 65, 2005, č. 3, s. 246–252.
- ŠTOURAČOVÁ, Jiřina, *Úvod do archivnictví*. Masarykova Univerzita v Brně 1999.
- ŠTOVÍČEK, Ivan a kol., *Zásad vydávání novodobých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti. Příprava vědeckých edic dokumentů ze 16. – 20. století pro potřeby historiografie*, Praha 2002.
- ŠTULC, Josef, *Max Dvořák. Katechismus památkové péče*, Praha 2004, 2. vydání.
- UHLÍKOVÁ, Kristina, *První publikované umělecko-historické topografie v Čechách. Od Archeologické komise k českému „Dehiovi“*, ZPP 70, č. 1, 2010, s. 44–48.
- UHLÍKOVÁ, Kristina, *Zdeněk Wirth a soupisy památek (1. díl – Zapojení Z. Wirtha do soupisového projektu Archeologické komise v období před 1. světovou válkou)*, Zprávy památkové péče 68, č. 2, 2008, s. 174–178.
- UHLÍKOVÁ, Kristina, *Zdeněk Wirth a soupisy památek. 1. díl Zapojení Z. Wirtha do soupisového projektu Archeologické komise v období před 1. světovou válkou*, ZPP 68, 2008, č. 2, s. 145–151.
- UHLÍKOVÁ, Kristina, *Zdeněk Wirth a soupisy památek. 2. díl – Topografický projekt Archeologické komise v období první republiky*, ZPP 68, 2008, č. 3, 208, s. 233–237.

- „všk“, *Odborník v oblasti památkové péče Doktor Zdeněk Wirth se aktivně zajímal o umělecké a kulturní dění*, Hradecké noviny 6, 25. 10. 1997, s. 13.
- UHLÍKOVÁ, Kristina, *Národní kulturní komise 1947–1951*, Praha 2004.
- ULČOVÁ, Marie, *Moji milí, drazí. O časech minulých, lidském štěstí a osudech*, Plzeň 1998.
- ULČOVÁ, Marie, *Muzeum života na Plzeňsku. 75 let Národopisného muzea Plzeňska*, Historie VII (sborník ZČM), s. 9–18.
- VAVŘÍK, JAN, *Sto let české školy v Plzni. I.*, Český deník 8 (56), 26. 10. 1919, s. 3. Podrobná historie budovy školy viz tamtéž, s. 3–4.
- VINTER, Vlastimil, *Úvod do dějin a teorie památkové péče II: teoretické otázky hodnot a hodnocení, zachování a kulturně výchovného uplatnění památek: teoretické otázky zásad a koncepce památkové péče*, Praha 1971.
- VLČEK, Pavel a kol., *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004, s. 311.
- VLČEK, Pavel a kol., *Umělecké památky Prahy. Pražský hrad a Hradčany*, Díl 4., Praha 2000.
- VOLAVKOVÁ, Hana, *Příběh židovského muzea v Praze*, Praha 1966.
- VOPRAVIL, Jaroslav, *Slovník pseudonymů v české a slovenské literatuře*, Praha 1973.
- VOTÝPKA, Vladimír, *Příběhy české šlechty*, Litomyšl 2002.
- VRBATA, Jaroslav a kol., *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Díl 2, sv. 1, Praha 1988.
- VRCHOTKA, Jaroslav, *Národní muzeum v Praze, pokladnice české vědy a kultury 1918 – 1988*, Praha 1988.
- WICHTERLE, Otto, *Projev předsedy ČSAV akademika O. Wichterleho na slavnostním matiné k 100. výročí zahájení činnosti České akademie věd a umění*, in Jiří POKORNÝ (ed.), *Česká akademie věd a umění 1891–1991. Sborník příspěvků ke 100. výročí zahájení činnosti*, Praha 1993, s. 11–14.
- WIRTH, Zdeněk, *K vývoji památkové péče na území Československa. I. svazek, Přehled právních dokumentů a nástin vývoje 1749–1958*, Praha 1958.
- WIRTH, Zdeněk a kol., *Umělecké památky Čech*, Praha 1957.
- WIRTH, Zdeněk, *Furor Teutonicus*, Umění XVII, 1945, s. 3–10.
- WIRTH, Zdeněk, *Dva modely města Prahy*, Umění XIV, č. 10, 1942–1943, s. 398–410.
- „Z“, *Soupis památek historických a uměleckých království Českém od pravěku do počátku 19. století*, Paedagogické rozhledy XV, 1902, č. 3, s. 120–122.

WIRTH, Zdeněk, *Soupis a inventář památek*, ZPP V, 1941, č. 3, s. 33–37.

WIRTH, Zdeněk, *Max Dvořák, Katechismus der Denkmalpflege*, Památky archaeologické XXIX, 1917, č. 3, s. 230–231.

WIRTH, Zdeněk, *Rekvisice zvonů*, Památky archaeologické XXIX, 1917, č. 2, s. 103–104.

WIRTH, Zdeněk, *Rekvisice zvonů*, Památky archaeologické XXIX, 1917, č. 3, s. 194–195.

WIRTH, Zdeněk, *Soupis památek města Plzně*, Věstník Kroužku 1, 1913–1914, s. 8–10.

WIRTH, Zdeněk, *Soupis památek historických a uměleckých královského hlavního města Prahy*, ČČH 16, 1910, s. 414.

WIRTH, Zdeněk, *Soupis památek uměleckých a historických*, Československé letopisy musejní II, 1904, č. 3, s. 37–39.

ZÁMEČNÍK, Stanislav, *Český odboj a národní povstání v květnu 1945*, Praha 2006.

11.7 Internetové odkazy

Autor neveden, *Zdeněk Wirth*, Ústav dějin umění AV ČR, datum zveřejnění nevedeno [cit 2008-6-25]. URL: <<http://www.udu.cas.cz/archiv/wirth/wirth.html>>.

Autor neveden, *Historie Uměleckoprůmyslového muzea v Praze*, Informační systém města Prahy, datum zveřejnění nevedeno [cit 2008-6-25]. URL: <http://www.pis.cz/cz/praha/pamatky/umeleckoprumslove_museum>.

Autor neveden, *Úvod a První léta*, Historie Klubu Za starou Prahu, Klub Za starou Prahu, www.zastarouprahu.cz, datum zveřejnění nevedeno [cit 2010-9-25]. URL: <<http://www.zastarouprahu.cz/>>.

ANTON, Miroslav, *Plzeňská zastavení I. Mlýnská strouha*, Plzeňská televize, 2005 [cit 2010-6-9]. URL: <<http://www.plzenska-televize.cz/video/17/media/mlynska-strouha>>.

FRAJDL, Jiří, *Za protektorátu: Protektorátní kolaborantské a fašistické organizace 1939 – 1945*, Klub českého pohraničí, o. s., 12. 9. 2009 [cit 2010-5-30]. URL: <<http://www.kcprymarov.estranky.cz/clanky/nase-knihovna/protektoratni-kolaborantske-a-fasisticke-organizace-1939-1945>>.

Autor neveden, *Josef Štulc, Česká komora architektů* <http://www.cka.cc/priloha/josef-stulc>, datum zveřejnění nevedeno [cit 2008-6-25]. URL: <<http://www.cka.cc/priloha/josef-stulc>>.

Autor neveden. *O muzeu. Historie muzea. Židovské muzeum v Praze, 2004 – 2008* [cit 2010-7-26]. URL: <<http://www.jewishmuseum.cz/cz/czmuseum.htm>>.

BOUZEK, Jan, *Profesor Jindřich Čadík*, Ústav pro klasickou archeologii, datum zveřejnění neuvedeno [cit 2010-5-10]. URL: <http://ukar.ff.cuni.cz/CZ/dejiny_ustavu.html>.

11.8 Doporučená literatura

11.8.1 Ladislav Lábek

ck, *Jména, na která bychom neměli zapomínat. Setkání s láskou*, Plzeňsko 1, 1992, č. 9, s. 3.

BĚLOHLVÁEK, Miloslav, *Vzpomínka na Ladislava Lábka*, Numismatické listy XXXII, 1977, č. 2, s. 88–89.

BĚLOHLÁVEK, Miloslav, *Ladislav Lábek*, Časopis Společnosti přátel starožitností LXV, 1957, s. 46–47.

HARMÁČEK, Václav – MAZNÝ, Petr, *Velká kniha plzeňských pohlednic*, Plzeň 2008.

KRAMAŘÍK, Jaroslav, *Ladislav Lábek pětasedmdesátníkem*, Numismatické listy XIII, 1957, s. 208–209.

KRAMAŘÍK, Jaroslav, *Zemřel Ladislav Lábek*, Národopisné aktuality VII, 1970, s. 229–230.

KUNZ, Ludvík, *Muzeologické dílo Ladislava Lábka 1915–1963*, Historie VII (sborník ZČM). Plzeň, 1998, s. 61–64.

KUNZ, Ludvík, *Ladislav Lábek. Nástin praktické muzeologie*, Historie VII (sborník ZČM). Plzeň, 1998, s. 75–85.

KUNZ, Ludvík, *Ladislavu Lábkovi k pětasedmdesátým narozeninám*, Český lid 44, 1957, č. 2, s. 45–46.

NOHEJLOVÁ, Emílie, *Sedmdesát pět let ředitele Ladislava Lábka*, Numismatické listy XIII, 1957, č. 1, s. 184.

WIRTH, Zdeněk, *Ladislav Lábek*, Umění XIV, 1942–1943, s. 418.

11.8.2 Zdeněk Wirth

Autor neuveden, *K šedesátinám odb. přednosty Dr. Zdeňka Wirtha*, Ročenka Kruhu pro pěstování dějin umění za rok 1937 a 1938, Praha 1939, s. 3.

DENKSTEIN, Vladimír, *80 let Zdeňka Wirtha*, Výtvarná práce VI, 1958, č. 15, s. 3.

JAKL, Jan, *Zdeněk Wirth bádá v dějinách umění*, MF Dnes 9, 13. 8. 1998, č. 188, s. 4.

MALINA, Jiří, *Wirth stál u zrodu památkové péče*, MF Dnes 16, 12. 9. 2005, č. 214, s. 4.

POCHE, Emanuel, *K padesátému výročí Klubu Za starou Prahu*, Architektura ČSR IX, 1950, č. 9–10, s. 285–287.

STARÝ, Oldřich, *Osmdesátiny akademika Zdeňka Wirtha *11. 8. 1878*, Architektura ČSR 12, 1958, s. 359–360.

STARÝ, Oldřich, *80 let, Československý architekt* 4, 1958, č. 16–17, s. 2.

UHLÍKOVÁ, Kristina, *Seminář Zdeněk Wirth pohledem dnešní doby*, ZPP 68, 2008, č. 6, s. 513–514.

12 Seznam příloh

12.1 Edice vybraných dopisů Ladislava Lábka a Zdeňka Wirtha

12.2 Fotografická příloha Ladislava Lábka

12.3 Fotografická příloha Zdeňka Wirtha

Edice vybraných dopisů Ladislava Lábka a Zdeňka Wirtha

- I. UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1919–1920, dopis L. Lábka Z. Wirthovi, 6. 4. 1919.
- II. AM Plzeň, L. L., kart. 383, sl. 1920–1925, dopis Z. Wirtha L. Lábkovi, 4. 5. 1921.
- III. UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1921–1922, dopis L. Lábka Z. Wirthovi, 6. 5. 1921.
- IV. UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1923–1926, dopis L. Lábka Z. Wirthovi, 12. 10. 1926.
- V. UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1927–1930, dopis L. Lábka Z. Wirthovi, 27. 5. 1928.
- VI. UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1936–1943, dopis L. Lábka Z. Wirthovi, 11. 10. 1938.
- VII. AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dopis Z. Wirtha L. Lábkovi, 17. 3. 1939.
- VIII. UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1944–1950, dopis L. Lábka Z. Wirthovi, 18. 7. 1944.
- IX. UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1944–1950, dopis L. Lábka Z. Wirthovi, 20. 12. 1944.
- X. UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1944–1950, dopis L. Lábka Z. Wirthovi, 28. 12. 1944.
- XI. UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1944–1950, dopis L. Lábka Z. Wirthovi, 27. 4. 1945.
- XII. AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dopis Z. Wirtha L. Lábkovi, 24. 5. 1945.
- XIII. UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1944–1950, dopis L. Lábka Z. Wirthovi, 21. 11. 1946.
- XIV. AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dopis Z. Wirtha L. Lábkovi, 29. 10. 1946.
- XV. UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1944–1950, dopis L. Lábka Z. Wirthovi, 29. 6. 1948.
- XVI. UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1944–1950, dopis L. Lábka Z. Wirthovi, 11. 8. 1948.
- XVII. UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1944–1950, dopis L. Lábka Z. Wirthovi, 29. 10. 1949.
- XVIII. UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1944–1950, dopis L. Lábka Z. Wirthovi, 4. 1. 1950.
- XIX. AM Plzeň, L. L., kart. 385, sl. 1949–1961, dopis Z. Wirtha L. Lábkovi, 5. 1. 1950.
- XX. UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1944–1950, dopis L. Lábka Z. Wirthovi, 10. 1. 1950.

- XXI. AM Plzeň, L. L., kart. 385, sl. 1949–1961, dopis Z. Wirtha L. Lábkovi, 19. 8. 1952.
- XXII. AM Plzeň, L. L., kart. 385, sl. 1949–1961, dopis Z. Wirtha L. Lábkovi, 30. 12. 1953.
- XXIII. UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1951–1961, dopis L. Lábka Z. Wirthovi, 15. 3. 1955.

Fotografická příloha Ladislava Lábka

- I. Fotografie L. Lábka (pravděpodobně z roku 1913). AM Plzeň, Národopis, kart. LP 122, rodinné fotografie.
- II. Skupinová fotografie Platzkommanda s L. Lábkem (třetí zleva) – Raut (září 1918). AM Plzeň, L. L., kart. 400, fotoalbum č. VI.
- III. Fotografie L. Lábka ve středních letech. Autor neuveden, *Direktor L. Lábek*, s. 21. Fotografie L. Lábka II. v druhé polovině padesátých let. BĚLOHLÁVEK, M., *Plzeň a její dějepisci*, příloha s. 12–12.
- IV. Ukázka rukopisu L. Lábka. UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1911–1912, dopis L. Lábka Z. Wirthovi, 10. 11. 1911.
- V. Dopis Bohumily Lábkové a Věnceslavy Lábkové Růženě Wirthové z roku 1931. UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1936–1943, dopis B. Lábkové a V. Lábkové R. Wirthové, 2. 12. 1931.
- VI. Fotografie „Bohunky“ Lábkové z roku 1924. UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1923–1926, dopis L. L. (za B. Lábkovou) B. Wirthové, 25. 6. 1924.
- VII. Fotografie rozestavěné vily Ladislava Lábka z počátku 20. let, autor Ladislav Lábek. UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1921–1922, dopisy L. Lábka Z. Wirthovi.
- VIII. Rodinná vila L. Lábka. DOMANICKÁ, J., *Slavné vily*, s. 113.
- IX. rukopis L. Lábka „Můj život I-III“ z roku 1950. AM Plzeň, L. L., Sign. 32e67-32e69, Můj život I-III, 1950.
- X. List domovské příslušnosti L. Lábka a jeho rodiny. AM Plzeň, Sběrka listů domovské příslušnosti, La 268.
- XI. Model „Staré Plzně“ (Riegrova ulice) z roku 1913, autor Ladislav Lábek a Václav Klein. LÁBEK, L. – KLEIN, V., *Model Staré Plzně*, Věstník Kroužku 1, 1913, č. 2, příloha.
- XII. Ex Libris L. Lábka. ŠRAJBOVÁ, M., *Lábkova knihovna*, s. 143.
- XIII. Papírnictví a starožitnictví L. Lábka (1916). MADEROVÁ, M., *Plzeň očima*, s. 8.
- XIV. Fotografie Svěrázu Boženy Lábkové [19--]. Ladislav LÁBEK (?). *Gerlachovský dům v Plzni. Národopisné muzeum* (skládanka o muzeu), Plzeň [19--], inzerce Boženy Lábkové.
- XV. Lábkův reklamní leták I. Věstník Kroužku 1, č. 2, 1913, Inzerce.

- XVI. Lábkův reklamní leták II. UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1951–1961, dopisy L. Lábka Z. Wirthovi.
- XVII. Přední list z vojenské složky L. Lábka. VHA, Sbíрка kmenových listů, Ladislav Lábek (1882–1970).

Fotografická příloha Zdeňka Wirtha

- I. Fotografie Zdeňka Wirtha. BEČKOVÁ, K., *Sto let Klubu*, s. 232.
- II. Sjezd třídy Zdeňka Wirtha ve Vysokém Mýtě v roce 1946. Stojící: první zprava Stanislav Wirth, bratr Zdeňka Wirtha; druhý zprava Zdeněk Wirth. RmVM, Rodina Wirthova, karton č. 4., fotografie Zdeňka a Stanislava Wirthových.
- III. Ukázka rukopisu Zdeňka Wirtha. AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dopis Z. Wirtha L. Lábkovi, 17. 10. 1943.
- IV. Fotografie dětí Boženy a Zdeňka Wirthových z roku 1925. AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1926–1932, dopisy Z. Wirtha L. Lábkovi, 5. 10. 1925.
- V. Fotografie Wirthovy dcery Boženy z roku 1921. AM Plzeň, L. L., kart. 383, sl. 1920–1925, příloha dopisu Z. Wirtha L. Lábkovi, 4. 5. 1921.
- VI. Fotografie Wirthových dětí – Zdeňka (15 let) a Boženy (10 let). AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1926–1932, dopis Z. Wirtha L. Lábkovi, 26. 6. 1929.
- VII Dopis Zdeňka Wirtha (ml.) Ladislavu Lábkovi. AM Plzeň, L. L., kart. 383, sl. 1920 – 1925, 5. 1. 1921.
- VIII. Svatební oznámení Boženy Wirthové a Otakara Pergla. AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, oznámení manželů Perglových rodině Ladislava Lábkova, 8. 7. 1946.
- IX. Vila Zdeňka Wirtha I. Autor neuveden. *Dům Josefa Dobrovského – Werichova vila*. Praha – informační portál města. 2008 [cit 2010-12-1]. URL: <<http://www.portalpraha.cz/dum-josefa-dobrovskeho--werichova-vila/>>. Vila Zdeňka Wirtha II. MELNIČUK, P., *Vila modrého abbé*, Hospodářské noviny, 16. 12. 2005 [cit 2010-12-1]. URL: <<http://hn.ihned.cz/c1-17422030-vila-modreho-abbe>>.
- X. Titulní list životopisu Zdeňka Wirtha od Jaroslavy Javůrkové. JAVŮRKOVÁ, J., *Akademik*.
- XI. Titulní strana soupisného svazku „Plzeň a město“. DOMANICKÁ, Jana, *Až vyjde soupis*, s 52.
- XII. Rozhodnutí o žádosti omilostnění Jindřicha Čadíka. AM Plzeň, L. L., kart. 385, sl. 1949–1961, příloha dopisu Z. Wirtha L. Lábkovi, 29. 12. 1957.
- XIII. Přední list z vojenské složky Zdeňka Wirtha. VHA, Sběrka kmenových listů, Zdeněk Wirth (1878–1961).

12.1 Edice vybraných dopisů Ladislava Lábka a Zdeňka Wirtha

Ediční poznámka

Následující edice vybraných dopisů má za cíl poukázat na spolupráci i přátelství mezi Ladislavem Lábkem a Zdeňkem Wirthem prostřednictvím jejich osobní korespondence a dokreslit tak lépe představu o jejich vzájemném vztahu. Reprezentativní vzorek zachycuje celkem 23 dopisů z let 1919–1955, které řeší nejrůznější profesní, osobní i rodinné záležitosti poodkrývající nám nejen životní osud obou významných osobností, ale také nám přibližují jejich vzájemný vztah. Vybrané dopisy mají za cíl zdůraznit, do jaké míry Lábek s Wirthem spolupracovali, které osobní či pracovní problémy společně řešily, s čím se potýkali či svěřovali a jaký byl vzájemný vztah jejich rodin. Ze všech dochovaných dopisů, které zachycují Lábkovo i Wirthovo dlouholeté přátelství, byly k editování vybrány ty dopisy, jež nám přibližují výše uvedená témata. Původně zde byla snaha postihnout celé období spolupráce obou mužů z let 1910–1961, avšak pro zamezení častého opakování a zachování jedinečnosti některých informací, došlo k výběru v užším časovém období. Volba byla provedena na základě získaných poznatků z Lábkovy i Wirthovy korespondence.

Jednotlivé dopisy jsou řazeny chronologicky a označeny římskou číslicí. Před samotným textem korespondence je uveden stručný obsah, datum a místo sepsání, včetně citace uložení originálů korespondence. Text dopisů byl transkribován a upraven dle současných pravopisných norem (úprava interpunkce, psaní velkých písmen ve jménech a ve jménech užívaných jako vlastních apod.).¹⁰⁰⁵ Zjevné chyby jako např. překlepy byly odstraněny, složená slova či spřežky byly upraveny dle dnešních pravidel např. „málo kdy“ na „málokdy“ apod.

Nadepsání dopisu datem a místem bylo sjednoceno, umístěno na začátek dopisu a ponecháno v jednotném tvaru např. „[V Praze, 30. prosince 1953]“, neboť Ladislav Lábek označoval dopisy datem (případně místem) nejednotně. V jeho korespondenci dále narazíme na uvedení data ve tvaru např. „12/10 1936“, „12. 10. 1936“ nebo „12. října 1936“. Zdeňk Wirth datum (i místo) rozepisoval a vždy je umístil na začátek dopisu, proto byl zvolen výše uvedený tvar. Není-li v Lábkově korespondenci uvedené místo vyhotovení dopisu, předpokládáme, že list byl napsán v Plzni, v případě Zdeňka

---

¹⁰⁰⁵ Edice byla vypracována dle ŠŤOVÍČEK, Ivan a kol., Zásad vydávání novodobých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti. Příprava vědeckých edic dokumentů ze 16. – 20. století pro potřeby historiografie, Praha 2002.

Wirtha pak v Praze. Data uvedená v obsahu dopisů byla sjednocena rozepsáním např. „15. května 1945“.

Výskyt několika teček na konci vět, pomlčky v textu, zdvojené „atd. atd.“, dvojitý vykřičník „!!“ byly ponechány podle originálu jako typický prvek, který vystihuje autory dopisů, stejně jako podtržení některých slov či slovních spojení na znamení důrazu.

U některých cizích přejatých slov, např. „museum“, „methoda“, „esthetická“, „schefem“ apod., byl ponechán originální přepis. Slovní spojení v německém nebo francouzském jazyce byla dána do kurzívy a přeložena v poznámce pod čarou, např. „*Hüt dich von der Katzen, die vorne lecken und hinten kratzen*“ (v překladu: „Pozor na kočky, které napřed olízou a potom poškrábají“).

Zkratky a chybějící písmena jsou uváděny v hranatých závorkách, např. „t[ohoto] m[ěsíce]“, „r[oku]“ nebo „měst[ského] staveb[ního] archivu“ aj. Pro lepší pochopení textu jsou do hranatých závorek doplněna chybějící slova, např. „[Václav] Kl[ein]“, „V [ulici V] Bezovce“, „starší sestra [Božena]“ apod.

V případě nejistého přepisu je za slovem uveden otazník v hranaté závorce [?]. Slova, která byla nečitelná, jsou znázorněna jako symbol tečky v hranaté závorce [·]. Původní závorky v textu jsou ponechány jako kulaté (). Interlineární vpisky byly zapisovány do složených závorek {}.

Doplňující informace v poznámkovém aparátu byly dohledány v literatuře, pramenech nebo dotazem u příslušné instituce (např. Národní technické muzeum v Praze). Více viz seznam pramenů a literatury.

I.

Ladislav Lábek přibližuje Zdeňku Wirthovi objev stavebních plánů bývalého Dominikánského kláštera v Plzni a své jmenování do funkce správce Národopisného musea Plzeňska.¹⁰⁰⁶

[6. dubna 1919]

UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1919–1920, dop. L. Lábka Z. Wirthovi.

Vzácný příteli.

Zpráva o nálezu plánu Domin[ikánského] kláštera byla pro mne ohromující novinkou. Nevím, kde se skrýval tento poklad a budou mne proto podrobnosti zajímati.¹⁰⁰⁷ To je zase jeden sólokapr pro Soupis! Přemýšlel jsem o této věci a vzpomněl na plánky v prepise Tannerovy Kroniky asi z let 1750–[17]60.¹⁰⁰⁸ Nezdá se Vám, že jsou to schématické náčrtky dle skutečných plánů? Jistě existovalo ledacos a snad se to dosud někde skrývá. Kde jsou jen ty staré plány měst[ského] staveb[ního] archivu?¹⁰⁰⁹ Mám sám jeden malý plánek z něhož je patrné, že už více jak před sto lety přistupovali k přestavbám se zralou úvahou a s plánem v ruce.

Novinou pro Vás bude mé konečné jmenování správcem Národopis[ného] musea [Plzeňska] a převzetí tohoto městem. Od 16. t[ohoto] m[ěsíce] budu již v museu úřadovati denně od dvou do pěti, ale bude to jen honorovaná funkce, ne snad místo

¹⁰⁰⁶ Historii původně gotického a později barokně přestavěného Dominikánského kláštera (neboli Černého kláštera) zachycují letopočty 1300–1785, respektive rok 1895, kdy definitivně uzavřelo své brány, tehdy již jako vojenská nemocnice. Klášter stával v objektu dnešní budovy Krajského soudu v Plzni ve Veleslavínově ulici, který pro své potřeby získal prostory v roce 1900. Tehdy byl na místě kláštera položen základní kámen stavby „justičního paláce“ (zpřístupněn pro práci úřadu v roce 1902). DOUŠA, J., *Plzeň v datech*, s. 21, 10, 164 a 166. Událo se tak k nelibosti některých plzeňských obyvatel i historiků jako Ladislava Lábka nebo Fridolína Macháčka, kteří usilovali o rekonstrukci dřívějšího kláštera, spojeného s rajským dvorem, kostelem sv. Ducha, kostelem sv. Magdaleny a pozůstatky kaple sv. Václava. ČEPELÁK, Václav a kol., *Dějiny Plzně II. Od roku 1788 do roku 1918*, Plzeň 1967, s. 25 nebo viz též LÁBEK, L., *Zkáza staré Plzně*, Plzeň 1940, s. 25. Dějiny Dominikánského kláštera jsou podrobněji zpracovány v knize Josefa Strnada. STRNAD, Josef, „*Dějiny kláštera Dominikánského v Plzni 1300–1785*“.

¹⁰⁰⁷ V roce 1919 byly nalezeny tři plány kláštera, které zhotovilo vojenské oddělení roku 1786, když byl klášter reorganizován pro potřeby vojenské nemocnice. Materiál byl nalezen mezi vojenskými plány vojenského stavebního oddělení pražského a litoměřického a díky Zdeňku Wirthovi se dostaly do Národního technického muzea (tehdy Technické muzeum pro Království české v Praze). Zde však prozatím bádání končí, neboť NTM postihly v roce 2002 povodně, s jejichž následky se muzeum vypořádává dodnes. Dle zaměstnankyně NTM Petry Váchové je však možné, že plány nebyly do muzea vůbec předány a skončily v jiné instituci. Wirth si nálezy nejrůznějších dokumentů nenechával pro sebe, ale vždy je odevzdal některé příslušné instituci. E-mailová zpráva Petry Váchové Anně Peřinové, 21. 10. 2010, archiv autorky. Reprodukce plánů by mohly být uloženy u dokumentů plzeňského Soupisu v UDU, neboť o jejich vyhotovení Lábek s Wirthem jednali. AM Plzeň, L. L., kart. 383, sl. 1919, dopis Z. Wirtha L. Lábkovi, 30. 4. 1919. Plány bývalého Dominikánského kláštera v Plzni pocházely z roku 1786 a zachycovaly kromě základních stavebních náležitostí (púdorysů atd.) např. podrobnosti o vnitřní výzdobě jako vzhled oltáře, kamen apod. Jejich objevitelem byl Zdeněk Wirth. LÁBEK, L., *Hlídka pro ochranu památek. Kronika památek*. Plzeňsko I, 1919, č. I, s. 16.

¹⁰⁰⁸ Jan Bartoloměj Tanner (1623–1694), jezuita, profesor teologických fakult a přítel Bohuslava Balbína sepsal ve své době v latinském jazyce „*Dějiny města Plzně*“ (Historia urbis Pilsnae), které zachycují město od jejího založení po rok 1678/1680. Autor vycházel z např. z Hájkovy kroniky české, Českých dějin od Eneáše Silvia Piccolominiho, své současnosti, pověstí nebo vyprávění. Pro autentičnost svých textů dokonce přiložil allegata (přesné opisy důležitých listin). BĚLOHLÁVEK, M. a kol., *Dějiny Plzně I. Od počátků do roku 1788*, Plzeň 1965, s. 293–294 a 309. Kniha se těšila značné oblibě, ale ve známost přišla právě díky opisům, nikoliv tištěné podobě. Jejím otištění bránilo vlastenecké ladění díla. MORÁVKOVÁ, N., *Miroslav Bělohlávek*, s. 17 a 19.

¹⁰⁰⁹ Dokumentaci k jednotlivým objektům města Plzně je možné studovat v Archivu odboru stavebně správního Magistrátu města Plzně nebo v Národním památkovém ústavu v Plzni.

úřednické. Ale jsem rád, že to bylo tak schváleno, kdybych i já vypřáhl, musí město jmenovati jiného náhradou. Doufám, že ukáží tu v miniatuře, jak má vypadati musejní agenda. Úřadovna jest ovšem ubohá, seděti budu v bytě dozorce, protože ten to okupoval i místnost předem pro kancelář určenou, ale budiž!

Koncem tohoto týdne zašlu Vám asi „teplé“ Plzeňsko. Zdrželo se pro Mladou stráž, kterou jsme počali vydávati pro děti na podporu staré Stráže.¹⁰¹⁰

Těším se už na ten náš časopis, ale ještě více na Váš příjezd. Už abyste tu byl!

Vás toužebně očekává

věrný a odevzdaný Lábek

II.

Dopis Wirtha zaznamenává některé náležitosti spojené se získáním subvence pro Lábkovu knihu „Plzeňské konvářství. O starém cínovém nádobí a jeho značkách“¹⁰¹¹ a popisuje svou tehdejší literární práci.

[4. května 1921]

AM Plzeň, L. L., kart. 383, sl. 1920–1925, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi.

Milovaný příteli,

teprve dnes jsem dal k podpisu p[anu] ministrovi [Josefu Šustovi]¹⁰¹² akt o subvenci pěti tisíc Kč na Vaše „Plzeňské konvářství“ a doufám, že ve čtrnácti dnech budete mít peníze v ruce (poslal jsem to na Váš běžný účet u plzeňské Živno[stenské banky].) Píši Vám o tom předem, protože je to podmínka, že máte pro ministerstvo odevzdati průměrný počet výtisků zdarma, aby je mohlo ministerstvo věnovati zahraničním odborným knihovnám. Děje se to při všech subvencovaných publikacích a nemyslete, že jde přitom o mnoho výtisků, stačí to – 15 kusů. Nechtěl jsem Vám zpočátku tuto podmínku uložit, ale nebylo vyhnutí. Kolik jste tiskl? Snad Vám to nezkazí rozpočty?

Byl bych Vám chtěl dáti více než pět tisíc Kč, ale mám na tyto věci jen deset tisíc Kč, a tak nebylo možno jinak. Napište mi, jak jste dosud pochodil a prodejem publikace, snad bude možno ještě něco pro to udělati jiným způsobem.

Promiňte, že se ta subvence tolik zdržela. Jsou to formální doklady hojným žádostem, k výši úvěru atd. Teprve nyní bylo možno bezvadně věc vyřídit.

---

¹⁰¹⁰ Viz s. 125–126.

¹⁰¹¹ Lábek shromažďoval podklady pro svou knihu více jak dvě desítky let. Jejím prostřednictvím chtěl oslavit práci opomíjeného umění, ale předně uchovat zmínky o významném českém řemesle. Lábek na přelomu století zvažoval, že by svou knihu zaměřil na jiné, neméně význačné, plzeňské odvětví jako zlatnictví, tiskařství, zvonařství nebo kamnářství, ale právě konvářství mu tehdy poskytlo nejvíce pramenů i památek. LÁBEK, L., *Plzeňské konvářství. O starém cínovém nádobí a jeho značkách*, Plzeň 1920, s. 7–8.

¹⁰¹² Josef Šusta (1874–1945) byl jihočeský rodák, historik, profesor všeobecných dějin pražské univerzity (od roku 1910 nástupcem Jaroslava Golla) i ministr školství a národní osvěty (15. 9. 1920–16. 9. 1921). Josef Šusta vynikal řečnickým talentem a rád se obklopoval příjemnou společností např. historikem Josefem Pekařem, nebo historiky umění Antonínem Matějčkem a Františkem Žákavcem, s nimiž se scházival v pražských restauracích U Kupců, U Ježíška nebo na Wilsonově nádrazí. Vzhledem k Šustově i Wirthově práci na ministerstvu, ale předně s ohledem na jejich zájmy a okruh přátel můžeme usuzovat, že v pražských restauracích mohlo docházet k přátelským setkáním také mezi Wirthem a Šustou. BLÜML, Josef, *Josef Šusta – historik umělec*, in BLÜML, Josef – BLÜMLOVÁ, Dagmar – JIROUŠEK, Bohumil (edd.), *Jihočeši v české literární vědě*, České Budějovice 1999, s. 91–112.

Nakonec mám prosbu: v kavárně mi ztratili to číslo Čes[kého] deníku i Nové doby, v nichž byly články o regulaci Radbuzy. Prosím Vás, Vy si ty věci vystřihujete, nemohl byste mi půjčiti ten článek?¹⁰¹³

To je všechno. Jiného nemám. Dělán teď korekturu Pam[átkám] archeol[ogickým], pak Slánskému obzoru (pošlu už brzo s článkem „Slaný v empiru“ s drobnými články) a českého, silně přepracovaného odstavce o moderní české architektuře v *L'art Tcheque contemporation*.¹⁰¹⁴ Pak dělám pro Francii českou barokní gotiku a jiné menší věci.¹⁰¹⁵ Věstník Klubu za Starou Prahu již máte?

Pak nazdar! Poroučení celé rodině! Váš věčně spěchající, Vás milující Wirth.

III.

Lábek děkuje příteli Wirthovi za uznání své práce a pomoc při získání státní subvence ve výši pěti tisíc korun na své dílo „Plzeňské konvářství“ z roku 1920.¹⁰¹⁶
[6. května 1921]

UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1921–1922, dop. L. Lábka Z. Wirthovi.

Drahý příteli!

Já Vám moc a moc děkuji za tolik peněz i ještě více za tolik uznání. Poslyšte, není to vlastně hanba přijímat za práci tolik peněz? Copak jste dostal Vy za Vaše díla, která oproti mým jsou arcidíly! Já sice podnikl něco, co se jistě nevyplácí a stálo mne to důkladný řez do mého majetku, ale vždyť víte, co člověka žene kupředu, ne tak sláva, ale touha po vědě a také to, abychom se my Čecháčkové vyrovnali Němcům. Rozešlo se dosud kolem dvou set výtisků, náklad byl pět set kusů. Pošlu však ministerstvu ne patnáct, ale alespoň třicet výtisků, protože budu rád, dostane-li se kniha do ciziny a tam, kam patří.¹⁰¹⁷ Hiezsemann to vrátil s poznámkami „*Hat keine Verwendung*“.¹⁰¹⁸ A budete-li chtít, pošlu ještě další, třeba padesát.

¹⁰¹³ Autor neuveden, *Regulační práce na Radbuze*, Český deník, 29. 4. 1921, č. 116, s. 2. Článek o regulaci plzeňských řek byl dohledáván též v periodiku „Nová doba“, a to od října roku 1920 do 4. května následujícího roku, avšak žádný článek vztahující se k dané problematice nebyl dohledán. „Nová doba“ hovoří o regulaci Radbuzy až v článku z poloviny května, v němž oznamuje rozhodnutí Ministerstva sociální péče a Ministerstva veřejných prací o zahájení dalších prací na regulaci řeky Radbuzy. Autor neuveden, *Další regulace řek v Plzni*, Nová doba XXVIII, 13. 5. 1921, č. 130, s. 1. O regulaci řek a Mlýnské strouze viz s. 12, 45, 80, 121 a 124.

¹⁰¹⁴ WIRTH, Z., *Rudolf Kuchynka*, Památky archeologické 33, 1922, s. 584. WIRTH, Z., *Justin V. Prášek*, Památky archeologické 33, 1922, s. 312. WIRTH, Z., *F. Bureš*, Památky archeologické 33, 1922, s. 312. WIRTH, Z., *Eduard Fiala*, Památky archeologické 33, 1922, s. 312. WIRTH, Z., *Pohled na Slaný ze Zlonické silnice od Prokopa Franze*, Slánský obzor 30, 1922, s. 49–50 a 57–58. Knihu o české moderní architektuře ve francouzském jazyce vydal již v roce 1920. WIRTH, Z. – MATĚJČEK, Antonín, *L'art Tcheque contemporation*, Praha 1920. Propracovanější verze vyšla o necelých pět let později. Zdeněk WIRTH – Antonín MATĚJČEK. *L'art Tchecoslavaque de l'Antiquité a nos Jours*, Praha 1926.

¹⁰¹⁵ Wirthova disertační práce o barokní gotice v Čechách byla vydána na Wirthovy vlastní náklady zřejmě jen v českém jazyce (WIRTH, Z., *Barokní gotika v Čechách v XVIII. a v první polovici XIX. století*, Praha 1908). Upravená verze (ve francouzském jazyce) v podobě článku či příspěvku do sborníku nebyla dohledána ve Výběrové personální bibliografii od Jiřího Maliny, ani v katalozích Bibliothèque national de France, kde se nachází (převážně v českém jazyce) na více než tři desítky knih od Zdeňka Wirtha. Mezi Wirthovy jiné knihy vydané ve francouzském jazyce patří např. „Praha v obraze pěti století“. WIRTH, Zdeněk – ACOUTURIER, George – FICHELE, Alfred. *Prague en images, cinq siècles d'histoire*, Praha 1933. Další věci, na kterých Wirth v roce 1921 pracoval, byla např. „Česká architektura 1800–1920“, která vyšla v Praze o rok později ve spolupráci s Antonínem Matějčkem.

¹⁰¹⁶ AM Plzeň, L. L., kart. 383, sl. 1920–1925, dopis Z. Wirtha L. Lábkovi, 4. 6. 1921.

¹⁰¹⁷ Koncem měsíce května Lábek skutečně odeslal svému příteli na tři desítky výtisků. UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1921–1922, dopis L. Lábka Z. Wirthovi, 31. 5. 1921. Wirth měl Lábkovy práce následně

Tedy ještě jednou děkuji za Vaše vzácné uznání, a budu psát více, jen co odbydu Školskou výstavu, kterou právě instaluji, totiž retrospektivní oddělení ve třech místnostech.¹⁰¹⁹ Možná, že vynese něco nového pro Soupis.

Tedy díky, díky, díky!!!

Váš věrný vděčný až do smrti

Lábek

Uctivý pozdrav milostivé paní a c[e]ll[é] rodině vůbec, též díky za pozdrav Váš!

IV.

Lábek prosí přítele Wirtha, aby mu ze své pozice pomohl vyřídit nařízení o přestavbě své rodinné vily.

[27. května 1928]

UDU, Z. W., kart. 145, sl. 1927–1930, dop. L. Lábka Z. Wirthovi.

Drahý příteli!

Dnes píši velmi nerad, neboť Vás musím obtěžovati prosbou, již Vám bude třeba velmi těžko vyhověti. Ale prosím Vás, jen to napište bez obalu, nebude-li to možné a však už to nějak také zařídím. Nuže k věci.

V pátek odpoledne za mé nepřítomnosti přišel k nám do domku bez ohlášení Dr. Ing. Kraus, který jest v Plzni dozorčím orgánem subvencovaných staveb. Přišel zjistit, zdali jsem již vyhověl dvěma podmínkám, které mně byly uloženy při státní kolaudaci dne 13. října 1924 (písemné vyřízení s datem 4. prosince 1924).

Jest to:

aby byla zřízena příčka v přízemí (na plánu červeně označená), čímž by oba byty byly stavebně uzavřeny „jak zákon káže“.

Aby byl zřízen chodník.

Druhé podmínce jsem vyhověl, ale vyhověti prvé znamená přímé harakiri na domku,¹⁰²⁰ totiž na naší síni („halle“). Byla by to estetická banalita a zákon klade tuto podmínku jednak proto – aby chytrák, který stavěl domek se státní garancí o dvou bytech, nemohl je použít oba pro sebe a sloučiti v jeden, a snad i z toho důvodu, že má stát obavu ze sporů mezi nájemníky.

Znáte jistě naše rodinné poměry a znáte i tu naši síň s otevřeným schodištěm. S estetikou se sice před pány nesmí jako s důvodem, ale snad tu zákon přece jen musí činiti výjimku a nebude chtít stavět čínskou zeď mezi synem a rodiči i sestrami. Oficiálně obývám první poschodí já s rodinou a přízemí rodiče se sestrami. Jelikož obě sestry jsou celý den pryč a maminka jest chorou, musí ženuška pomáhat vařit mamince dole a vaříme tedy společně. Jest tu tedy nutný trvalý styk, kdyby nebylo rodinných poměrů.

Nuže pan Dr. Ing. Kraus dostal z Prahy výměr z Minist[erstva] veřej[ejných] prací čís[lo] 10882/II 1928 z 31. března, kterým se mi nařizuje, aby závady u mne vyšetřil. Sám uznává, že příčkou bylo by všecko zkaženo, ale netroufá si lhát a napsati

---

rozesílat zájemcům a kulturním institucím do Anglie, Francie, Německa či Ameriky. AM Plzeň, L. L., kart. 383, sl. 1920–1925, dopis Z. Wirtha L. Lábkovi, 7. 6. 1921.

¹⁰¹⁸ Osoba Hiezsemanna je prozatím ve stavu bádání. „Hat keine Verwandung“ – v překladu „k nepoužití“.

¹⁰¹⁹ Viz s. 98–100.

¹⁰²⁰ Harakiri – druh rituální sebevraždy japonských bojovníků. Lábek tohoto smyslu využil, aby zdůraznil nesmyslnost stavebního záměru na jeho rodinném domě.

že je už hotova. Radil mně proto, abych možno-li přezvěděl v Praze, jak na tento případ nahlízejí a mohl-li by to nějak udělat. Dnes snad už necení ty zuby tak divoce, jako to dělali dříve.

Tedy jde o tu informaci – zdali okolnost rodinných vztahů může být respektována, neboť právo na dva byty máme nesporné, ba na byty tři 1.) já, 2.) rodiče, 3.) sestry, a to ještě byla u nás provdaná sestra s mužem a dětmi a ovdovělá teta!!

Kdyby Vám bylo možno prostřednictvím některého známého v Minist[erstvu] veřej[ných] prací na to se zeptati, tu Vám budeme všichni neskonale vděčni.

A bude-li tato informace tak snadná, že byste mohl získati soukromě pár řádek pro Dr. Krause, bylo by to ovšem nejlepší, ale doufám, že mu postačí i Váš dopis, když mu jej přečtu. A tu Vás prosím, napište jej na papíře s titulkem ministerstva, jak někdy činíte.

Nemáte-li však žádné vztahy k[e] jmenovanému ministerstvu aneb jen vztahy nepřijemné, tu se netrudte s mojí prosbou a prostě napište, že to nejde. Podal bych si žádost, kde bych známé důvody vylíčil, a kdyby nepomohly, žádal bych znovu o odklad, jelikož nemám ani krejcar (co kancelářský oficiant), zejména ne na zcela zbytečnou zeď, která by odpovídala prkennému vyložení zákona.

Pěkně Vás prosím, nehněvejte se na mne pro tento dopis i pro moji smělost a můžete-li, tedy mně vyhověte, ovšem brzy, neboť p[an] Dr. Kraus jest třeba dobrý člověk, ale stejně výborný byrokrat.¹⁰²¹

Článek příkládám.

Váš věrný a vděčný

Lábek

V.

Lábek nastiňuje Wirthovi možnost znovuoživení Soupisu i své rozhořčení nad přestavbou objektu bývalého kláštera dominikánek v Plzni.

[V Plzni, 12. října 1936]

UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1936–1943, dop. L. Lábka Z. Wirthovi.

Drahý příteli!

Váš milý dopis byl opravdovou oásou v dnešní saharské poušti denního života a zároveň i vítaným a důtklivým potvrzením neuhasínajícího přátelství. Když jsem Vám posledně balil těch několik červivých jablek, chtěl jsem připsati vzpomínku, jak jste chroupal ovoce po ulicích při provádění Soupisu v roce 1911.¹⁰²² Ale rozešlo mě to, abych snad neranil. Víím, že si i o mně myslíte, jak Vám v duchu vyčítám nehotový Soupis, ale věřte, ničeho nejsem tak dalek jako právě toho. Sám žiji ve stejném shonu a kvapu a sám odkládám tak mnohé, ačkoliv se to co do jakosti nemůže rovnati s Vaším. Ale kvantita tu je a tak hrozivá, že se přímo topím právě tak jako Vy. A proto též tak živě chápu Vaši touhu po penzi, po klidu, abyste se mohl věnovati trochu více svým starým láskám,¹⁰²³ a dej Bůh, abyste ji dosáhl a také ve zdraví dlouhá léta užil. Nejsem nic proti Vám, ale i já pozoruji, že patřím k té generaci, které jest souzeno

¹⁰²¹ Řešení situace s příčkou nebyla v dopisech vysledována (stejně jako Wirthova přímluva), ale nemohl-li Wirth zasáhnout, je pravděpodobné, že začátkem války utichl tlak úředníků na přestavbu Lábkovy domu. O dalších úpravách v dané době se nezmiňují ani „Slavné vily Plzeňského kraje“. SYNKOVÁ, J., Rodinný, s. 113–116. O stavbě rodinné vily Lábka viz kapitola č. 6, s. 82–84.

¹⁰²² Wirth navštívil Lábka v Plzni zřejmě 3. 12. 1911. AM Plzeň, L. L., kart. 382, sl. 1911 listopad-prosinec, dopis Z. Wirtha L. Lábkovi, 30. 11. 1911.

¹⁰²³ Ve smyslu projektů a rozpracovaných knihám.

vymřítí, a co nevykoná ona, nikdo jiný nevykoná, protože se dosud na práci nikde nenavazuje. V Plzni jsem jistě sám, který má o stavební historii města zájem, alespoň ještě o tu, která nic nenese... Podobně jest tam i s historií kulturní, jediný zájemce – starý Schiebl – skácel se již do hrobu a nenašel následovníka.¹⁰²⁴

Tedy Soupis jest i mojí stále živou a velikou touhou. Jemu bych zasvětil vše, jen aby spatřil světlo světa, protože jím alespoň na papíře zachytím, co jest odsouzeno k neodvratné zkáze. Přemýšlel jsem proto o způsobu, jak uvést tuto akci opět v život a mám následující plán: Posílejte mně zatím po malých částech (jeden, dva domy či více) jen tak ve Vašich poznámkách, projdu je důkladně a doplním na lístečcích, které připojím a vše zas vrátím. Touto cestou zrevidujeme předběžně celý materiál, nežli pak dojde k definitivní revizi na místě.

Budeme v[e] stálém kontaktu, já nabydu přehledu o věci a budu Vám moci dodatečně referovati o každé změně, což nyní činiti nemohu, protože jsem prodlením doby nadobro dezorientován. Kdyby pak se mělo všechno dělati teprve nakonec v Plzni, znamenalo by to veliké zdržení, nehledě k obtížím, shánky dokladů atd. Takhle budu mítí na to čas, a Vy si vše kriticky zpracujete i prohlédnete. Konečná redakce bude pak hračkou. Mám obavu, že budeme-li dále prodlévati, že se může dílo snadno úplně zmařiti. Plzeňská výstava, která bude podnikem čistě soc[iální] dem[okracie] a v Pekle, nemůže nám býti opravdovou vzpruhou.¹⁰²⁵ Její zdánlivý všeobecný ráz jest pouze

¹⁰²⁴ Ignác Schiebl (1823–1901) byl plzeňský knihtiskař, vlastenec a otec spisovatele Jaroslava Schiebla (1851–1933). I. Schiebl sepsal např. „Dobré zdání podané veleslavnému c. k. místodržitelství ve příčině reorganisace služby cejchovní dle systému ambulantiho přeejchování: příloha ku protokolu o schůzi ze dne 23. června 1890“ (1890). Schieblův syn Jaroslav vstoupil do povědomí především vydáním „Plzeň v pověsti, legendě a škádlivce“ (1933) nebo „Plzeňský pitaval“ (1925–1933, 6 dílů). (MORÁVKOVÁ, N., Miloslav Bělohlávek, s. 19, 60 a 144.) Ignác Schiebl však proslul též jako zachránce plzeňského archivu, neboť v polovině 19. století se purkmistr Vanka rozhodl zbavit staré radniční izolace tamních podlah, tedy listin z 15. – 18. století. Jejich osud měla navždy zpečetit firma Neuberg a Eckstein, která chtěla „starý papír“ odkoupit na výrobu krabiček od sirek. Prostřednictvím městského archiváře Martina Hrušky se o celé události dozvěděl právě Ignác Schiebl, který přesvědčil purkmistra, aby listiny nechal alespoň vydražit. Dostal tak jedinou šanci k záchraně cenného archivního materiálu. Schieblovi se podařilo sehnat půjčku a zachránit tak plzeňský „poklad“, který prozkoumal i samotný František Palacký a údajně prohlásil: „Bez těchto věcí by sotva kdo mohl psát plzeňskou historii!“ MAZNÝ, Petr – KRÁTKÝ, Vladislav, *100 zajímavostí ze staré Plzně II*, Plzeň 2007, s. 101–102. Ignác Schiebl viz též s. 155 a Jaroslav Schiebl viz s. 17, 97 a 101.

¹⁰²⁵ Lábek měl s největší pravděpodobností na mysli „VI. Jubilejní dělnickou, živnostenskou a hospodářskou výstavu“ se zastoupením uměleckého průmyslu v Plzni, která se konala roku 1938. Její přípravy však probíhaly již od konce roku 1936, kdy svou účast ohlásili první vystavovatelé, tiskly se permanentní vstupenky (v Západočeské lidové záložně v Plzni) a výstavní výbor připravoval ustanovení výstavní komise. (Autor neuveden, *Přípravy na VI. Dělnickou, živnostenskou a hospodářskou výstavu*, Nová doba XLII, 1. 11. 1936, č. 305, s. 3.) Výstava navázala na svou více než padesátiletou tradici, neboť to byla v pořadí již pátá výstava z let 1888 – 1938, která měla ukázat, co vše město Plzeň dokázalo a vybudovalo. Cílem výstavy byla snaha poukázat na pokrok Plzeňanů v oblasti práce, živnosti, průmyslu, zemědělství, samosprávy a samozřejmě umění. Výstava se konala poprvé od roku 1909 a trvala ve dnech 26. 6. – 11. 9. 1938. Jejími pořadateli bylo město Plzeň a Obchodní a živnostenská komora v Plzni. (Autor neuveden, *VI. jubilejní výstava v Plzni v roce 1938*, Úřední list města Plzně XVI, 1938, č. 1, s. 2. Velmi podrobně o celé výstavě, její přípravě, výstavbě, průběhu, ohlasu atd. hovoří Úřední list města Plzně XVI, 1938, č. 1 (s. 2–7), 9 (s. 129) a 13 (s. 185–192).) Národopisné muzeum se na výstavě prezentovalo hned v několika odděleních: samostatnou expozicí v „činnosti národopisného muzea“ a dále pak expozicí „plzeňských grafických prací a tiskařství“ nebo také v oddílu „hasičství“ a „hudebniny“.¹⁰²⁵ Pro jubilejní výstavu, která se měla původně konat v kulturním domě v Pekle, bylo v Plzni vystavěno zcela nové výstaviště o rozloze 100 000 m² s 28 pavilony a stánky, kam zavítalo na 421 380 osob. Výstava oslavovala regionální úspěchy z obvodu českobudějovické, chebské, plzeňské a pražské obchodní a živnostenské komory a stala se prologem k chystaným oslavám 20. výročí vzniku republiky. DOUŠA, J. a kol, *Plzeň v datech*, s. 294. Peklo, původní „Fišerův dům“ z roku 1886, zakoupili na počátku 20. století sociální demokraté a připojili ho k dělnickému domu Peklo, který stavěli v jeho

k zhlnutí všech výhod a subvencí a také k tomu, aby jí ostatní poplatníci zaplatili. Pozadí celé výstavní akce jest v úplném souhlasu „s dnešní“ surovou a brutální dobou. Ale přesto nebude na škodu, vyjde-li Soupis do té doby, může být i obrazem, co nová obec[ní] správa „od „převratu“ v Plzni „vykonala“.¹⁰²⁶

Uvažte tedy můj návrh a já Vás pak budu občas bombardovat dopisy a lístečky, jak to naznačujete v dopise. K tomu mě věru nebudete muset pobízeti!

Ted' ještě letmo o všem ostatním. Pokud se týče gymnázia, neuznávám žádné omluvy. Jsou-li dnešní vládcové dřeváci a hulváti, nesmí být kulturní podřízenci babami. Památ[kový] úřad si zkazil nadobro své jméno a má u mne ještě více vroubků. To není idea, to je kšeftování a v tomto případě jest to dokonce sprostý kšeft, protože dopomáhat obci k zřízení prodejny, to už jest „*hors caucaúrs*“.¹⁰²⁷ A pan inž[enýr] arch[itekt] [Václav] Kl[ein] nešel ani na dovolenou, měl to jako vedlejší honorovanou práci. Jest to jidášské dílo, neboť k svému postavení se vyšplhal po památkách, k nimž pouze předstíral cit i zájem.

Charakteristické jest, že prostí lidé mají více krasocitu, tak jako tomu bylo již u Klíčů!¹⁰²⁸ V den rozhodování byl jsem ještě dopoledne u Dr. [Fridolína] M[acháčka] a rozčlil se tak, že jsem v noci dostal nervový záchvat. I tam jsem konstatoval prostý kšeft! Jsem nyní tak otrlý, že bych nejraději někam na horoucí skálu. Jest příznačno, že krásné myšlenky socialismu přinášejí zkázu kultury a barbarství, protože našly jen falešné proroky a tím i vládcy!

{Bud'te jen zdrav i milostivá paní a slečna Boženka. Vzpomínám na Vás častěji, nežli si myslíte. Ještě jednou díky za dopis.

Váš věrný Lábek }

VI.

Lábek popisuje Wirthovi své první dojmy i obavy po mnichovských událostech roku 1938.

[11. 10. 1938]

UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1936–1943, dop. L. Lábka Z. Wirthovi.

Drahý příteli!

---

sousedství. Připojením velkého sálu (1905–1907) s pozdější restaurací (1938) vznikla významná stavba pro konání nejrůznějších akcí. V dnešním kulturním domě Peklo sídlí Muzeu generála Pattona (2007) a slouží jako místo konání výstav či jiných kulturních událostí. Svůj název získalo zřejmě po původním hostinci Peklo, kde se konaly divoké akce vojáků z nedalekých kasáren. K názvu ale mohlo přispět samotné místo, neboť na počátku 19. století bylo okolí řeky Mže tajemné a nevlídné, což ve fantazii Plzeňanů vyvolávalo nejednu čertovskou historku. MAZNÝ, P. – KRÁTKÝ, V., *100 zajímavostí ze staré Plzně*, Plzeň 2003, s. 90–91.

¹⁰²⁶ Lábek chtěl Soupisem ukázat, co vše obecní správa v Plzni vykonala od vzniku Československé republiky v roce 1918.

¹⁰²⁷ V překladu z francouzského jazyka – „k tomu již není co dodat“, „to už je bez řečí“ apod. Viz s. 123–124.

¹⁰²⁸ Takzvaný dům „U Dvou zlatých klíčů“ (č.p. 202) a dům „U Zlatého křížku“ (č.p. 107/8) patřily k jednomu z vůbec prvních činžovních domů vystavěných v centru Plzně, kde dle Lábkových slov: „*oba kolosy stály jako cizí tělesa uprostřed nízkých svých sousedů*“. První byl zbořen v roce 1803 a druhý postupně v letech 1802–1824, aby tak uvolnilo místo novým zástavbám (LÁBEK, L., *Zkáza*, s. 7 a 35.). Je však pravděpodobnější, že Lábek měl na mysli pražský dům ze 13. století zvaný „U Klíčů“, „U Zlatého klíče“ nebo také „Zlatý klíč“, který se nacházel v Karmelitské ulici čp. 270. Jeho osud zpečetilo rozhodnutí v roce 1896 o zboření a vystavění nového domu s čp. 268. Objekt slouží ke komerčním účelům. MERHOUT, Cyril – WIRTH, Z., *Zmizelá Praha 2., Malá Strana a Hradčany*, Praha 2002, s. 50.

Ještě si protírám oči, jako bych se probíral z těžké mdloby. Tak drtivě na mne i na nás všechny dolehla tíha posledních událostí. Jistě ani Vy jste si nepředstavoval ty konce tak tragické a přece jsme si oba nečinili žádných iluzí. Jedna věc jest mi však nepochopitelnou. Věděli a znali jsme plány Němců, viděli mapu rozhraničení i falešnou základnu z r[oku] 1910. Což to naše vláda nevěděla, aby byla alespoň tuto věc změnila, když byla nucena k přijetí podmínek? A tak mimo území čistě německé – čert je vem až na ty pohraniční hory, pro které budeme do smrti plakati – utrpěli jsme ještě horší ztrátu odnětí území převážně neb z velké části českého, zničili všechnu mnohaletou práci národních jednot, vydali ku zničení české památky atd. Taková podmínka byla snad přece možná.

A tak se já nyní dívám s bolestí z oken svého domova na urvané území, které jest několik kroků od nás, nehledě k tomu že mně krvácí srdce nad osudem celého národa i státu.

Dívám se kolem sebe a nevím, co dělat, nevím to také proto, že nevidím silné ruky, která by se byla chopila státního kormidla, vyjímaje snad – promiňte – [Adolfa] Hitlera – který nám diktuje první nové zákony. Kde je však okamžité rozpuštění polit[ických] stran, tohoto prazdíla našeho úpadku i ponížení, kde jest očista všech vedoucích míst od stranických nedouků – povýšenců? Kdybych alespoň tuto očistu viděl, rostly by zase naděje v lepší budoucnost, neboť ještě není vše ztraceno! Dalo by se ledacos uplatňovati, co dosud nesmělo být ani vyřčeno, co dusil bezohledný tlak stranické nízkosti a hulvátství. Měl bych chuť ujmouti se především mládeže a buditi v ní lásku k vlasti a ke kulturnímu životu národa. Zde se hřešilo nejvíce a zde jedině kyne lepší budoucnost. Ve svém oboru pracovním toužím dále po uplatnění se národopisu na universitě a na vyšších školách, což bych nejraději viděl jako imperativní zákrok Min[isterstva] školství [a národní osvěty]. Viděl bych rád museum v Zahradě Kinských alespoň oživené, když ne rozšířené, ač i to by šlo při dobré vůli (jak si to dovedlo zařídití jen mus[eum] poštovní!).¹⁰²⁹ Jest to takhle přímo kulturní hanbou, kterou korunovalo vystěhování sbírek pro cizí výstavu. (...)

Pak bych rád viděl novou orientaci naší vědy, která chce býti stále světovou a zatím by národu více prospělo hleděti si více domácího krbu. Tento sklon vede nás jen k zažrání se do cizích myšlenek a propagování jich až do vlastního zničení, jako tomu bylo v době husitské a před Bílou Horou a jest i nyní, kdy máme Bílou Horu ve zvětšeném vydání a Lipany k tomu mohou přijíti nádavkem. Promiňte, že si ulehčuji, ale jest to sžíravá touha, která ovšem nezmění děsnou tragiku současných okamžiků.

Váš věrný a oddaný Lábek

VII.

Wirth povzbuzuje Lábka k optimističtější vizi a polemizuje jak nad dobou minulou, tak budoucí.

[V Praze, 17. března 1939]

AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi.

Drahý příteli,

jak je podivuhodné souznění duší!

Přednášeje v neděli v rozhlasu (nebylo to z pásu) myslil jsem úporně na Vás, slyšíte-li to, Vaše psaní vzápětí došlé, mne tak potěšili, že jsem okrál i v této těžké době.

¹⁰²⁹ Poštovní muzeum se sídlem v Praze má svou letitou tradici již od roku 1918. Více k problematice poštovníctví a historii muzea ČTVRTNÍK, Pavel – KRAMÁŘ, Jan – TOŠNEROVÁ, Patricia, *90 let Poštovního muzea, Monografie československých a českých známek a poštovní historie*, Praha 2008.

Od příchodu Vašeho dopisu se zas tolik změnilo k horšímu, že jistě oba nemáme slov, abychom o tom debatovali. Ale jedno platí stále víc a víc: jen kulturou se zaobíráme a přeneseme přes tyto doby a vyzbrojíme do budoucna! To byla Vaše touha vždy a moje též. Těším se, že to teď uznají pomalu i mnozí tlustokožníci a lhostejníci. Nebude nám ovšem na to nikdo dávat prostředky, musíme si je sehnat sami, ale bude to jako před [rokem] 1918, kdy jsme dělali samosprávnou cestou, pomocí měst, okresů a zemí, svou kulturní politiku a vyrostli z ní tak vysoko, že jsme v ní mohli trávit od [roku] 1918 do dneška. Neboť – to je jasno, blahobyt nám dal kvantitu, ale nezvýšil kvalitu stejnou měrou, aspoň ne ve všech oborech. Teď zase budeme mítí ctižádost malého národa vyrovnat se kulturně velkým a to bude vzpruha pro nás nejlepší. Jenom bude podmínkou, aby se nynější mládež zbavila způsobu života a názorů, které nabyly v těch dvaceti hojných letech.

Nemám rád fráze a je mi nesmiřitelné to fňukání m[o]rálních spisovatelů stejně jako zanedbanost obhájců Rukopisů.¹⁰³⁰ Toto není nic pro vás. Ano, s národem a zemí v nejužším styku, ale stejně ve styku s Evropou, a ne začít dělat baráčnickou politiku kulturní. Jen velikou vzdělaností a rozhledem můžeme – a na samém místě v srdci Evropy se udržeti. Považte, co jsme byli od 1620 do 1848, když nám vzali všechnu inteligenci po Bílé Hoře, která byla evropsky rozdělena, což je vidět z tehdejší naší prohry [?].

To jsem se rozepsal, že? Tyto myšlenky se mi tlačí do pera dnes tím úporněji, protože vidím leckde staré politické tričky, agrárníci již se opevňují nimbem nových ideí a nejsou než sobectví!¹⁰³¹

Přijměte zatím, drahý příteli, tento dopis jako potvrzení Vašeho dopisu. Budu vděčně psátí co nejdříve dál!

{Všem v domě od nás z domu pozdrav a pevné zdraví!}

Váš věrně oddaný

Zd[eněk] Wirth

VIII.

Lábek oslavuje Wirthovu nově vydanou knihu, stýská si nad ztrátou přátel a kolegů, ve zkratce uvádí cíl Národopisného musea Plzeňska a nevyhýbá se ani kritice tehdejší musejní činnosti.

[18. července 1944]

UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1944–1950, dop. L. Lábka Z. Wirthovi.

---

¹⁰³⁰ Rukopis královédvorský je soubor čtrnácti staročeských písní skládající se z dvanácti listů a dvou úzkých pergamenových proužků. Objevitelem Rukopisu královédvorského, uznávanému padělků, byl Václav Hanka dne 16. září 1817 v kostelní věži ve Dvoře Králové. Rukopis čekal ho stejný osud jako později nalezeného Rukopisu zelenohorského. Oba byly označeny za padělky, vydány tiskem a oba rozdělily společnost na mnoho desítek let. Dnes je RK uložen v Národním muzeu v Praze (dříve Vlastenecké muzeum v Čechách). Kolektiv autorů, *Ottovův slovník naučný XV*, Praha 1900, s. 44–56. RZ nebo také Rukopis zelenohorský je pergamenový rukopisný zlomek zachycující literární počiny na našem území (údajně z 8., 9. či 10. století). Je psán ve 119 desetislabičných veršů a jeho závěr tvoří básně zvané „Sněmy“ a o něco obsáhlejší „Libušín Soud“, dle které je od roku 1859 rukopis někdy nazýván. Nalezen byl v roce 1817 na zámku Zelená Hora a odtud byl o rok později anonymně zaslán nejvyššímu purkrabí pražskému, hraběti Františku Kolovratovi, který RZ předal do dnešního Národního muzea v Praze. Rukopis měl dokázat, že se jedná o nejstarší česky psanou památku nás, ale především po stránce jazykové a paleografické byl rukopis označen za falzum. Za jeho padělatele jsou považováni Václav Hanka, Josef Linda a původně i Jungmann, jehož podezřívá Josef Dobrovský. Kolektiv autorů, *Ottovův slovník naučný XXVII*, Praha 1908, s. 529–534. RZ i RK jsou považovány za padělek, avšak navzdory tomu ještě dnes probíhají diskuze o jejich pravosti, třeba prostřednictvím České společnosti rukopisné(1931–).

¹⁰³¹ Nimbem nových idejí – ve smyslu proslulostí nových idejí

Drahý příteli!

V posledním mém dopise jsem se spokojil [s] vylíčením zevnějšího dojmu, kterým na mne zapůsobila Vaše Praha. Nebyl jsem totiž sto pohroužití se trochu do četby, pro vypjaté nervy. Dnes Vám tedy mohu teprve říci, že jste mne opravdu překvapil vroucím citem, se kterým tu Vaši i moji milovanou Prahu líčíte. Tak asi podobně jako Pekař svůj Český ráj, kde se čtenář bezděky podívá zpět na jména autora a ptá se, jest to on?, opravdu on?¹⁰³²

Nicméně jste nezadal ani v nejmenším Vaší přísné vědě, a proto jest Vaše práce tak skvělá. Básník a vědec jsou dvě bytosti, které se málokdy sejdou. U prvního jest vědecká pravda obyčejně vedlejší a u druhého pro samou vědu zapomíná se na cit, na lásku. A bez té na světě nic není trvale krásného. Nemyslete si, že Vám lichotím, ba jsem příliš věcný a obchodnický stručný, jak už to mám v krvi. Vaše Praha jest vaše vyznání lásky k ní, vyznání, které jest opřeno o celoživotní pozorování, uvažování a posuzování, až jste jím dospěl k přesvědčení, ano, ona jest nejkrásnější, mám ji rád a obětuji ji velkou část svého života.

Jest to ovšem ta Praha čistá, bez nánosu posledních a zejména nejnovějších dnů, kterýžto nános mne odpuzuje, abych ji častěji navštívil, protože tu radost mění v bolest.

Prožíval jsem tyto dny opět řadu bolestných chvil, kdy naše řady každoročně řídly a kdy jakoby v parku kácely se ty nejkrásnější stromy. Myslel jsem tolik na Vás, neboť i vy se jistě obíráte budoucností a k tomu cíli pracujete. A přec, jak soudím, právě tato práce jest záminkou i příčinou. Zde v malém městě cítíme vše dvojnásob, protože jeden o druhém víme a k tomu ten strašný pocit poroby v těch věcech, které jsou nám nejsvatější. Jsem žádostiv, obstojím-li na svém místě až do konce a přetrpím-li i ty rány, které mě osobně stíhají. Víte, že pracuji rád a obětavě a že v tom vidím smysl mého života. Tím bolestnější jest však myšlenka, že by to mohlo býti nadarmo.

Systém mé musejní práce jest snad trochu jiný, nežli jak si ji představujete, netýká se pouze města a jeho života, ale všech kulturně histor[ických] otázek celého kraje. Prostě každý aby našel to své, necht' se zajímá o cokoliv, je-li to ovšem v souvislosti s programem ústavu. A klíč k tomu všemu vězí v soustavném sběru materiálu. Jsem přesvědčen, že to jest jediné správná cesta. Naše musea starají se dosud většinou jen o restauraci a řekl bych „turistickou“ pověst, to jest o bohaté sbírky výstavní, ale v kanceláři a skladišti nemají nic, nedovedou poraditi, odpověděti, pomoci v práci atd. Napřed musí býti v pořádku střívek a pak přijde na řadu fasáda.

Taky rád bych se ještě rozepsal, ale papír jest ošemetná věc, a proto končím, přeje Vám i milostivé paní hojně odpočinku a nabytí nových sil.

Váš věrný Lábek

IX.

Lábek živě popisuje dopad bombového útoku na svůj dům za druhé světové války.
[20. prosince 1944]

---

¹⁰³² Historik Josef Pekař (1870–1937) vydal a doprovodil textem dřevoryty Karla Vika v knize „Český ráj. Cyklus 12 původních dřevorytů 1917–1921“ (1921). K tématu se vrátil opět v roce 1930, tentokrát ve spolupráci se Zdeňkem Wirhem. Výsledkem byla kniha „Český ráj v barevných dřevorytech Karla Vika“. V době války vydal Z. Wirth Vikovy dřevoryty ještě jednou, avšak se zaměřením na metropoli Praha „Praha v barevných dřevorytech“ (1944). Josef Pekař viz kapitola 2, s. 30.

Drahý příteli!

Jistě budete žádostiv zvědět něco bližšího o posledním náletu v sobotu 16. t[ohoto] m[ěsíce]. Seděl jsem v kanceláři, a protože houkali hned nebezpečí, nebylo ani pomyšlení na to dostat se včas domů. Několik svazů přeletělo v klidu, poslední[ch] asi deset letadel bylo pronásledováno střelbou, a to se náhle od Dobřan vrátilo a bombardovalo vydatně celý velký okruh od letiště až k plynárně.¹⁰³³ V [ulici V] Bezovce jedna vila jest úplně smetena, dvě z poloviny a spousta více méně poškozených. U nás padly nejdříve dvě [bomby] za rohem, které nám rozbily okna. Jedna časovaná dopadla na chodník před sousední, Vám známou honosnou vilou, kdysi řed[itele] Brunnera.¹⁰³⁴ Hned po odhoukání běžel jsem domů, přirozeně v obavě, co jest s námi doma. Ulice byly již uzavřeny, dostal jsem se oklikou horem až na malé náměstíčko nad námi. Tam jsem našel Lidunku i děti vystěhované na ulici. Čekalo se na výbuch u souseda, který nastal ve tři hodiny, zničil přední část vily a zavalil náš domek i zahradu kamením. Prudkost byla taková, že stokilová žulová deska prorazila krov a dopadla na půdu, mimo ní několik velkých dlažebních kamenů atd. Dvě krokve, jedna podsednice a celá krytina to odnesly, v podkroví stropy, omítky atd, ale přesto, dopadli jsme ještě dobře. V zahradě byla hotová spoušť.

Když děti vyběhly po odhoukání, pozorovaly díru v chodníku, naštěstí, protějšší pán včas upozornil na nebezpečí. Dosud čekáme ještě na jednu časovanou v ulici „V Bezovce“, která jest, podobně i část klatovské, zcela vystěhována.

My jsme hned po výbuchu šli domů a počali s odklizením. Trvalo až do úterka. Podařilo se mně dostatí dělníky na poškozený krov, tašky jsem kryl prozatímně sám, a kde chyběly, dali jsme lepenku. Už je zase vše v chodu, jen plyn nám ještě chybí. Vodu pustili včera odpoledne. Umělecký majetek, hlavně obrazy, přišel na zmar hlavně u Dr. Esenera za rohem, přímé zásahy byly na letišti, dělostř[elecký] zásah v bývalé rodinné škole, zastávce u nemocnice, plynárně a jinde.¹⁰³⁵ Časované bomby vybuchovaly ještě včera. Obětí na životech jest dosti.¹⁰³⁶

Máme tady odbytou již třetí návštěvu v Bezovce, tentokráte nejhorší. Kdyby to byla poslední, věru bychom se nehněvali, ale dnes to s válkou vypadá spíše tak, jakoby teprve začínala. Nicméně člověk při tom tvrdne a stává se odolnějším a počítá se všemi

---

¹⁰³³ Útok 15. letecké armády USAAF byl mířen na Škodovy závody, ale více utrpěla zástavba v oblasti dnešního náměstí Míru, ulice V Bezovce, letiště, kasárenské administrativní vojenské objekty a městská plynárna. Útok neušetřil ani oblast Bolevce a Valchy a s nimi spojené železniční tratě. Odklizení trosk a záchranné akce znesnadňovaly výbuchy časovaných bomb. DOUŠA, J., *Plzeň v datech*, s. 361. O náletu na rodinnou vilu viz s. 135.

¹⁰³⁴ Podle prozatím zjištěných zpráv se jednalo o vilu Rudolfa Brunnera, ředitele Plzeňské banky, který žil v Mánesově ulici čp. 67 s manželkou Olgou. HRUBÝ, Václav – PATEJDL, Vladimír, *Plzeňský adresář*, Plzeň 1938, s. 412. Brunner zastával funkci ředitele a člena řídicího výboru Plzeňské banky od roku 1911 do 1939, kdy odešel do důchodu. Zemřel 25. prosince 1940. LOUKOTA, Stanislav, *Dějiny Plzeňské banky 1910–1940*, Plzeň 2000, s. 94 a 97.

¹⁰³⁵ Osobnost Dr. Esenera je prozatím ve stavu bádání.

¹⁰³⁶ Počet smrtelných zranění náletu čítal na sto, avšak dvojnásobný počet je uveden mezi raněnými. DOUŠA, J., *Plzeň v datech*, s. 362. Paradoxně ale tehdejší periodika neuvádí celkové škody ani počet obětí. Novinové zprávy se omezují na strohé oznámení náletu, uvedení doby i místa posledního rozloučení s oběťmi, případně na zprávu, že dosud největší počet obětí zahrnuje i dvanáct nemocničních ošetřovatelek. Jaký byl ale „celkový počet obětí“ se nedočteme. Autor neuveden, *V sobotu pohřeb za oběti posledního leteckého útoku*, Nová doba 50, 23. 12. 1944, č. 338, s. 3. A dále viz Autor neuveden, *Smutek Plzně nad oběťmi leteckého teroru*, Nová doba 50, 24. 12. 1944, č. 339, s. 1.

možnostmi. Doufáme, že nás ta šťastná hvězda bude provázeti až do konce a také silný duch, že nás neopustí.

Přejeme Vám a Vaším drahým, abyste byli ušetřeni podobných návštěv a ještě jednou i hojně nadějí v lepší příští, o svátcích míru a pokoje, tentokráte již posedmé.

Váš

Ladislav Lábek.

X.

Lábek zpravuje Wirtha o dalším náletu na město Plzeň i srdečným záchvatu svým a sestry Boženy.

[28. prosince 1944]

UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1944–1950, dop. L. Lábka Z. Wirthovi.

Drahý příteli!

V posledním dopise jsem Vám vylíčil první nálet ze 16. prosince, dnes několik slov o druhém, daleko těžším, ze dne 20. [prosince]. Netýkal se tentokráte naší oblasti, nýbrž pražského předměstí a byl mířen na nádraží a jeho okolí. Nějakým tragickým omylem, posunul se dále na západ až k museu, a následek toho velké ztráty majetku i lidských životů. Největší počet zahynul v hotelu Continental (bývalý Pilsner Hof), kde se počítá na sto sedmdesát mrtvých. {Ale zdá se ten počet přehnaným.} Bomba sjela po věži šikmo, přímo až do krytu. Přitom druhá vybuchla mezi museem a kostelem Frant[iškánským], probořila část umělé hradby, rozvalila Boží muka a zničila jednu sochu.

Okna musea jsou vesměs vytlučena i fasáda poškozena. Další zásahy byly na budově polic[ejního] řed[itelství] na nábřeží (Gestapo), tyto zřejmě mířené, kde vyhořela hořejší tři patra.¹⁰³⁷ Ne[m]ožně přímý zásah dostala budova lázní přímo doprostřed a jest značně demolována.¹⁰³⁸ V Poděbradově třídě byl zničen starý dům s mansardou č[p]. 9.¹⁰³⁹ Dva naproti ulice Střelecké, v téže ulici, dále Kino Hvězda, nový most má díru uprostřed, Nádražní třída i Sirková ulice jsou hotovou spouští. Nejbolestnější jest značné zničení školy nad Hamburkem, kterou snad měli letci za kopuli nádraží.¹⁰⁴⁰ A zase za touto školou v obytné čtvrti samá zbořenina, kde ještě o Boží Hod a vlastně dodnes hledají zasypané. Dojem náletu byl strašně deprimující

---

¹⁰³⁷ Gestapo sídlilo v budově policejního ředitelství vystavěného dle návrhu architekta Václava Neckáře (1896–1964) v roce 1938 na Anglickém nábřeží (za války Německé nábřeží). KRIEGER, Miloslav, *Plzeňský poutník, aneb, Plzeň ze všech stran*, Plzeň 2008, s. 155.

¹⁰³⁸ Na druhém břehu řeky Radbuzy se nachází budova městských lázní z roku 1932, kterou projektovali architekti Bendelmayer a Fiala. Přes velké ztráty se město odhodlalo k opravám, ke kterým došlo hned v poválečných letech. Od počátku devadesátých let však nevyužitá budova chátrá a čeká na vhodného investora. Tamtéž, s. 155.

¹⁰³⁹ Dnes Pražská ulice, dříve Poděbradova třída.

¹⁰⁴⁰ Kino Hvězda sloužilo k promítání od roku 1922 a jeho nedlouhou historii ukončil válečný nálet v prosinci roku 1944. V prostorách byla poté zřízena benzínová pumpa a dnes slouží vietnamské tržnici. KRIEGER, M., *Plzeňský poutník*, s. 154. Hostinec U města Hamburku byl název významného plzeňského podniku, který stával na Pražském předměstí v druhé polovině 19. století. Díky své pozici (na cestě z centra města na vlakové nádraží) byl nejen zastávkou mnohých Plzeňanů, ale také vyhlášeným kulturním podnikem, kde se konaly plesy, zábavy a ojedinelé i výstavy. V pozdějších letech dostal sice hostinec nový název (Rosie), avšak označení „U Hamburku“ zůstalo nejen pro stavbu samotnou, ale také pro celou oblast Nádražní třídy, kde ostatním stavbám dominuje bývalá budova obecné a měšťanské školy z roku 1887. Hotel U Hamburku pak zmizel z povědomí místních v 80. letech 20. století., když jeho místo zabrala křižovatka u plzeňského pivovaru. MAZNÝ, P. – KRÁTKÝ, V., *100 zajímavostí*, s. 89. Při cestě z vlakové nádraží směrem k ulici Sirková (po pravé straně) neujde našemu pohledu starý dům s cedulí „U Hamburku“.

a věru bolestný.¹⁰⁴¹ Přijímali jsme do té doby poplachy s jistým klidem, nyní však je každý ustrašen a představte si ten život, je-li u nás poplach každodenně. Právě teď jsme vylezli z krytu, který ovšem chrání jen proti nepřímému zásahu.

Pro nás osobně byla situace ještě ztížena tím, že jsme prožívali v obchodě hotový ruin na knihu,¹⁰⁴² více jak celý měsíc, který se vystupňoval k nemožnosti poslední týden. Následkem toho – o Štědrý večer, se zhroutila starší sestra [Božena] a dostala silný srdeční záchvat a já jsem ji následoval v úterý dopoledne, kdy jsem byl u příbuzných na návštěvě. Ještěže mne po velikém snažení převezlo sanitní auto domů. Včera jsem ležel celý den a dnes prvně sedím u stolu. Do těchto těžkých chvil přišla Vaše milá zásilka knih, která mne povzbudila a potěšila. Jsou to samé vzácné edice, které ač na jednu jsem dosud neměl.

Dnes hledím již zase s důvěrou do budoucnosti a doufám, že nejhorší jsme již přestáli, třebaže se válka roztahuje na dlouhé lokte a naděje na brzký konec jest menší, nežli kdy jindy.

Končím prozatím, protože se mne dosti těžko píše a pozdravuji Vás srdečně i Vaše drahé a připojuji stejně srdečný pozdrav nás všech.

Máme důvěru v Boha, že nás ochrání a dopřeje nám dožití v klidu náš život, ovšem v cílevědomé a ideální práci.

Váš

Lad[islav] Lábek.

XI.

Lábek popisuje Wirthovi poslední bombový útok na plzeňské životy i památky a hodnotí existenční poměry své rodiny ve válečném dění.

[27. dubna 1945]

UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1944–1950, dop. L. Lábka Z. Wirthovi.

Drahý příteli!

Události se šíří jako lavina a půda pod námi jest stále chudší, že není ani myšlénka ku psaní. Nicméně, ještě nežli bude odříznuto spojení s Vámi, několik slov o tom, co jsme prožili a jak se tu máme. Veškeré dosavadní nálety minuly pro nás šťastně, zejména poslední, který téměř smetl celou Škodovku, ovšemže i půl Karlova, takřka celé Skvrňany a v městě poružnu několik domů, které z většiny též vyhořely, protože byly tenkrát shazovány i bomby zápalné.¹⁰⁴³ Obětí na životech je však méně. Z kulturních památek vzali za své oltáře u Všech Svatých, u sv[atého] Jiří, kaple v Doubravce a kostelík sv[atého] Václava na Ústředním hřbitově, který byl však jen

¹⁰⁴¹ Poslední útok 15. letecké armády tentokrát způsobil závažné škody výrobě ve Škodovce, ale také značně zdevastoval centrum města. Nálet zasáhl městský pivovar, okolí hlavního vlakového nádraží, odkud se táhl pás poškození přes Pražskou ulici, Šafaříkovy sady až k samotnému historickému jádru Plzně. Tragickou vzpomínku zanechala v mnohých rovněž skutečnost, že v době náletu probíhalo rozloučení s oběťmi předešlého útoku na Ústředním hřbitově. DOUŠA, J., *Plzeň v datech*, s. 362.

¹⁰⁴² Lábek použil výrazu „ruin na knihu“ ke zdůraznění existenčních problémů rodiny, které ji potkaly v důsledku kritického prodeje knižních titulů. Viz s. 133–135.

¹⁰⁴³ K bombovému útoku na Plzeň došlo dne 25. dubna 1945 dopoledne, kdy dvě stě sedmdesát šest letounů B-17 G Flying Fortress první bombardovací divize osmé letecké armády zaútočilo na Škodovy závody. Vzhledem k předpokladu velkých ztrát na životech informovala v ranních hodinách stanice BBC plzeňské obyvatelstvo o zamýšleném útoku. Škodovy závody byly poničeny ze 70 %, ale ztráty utrpěly také nedaleké čtvrti Karlov, Skvrňany, Východní Předměstí města a jeho periferie (v oblasti ulice Pod Zámečkem a Roudná). Množství trhavých a zápalných bomb s přerušením železničního spojení ve směru na Cheb a Klatovy znemožňovaly odklízecí práce. DOUŠA, J., *Plzeň v datech*, s. 366.

poškozen.¹⁰⁴⁴ Jsou to pro nás chudé Plzeňany přece jen ztráty velmi bolestné. Všeobecně se očekává, buď zakončení, neb pokračování v nejbližších dnech.

V museu mám nyní práce plné ruce se zachraňování věcí před nálety i jiným nebezpečím. Bohdá, že Vám to někdy podrobně vylíčím.

Doma jsme všichni zdraví a bídu protloukáme společným úsilím. Doufáme pevně, že to již do konce vydržíme. Jen i Vy a Vaši drazí buďte zdraví a Bůh Vás ochraňuj. Nashledanou v novém životě.

Váš Lábek.

XII.

Zdeněk Wirth ve svém dopise pro Ladislava Lábka zachycuje události pražských dní v květnu roku 1945 a svůj podíl na organizaci správy státu.

[V Praze, 24. května 1945]

AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi.

Drahý příteli,

teprve dnes se dostávám k odpovědi na Vaše toužebné očekávání a uspokojící dopisy z 27. dubna a 10. května Tempo mého života bylo v posledních třech nedělích tak horečné, že jsem nenacházel ani ke spaní dosti času, natož ke psaní. Proto promiňte mému prodlení! Hned na počátku poznamenávám, že jsme všichni zcela zdraví a i náš byt – mimo nějaké rozbité okno a odřenou omítku od výstřelů – je v dobrém stavu; ani můj materiál ve [Státním] fotoměřickém ústavě a v Zelené světnici na [Pražském] hradě nedoznal škody. Je to opravdu dar Boží, mohlo se státi leccos hrozného u nás, co se přihodilo Vám desítek metrů od nás na ulici i v domech.

Co jsem prožil ve dnech 5. až 15. května, většinou s dcerou Boženou, která nám vydatně pomáhala, počítám k nejkrásnějším chvílím života. Byl jsem zvolen již před časem do České národní rady a nastoupil jsem okamžitě v sobotu v poledne, jakmile byl dán signál k povstání. Od té doby jsem pracoval nepřetržitě (první noci jsme v ČNR i spali) do příchodu vlády, až jsme jí odevzdali výkonnou moc. Vedl jsem všechny kulturní věci, nadiktoval denně na dvě stě listin, hovořil nepřetržitě telefonicky, přijímal socany,¹⁰⁴⁵ vykládal, posílal štafety, zajišťoval Sokoly a Revol[uční] gardou¹⁰⁴⁶ objekty atd. atd. Mimoto jsem se účastnil všeho jednání ČNR v plénu a byl postaven všem okamžikům naděje i bezmoci, radosti i zase smutku z úspěchů i neúspěchů revoluce. Do ČNR, kde jsme se také napřed stravovali a odkud jsme odcházeli od úterka v jedenácti hodin večer domů, abychom se zase objevili ráno v sedm hodin v práci, se soustředila celá revoluce, [...] první návaly osvobozených zajatců, poškozených obyvatelů, našimi kanceláři prošly tisíce osob všech národností a všechno se vyřizovalo hned bez meškání, po příchodu sem. Co telegramů, radostných depeší došlo, co důležitých jednání se tu událo! Sem přišli Vlasovci,¹⁰⁴⁷ delegáti Franka,¹⁰⁴⁸ zde nabídl Toussaint

¹⁰⁴⁴ Kostel Všech Svatých se nachází na Roudné, kostel u Svatého Jiří v Doubravce.

¹⁰⁴⁵ Lábek někdy sociální demokraty obecně nazýval „Socani“.

¹⁰⁴⁶ Revoluční gardy, které se dále členily na pluky, vznikaly z popudu Ústřední rady odborů (následně se staly základem tzv. závodních milicí), poté byly v Čechách podřízeny ministerstvu vnitra, respektive Komisi pro vnitřní národní bezpečnost při ZNV v Praze, na Moravě a ve Slezsku podléhaly Zemskému velitelství Národní bezpečnostní strážce. Revoluční gardy byly nasazovány převážně v pohraničí, kde plnily úkoly jako vystěhování větších skupin Němců z příslušných lokalit, zajišťovaly nespolehlivé a podezřelé osoby, zabavovaly majetek, dohlížely na bezpečnost, plnily strážní a pořádkové služby apod. STANĚK, Tomáš, *Odsun Němců z Československa 1945–1947*, Praha 1991, s. 62–63.

¹⁰⁴⁷ Řeč je o ROA (Ruské osvobozené armádě), organizaci, která se formovala v době druhé světové války z ruských zajatců, kteří na straně Německa bojovali za osvobození Ruska od bolševismu. Svě

kapitulaci,¹⁰⁴⁹ sem dorazil časně ráno ruský generál Rybalko,¹⁰⁵⁰ tu poprvé s námi zasedla vláda k zásadnímu rozhovoru. Nebyli jsme ovšem hned zpočátku [...] vystřídali jsme mnoho útluků v různých čtvrtích a teprve v pondělí ráno jsme zakotvili v Sociálním úřadu města Prahy v Bartolomějské ulici, kde v podzemí seděl generál Kutlvašr se štábem a řídil boj v Praze.¹⁰⁵¹ Když jsme po příjezdu vlády odevzdali moc do jejích rukou, přetvořili jsme se na Zemský národní výbor a přesídlili na Smíchov do Zem[ského] domu. Pracoval jsem ještě pár dní v Z[emském] n[árodním] výboru, pak jsem svůj referát odevzdal docentu Dr V. Černému¹⁰⁵² a nyní již sedím zase v ministerstvu školství a osvěty. Jsem schefem celé osvětové skupiny, jež má nyní pět odborů o sto úřednicích (věda – umění, ochrana památek – lidová výchova – církve a nadání). Zařizuje se pro skupinu šedesáti pokojů ve Valdštejnském paláci, snad již v pondělí bude vše hotovo.

To je historie pohnutých dní od 5. května. Jsem jen stále nevyspalý, ale šťasten, že máme svobodu a začneme nový život. Věřím, že se teď zařadíme lépe, že [se] vyvarujeme chyb, které jsme dělali v první republice (o druhé republice nemluvíme, to byla naše největší hanba), a že osvěta se domůže větší váhy ve škole a lepších hmotných prostředků.

---

pojmenování získala ROA po veliteli generálu Andreji Andrejeviči Vlasovovi. A byla to právě 600. vlasovská divize ROA, která pod vedením generála Buňčenka bojovala v prvních květnových dnech (6. – 8. května) v pražském povstání proti nacistům. Oficiálně však ke spolupráci s ČNR nedošlo, počátkům Pražského povstání pomohli nezanedbatelnou měrou a následně byli vydáni do sovětského Ruska. Pro kolaboraci s Němci jim odmítla pomoci Velká Británie, Spojené státy americké i ČNR (oficiálním uznáním jejich pomoci). ZÁMEČNÍK, Stanislav, *Český odboj a národní povstání v květnu 1945*, Praha 2006, s. 116–121.

¹⁰⁴⁸ Byl to právě Konstantin Herman Frank (1898 – 1946, od roku 1942 ministrem pro Protektorát Čechy a Morava) vyjednávající se svými muži na počátku května 1945 předání moci českomoravské vládě, aby zabránil střetům a vyhocení situace v podobě revoluce, které však již ve vlně „euforie“ z blížícího se konce protektorátní vlády nešlo zabránit. Tamtéž, s. 84–91.

¹⁰⁴⁹ Generál Rudolf Toussaint (1891–1968), hlavní vojenský velitel Protektorátu Čechy a Morava, podepsal dne 8. května 1945 (po několikahodinovém vyjednávání) kapitulaci, po němž následovalo složení zbraní včetně odchodu Němců za americkou demarkační linii. Tamtéž, s. 132–134.

¹⁰⁵⁰ Pavel Semjonovič Rybalko (1894–1948) byl velitel tankové armády za druhé světové války. Více viz SHUKMAN, Harold, *Stalinovi generálové*, Praha 2001, s. 215–221.

¹⁰⁵¹ Jednalo se o Vojenské velitelství velké Prahy, v jehož čele stanul právě generál Karel Kutlvašr (1895–1961), který bojoval v první i druhé světové válce, stal se jedním z nejmladších generálů československé armády a po únoru 1948 byl jako „vlastizrádce“ propuštěn z armády a odsouzen k doživotnímu trestu odnětí svobody, ale díky amnestii strávil alespoň poslední rok svého života (po dvanácti letech věznění) na svobodě. K jeho smrti zřejmě přispěly roky ve vazebních podmínkách. Více viz SLANINA, Josef – VALIŠ, Zdeněk, *Generál Karel Kutlvašr*, Praha 1993, přebal knihy.

¹⁰⁵² Václav Černý (1905–1987) literární kritik a historik, překladatel (francouzština, španělština, portugalština, italština), vydavatel a signatář Charty 77. Na Karlově univerzitě vystudoval bohemistiku a romanistiku, v letech 1930–1936 působil v Ženevě jako docent na Kalvínově univerzitě, od roku 1936 přednášel na pražské a brněnské univerzitě a po vypuknutí druhé světové války, kterou doprovázelo uzavření vysokých škol, působil jako středoškolský učitel. Pro svou činnost v protinacistickém odboji byl koncem roku 1944 uvězněn a po propuštění působil v ČNR i v ZNV. Do roku 1960 se věnoval pedagogické kariéře, poté setrval osm let v archivu ČSAV v Komisi pro soupis rukopisů a v roce 1968 se ještě na dva roky vrátil ke své univerzitní kariéře, odkud byl následně jako nepohodlná osoba režimu propuštěn do penze. Z jeho tvorby jmenujme např. třídílné „Paměti“ zachycující jeho život v letech 1921 – 1972 (1992–1993, původně vydány v Torontu v 80. letech), překlad „Důmyslný Don Quijote de la Mancha“ (2 díly, 1931), „Karel Čapek“ (1936), „Kladský sborník“ (1946), „Staročeský mastičkář“ (1955), a mnoho dalších. FETTERS, Aleš, *Univ. prof. PhDr. Václav Černý*, in Aleš FETTERS (ed.), *Václav Černý v rodném kraji. Sborník k nedožitým 90. narozeninám univ. prof. Václava Černého*, Náchod 1997, s. 61–66.

Referát o škodách na pražských památkách přikládám na zvláštním listě, vyjde také v Umění s obrázky poničené radnice.¹⁰⁵³ Největší škoda je zničení části městského archivu, ostatní se spraví, ovšem za cenu hojných a rozsáhlých plomb.¹⁰⁵⁴

Umění je hotovo (sešit 9. – 10.) a bude se rozdávat.¹⁰⁵⁵ Nový ročník již jsme počali, tiskneme a doufáme, že v červnu vyjdeme. Vyřizuji poroučení a pozdravy od ženy i dcery všem Vaším drahým, posílám Vám nejkrásnější pozdravy a přání klidu a zdraví k práci.

Váš oddaný a věrný Zdeněk Wirth

XIII.

Lábek oznamuje Wirthovi radostnou událost – svatbu dcery Věnceslavy se Svatoplukem Homolkou, popisuje těžkosti v Národopisném museu Plzeňska a negativně hodnotí stanovisko státu k nakládání s majetkem hradů a zámků a jiných objektů.

[21. listopadu 1946]

UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1944–1950, dop. L. Lábka Z. Wirthovi.

Drahý příteli!

Již se věru za to hanbím, že jsem Vás tak dlouho zanedbal, ale jistě se nedivíte otcí, který vdával dceru a kteroužto starost jste nedávno sám prožil. Nikdy jsem netušil, co to dá starostí a že se potvrzuje stará pravda, čím starší děti, tím více starostí s nimi. Bohudík máme to již za sebou a doufáme i šťastně a zbývá se jen těšit na svatbu druhou, kterou oddaluje jen vojna, neboť vojenská správa povolává napřed mladé a ty dvacetipětileté nechá čekat až na jaro. Právě provdaná mladší dcerka vzala si synka někdejšího řed[itele] školy a nyní redaktora rozhlasu, se kterým se znám dlouhá léta. Synka, který se vyučil knihkupcem, vzali jsme asi před dvěma léty k nám a tak [k] tomu došlo.¹⁰⁵⁶ Jde tu hlavně o převzetí a udržení obchodu, pakliže ovšem i takový nepohlčí nakonec znárodnující horečka.¹⁰⁵⁷ K tomu poznamenávám jen tolik, že nebude-li možná

¹⁰⁵³ Referát o poničených památkách viz WIRTH, Z., *Furor Teutonicus*, Umění XVII, 1945, s. 3–10. „Umění: sborník pro českou výtvarnou práci“ vycházel nepravidelně v letech 1918–1949 v nakladatelství Jana Štence. O myšlence na vydávání „Umění“ se Jan Štenc zmínil prvně v roce 1917, kdy přemýšlel o jakémsi „archivu materiálu uměleckého, výtvarného i literárního“, zaměřeného na umělecká bohemika všech dob. ŠTENC, J., *Kronika. Úvodem*, Umění 1, 1918, s. 87.

¹⁰⁵⁴ Archiv hlavního města Prahy vznikl v roce 1851 jako samostatná instituce. Téhož roku dostal k užívání prostory v severním křídle Staroměstské radnice. Smutnou historii archivu začala psát nejen nacistická okupace, ale též závěr druhé světové války. Dne 5. května 1945 utrpěla budova první těžké ztráty v důsledku dělostřelby, avšak největší ztráty jí přinesl požár dne 8. května. Následně se pozůstatky stěhovaly do Clam-Gallasova paláce v Husově ulici, odkud se většina archiválií přestěhovala v roce 1997 do Národního archivu v Praze na Chodovci. LEDVINKA, Václav a kol, *Archiv hlavního města Prahy. Pamětní kniha k otevření novostavby*, Praha 1997, s. 17–19 a 35–36.

¹⁰⁵⁵ Oficiálně vyšel poslední ročník „Umění“ v roce 1949.

¹⁰⁵⁶ Stanislav Homolka, manžel Věnceslavy Homolkové, rozené Lábkové. Viz s. 149.

¹⁰⁵⁷ Znárodnění (neboli zespolečenštění, zveřejnění, postátnění) bylo ještě za války jedním z ožehavých témat jak londýnského exilu, tak domácího odboje, který se otázkou „zestátnění“ intenzivně zabýval již od roku 1941, kdy bylo zřízeno ministerstvo pro hospodářskou obnovu, které mělo projednat hospodářské poměry v poválečné době. Rozsah a faktické provedení znárodnění provázelo již od počátku mnoho sporů, návrhů a představ, které od června roku 1945 nabíraly na intenzitě a vlněly o celé společnosti nejistotu i obavy. Přestože bylo znárodnění v poválečné době zaměřeno především na podniky ve stěžejních průmyslových odvětvích a v oblasti finančnictví, obával se Lábek o své rodinné podnikání. Lábkovy obchody sice nikdy nepřerostly do rozměrů, které by stát chtěl znárodnit, nicméně strach o rodinné obchody, které vždy hmotně zajistily celou širokou rodinu, byl jistě na místě. KUKLÍK, Jan. *Mýty a realita* s. 326–352. V roce 2005 se konala převážně mezi historiky rozsáhlá diskuze

soukromá podnikavost a iniciativa, ustrne veškerý náš obchod i průmysl, nepostihne-li jej nic horšího a dalšímu vývoji a pokroku bude nadobro odzvoněno.

Tolik o našich rodinných starostech, které překonáváme dnes se zvýšeným napětím sil, a sám mám ten dojem, že čím budu starší, tím více budu nucen pracovati. O nějakém klidu či tak zvané penzi není ani slechu.

Děkuji vám za krásný a obsažný dopis, který stále ještě nosím u sebe, a který jsem už kolikrát četl, chtěje na něj odpovědět. Nejvíce mne zajímala otázka zákona zámků,¹⁰⁵⁸ s jejímž prováděním bych však ve všem nesouhlasil. Vím, že jest to jediné možné a správné východisko, konfiskovati majetek našich Němců a kolaborantů, ale nepovažuji za správné, odváží-li se inventář někam do ústředny, aby se zpeněžil či vřadil do museí či jiných zámků. Každý i malý zámek a jeho inventář jest pravidelně vedle kostela a fary téměř jediným objektem, kde v malém jinak místě soustředěny jsou kulturní a umělecké hodnoty, které stoupají v ceně, jsou-li též místní provenience neb alespoň dědictvím několika generací. Jestliže se takový kulturní majetek ruší, zůstává obec ochuzena a stává se nezajímavou, nehledě k výchově domácího lidu po stránce regionální i všeobecně kulturní. Chápu, že takových pět set zámků nelze udržeti jako musea, ale snad by i mnohé ústavy, které tam přemístíte, mohly převzít i mobiliář a soustřediti jej v jedné či více místnostech, ručiti zaň a ošetřovati, aby mohl zůstat na místě. To jsou mé skromné poznámky k této akci. Snad řeknete, že jsou sentimentální či citové, a že skutečný život jest silnější. Nehněvejte se proto na mne a věřte, že Vás jinak obdivuji, kde berete tu sílu ducha i fyzickou k tak obrovské práci.

A tu Vám ještě něco navrhuji. Architekt Zápál se Vám staví k dispozici i se svým autem a my doma se vši upřímnou pohostinností, abyste si delším pobytem u nás mohl zpracovati západočeské zámky.¹⁰⁵⁹ Učiníte nám tím velikou radost a já budu mítí jednou příležitost s Vámi si pohovořiti o všem, co papíru svěřiti nelze. Toužím po tom již dávno a látky jest také stále více, ta roste s dobou. Práce v museu jest dnes zápasem s hrubostí, nízkostí, bídou a nepochopením. Přesto jsem alespoň potud šťasten, že máme dvě síly, které, jak doufám, zajišťují provoz musea. Mládenec je manuální dřič a slečna bude snad časem schopna převzít odborné vedení.¹⁰⁶⁰ Vybojoval jsem jí možnost, absolvovati univerzitní přednášky a dojížděti za tím účelem do Prahy. A zdá se, že jí přirostl národopis k srdci.

Končím svůj dopis, který jest skrovnou odpovědí za Váš daleko obsažnější a spojený se ztrátou daleko vzácnějšího času nežli je můj. Pozdravujte vřele i milostivou paní a stejně zdraví i celá naše rodina, která vás ještě jednou upřímně zve.

Ladislav Lábek

XIV.

Wirth popisuje příteli Lábkovi svou poválečnou činnost a hodnotí morální jednání lidí.

[V Praze, 29. října 1946]

AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi.

Drahý příteli,

---

o znárodnění, kterou iniciovalo Centrum pro studium demokracie a kultury ve spolupráci s Ústavem pro soudobé dějiny AV ČR. Diskuze se proběhla formou semináře uveřejněného v Revue politika téhož roku. Kolektiv autorů. *60 let od počátku první vlny znárodnění v Československu*, Revue politika 10, 2005, s. 19–25.

¹⁰⁵⁸ Viz s. 159–160, 171–175 a 189.

¹⁰⁵⁹ Hanuš Zápál (1885–1964) český architekt a přítel Ladislava Lábkova. Viz s. 82.

¹⁰⁶⁰ Viz s. 155.

hanbím se, že odpovídám tak pozdě na Váš dopis a krásný dar ovoce z 10. října. Odpusťte mi to a přijměte moje upřímné a vděčné poděkování teď, jako by bylo bývalo posláno vzápětí. Mám totiž tolik rozptýlení a skutečné práce, nejenže nestačím na všecko a něco musím vždycky odložit. Bohužel trpí tím hlavně korespondence s lidmi nejmilejšími, poněvadž spoléhám na jejich shovívavost. To na vysvětlenou a omluvu, ačkoliv vím, že se to nesluší ponechat příteli bez odpovědi.

Kdybyste mohl sledovati dnešní můj život, jistě bystě se nedivil mým restům. Vstávám v sedm hodin, ale také v pět a v šest hod[in], odjíždím-li časně ráno vlakem nebo autem. Nejsem-li venku, jsem denně na schůzích v nejrůznějších ministerstvech atd. I oficiální věci mi zabírají čas, nutí k častému převlékání mezi dnem atd. atd. Největší kvantum práce dá druhá pozemková reforma, pak restituční a reparační, potom chystané zákony o základních věcech osvětových, že přitom nezapomínám ani na Štencovo Umění (Zprávy) a na vlastní publikace, které připravuji, si asi domyslíte. Nedivte se, že posílám Zmizelou Prahu až dnes, čekal jsem totiž, že k ní přidám Chrám sv. Víta, edici nakl[adatelství] Vyšehrad, ale kniha vyjde až v listopadu a já již nemohu čekat. Pošlu dodatečně.¹⁰⁶¹

Co Vás asi nejvíce zaujme, jsou korunovační klenoty. Vyndali jsme je 24. října z krytu v románském podzemí Hradu, vystavili opět v chrámě svatovítském, od 25. do 30. října je budeme opět ukládati v korunní komoře u kaple svatováclavské.

{Pokračování až 31. října}

Pokud se týče Vašich dopisů, s hrůzou pozoruji, že tu jsou čtyři dopisy, na něž mám reagovati! Souhlasím s Vašimi úsudky o mentalitě dnešní doby, ale chci to pokládat za dětské nemoci mladé svobody. Snad něco lepší úprava měny, něco zima, donutí-li lenochy k práci. Nejhorší zjevy jsou morální: u mládeže náročnost, ve všech vrstvách cynismus, který vede k obohacování na účet státu, zemí okresů, měst. Poklesl smysl pro osobní čest, lidé se přou bezohledně za laciným prostředkem a kradou bez ostychu. Trpím tím velmi při práci na organizaci zabaveného majetku. Čekám toužebně na zákon o Nár[odním] kult[urním] fondu, který jsme udělali před třemi měsíci, ale dosud jej nemáme venku.¹⁰⁶² (Pak se bude rozhodovati i o depozitech z bytů.) Sleduji s největším zájmem Vaši práci na nové instalaci musea a dovedu si představití Váš duševní stav, konáte-li tuto práci za okolností, které líčíte.

Vaše publikace, [...] Plzeňsko, mají stejný osud jako všechny kulturně-historické tiskové podniky. Ministerstvo informací dusí na jedné straně tyto věci, ale na druhé povoluje spoustu týdeníků a měsíčníků, které určitě časem sejdou ukrytými finančními i myšlenkovými. A [Jan] Štenc¹⁰⁶³ bojuje úporně za Umění a z knih nemá dosud

¹⁰⁶¹ Václav ŠTECH, Vilém – WIRTH, Z. – VOJTÍŠEK, Z., *Zmizelá Praha. 1. Staré a Nové město s Podskalím*, Praha 1945. WIRTH, Z., – KOP, František – RYNEŠ, Václav, *Metropolitní chrám sv. Víta. K šestistému výročí položení základu novostavby dómu: 1334 – 1944*, Praha 1945.

¹⁰⁶² Zdeněk Wirth pracoval na zřízení dekretu o Národním kulturním fondu od června roku 1945, avšak ten se nepodařilo včas dokončit (do 28. října 1945, kdy končilo vydávání prezidentských dekretů), proto vstoupilo ve známost po schválení Národním shromážděním až v roce 1946 v podobě instituce Národní kulturní komise. UHLÍKOVÁ, K., *NKK*, s. 29–30.

¹⁰⁶³ Jan Štenc (1871–1947) byl jedním z našich nejvýznamnějších českých grafiků a nakladatelů děl z oblasti výtvarného umění. Štenc se již od mládí učil takzvanému černému umění. V mládí si osvojil dovednosti v oblasti dřevorytectví, chemigrafii a xylografii. V letech 1885–1889 pracoval u posledního českého mistra dřevorytectví, Jana Šimáně v Praze a od roku 1890 u jeho bývalého společníka Jana Vilíma. V témže roce vznikla z Vilímovy iniciativy Česká grafická Unie, do níž vstoupili významní pražští nakladatelé. V pozadí Unie bylo rovněž nepříliš významné Štencovo reprodukční oddělení, které se roku 1908 osamostatnilo ve Štencův grafický závod. Ve Štencově grafickém a nakladatelském závodě, který Štenc provozoval až do své smrti, vycházely např. kalendáře („Štencův útržkový kalendář českého umění“ 1916, 1917, 1919, 1922 a 1923) ročenky („Ročenka Štencova nakladatelství“ z let 1930, 1932 a 1933), časopisy („Umění“ 1918–1946), sborníky („Grafika v českém umění“ 1931, „Umění Zdeňku

povoleno nic, Valdštejnův Jičín leží teď již pátý rok.¹⁰⁶⁴ Přesto doufám, že ty Vaše publikace, z nichž se těším nejvíce na varhany, porcelánku a papírnu i plzeňský hrad, vyjdou včas, aby úrodně působily.¹⁰⁶⁵

O Macháčkově škoda slov. Zůstane stejný mezek, jako byl vždycky, nenapravitelný a všude, kde působí, leze ven jeho opozdilost. Ustrnul na frázích a švindlech, ty věčně vyprskuje, pracovní kapacita malá – jaké mohou být výsledky!¹⁰⁶⁶

Ve věci p[an]í Boháčové-Žikšové jsem po Vašem dlouhém dopise již neintervenoval a myslím, že jste klidně druhé vydání rozeslali, aniž se cokoliv stalo, že? Vracím v příloze osvědčení, kdyby bylo ještě někdy zapotřebí.¹⁰⁶⁷

Zápalovu žádost jsem dal týž den Menclovi, aby na ni založil spis. Víte již výsledek?¹⁰⁶⁸ Co mne z posledního dopisu nejvíce zarmoutilo, bylo sdělení, že jste prožil nervový záchvat. Nebylo by divu, protože znám teď z cest po venkově chování a názory členů místních národních rad, vidím často nafoukanost a zase úžasnou nevzdělanost „zástupců lidu“, že je to k pláči. Většinou s nimi ani nechci jednat, jakmile začnou házet fráze, že „lid rozhodl“ a nechtějí se podrobit zákonu (jde hlavně o svévolné zabírání zámků pro různé účely, jež tyto budovy ničí. Příkládám panorama jezera v Šumavě. Je to kus na svou dobu (kolem 1880) výborný, kresba Antonína Levého,¹⁰⁶⁹ lite[ratura] [Karla] Farského a plzeňská edice Steinbrennerova.¹⁰⁷⁰ (Skoro si v duši přeji, abyste tento tisk neměl, abych Vám udělal radost.)

Jinak zatím mi nepřišlo nic pod ruku, co bych Vám poslal. Končím novým díkem za krásné ovoce (ještě jsme neokusili, necháme je uležet), které je již tolik let pravidelným podzimním pozdravem z Vaší zahrádky. Přeji Vám, aby se ještě před zimou podařilo spravit střechu a žlaby, vyřizují pozdravy a upřímné díky ženy i dcery

---

Wirthovi k šedesátinám“ 1938, „Památce Františka Žákavce“ 1938), umělecké publikace („V pralese“ 1917, „Žně“ 1929, „Hlavy známé i neznámé“ 1928) nebo publikace o výtvarném umění „Dějepis umění“, díl 1. – 6. (1922–1936). HERAIN, Karel a kol, *Jan Štenc – život a práce*, Praha 1941, s. 9–41. Firemní archiv grafického závodu Štenc, vybudovaný v letech 1910–1950 se nachází v Praze a čítá kolem sedmdesát tisíc skleněných negativů s nejrůznější tematikou. Archiv jako celek byl prohlášen chráněnou kulturní památkou. Více podrobností o Štencově archivu viz www.archiv-stenc.cz.

¹⁰⁶⁴ WIRTH, Z., *Valdštejnův Jičín. Příspěvek k dějinám barokního stavitelství v Čechách*, Praha 1946.

¹⁰⁶⁵ Publikace s uvedenou tematikou Ladislav Lábek v poválečné době nikdy nevydal.

¹⁰⁶⁶ Ve společné korespondenci Ladislava Lábka, jeho rodiny a Zdeňka Wirtha je patrné, že mezi Lábkem a Fridolínem Macháčkem panovaly vždy napjaté vztahy, což vidíme např. v dopisech z doby první světové války (zejména mezi Lábkem s jeho sestrou Marií), kdy Lábek otevíral Národopisné muzeum Plzeňska a následně spolupracoval na vydání publikace „*Gerlachovský dům v Plzni*“ (1917 a 1918). AM Plzeň, L. L., korespondence odeslaná 1914 – 1918, kart. 398 a 399. Tamtéž, přijatá korespondence 1914 – 1918, kart. 395–397.

¹⁰⁶⁷ Viz s. 158.

¹⁰⁶⁸ Václav Mencl (1905–1978), památkář a historik architektury, který se roku 1930 oženil s Dobroslavou Vavrouškovou (1904–1978), dcerou profesora kreslení a pozdější historičkou umění. DVOŘÁKOVÁ, V., *Dobroslava Menclová*, in CHADRABA, Rudolf, Kapitoly z českého dějepisného umění. II. Dvacáté století, Praha 1986, s. 310–315. Podrobnosti o žádosti Hanuše Zápala nebyly v dopisech obsaženy.

¹⁰⁶⁹ Antonín Lewý (Antonín Josef Levý), český malíř (zejména krajinář) a ilustrátor, žil v letech 1845 – 1897. Kolektiv autorů, *Ottův slovník naučný. Ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí XV.*, Praha 1900, s. 980.

¹⁰⁷⁰ Karel Farský (1880–1927) byl teolog, římskokatolický kněz (vysvěcen 1904). Roku 1909 získal doktorát z teologie na Karlo-Ferdinandově univerzitě v Praze, v letech 1904–1906 působil v duchovní správě, odkud odešel na post adjunkta české bohoslovecké koleje v Praze (1906–1909) a v letech 1910–1919 vykonával funkci katecheta v Plzni. Roku 1920 se významnou měrou podílel na vzniku Církve československé (1920), pro kterou v následujících čtyřech letech pracoval jako správce její západočeské diecéze, aby následně stal jejím prvním patriarchou. Z literární činnosti jmenujme např. jeho dílo „Český problém církevní“ (1919) nebo „Stát a církev“ (1925). HANUŠ, Jiří, *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století s antologií textů*, Brno 2005, s. 38.

a vyprošuji si poručení a pozdravy všem u Vás, v užší i širší rodině. Buďte silný, neztrácejte odvalu, protože vytrvalost vždy vítězí.

Váš věrně oddaný
Zdeněk Wirth

XV.

Lábek ve svém dopise Wirthovi odsuzuje krádeže památek během války i po jejím skončení.

[29. června 1948]

UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1944–1950, dop. L. Lábka Z. Wirthovi.

Drahý příteli!

Děkuji Vám upřímně za poslední dopis i za nabídku dalších příspěvků. Bude-li se Vám to hodit, zajel bych případně do těch Oselců, ač věřte nevím, mám-li dále v museu budovati, či ponechat vše usudu a dopřáti si kýženého klidu.¹⁰⁷¹ Jiný na mém místě by to byl udělal už před třemi roky a zbytečně nepřekážel. Založil jsem musejní knihovnu jen jako soubor nejdůležitějších pracovních pomůcek a má přesto asi tři tisíce svazků. K tomu knihovna Školského musea přes šest tisíc, výhradně pedagogických. Staré časopisy jsou však vždy dobré a snad by se ještě něco jiného také našlo. Zvláště důležitá by byla topog[rafická] a vlastivěd[ná] literatura záp[adních] Čech, zejména německá, kterou tak těžko sháníme. Kdyby se něco vyskytlo, pamatujte laskavě na nás. A rád si všude pošlu, o to nemějte starost.

Byl bych odpověděl již dříve, ale prožíval jsem zase plno trpkých okamžiků. Obnovením lidových soudů dostal se na pořad i proces s těmi, kteří vykrádali naše plz[eňská] musea. Jde hlavně o mus[eum] umě[leckého] prům[yslu], které bylo připraveno o milionové hodnoty.¹⁰⁷² Němci si z musea udělali obchod starožitnost[í] a pod záminkou duplikátů rozprodali sta předmětů (jen přes padesát miniatur s vyzn[áčenými] unikáty). Psaly se stvrzenky, „*pro formen*“ s nemož[nými] cenami, aby byl doklad, ovšem ty peníze nikdo neviděl.¹⁰⁷³ Hlavní kupci byli Němci, kteří vesměs jsou v bezpečí za hranicemi, ale také naši lidé kupovali. Za pakatel a zase prodávali. Mezi nimi jeden obchodník „koupil“ přes padesát kusů porcelánu a zbylo mu z toho pouze třináct kusů.

Soud je osvobodil, neboť nakupovali a zaplatili. Všechno přesvědčování o mravní stránce věci bylo marné, soud tedy nepřímou přiznal Němcům právo rozprodávati náš národní majetek a našim lidem přiznal právo intimního styku s Němci, aniž v tom viděl kolaborantství. Mnoho chytrosti vynaložili přitom advokáti podati důkaz, že musea mohou a také prodávají, což se jim podařilo dokladem, že Nár[odní] mus[eum] prodávalo svého času duplikáty z minis[terské] sbírky.

Můžete si představit, jak mně bylo, a že jsem několik dnů nestál za nic. Ještě k tomu mě vylákali na cestu do Horšova Týna a viděl jsem spoušť u [kostela] sv. Anny za městem a ještě větší v Horšově.¹⁰⁷⁴ A to jsou tam velmi pozoruhodné a signované

---

¹⁰⁷¹ Zdeněk Wirth navrhl Lábkovi, aby zajel na zámek Oselce nedaleko Plzně a tam vybral potřebnou literaturu pro Národopisné muzeum Plzeňska. AM Plzeň, L. L., kart. 384, sl. 1933–1948, dopis Z. Wirtha L. Lábkovi, 11. 6. 1948 nebo viz též tamtéž, 6. 7. 1948.

¹⁰⁷² Umělecko-průmyslové muzeum v Plzni.

¹⁰⁷³ V překladu – „na formulář“.

¹⁰⁷⁴ Horšův Týn = Horšovský Týn s kostelem sv. Anny na Vršíčku zhruba 1 km od města. Ves Horšov (Horschau) se nachází dva kilometry severozápadně od Horšovského Týna. PROFOUS, Antonín, *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny*, díl I., Praha 1947, s. 628.

řezby plzeň[ského] sochaře Legáta.¹⁰⁷⁵ Všude jen samé Jobovy zvěsti, drancování, ničení a naprostá indolence k našim kultur[ním] hodnotám.¹⁰⁷⁶ Zde jsme dopadli studenta, který v pytlí odnášel řezby z kostela na Krasíkově a co chvíli mně někdo nabízí něco na prodej, co prochází zřejmě z krádeže.¹⁰⁷⁷ Když mně kdysi někdo říkal o něm[eckém] úsloví „*Böhmischen Zickel*“,¹⁰⁷⁸ tu jsem měl dopal, ale teď už tomu počínám věřit.

Právě tu byla jedna Američanka, kterou včera okradli i v Mar[iánských] Lázních!

To je neveselý závěr dnešního mého dopisu, pro který se na mě nehněvejte.

Váš věrný

Lábek

XVI.

Lábek svým přáním k Wirthovým sedmdesátým narozeninám shrnuje dlouholeté přátelství.

[11. srpna 1948]

UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1944–1950, dop. L. Lábka Z. Wirthovi.

Drahý příteli!

Věřte, nerad sedám k tomuto dopisu. Sedmdesát let jest sklonek života, ať doufám sebe více na další desítky. Netušíte ani, jak bych Vám je přál, nejen k další bohaté činnosti, které jest dnes dvojnásob třeba, ale také trochu pro sebe, aby naše téměř čtyřicetileté přátelství ještě dlouho potrvало. Osud Vás vsadil do těžké doby, na rozmezí dvou epoch a ten osud si věru dovedl vybrati své muže. Pakliže jsem Vás měl vždycky rád pro Vaši lásku k práci a naší vlasti, která nehledala žádných zvučných frází, tu Vás miluji dnes dvojnásob pro Vaši nezištnost, která nezklamala ani tenkrát, kdy dvě třetiny národa žene se za mamonem. Při Vašem dnešním zaměstnání vidíte to nejlépe a pocit vlastní čistoty musí Vás dvojnásob blažiti.

Jen stále kupředu k vytyčenému cíli a Bůh žehnej každému dalšímu dnu Vašeho života.

Vám oddaný a vděčný

Ladislav Lábek

XVII.

Lábek s rodinou zasílají kondolenci Zdeňku Wirthovi k úmrtí jeho manželky.

[24. října 1949]

UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1944–1950, dop. L. Lábka Z. Wirthovi.

Drahý příteli!

---

¹⁰⁷⁵ Karel Legát byl pozdně barokní až rokokový řezbář, který působil na Plzeňsku v třetí čtvrtině 18. století. Vynikl svými zdobnými rámovými oltáři, které mnohdy i dodnes zdobí venkovské kostelíky. V Horšovském Týně se např. podílel na většině řezbářských prací v kostele sv. Anny na Vršíčku (1755–1760). KUMPERA, Jan, *Osobnosti a západní Čechy. I. díl. Do poloviny 19. století*, Plzeň 2005, s. 278. Bližší údaje či podrobnosti o jeho životě nejsou v západočeské literatuře zachyceny.

¹⁰⁷⁶ Indolence – lhostejnost, nevšímavost.

¹⁰⁷⁷ Jednalo o kostel sv. Máří Magdaleny na hradě Krasíkov (Švamberk) v okrese Tachov nedaleko Mariánských Lázní. WIRTH, Z. a kol., *Umělecké památky Čech*, Praha 1957, s. 366.

¹⁰⁷⁸ V překladu „česká hloupost“

Naše generace se sice již rezignovaně dívá na odhod z tohoto světa, nicméně každá taková zpráva přece rozechvěje. Tím více dotkla se mne a nás všech smrt Vaší milé paní choti, protože odešla duše nanejvýš ušlechtilá, která mimo to byla nám všem vzácnou a věrnou přítelkyní.

To nejsou jen prázdná slova, ale skutečnost, neboť věřte, že jsme na ni všichni velmi často a s vděčností vzpomínali, stejně jako vzpomínáme na Vás! Právě dnes ráno jsme hovořili tak živě o Vás, že nám Vaše zpráva připadá jako potvrzení hlubokých duševních vztahů k Vaší rodině, jejíž osudy jsme pro tak velkou řadu let s živým zájmem a opravdovou láskou sledovali.

Doufám proto, že i naše a zvláště moje účast bude Vám útěchou ve Vašem velikém zármutku.

Váš stále věrný a vzpomínající

Lad[islav] Lábek s rodinou a sestrami.

XVIII.

Lábek zjišťuje příčinu přerušení písemného styku Zdeňka Wirtha a ubezpečuje ho o věrném přátelství.

[4. ledna 1950]

UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1944–1950, dop. L. Lábka Z. Wirthovi.

Drahý příteli!

Věřu nevím, smím-li ještě nadepsati svůj dopis tak, jak jsem právě učinil, neboť si nemohu vysvětliti Vaše dlouhé mlčení. Snad denně vzpomínám na Vás a přemýšlím o Vašem životě i zároveň o sobě, zdali jsem nezavdal nějak příčinu ku hněvu. Nejvíce jsem vzpomínal o Štědrém večeru, kdy Váš dopis pravidelně přispěl k radostné a sváteční náladě.

Drahý příteli, domníváte-li se snad, že by různost názorů tvořila mezi námi přehradu, tu Vás ubezpečuji, že mé přátelství stojí naprosto mimo tyto věci. Jest čistě lidské, citové a nemá s rozumováním nic společného. Neohrozilo jej dosud nic, těžké názory doby doléhající na mne i na nás doma co chvíli a žijeme ve stálých starostech, obavách i strachu. Napsal jsem Vám již jednou, co soudím o Vašem stanovisku k dnešním proudům a ani mne nenapadne, abych Vám něco vyčítal anebo se snažil Vás přesvědčovat o opaku. Vím příliš dobře, že jste zásadní a že to co činíte, vyvírá z přesvědčeného, že prospěje národu. Vy nejméně patříte k těm, kteří využívají situace nebo hesel k svému osobnímu prospěchu.

Máme Vás všichni na mysli i pro neštěstí, která Vás postihla pro značnou opuštěnost, které jste se dočkal ve stáří, a proto také dvojnásobně cítíme povinnost zachovávat Vám své přátelství bez jakýchkoliv výhrad. A dohádala jsem se proto k tomuto dopisu, abych Vám to zdůraznil a nabádala mne k tomu zvláště moje ženuška, která na Vás stejně intenzivně myslí. A i kdybyste i na tento dopis neodpověděl, zůstanu věrným, neboť moje vpravdě katolické myšlení by ani jinak nedovolilo. S pozdravem od nás všech

Váš věrný

Lad[islav] Lábek

XIX.

Wirth popisuje hluboké přátelství k Ladislavu Lábkovi, zdůrazňuje svou politickou orientaci i smýšlení a popisuje odchod milující ženy.

[V Praze, 5. ledna 1950]

AM Plzeň, L. L., kart. 385, sl. 1949–1961, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi.

Drahý příteli,

jak jste mohl zapochybovati o tom, že Vás miluji stále stejně, že jsou mi drahé všechny vzpomínky na naši společnou práci a že nic, nic nemůže tento náš krásný poměr přerušiti? Víím, že jsem vinen já takovou prodlevou v našem písemném styku, ale prosím Vás snažně, abyste mi přiznal aspoň malou polehčující okolnost, mou zaměstnanost a stálou absenci z domu. Mně se to ani nezdá, že kdekdo čeká na mou odpověď a teprve takové psaní jako Vaše dnešní mi staví skutečnost před oči. Považte: dostal jsem tři sta padesát kondolencí k ženině úmrtí, z toho jsem třem stům poslal tištěné poděkování, ale padesát jsem si určil k osobní, dopisové formě. A těchto padesát teď smolím dva měsíce, když se vrátím v sobotu do Prahy a než v pondělí nebo (výjimkou v úterý) odjedu. Nechci to dělat řemeslně, píše každému úplně individuální, našim vztahům přiměřené řádky. Nedivte se pak, že to jde pomalu.

Drahý příteli, nejvíce mne překvapila Vaše domněnka, že bychom my dva se mohli odcizit z politických důvodů. Zapřísahám Vás, abyste toto pustil provždy z mysli, protože toho nejsem schopen. Mám sice teď pro stálou nepřítomnost v Praze málo osobních styků s přáteli, ale přece aspoň v neděli se scházívám dopoledne v kavárně s deseti – dvaceti přáteli, vrstevníky i mladšími, z nichž většina jsou lidovci a nár[odní] socialisté, a rozumíme si výborně, debatujeme v největším přátelství a shodě.

Abyste rozuměl: nejsem členem žádné strany (ku podivu jsem za celý život nebyl ani pokusně lákán do některé polit[ické] strany), ale jsem – jak jsem Vám již napsal dříve – loyální k dnešnímu režimu, hotov uznat jeho kladné stránky, ale nikdy a nikde si neukládám rezervu, abych po česku a rázně nevytkl, kde se dělají chyby, boty, křivdy, násilnosti. To je moje crédo, můj polit[ický] program a neslevím z toho ani čárku.

Tedy pro všechny dny našeho života: jsem Vám věrným oddaným přítelem jako jsem byl čtyřicet pět i více let, co se známe, a tím přítelem zůstanu až ke hrobu. Je škoda, že již nepracujeme spolu jako kdysi, rálně k rameni, je škoda, že se málo vidíme, že vyměňujeme málo dopisů, ale toho příčina není můj {snad nějak změněný poměr} k Vám, stejně citový jako Váš, ale různé oblasti naší činnosti. Připravoval jsem se za Hitlera na jinou práci po válce, ale náhle rozsáhlé konfiskace, jichž důsledky jsem se zhrozil, daly mé práci na léta jiný směr a obsah. Vy nejlépe dovedete posoudit, co znamená ta moje dnes již čtyřletá usilovná, úmorná a vytrvalá práce ve službě jediné myšlenky: zmírnit za každou cenu nebohé následky majetkové konfiskace, miliardové ceny hmotné a ještě vyšší po duchovní stránce, zachránit co nejvíce a využít rozumně ve prospěch národa. Dnes ještě nic není vidět, ale za dvě – tři léta (skončím letos v červnu výběr a soz materiálu), už vysvitne cíl mé práce a její požehnání.¹⁰⁷⁹

To tedy nás – nechtě a jen hmotně – rozvedlo a oddálilo a tak se, prosím Vás, na to dívejte. Snad by bylo bývalo pro mne v mém stáří lépe, kdybych se byl zabalil do ulity a hleděl si jen úzké činnosti literární, sedě doma v županu, místo abych se honil venku, co týden v jiné posteli, často bídne, při špatné stravě, abych mrzнул v zámeckých komnatách a zkřehlýma rukama zapisoval sta a sta inventárních čísel s popisy

¹⁰⁷⁹ Svoz předmětů z vybraných objektů v rámci „zámkové akce“ NKK, třídění, výběr a uspořádání materiálu. Podrobněji viz UHLÍKOVÁ, K., NKK, s. 40–58.

a oceněním, abych vyjížděl z Prahy za tmy a za tmy se do ní vracel? Rozhodněte sám podle své zkušenosti, ale jedno mi dovolte říci, že jsem v rozhodné hodině, v červnu 1945, nemohl jednat jinak, že se mi zdálo, že jsem k tomu povinen, protože jsem neznal u nás v Praze nikoho, kdo by při téhle dřině vydržel do konce a kdo by to všechno udržel v pevném rámci jednotného programu. Byl to už můj osud.

Cítím, že jsem již řekl všechno na své ospravedlnění, že jsem zavinil Vaši skepsi a hrozné nedorozumění o pravé příčině mého mlčení a přecházím k Vašemu dřívějšímu dopisu z 24. října [1949], který jste mi napsal na zprávu o skonu ženině. Děkuji Vám zaň vroucně a srdečně, protože vím, že nebyl formální, ale hluboce cítěný. Jsem Vám povinen aspoň stručným vylíčením, jak došlo ke konci pro nás tak trudnému. Ještě před rokem jsem – ač se cítil unavený – byl dosti svěží a konala všechnu svou práci jako celá léta předchozí. Znaky zdravotních obtíží – následkem silně urychleného kornatění tepen – se objevily v březnu. Žena odjela na duben a květen k příbuzným do Ústí nad Labem a vrátila se v červnu značně posílena. Nato jsme jeli na červenec a srpen jako obvykle do Jičína, odkud jsem pokračoval v práci na zámcích, zde však se začal stav ženin stále více zhoršovat (dokonce jsme ji dali na čtyřicet devět dní do Ústí n[ad] Labem). Převezl jsem ji tam 30. srpna a pobyla tam – za stálého slábnutí srdce a hubnutí – do 18. října, kdy jsme ji odvezli na radu lékařovu do Prahy. Zde jsme ještě u jejího lože oslavili její sedmdesátiny a den na to vydechla duši, klidně, bez zápasu. Je nám hluboce smutno, cítíme se s dcerou opuštěni a denně zjišťujeme, jakou pečlivou ruku jsme ztratili. Máme sice již hospodyně, starší, velmi hodnou paní, ale mně nenahradí obětavost ženinu, která dala rodině život v obět'. Vyříd'te doma, že já stejně vzpomínám na Vás při každé příležitosti, s láskou a zájmem, že vzpomínám na Vaše rodiče, na krásné letní měsíce zorganizované u Vás, ale že to je všechno nostalgické, smutek z něčeho, co se nevrátí. Už mi odpus't'te to (na pohled) zatvrzelé mlčení, {uvěřte, že za celý týden udřený dědek nemá již v neděli doma tolik pružnosti, aby obstaral vše, co za ten týden zanedbal a že někdy úplně rezignuje na všechno a jde se vyspat.

Vroucně Vás zdraví Váš do hrobu věrný Zdeněk Wirth.}

XX.

Lábek v dopise Wirthovi projevuje lítost nad vnímáním jeho osoby v některých kruzích a smutek nad těžkostí doby (respektive režimu).

[10. ledna 1950]

UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1944–1950, dop. L. Lábka Z. Wirthovi.

Drahý příteli!

Váš milý dopis jsem otevíral s jistým napětím, neboť předně jsem neočekával, že odpověď přijde takřka obratem a za druhé jsem byl zvědav na její obsah. Bohudíky vše dopadlo nad očekávání a moje pochybnosti se rozplynuly již v tom okamžiku, když jsem spatřil čtyři strany hustě popsané. Měl jsem chuť bít se v prsa a kátí se z nedůvěřivosti i malomyslnosti a také z toho, že jsem Vás obral o drahocenný čas, který člověk ve stáří odměřuje již na hodiny, a snaží se využití jen k něčemu nejdůležitějšímu. Avšak Vaše obět' přinesla záplavu vyjasnění a i to jest životním kladem mezi dvěma přáteli. Nehněvejte se už na mne a nezdržujte se ve Vašem díle, neboť nyní mne zase úplně postačí to nepsané duchovní spojení, které máme v době zvládnutí etheru musí úplně postačiti.

Vaše odpověď přinesla nadto i vyjasnění v některých důležitých otázkách, které na mne doléhaly z veřejného mínění, které mne však nemohly oloupati o pocit přátelství.

Nyní jim mohu tím lépe čeliti a uváděti na pravou míru – Váš cíl ovšem značně přesahuje myšlenkovou schopnost těch, kteří o věci usuzují jen podle svého vlastního názoru, a správně píšete, že Vaše dílo se objeví v pravém světle někdy za tři roky. Zachránil jste mnoho, protože jste bystře pochopil, co by se bylo jinak stalo, kdyby se Vašeho úkolu byli ujali lidé hrabiví a bezcharakterní, kterými se náš národ přímo hemží. O tom by bylo trudno psáti. Vidím Vás přitom vždy velikého, nezištného, čistého, který nemá nikde svých tajemných zásob, ať v peněžních či věcech a který nemyslí při práci jen na to, aby zlo, pokud je možno, obrátil v dobro celku. Kéž by se Vám to plně dařilo a také zdařilo.

Jest to již osud našeho národa, že svojí povahou v srdci Evropy musí na sobě zkoušeti všechny nové pravdy a myšlenky. Zakousnouti se do nich na sto padesát procent, obětovati sebe, své hospodářské, kulturní a ještě další hodnoty a pak ležeti dlouhý čas na břiše, co zatím sousedé si vybírají z té kaše jen ta dobrá sousta, která jim pak jdou k duhu. Ve velkém prožíváme ten osud již potřetí.

Divím se jen, že u Vás možno o tom ještě debatovati, dokonce ve veř[ejn]é místnosti, to bychom si tady věru netroufali. Nebudu Vám proto líčiti situaci naší, ač i já například nezavírám oči před kladnými hodnotami, které přináší každá revoluce, a jsem dokonce přesvědčen, že co se děje, jest pouze logický důsledek předchozího života. Nicméně těžce nesu naprostou nemožnost jakékoliv práce tiskově osvětové, když nebylo dovoleno vydávati ani rychlostí konaný oběžník šestkrát ročně pro musea plzeň[ského] kraje. Že se musela sestra vzdáti činnosti nakladatelské, to si snadno domyslíte,¹⁰⁸⁰ že však nebyla povolena žádnému museu, Národop[isné] spol[ečnosti], Společnosti pro vědu, umění a práci atd. atd., to Vám snad bude novinkou.¹⁰⁸¹ A jsou ještě jiné bolesti, o nichž Vám nebudu psáti.

Sám již také ochabuji nervově, přestál jsem velmi silnou poruchu a udržuje mě nad hladinou jediné žena a dvě roztomilá vnoučátka. Tu pak přicházím k tomu, co jsem měl říci hned na počátku, jak Vás zajímal smutný osud Vaší vzácné paní choti, kterou máme stále na mysli a velmi často o ní hovoříme. Jak ctíla moji zemřelou maminku, na níž se v posledních dnech jejího života přijela ještě nenápadně podívat, jak mne mile hostívala a jaké rány jí připravil nelítostný osud. Kéž Vám Bůh dopřeje hojně útěchy a zachová ještě dlouho Vašeho ducha tak mimořádně silného, jakým byl dosud.

Váš věrný a vděčný
Ladislav Lábek

XXI.

Wirthova zповěď Lábkovi o přátelství, názorech i svém postoji k nejrůznějším oblastem života.

[V Bedřichově, 19. srpna 1952]

AM Plzeň, L. L., kart. 385, sl. 1949–1961, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi.

Drahý příteli,

---

¹⁰⁸⁰ Viz s. 158.

¹⁰⁸¹ Národopisnou společností byla v plzeňském prostředí nazývána Společnost pro národopis a ochranu památek. Společnost pro vědy, umění a práci v Plzni působila na Plzeňsku v letech 1945–1959. Jejím cílem byla podpora vědecké a kulturní spolupráce, ale předně snaha o vznik vysokých škol na Plzeňsku. Společnost se podílela na vzniku Státní vědecké knihovny i národní galerie v Plzni. Společnost ukončila svou činnost v roce 1959 a její členové přešli do Společnosti pro šíření politických a vědeckých znalostí. BĚLOHLÁVEK, M., *Archív města Plzně. Původce po fondech a sbírkách*, Plzeň 1987, s. 292–293.

vracím s díkem po přečtení Vaši knihu o plzeňských truhlářích a neméně děkuji za obšírný a upřímný Váš dopis z 20. července i za projev přátelství celé Vaší milé rodiny. Cítím je stále tak živě jako dříve, kdy jsme se častěji stýkali a častěji si psali (balík korespondence od Vás v mé osobní registratuře o tom svědčí), kdy jste byl ještě svoboděn, a žili oba Vaši páni rodiče, kdy jsme pobíhali plzeňskými ulicemi a prolézali plzeňské domy. Je to dávno, ale patří k mým nejlepším vzpomínkám a nejlidštějším stykům. Tehdy jsme se oba vyvíjeli a vzájemně se doplňovali. Ten krásný poměr trvá, o tom buďte ujistěn, jen forma se změnila. Nedostatek času, intenzivní práce, tisíce povinností a závazků k úřadu, vědě, společnosti, mne od skončení světové války oddaluje od minulosti, ale nedovedu ji z mysli vypudit. Jak dobře víte, patříte k malému počtu lidí, s nimiž jsem od mužných let souvisel lidsky i pracovně. Zbyl jste nyní sám, R. Kuchynka, R. Hlubinka a J. Štenc jsou mrtvi. Mám a měl jsem vedle toho spoustu jiných přátel (Šusta, Pekař, Sommer, Žákovec, Matějček, Cibulka, Pečírka, Bass, Kysela, Brunner (Bunner), Gočár atd. atd.)¹⁰⁸², ale to byl vesměs poměr vysoce intelektuální a ne tak vřele, upřímně lidský, jako k Vám čtyřem.

Snad se Vám časem zdá, že si nemůžeme již tak dobře rozumět jako před čtyřiceti lety, když svět a my s ním jsme prošli tolika změnami a když naše orientace se mění. Ale to je jen zdání. Mezi námi byly vždy názorové rozdíly o politice, náboženství, vědeckých otázkách, měli jsme spory theoretické, ale to nikdy nemohlo ochladit náš lidský poměr. Zakotvil jsem již jako student a žák Masarykův v realismu a všechny důsledky z toho vyplývající jsem plnil do dneška.¹⁰⁸³ Byl jsem vždy vlastenec, ale na druhé straně národně snášenlivý, byl jsem od mládí (zásluha otcova) sociálně spravedlivý, četbou a přemýšlením stal jsem se od sedmnácti let matrikovým, svobodomyšlným katolíkem, díval jsem se na svět vědomě z nejvyššího horizontu, bez záští k různým směrům a stranám, s jejichž činy jsem sic nesouhlasil a které jsem osobně trpěl. Všechno: první republika, Hitler, druhá i třetí republika šlo a jde kolem mne, aniž může otrást mým pevným přesvědčením, ale nikdy nezapomínám, že všecko na světě má své jasné i stinné stránky, a proto kritizuji, zamítám, ale nemyslím, že by svět měl jít po mém vkusu a sloužit mým zájmům. Snad se Vám zdá, že jsem vlažným pozorovatelem dneška, ale to je jen zdání. Nedám si vzít kritický postoj, ale rád uznám

¹⁰⁸² Rudolf Kuchynka (1869–1925) historik umění a úředník pražského magistrátu, Rudolf Hlubinka (1878–1951) právník a ochránce památek, Jan Štenc (1871–1947) nakladatel, Josef Šusta (1874–1945) historik, spisovatel, politik, Josef Pekař (1870–1937) historik, Johann Gottfried Sommer (1782/1783–1848) spisovatel, František Žákovec (1878–1937) historik umění, Antonín Matějček (1889–1950) historik umění, Josef Cibulka (1886–1968) historik umění a archeolog, Jaromír Pečírka (1891–1966) historik umění, Eduard Bass (1888–1946) spisovatel, novinář, fejetonista, František Kysela (1881–1941) malíř, grafik, výtvarník, Vratislav Hugo Brunner (1886–1928) typograf, malíř, grafik, ilustrátor, Josef Gočár (1880–1945) architekt.

¹⁰⁸³ Wirth se s Tomáše Garriguem Masarykem (1850–1937) setkával při svých přednáškách na UK v letech 1896–1900. Realismus jako směr se odvrátil od subjektivně idealistických směrů, které stavěly člověka jako titana, jak píše Jaroslav Opat, proti společnosti či nad ni. OPAT, Jaroslav, *Filozof a politik T. G. Masaryk 1882–1893*, Praha 1990, s. 77. Realismus vystupoval v českém prostředí jako směr od počátku osmdesátých let 19. století, vyznačoval se kritikou, nikoliv zidealizovanými představami, příkládal důraz nejen politickému, ale též vědeckému a uměleckému rozvoji národa. Pro šíření idejí sloužilo sympatizantům s realismem např. „*Athenaeum*“ (1883–1893) nebo „*Čas*“ (1886–1924). Až o několik let později (r. 1900) založil T. G. Masaryk Realistickou stranu (Českou stranu lidovou). Stalo se tak po hádkách s Mladočechy v roce 1893, do jejichž strany (Národní strany svobodomyšlné) vstoupili Realisté v roce 1890. Ve své politické straně usilovali o českou státní samostatnost i reformy v oblasti politiky, kultury, školství či sociálních věcí. Realisté např. Jan Herben, Edvard Beneš, Jan Gebauer a další přispívali do periodika „*Naše doba*“ (1893–1949) či zmíněného „*Času*“. Postupem doby se pak Realistická strana přeměnila v Národní stranu pokrokovou a poté Národní demokracii. Kolektiv autorů. *Ottův slovník naučný, Ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí XXI.*, Praha 1904, s. 342–343.

všecko dobré, co sice dnes (v metodě a realizaci) ještě trpí nedokonalostí vinou špatných vlastností lidí, ale za dvacet, třicet let může být naším největším požehnáním. Nejsem od dvaceti pěti let (od druhé volby Masarykovy) v žádné polit[ické] straně, odolal jsem lákání mnoha a mnoha stran (komunisty nevyjímaje), abych do nich vstoupil, uchovávám si volnost projevu.¹⁰⁸⁴ Jediná má výhoda je, že lidé, kteří mne potřebují, jsou mými ochránci. Za Hitlera jsem byl mimo a všechnu oficiální aktivitu jako penzista, i dnes jsem penzista, ale zapřažen do práce na starých polích (jen ne politickém), kde dělám jen to, co se srovnává s mou osobní ctí a širým světem žádný mne dosud nedonutil, abych se musil stydět za některý čin před budoucností. Snad jsem to všechno řekl ve veliké zkratce, ale Vy, doufám, mi rozumíte, že jsem se nezměnil, nikomu nezaprodal, ale že chci být spravedlivý i k tomu, co dnes tolik našich lidí nenávidí, že kriticky rozlišují ideu a její ubohé provádětele, zásadu a neochotu její realizace.

Ale už dosti o tom, jen prosbu připojuji: důvěřujte mi vždy a všude, jsem pořád ten stejný Váš kamarád z r[oku] 1910, kdy jsme se poznali, ať se stane cokoliv. A jsem věčný optimista, který věří, že vše má v sobě zrnko dobrého a buňku k nápravě.

Váš rukopis jsem přečetl s velikým zájmem. Je to práce především dobře methodická, dále užitečná pro odborníky i širší fórum, pak lábkovsky důkladná a konečně v naší literatuře nová. Vy jediný u nás jste se postavil na program opravdu krajinný a vlastivědný celým srdcem a plníte jej svědomitě. Jen houšť takových prací (slibujete zlatníky) ze všech krajů a budeme mítí teprve spolehlivý materiál k synthesám! Vaše práce má jednou vadu, že není vytištěna. Jinak je velmi živá, místí i zábavná pro laiky.¹⁰⁸⁵ Že pracujete v numismatice, je pro mne novinka, ale je to dobře, když je to obor ještě u nás čile pěstovaný. Bohužel Numismatické listy letos zanikají.¹⁰⁸⁶

Zůstanu zde ještě do konce srpna, pak počne zase veliký shon v Praze. 15. září se otevírá Bethl[émská] kaple,¹⁰⁸⁷ 15. října Strahov,¹⁰⁸⁸ začne práce v nové Č[e]s[kos]l[ovensk]é akademii,¹⁰⁸⁹ budu ještě dodělávat rukopis St[átních] zámek, který se mi stále pod rukama rozrůstá atd.¹⁰⁹⁰ Přeji Vám klidnou práci (i za těžkých poměrů v museu) a zdraví, poručím se všem Vaším drahým a jsem Váš věrně oddaný

¹⁰⁸⁴ T. G. Masaryk byl podruhé zvolen prezidentem 27. 5. 1920.

¹⁰⁸⁵ Hodnocení se týká Lábkova dosud nevydaného díla „*Plzeňské truhlářství*“. Takový osud však postihl více než desítku Lábkových prací. BĚLOHLÁVEK, M., *Soupis prací Ladislava Lábka do roku 1957*, *Minulost Plzně a Plzeňska 1*, Plzeň 1958, s. 250.

¹⁰⁸⁶ „Numismatické listy“ vydávala v letech 1945–1963 Československá numismatická společnost a od roku 1963 periodikum vychází pod Národním muzeem v Praze. V průběhu existence Numismatických listů došlo pouze ke změně názvu, nikoliv k zániku celého periodika.

¹⁰⁸⁷ V letech 1950–1952 proběhla rekonstrukce Betlémské kaple v Praze na Starém Městě dle návrhů architekta Jaroslava Fragnera. Znovuobnovení stavby mělo být pomníkem lidu, oslavou husitského hnutí či komunistického režimu. NEJEDLÝ, Zdeněk, *Husův Betlém a náš dnešek. Projev na slavnostním táboru lidu na Betlémském náměstí při odevzdání Betlémské kaple našim pracujícím dne 5. července 1954*, s. 8.

¹⁰⁸⁸ Roku 1950 byl oficiálně zrušen a násilně přebrán premonstrátský Strahovský klášter. Celý objekt prošel generální rekonstrukcí i archeologickým průzkumem v letech 1950–1953 a jeho součástí se stal Památník národního písemnictví, který zde sídlí dodnes. Klášter se dočkal znovuobnovení (stejně jako stavebních úprav) po převratu v letech 1992–1993. VLČEK, Pavel a kol., *Umělecké památky Prahy. Pražský hrad a Hradčany*, Díl 4., Praha 2000, s. 351.

¹⁰⁸⁹ Česká akademie věd a umění císaře Františka Josefa I. (1891–1918), Česká akademie věd a umění (1918–1952), Československá akademie věd (1953–1992), Akademie věd České republiky (1992–). WICHTERLE, Otto, *Projev předsedy ČSAV akademika O. Wichterleho na slavnostním matiné k 100. výročí zahájení činnosti České akademie věd a umění*, in Jiří POKORNÝ (ed.), *Česká akademie věd a umění 1891 – 1991. Sborník příspěvků ke 100. výročí zahájení činnosti*, Praha 1993, s. 11–14.

¹⁰⁹⁰ WIRTH, Z. – BENDA, Jaroslav, *Stání hrady a zámky*, Praha 1953.

Zd[eněk] Wirth.

XXII.

Wirth v dopise pro Lábka polemizuje nad kulturním přístupem starších a mladších generací.

[V Praze, 30. prosince 1953]

AM Plzeň, L. L., kart. 385, sl. 1949–1961, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi.

Drahý příteli,

děkuji Vám srdečně za Váš vroucí pozdrav a přání, aby se nám naše kulturní plány lépe dařily. Je to asi tak, že se nám mnoho, přemnoho děje a to i v oblasti kulturní, ale většina z toho nemůže uspokojit starší generace, které si vybudovaly velikou organizaci kulturní, většinou soběstačnou, ale dožily se jejího zhroucení. Všechno má jiný účel, jinou metodu, jiné cíle. Generace, které dnes vyrůstají z dětských let, budou mít méně obtíží, protože nepoznaly, jaký význam měla minulost pro jejich otce a dědy. Je to historický jev, který se opakuje od pravěku při nástupu nové ideologie, která je rychle uváděna v praxi bez ohledu na duševní i tělesnou kapacitu člověka, zejména generací starších. Snad se usmějete, že si to hledím vysvětlit historicky, ale opravdu mi nic jiného nezbyvá, chci-li klidně pracovat. To neznamená, že jsem zlomil hůl nad svou minulostí a minulostí otců a dědů. Naopak – a to jistě vyčtete z každého mého řádku korespondence nebo literární práce – dobře dovedu posoudit, co nám minulost dala a co jsme my sami nadšenou prací k ní přidali, nedovedu ji znectívat pohrdáním a zamítáním. Přitom všem jsem si vědom síly myšlenek nově realizovaných a obratnosti, s jakou jsou do nastupujících generací [v]štěpovány, jsem si vědom energie a bohužel často i bezohlednosti k lidem (přes všechna ujišťování, že péče o člověka je první povinnost řádné státní správy), aby nová ideologie prohnula do myslí i srdcí. Staré generace jsou při zvratech dějinných vždy obětovány novému vývoji, to je jisté. Kdyby aspoň platila kvalita lidí (atd. než morální, vědecká, umělecká atd.) při zacházení s nimi, bylo by lépe. Ale u vedoucích mohou být v tomto ohledu sebe lepší úmysly, když nejsou realizovány nižšími instancemi lidové správy, je to jen ráda do vody. Mám o tom i z poslední doby četné doklady.

Ale už dost té theorie! Hlavní je praxe a uznávám, že při ní lámat přes koleno nelze beze škod, těžkých v oboru hmotné kultury, oč ještě těžší v oboru kultury duchovní. A přece se lámá většinou přes koleno! To je základní rada.

V lednu snad zavítám s Komisí ze Svazu architektů do Plzně na den. To bych měl štěstí se s Vámi zase po dlouhé době sejít. Až bude stranou termín (jde o některé právo Stavoprojekt), včas Vás o tom uvědomím.¹⁰⁹¹

Zatím Vás srdečně pozdravuji, celé Vaší milé rodině se poručím a jsem Váš zcela a věrně oddaný Zdeněk Wirth

XXIII.

Lábek odsuzuje článek v periodiku „*Naše Vlast*“, ve kterém J. Stehlík napadá publikaci Z. Wirtha a J. Bendy „*Státní hrady a zámky*“ z roku 1953.¹⁰⁹²

---

¹⁰⁹¹ Wirth zavítal do Plzně pravděpodobně se šesti nebo sedmi členy Komise Svazu československých architektů až 21. května 1954, aby projednali a navštívili rozestavěné projekty Stavoprojektu. Zatímco zúčastnění architekti odjeli ještě večerním vlakem na Prahu, Wirth zůstal v Plzni přes noc, aby se mohl sejít s Ladislavem Lábkem i jeho rodinou a navštívil schůzi Společnosti pro národopis a ochranu památek. AM Plzeň, L. L., kart. 385, sl. 1949–1961, dopis Z. Wirtha L. Lábkovi, 18. 5. 1954.

[15. března 1955]

UDU, Z. W., kart. 146, sl. 1951–1961, dop. L. Lábka Z. Wirthovi.

Drahý příteli!

Včera večer dostala se mně náhodou do ruky „Naše Vlast“ a s ní i zákeřný útok na Vás. Přes to, že podobné zjevy jsou dnes na denním pořádku, a to proti osobám nejpřednějším, přece jsem jej nemohl pominouti bez hluboké bolesti. Snad by nebyla ani tak veliká, kdyby útok byl namířen na mě. Zním Vaši odolnost, ale přesto vím, že něco podobného nemůžete necítiti jako velikou křivdu a nejen tu, ale co osobní násilí, které Vás má snížit v očích hloupých čtenářů a Vaši práci, která jest trnem v očích tak mnohým zesměšnit. Vyzírá to jasně z celé stylizace a člověk se ptá, kdo za tím stojí! Neznám pana Dr. Stehlíka a nevím, kdo mu vynutil celé dvě strany v časopise, jehož název mluví o lásce nejen k zemi ale i kde všem upřímným Čechům. Ale není to ostatně poprvé, co se v této „Vlasti“ objevil útok na skutečné národní pracovníky. Tak maně¹⁰⁹³ mně napadl verš na jedné lavici v kostele prachatickém „Hüt dich von der Katzen, die vorne lecken und hinten kratzen“¹⁰⁹⁴ a k tomu i Váš Štědrý večer. Budiž Vám útěchou vlastní čisté svědomí a ona láska, se kterou jste vše tvořil jen k slávě naší Vlasti, ovšem jiné nežli ona, za kterou se skrývá nenávisť a lež.

Vám věrně oddaný

Lábek

---

¹⁰⁹² Periodikum „*Naše Vlast: časopis pro vlastivědnou práci*“ vycházelo při nakladatelství Orbis v letech 1953–1958 vždy jednou v měsíci. Josef Stehlík recenzoval Wirthovu knihu, která měla být „*shrnutím a oceněním díla Zdeňka Wirtha*“, jak píše Stehlík, avšak namísto toho autor poukazuje na spěšné vydání díla s faktografickými, stylistickými i jazykovými chybami, kriticky se staví též ke kvalitě i provedení fotografií, dále pak k výběru státních hradů a zámků (absence třetiny objektů) a vůbec k nešťastnému provedení celé publikace, včetně Wirthova kusého úvodu. Stehlík svou recenzi ukončil výzvou zaměstnancům Orbisu, aby příště více dbali na výběr a kvalitu vydávané literatury. „*Státní hrady a zámky*“ vyšly po úpravách znovu v roce 1955. STEHLÍK, Josef, Z. Wirth – J. Benda: *Státní hrady a zámky*, Naše vlast III, 1955, č. 3, s. 46–47. Potřebu upravit a vydat knihu znovu potvrdil i Z. Wirth. AM Plzeň, L. L., kart. 385, sl. 1949–1961, dopis Z. Wirtha L. Lábkovi, 11. 9. 1954.

¹⁰⁹³ „Maně“ – ve smyslu „namátkou“.

¹⁰⁹⁴ V překladu – „Pozor na kočky, které napřed olíznou a potom poškrábají“.

12.2 Fotografická příloha Ladislava Lábka

I. Fotografie L. Lábka (pravděpodobně z roku 1913)

II. Skupinová fotografie Platzkomanda s L. Lábkem (třetí zleva) – Raut (září 1918)

III. Fotografie L. Lábka I. ve středních letech

III. Fotografie L. Lábka II. v druhé polovině padesátých let

LADISLAV LÁBEK

PAPÍRNICTVÍ A 000
UMĚLECKÝ PRŮMYSL \$\$\$ PLZEŇ

10/11 1911

Uctěný pane doktore!

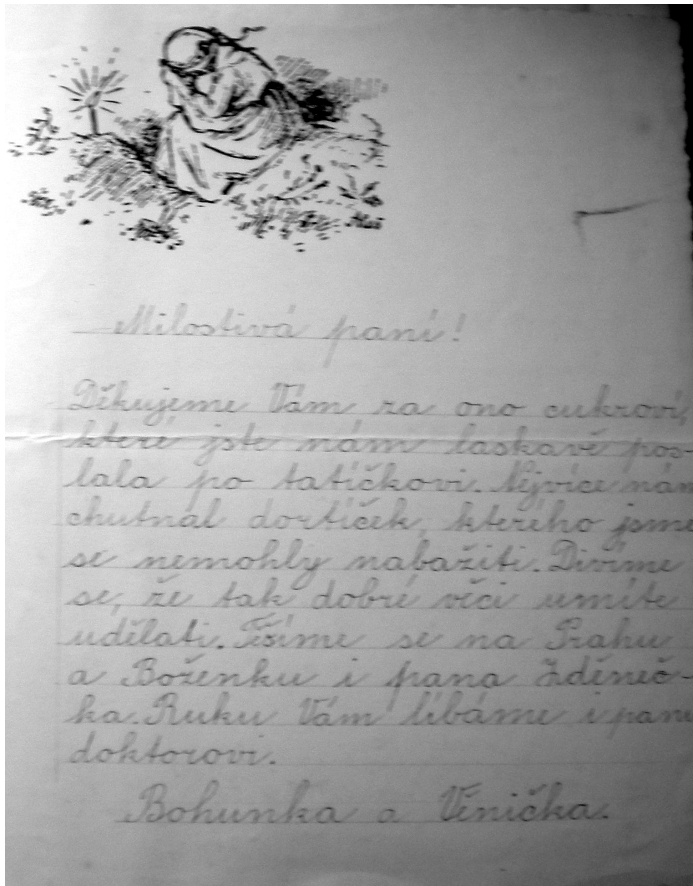
Právě jsem pátral o pivovárce ale nepřišel Vám k radosti co působí cloveku byzost
tisíce jiných páni. Může třeba požaduje
přesně dopřít na předkládání, resp. resp.
i na předkládání Spalce, který mimořádně
přesně jest německý jako spalce. Dotazovat
jsem se u mnohých pivovárčičkách ale
ti vědí leda to že letos přišlo 100 vagonů
zohrašeného piva naspět. K předkládání jsem
připustěn nebyl jelikož jsem naiměl aby
každý kdo něco u něho pohledává obrátit
se na něj přesně. Ten máte napsat
dotazník a dle něho se pak zairiduje
u Kop. u nás nic nepřekvapuje, jest
schopen těchto hořích. Dopřít předkládání
snad to pomůže. Přikládám dvě nové
pohlednice které jsem právě vydal.

Draví Vás

v Lubovici
odtamtě

Lábek

IV. Ukázka rukopisu L. Lábka

V. Dopis Bohumily Lábkové a Věnceslavy Lábkové Růženě Wirthové z roku 1931

VI. Fotografie „Bohunky“ Lábkové

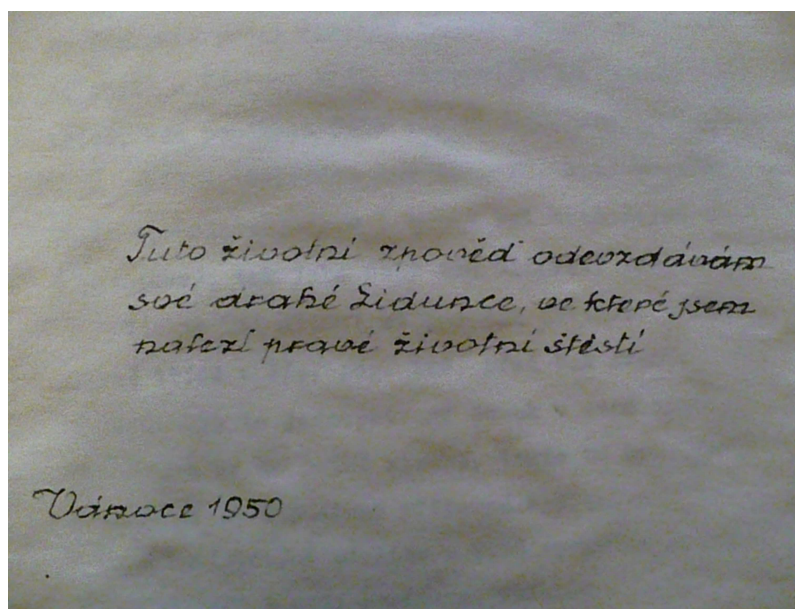
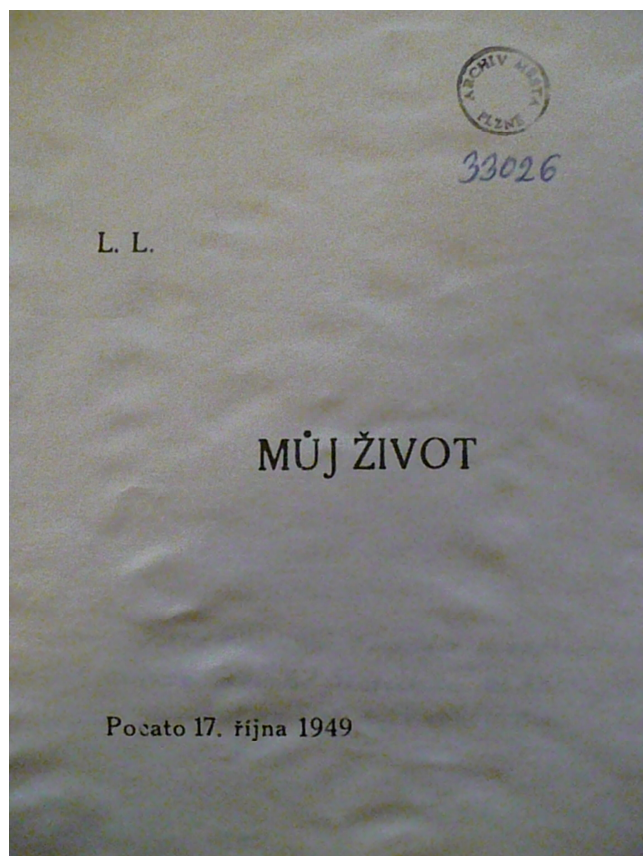

VII. Fotografie rozestavěné vily L. Lábka z počátku 20. let, autor Ladislav Lábek

VIII. Rodinná vila L. Lábka

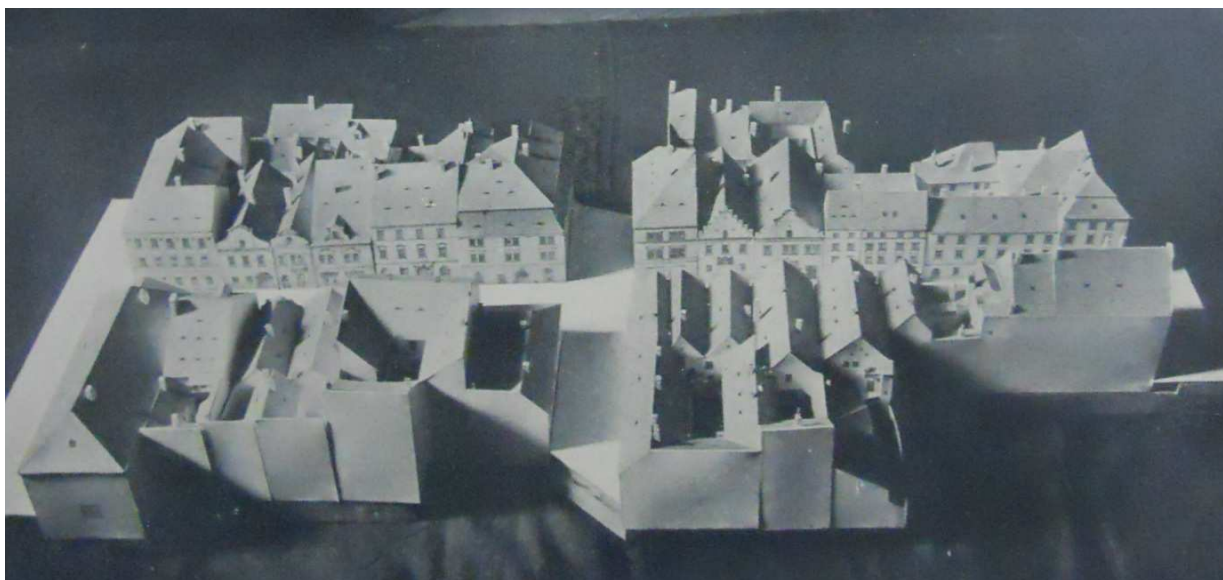

IX. Rukopis L. Lábka „Můj život I-III“ z roku 1950

Město Pízeň. Značka archu 69

Příjmení a jméno	Narození rok, den a měsíc	Vy- střední škola	Zaměstnání	Vydání domovské listy		Číslo rok, den a měsíc	Odběvodní příslušnost	Bydlíště		Poznámka
				den	den, měsíc			den	město	
Lábka Ladislav	1882 27. 11.		řemeslník	24. 12. 1913	1913		Po vydání se arch 69 Do domovního zastupitelstva se stala 24. 12. 1913 24. 12. 1913 Do domovního dělnictví	24. 12. 1913 M. Lábka	69	
Lábka Marie	1882 24. 11.		domácnost							
Lábka Ladislav	1913 24. 12.									
Lábka Marie	1913 24. 12.									

X. List domovské příslušnosti L. Lábka a jeho rodiny

XI. Model „Staré Plzně“ (Riegrova ulice) z roku 1913 od Ladislava Lábka a Václava Kleina

XII. Ex Libris L. Lábka.
Ladislava

XIII. Papírnictví a starožitnictví
(1916)

XIV. Fotografie Svérázu Boženy Lábkové [19--]

Starožitnosti
 všeho druhu
 kupuje a prodává
LADISLAV LÁBEK
V PLZNI,
 Ferdinandova třída
 číslo 2
 ★
 Papírnictví
 a umělec. průmysl

Odhady za mírný honorář, odběratelům zdarma./Pro svou sbírku koupím staré fotografie, rytiny a jiné památky Plzně a okolí se týkající./Neprodávejte cizím agentům!

**Pohlednice
 ze staré Plzně**

dle originálů B. Krse
 a dle starých rytin v 15
 druzích, ručně koloro-
 vané neb v uměleckém
 světlotisku, vydal ////

Lad. Lábek,
Pizeň,
Ferdinandova
třída číslo 2. ::
 Závod papírem a starožitnostmi.

XV. Lábkův reklamní leták I

LADISLAV LÁBEK
PLZEŇ
FERDINANDOVA TŘÍDA Č. 2.
VEDLE EVANGELICKÉHO KOSTELA

**ZÁVOD PAPIRNICKÝ, ŠKOLNÍMI
 A KANCELÁŘSKÝMI POTŘEBAMI
 PŘEDMĚTY OZDOBNE A STAROŽITNOSTI**

XVI. Lábkův reklamní leták II

Haupt-Grundbuchsblatt 1209 470

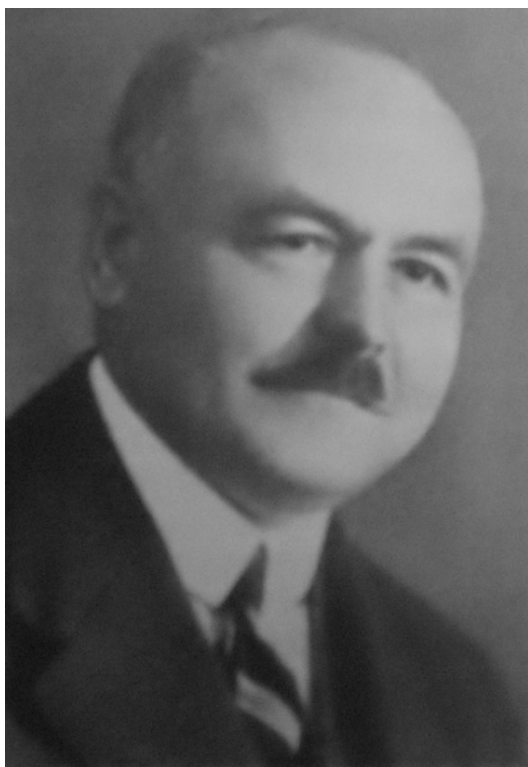
St. A.

Affiliert durch das Deeres-Ergänzungsbetriebskommando (Landwehr- oder Ergänzungsbetriebskommando, Truppe oder Anhalt)	Erscheint im Dienstjahrgang	Mit der laufenden Folge	Haupt-Grundbuchs- heft (Affiliationsjahrgang)	1904	Blatt-Nr.	11/1407	
			Vor- und Zuname				
			Ladislav Lábek				
			Ort	Lilsen	Lilsen	Geburtsjahr	1882 ²⁷ / ₄
			Politischer Bezirk	Sto	Sto	Religion	r. kath.
35	1904 LM	955937	Land		Böhmen	Feinmehlgutartig nach Böhmen	
			Geburts- Beruf				
			Volksh Kunst, Gewerbe, sonstiger Lebensberuf Krongewerke Krongewerke Krongewerke				
Affiliert			am 1. Oktober 1904.				
Fingerring			am 1. Oktober 1904.				
Personbeschreibung							
Haare	braun	Mund	gerad.	Geimpft	ja		
Augen	braun	Nase	gerad.	spricht	Slovenisch		
Augenbrauen	braun	Angesicht	gerad.	spricht	Slovenisch		
Nase	gerad.	Besondere Merk- male und etwaige Gebrechen	Maß stark brüchig	Körpermaß in Metern	1.76		
				Größtklasse der Fußbekleidung	15		
Nachgefollte							
Charge	Veränderungen	im Jahre	am	Beschreibung			
Ersatzreserveinfanterist	eingeteilt	1904	1.10.	zur III Ersatzkompanie			
"	präsentiert	-	3.10.	zur 8 wöchentlichen mi-			
"	rückversetzt	-	27/11.	litärischen Ausbildung			
"	mitgemacht	1907	11.18.	bis 27.18. die Reservewaffenübung.			
"	mitgemacht	1909	17.15.	bis 29.15. die Reservewaffenübung.			

Beilage 2 der Instruktion zur Führung des Grundbuchs

XVII. Přední list z vojenské složky Ladislava Lábka

12.3 Fotografická příloha Zdeňka Wirtha

I. Fotografie Zdeňka Wirtha

II. Sjezd třídy Zdeňka Wirtha ve Vysokém Mýtě v roce 1946.
Stojící: první zprava Stanislav Wirth, bratr Zdeňka Wirtha; druhý zprava Zdeněk Wirth

IV. Fotografie dětí Boženy a Zdeňka Wirthových z roku 1925.

V. Fotografie Wirthovy dcery Boženy z roku 1921

VI. Fotografie Wirthových dětí – Zdeňka (15 let) a Boženy (10 let) z roku 1929

V Praze 5. 1. 1921.

Vážený pane!

Děkuji vám, že jste mi
poslal domky, které mi
Ježíšek u Vás nadělil.
Také se stavebnice Archi-
medes mám velikou ra-
dost a stavím si se strýč-

ken Františkem hezkí věci.

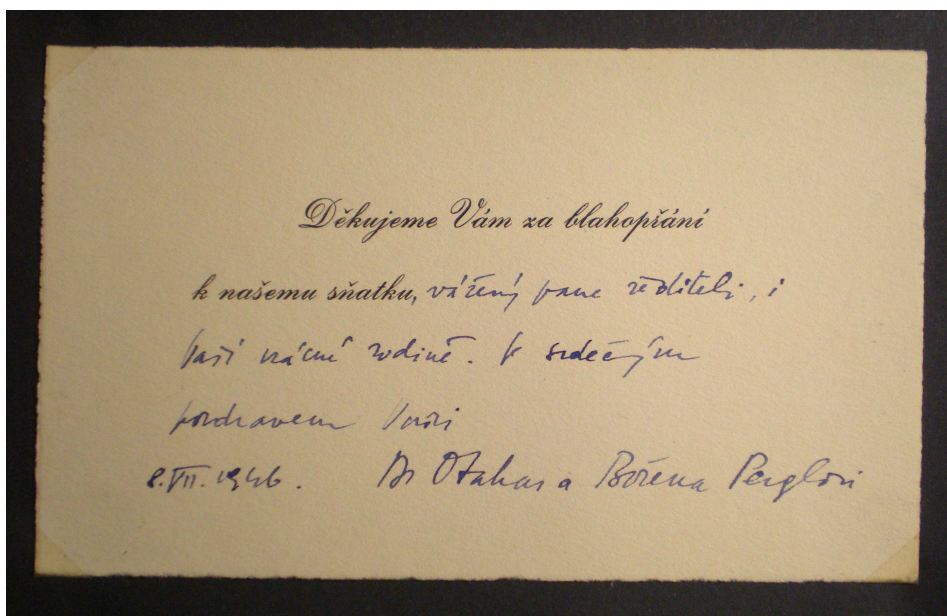
Bojce má, rádo sok^{lí}čka.

Mě bolí zub a přitom dělám
tolik chyb.

Srdčně Vás pozdravuje

Zdenka.

VII. Dopis Zdeňka Wirtha (ml.) Ladislavu Lábkovi ze dne 5. ledna 1921

VIII. Svatební oznámení Boženy Wirthové a Otakara Pergla z roku 1946

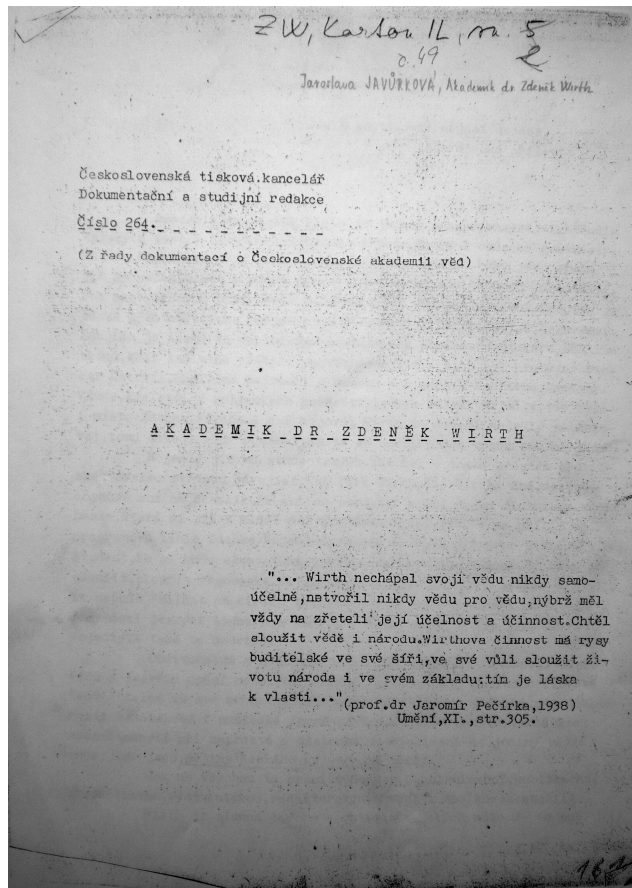

IX. Vila Zdeňka Wirtha I

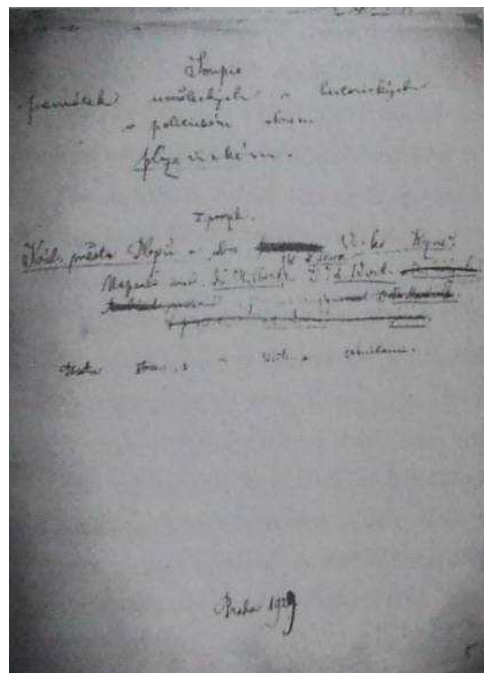

IX. Vila Zdeňka Wirtha II

X. Titulní list životopisu Zdeňka Wirtha od Jaroslavy Javůrkové

XI. Titulní strana soupisného svazku „Plzeň a město“

MINISTERSTVO SPRÁVEDLNOSTI
V PRAZE

Č. Mil 7.429/57

V Praze dne 14. prosince 1957.

Akademik
Ph. Dr Zdeněk W i r t h
Na Zábřadlí č. 1
P r a h a 1

Věc: Jindřich Č a d í k - žádost o milost.

N a v ě d o m í .

Za správnost vyhotovení:

Vedoucí oddělení:
v z. Dr Popel v.r.

Č. Mil 7.429/57

V Praze dne 14. prosince 1957.

Rozhodnutím ze dne 5. prosince 1957 promínil prezident Československé republiky, užíj svého práva udíletí milost ve věcech trestních Jindřichu ČADÍKOVÍ, narozenému dne 10. března 1891 ve Střešově, okres Hradec Králové, z rozsudku státního soudu v Praze ze dne 30.6.1951 číslo 6 Ts I 38/51, část trestu odnětí svobody ve výši třinácti roků.

Za správnost vyhotovení:

Vedoucí oddělení:
v z. Dr Popel v.r.

XII. Rozhodnutí o žádosti omilostnění Jindřicha Čadíka z prosince roku 1957

